

**MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAİLİ ERDEM'İN EĞİTİM ANLAYIŞI
VE UYGULAMALARI**

Hasan Hüseyin Farth

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2018

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 3 (üç) ay sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hasan Hüseyin
Soyadı : FARTLI
Bölümü : Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri
İmza :
Teslim tarihi : / ... / 2018

TEZİN

Türkçe Adı : Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem'in Eğitim Anlayışı ve Uygulamaları

İngilizce Adı : Educational Understanding And Practices of The Minister Of National Education Ali Naili Erdem

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Hasan Hüseyin FARTLI
İmza :

JURİ ONAY SAYFASI

Hasan Hüseyin FARTLI tarafından hazırlanan “Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’in Eğitim Anlayışı ve Uygulamaları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir

Eğitimi Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

Eğitimi Bilimleri Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi S. Tunay KAMER

Eğitimi Bilimleri Anabilim Dalı, Kastamonu Üniversitesi

.....

Tez Savunma Tarihi: 06/06/2018

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

.....

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Hazırlamış olduğum yüksek lisans tezimin oluşum aşamasında yaptığım çalışmaları dikkatle gözden geçirip, gerekli düzeltmeleri yapmamda bana yol gösteren, tezimi rahat bir ortamda yazmama yardımcı olan ve çalışmamı titiz bir şekilde inceleyen danışman hocam Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR'e, Prof.Dr. Yücel GELİŞLİ hocama, Dr. Selman Tunay KAMER hocama,

Bu süreçte bana desteğini esirgemeyen ve sürekli teşvik eden çok kıymetli aileme, insani ve ahlaki olarak da örnek edindiğim, Türk Eğitim Sen Ankara 3 No'lu Şube Başkanı Sayın Ertekin ENGİN Bey'e, değerli dostum Yusuf CANBOLAT Bey'e

Kendisiyle mülakat yapmama müsaade ederek bir devre tanıklık etme fırsatı veren, nazik ve asil tavırları ve tam bir devlet adamı duruşuna sahip olan çok saygıdeğer Ali Naili ERDEM Beyefendi'ye tüm saygım ve içtenliğimle teşekkür ederim

Hasan Hüseyin FARTLI

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAİLİ ERDEM'İN EĞİTİM ANLAYIŞI VE UYGULAMALARI

Yüksek Lisans

Hasan Hüseyin Farth
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2018

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, 1975-1977 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olan Ali Naili Erdem'in eğitim ile ilgili görüş ve çalışmalarını Türk Eğitim Tarihi kaynaklarına kazandırmaktır. Bu çalışmada, geçmiş zamanlarda meydana gelmiş olay ve olguların araştırılması, geçmişin eleştirel bir gözle incelenmesi ve analizi için gerekli verilerin yazılı ve sözlü kaynaklardan ve belgelerden elde edilmesi nedeniyle tarihi yöntem kullanılmıştır. Araştırmada Ali Naili Erdem'in çalışma hayatı, siyasi hayatı ve Milli Eğitim Bakanlığı dönemlerindeki görüş ve uygulamaları incelenmiştir. Ali Naili Erdem'in içinde yetiştiği dönemin genel özellikleri, ülkenin sosyolojik ve ekonomik durumu, eğitim sisteminin genel durumu değerlendirilmiştir. Bununla birlikte yaşamı, ailesi, siyasete girişi, vekillik ve bakanlık dönemleri, siyasi hayatı içinde yaşadığı zorluklar, eğitim anlayışı, Milli Eğitim Bakanlığı döneminde yaptığı çalışmalar, Türk Müziği konservatuarının ve açık üniversite programının kuruluşundaki katkısı, lisansüstü eğitim için yurtdışına öğrenci gönderilmesi, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın çocukları için kurdurduğu eğitim müşavirlikleri karşılaştığı sorunlar ve ürettiği çözümler, milliyetçilik, medeniyetçilik ve Atatürkçülük anlayışına dair görüşleri kapsamlı bir biçimde incelenmiştir. Elde edilen bulgular ile Ali Naili Erdem'in eğitim hayatımızı etkileyen fikirleri ve çalışmaları hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Türk eğitim hayatına yaptığı katkılar tarihi belgeler incelenerek ve kendileri dinlenerek tarafsız bir şekilde ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Ali Naili Erdem, bakanlık, Milli Eğitim, öğretmen, siyaset
Sayfa Adedi : 140
Danışman : Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

EDUCATIONAL UNDERSTANDING AND PRACTICES OF THE MINISTER OF NATIONAL EDUCATION ALİ NAILİ ERDEM

Master Thesis

Farlı, Hasan Hüseyin

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2018

ABSTRACT

The purpose of this research is to bring the views and works about education of Ali Naili Erdem who is National Education Minister between 1975-1977 in sources of History of Turkish Education. Historical method has been used in this research because of the investigation of past events, analysis of the past in a critical point of view, using written and oral sources and documents for analyzing required data. In the research; working, political life of him, and the opinions and implementations in the period of he was a National Minister of Education have been investigated. General characteristics of the period in which Ali Naili Erdem lived the sociological and economic situation of the country, the general situation of the educational system has been evaluated. In addition to this, his life, family, entrancing to politics, era of the times that he was a congressman and minister, difficulties in his political life, mentality of education, his works and studies have been done during the period of his ministry, contributions to Turkish Music Conservatory and foundation of distance education university program, sending students abroad for master degrees education consultancies established for our citizen's children, who live in abroad the difficulties faced by and solutions to them, nationalism, civilization, the views on the concept of Atatürk have been investigated. Based on findings, it has been evaluated about opinions and studyings of Ali Naili Erdem which influence our educational and cultural life. The contributions of him to Turkish educational life have been indicated objectively by investigating historical documents and interviewing with himself.

Key Words : Ali Naili Erdem, ministry, National Education, teacher, politics
Number of Pages : 140
Advisor : Prof. Dr. M. Çağatay ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JURİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. İlgili Araştırmalar	5
BÖLÜM II.....	7
YÖNTEM.....	7
2.1. Araştırmanın Modeli	7
2.2. Verilerin Toplanması.....	7
2.3. Verilerin Analizi.....	8
BÖLÜM III	9
BULGULAR VE YORUMLAR.....	9
3.1. I. Alt Problemle İlgili Bulgular.....	9

3.1.1. Doğduğu Çevre ve Ailesi.....	9
3.1.2. Okul ve İş Hayatı.....	10
3.1.3. Evliliği ve Çocukları.....	11
3.1.4. Siyasi Hayatı.....	11
3.1.5. Eserleri.....	36
3.2. II. Alt Problemle İlgili Bulgular.....	37
3.2.1. Dönemin Eğitim Yapısının Genel Durumu.....	37
3.2.2. Bakanlığı Dönemindeki Genel Durum.....	43
3.2.3. Teşkilatlanma Çalışmaları.....	46
3.3. III. Alt Problemle ilgili bulgular.....	49
3.3.1. Toplatılan Kitaplar Sorunu.....	49
3.3.2. Öğretmen Okulları ve Öğretmenlerle İlgili Sorunlar.....	53
3.3.3. Cinsel Kültürün Ders Konusu Olarak Okutulması Durumu.....	58
3.3.4. Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi.....	59
3.3.5. Yurt Dışındaki İşçi Çocukları İçin Eğitim Müşavirliklerinin Kurulması.....	60
3.4. IV. Alt Problemle İlgili Bulgular.....	62
3.4.1. Okul Öncesi.....	62
3.4.2. Temel Eğitim I. Kademe (İlkokul).....	64
3.4.3. Temel Eğitim II. Kademe (Ortaokul).....	66
3.4.4. Genel Ortaöğretim.....	67
3.4.5. Mesleki ve Teknik Eğitim.....	69
3.4.6. Yükseköğretim.....	80
3.4.7. Açık Üniversite Programının Kurulması.....	83
3.4.8. Türk Müziği Konservatuarının Kurulması.....	85
3.4.9. Halk Eğitimi.....	87
3.5. V. Alt Problemle İlgili Bulgular.....	88
3.5.1. Milliyetçilik Anlayışı.....	88
3.5.2. Atatürkçülük Anlayışı.....	90
3.5.3. Medeniyetçilik Anlayışı.....	92
BÖLÜM IV.....	94
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
KAYNAKÇA.....	99
EKLER.....	103

Ek-1. Resmi Gazetede Yayınlanan İTÜ TMDK Yönetmeliği	104
Ek-2. Resmi Gazetede Yayınlanan Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları Yönetmeliği.....	105
Ek-3. Meclis Konuşmalarından Örnekler	106
Ek-4. Tebliğler Dergisinde Yayınlanan Yazılar	110
Ek-5. Milli Eğitim Dergisinde Yayınlanan Yazılar	114
Ek-6. Ali Naili Erdem'in Fotoğrafları	115

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Temel Eğitim Birinci Kademedeki Sayısal Gelişmeler</i>	65
Tablo 2. <i>Öğrenci Öğretmen Oranı</i>	66
Tablo 3. <i>Temel Eğitim II. Kademedeki Hedefler ve Gerçekleşmeler</i>	66
Tablo 4. <i>Genel Liselerde Toplam Öğrenci ve Okullaşma Oranları</i>	69
Tablo 5. <i>Genel Ortaöğretimde Sayısal Gelişme</i>	69
Tablo 6. <i>Okullaşma Oranlarındaki Gelişme (1974 - 1977)</i>	71
Tablo 7. <i>Mesleki ve Teknik Öğretim II. Devresinde Gelişme</i>	71
Tablo 8. <i>Teknik Liselerde Gelişme</i>	71
Tablo 9. <i>Kız Teknik Öğretim I. Devre</i>	73
Tablo 10. <i>Kız Meslek Liselerinde Gelişme</i>	74
Tablo 11. <i>Öğretmen Liselerinde Gelişme</i>	76
Tablo 12. <i>Ticaret Meslek Liselerinde Gelişmeler</i>	78
Tablo 13. <i>İmam – Hatip Okullarında (I.Devre) Gelişme</i>	79
Tablo 14. <i>İmam Hatip Liselerinde (II. Devre) Gelişme</i>	79
Tablo 15. <i>Sağlık Okullarında (I.Devre) Gelişme</i>	80
Tablo 16. <i>Yükseköğretime Talep ve Sağlanan Yeni Kayıtlar</i>	82
Tablo 17. <i>Yükseköğretimde Toplam Öğrenci Sayısında Gelişme</i>	82
Tablo 18. <i>Yükseköğretimde Toplam Öğretmen Sayısında Gelişme</i>	83

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Bakanlık Teşkilatı	48
-----------------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DP	Demokrat Parti
AP	Adalet Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
MC	Milliyetçi Cephe
MSP	Milli Selamet Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
İTÜ TMDK	İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur.

1.1. Problem Durumu

Ali Naili Erdem, Türk eğitim hayatının önemli, özel kişilerinden biri ve yakın dönem Türk siyasetinin önemli isimlerindendir.

1951 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olup, askerlik görevini yerine getirdikten sonra 1954 yılında Demokrat Parti ilçe başkanı olarak siyasete giren Ali Naili Erdem, 1957 seçimlerinde çevresindekilerin çok istemesine rağmen siyasete girmeye çok istekli olmamakla beraber yaşının da tutmaması sebebiyle milletvekili aday olmaz. 1961 yılında Demokrat Parti'nin devamı niteliğinde kurulan Adalet Partisi'nin kurulmasıyla birlikte parti teşkilatında görev alır ve 1961 seçimlerinde İzmir Milletvekili olarak aktif siyaset hayatına girer.

3. İnönü Hükümeti'nin düşürülmesinden sonra oluşan AP, MP, CKMP ve YTP koalisyonunda kabinede Sanayi Bakanı olarak yer alan Ali Naili Erdem, Anadolu'daki yoksulluğu görüp, küçük esnafı ve yerli sanayiye ayaklandırmak ve ihracata dönük üretim için çalışmalar yapar.

1965 seçimlerinden 240 vekille iktidar olarak çıkan Adalet Partisi hükümetinde Süleyman Demirel'in yanında Çalışma Bakanı olarak görev yapar. Bu dönemde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı, asgari ücretin belirlenmesi, yetersizliği, işçilerin sendikasıız olması ve hızlı nüfus artışıyla birlikte işsizliğin artışından dolayı çok sıkıntı çeker. İşsizliğin büyük sayılara ulaşmasından sebebiyle, istihdama ferahlık getirmek, gelişmiş ülkelerin teknolojisini öğrenmiş kalifiye elemanlara sahip olmak ve yurt dışındaki

lkelerde Türk lobisi oluşturmak maksadı ile Almanya, Hollanda, Fransa başta olmak üzere, yurtdışına işçiler gönderilir. Gönderilen bu işçiler özünü, dilini, dinini, kültürünü, kimliğini kaybetmesin diye çalışma ataşelikleri kurdurur, ğretmen imam ve gazeteciler de gönderilir.

1969 seçimlerinden yine Adalet Partisi iktidar olarak çıkmasına rağmen bu kez Ali Naili Erdem kabinede kendisine yer bulamaz. Adalet Partisi'nden ayrılanların Demokratik Parti'yi kurmasına ve kendisinin de davet edilmesine rağmen, Erdem Adalet Partisi'nde kalır ve Demirel ile yürümeye devam eder.

1 Nisan 1975 tarihinde kurulan Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde Milli Eğitim Bakanı olarak görev alır. Ali Naili Erdem en büyük zorlukları Milli Eğitim Bakanlığı görevi süresince yaşamış, en büyük çalışmaları da Milli Eğitim Bakanlığı'nda yapmıştır. Okul öncesinden, niversiteye kadar tüm eğitim kademelerinde yapılan müfredat, program ve kaynak yeniliklerinin yanı sıra, bugün büyük niversiteler olarak bildiğimiz Uludağ, Selçuk, Cumhuriyet, İnönü, Fırat, Eskişehir gibi üniversitelerin kurulmasını sağlamış, mevcut üniversitelere yeni fakülteler ve yüksekokullar kazandırmıştır. Bununla da yetinmeyip üniversitelerdeki yığılma sorununun önüne geçmek amacıyla, daha önce geliştirilmiş bir model olan mektupla ğretim yerine açık niversite programını kurdurmuş, Türk Müziğinin bilimsel olarak icra edilebilmesi için Türk Müziği Devlet Konservatuarı'nı kurdurmuştur.

Ülkenin ihtiyaı olan bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi sağlayacak beyinler olarak yurt dışına lisansüstü için öğrenciler gönderilmiş, yurtdışında yaşayan gurbetçi vatandaşlarımızın çocuklarının öz kültüründen yoksun yetişmemesi için de bakanlık bünyesinde eğitim müşavirlikleri kurdurmuştur. Türk Dili'nin zenginleşmesi ve güçlendirilmesi için düşündüğü Türk Dil Akademisi'ni ve günümüz eğitim sisteminde bile hala bir sorun olarak devam eden cinsel terbiyenin ders olarak okutulması düşüncesini hayata geçirememiştir. Eğitim sistemimiz içerisinde milli manevi değerlerimize ve aykırı her türlü uygulama ve eyleme karşı durmuş, mücadele etmiş, bu yüzden de muhalefet partisi ve taraftarları olan marjinal bir takım fraksiyonlardan tepkiler almıştır.

Kısa süre içerisinde hükümetlerin değiştiği, askeri vesayetin hissedildiği, öğrenciler tarafından bankaların soyulduğu, birbirlerini öldürdüğü, polisle, askerle çatıştığı, yabancı lke konsoloslarının kaçırılıp rehin alındığı, bölücü marjinal fraksiyonların ayrılıkçı

eylemler yaptığı ekonomik darboğazın ağırlığını hissettirdiği böylesi bir dönemde bakanlık görevini yerine getirmiştir.

Ali Naili Erdem hayatının henüz baharında politikaya atılmış, çeşitli dönemlerinde darbenin ağırlığını ve zorluklarını yaşamış, ülkenin zor günlerinde vazifeden kaçmayarak millet için, memleket için mücadele etmiş, Çalışma, Sanayi ve Milli Eğitim Bakanlığı görevlerinde bulunarak, görev aldığı her alanda, içinde bulunduğu şartlar altında insanımızın ve gelecek nesillerimizin daha huzurlu, refah içinde ve insanca yaşayabilmesi için çalışmıştır.

Ali Naili Erdem'e göre eğitim, bulundukları dönemde çağdaşıktan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği hedeften çok uzaktır. O Gazi'nin gösterdiği hedef doğrultusunda eğitimi çağdaşlaştırmak ve yeniden milli hale getirmek için yoğun çaba göstermiş, okulsuz şehirlere okul yaparak, öğretmensiz okullara öğretmen tayin ederek ve çağdaş eğitime uygun kitaplar ve materyaller getirerek gelecek nesillerimizin kaliteli bir eğitim alması ve milli duygularla, vatan millet, bayrak sevgisi ile yetişmesi için uğraşmıştır.

Ali Naili Erdem'in eğitim konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesinin günümüzün eğitim politikaları, eğitim sistemi ile karşılaştırılması, ihtiyaç doğrultusunda Milli Eğitim'de zamanla yapılacak olan değişim ve yeniliklerde eğitim anlayışı bakımından yol gösterici ve yapıcı bir rolü olacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin 54. Milli Eğitim Bakanı olan Ali Naili Erdem'in eğitim konularındaki görüşleri tarafsız bir şekilde değerlendirilmiştir. Eğitim anlayışındaki temel felsefeyi, eğitim alanındaki hedeflerini ve metotlarını görevde bulunduğu dönemin eğitim sistemine ve öğretim programlarına metotlarına getirdiği eleştirileri, çözüm önerilerinin neler olduğu sorularına cevap aranmıştır.

Bununla beraber hayatı, ailesi, siyasete neden ve nasıl girdiği, vekillik dönemleri, farklı dönemlerde yaptığı bakanlıklar ve çalışmalarına ve siyasi hayatında yaşadığı zorluklara değinilmiş, Milli Eğitim Bakanlığı'nda yaptığı çalışmalar, eğitim anlayışı, Türk Müziği Konservatuvarı'nın ve Açık Üniversite programının kuruluşundaki çabaları, lisansüstü eğitim için yurt dışına öğrenci gönderilmesi, yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın çocukları için kurdurduğu eğitim müşavirlikleri, eksiklikler, sorunlar, ürettiği çözümler, milliyetçilik, medeniyetçilik ve Atatürkçülük anlayışına dair görüşleri kapsamlı şekilde incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Bu araştırmanın amacı Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’in eğitim anlayışına ilişkin görüş ve uygulamaları nelerdir?” sorusuna cevap aramaktır.

Bu genel amaca ulaşmak için cevap aranan sorular şunlar olacaktır.

1. Ali Naili Erdem’in yetiştiği dönemin genel özellikleri nelerdir?
2. Ali Naili Erdem’in Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemin genel özellikleri nelerdir?
3. Ali Naili Erdem’in Milli Eğitim Bakanlığı yaptığı dönemde karşılaştığı sorunlar nelerdir?
4. Ali Naili Erdem’in eğitim kurumları üzerinde çalışmaları, karşılaştığı sorunlar ve ürettiği çözümler nelerdir?
5. Ali Nail Erdem’in Milliyetçilik, Atatürkçülük ve medeniyetçilik anlayışı nedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yakın dönem Türk siyasi tarihinin önemli kişilerinden olan ve milli eğitime önemli katkıları olan 54. Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’in eğitim anlayışı ve uygulamalarının tespiti, hem o dönemlerin politikalarının daha iyi tetkik edilmesini, geliştirdiği çözüm önerileri ve uygulamalarıyla bugünün milli eğitim politikası üzerinde gerçekçi ve faydalı yönlendirmelere katkı sağlayacağı için önem arz etmektedir.

Ülkemizde kardeşin kardeşi vurduğu diye tabir edilen, toplumun aşırı şekilde politize olduğu, sosyal, ekonomik ve siyasi krizlerin yüksek seviyede olduğu bir dönemde zor şartlar altında Milli Eğitim Bakanlığı yapan değerli bir siyasetçi olan Ali Naili Erdem’in yeterince tanıtılmamış olması araştırmanın önemini daha da güçlendirmektedir.

Atatürk, millet ve vatan sevgisi dolu bir şahsiyet olarak çeşitli dönemlerde çeşitli görevlerle devletimize hizmet etmiş Ali Naili Erdem’in Atatürk’ün sözlerinin izinde, medeniyetimizi muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkarmak için eğitime ilişkin görüş ve uygulamaları, günümüz eğitim çalışmalarına ışık tutması açısından çok önemlidir.

1.4. Varsayımlar

İncelenen arşiv belgeleri ve yapılan mülakat gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma 2017-2018 yılında yapılmış olup, Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem'in eğitim ile ilgili görüşleri ve 1975-1977 yılları arasında bakanlık yaptığı dönemdeki uygulamalarıyla sınırlandırılmıştır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde Ali Naili Erdem hakkın yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir.

Ali Naili Erdem hakkında yazılmış bir adet akademik makale bulunmaktadır.

Samsun Ondokuz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof Dr. Erdoğan BAŞAR tarafından 2003 yılında, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi'nin 16. Sayısında yazılan "Eğitim Görüşleri ve Uygulamalarıyla Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem (31.3.1975-21.6.1977) adlı çalışmada, Ali Naili Erdem'in siyasi hayatının bir bölümü ve Milli Eğitim Bakanlığı dönemindeki yaptığı çalışmalar ve uygulamalar incelenmiştir.

Bunun dışında kendisinin kaleme aldığı ve yayınladığı hatırat ve otobiyografik nitelikteki kendisini, hayatını, görüşlerini ve uygulamalarını anlattığı "Siyasetin Yollarında" adlı kitabı bulunmaktadır.

Ali Naili Erdem hakkında yazılmış başka bir akademik araştırma, makale bulunmamakla birlikte yapmış olduğumuz araştırma gibi, eğitim tarihimiz için önemli başka isimler hakkında yapılmış araştırmalar mevcuttur.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı'nda Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir danışmanlığında Murat Demir tarafından 2010 yılında yapılan "Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Eğitim ve Kültür Anlayışı" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında, Tanrıöver'in hayatı ve ortaya koyduğu eserler incelenmiştir.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Ülker Akkutay danışmanlığında Yavuz Arslan tarafından 2010 yılında yapılan "Yusuf Akçura'nın Eğitim ve Kültür Görüşleri" adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Akçura'nın hayatı ve eserleri araştırılmıştır.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı'nda Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir danışmanlığında Burak Avcı tarafından 2012 yılında yapılan “Mustafa Şekip Tunç'un Kültür, Medeniyet ve Eğitim Anlayışı” adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Mustafa Şekip Tunç'un hayatı, eğitim, kültür ve medeniyete dair görüşleri incelenmiştir.

Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı'nda Yrd. Doç. Dr. Adil Adnan Öztürk danışmanlığında Derya Tan tarafından 2007 yılında yapılan “Milli Eğitim Bakanları Ve Eğitim İcraatları (1980-1999)” adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında 1980 yılından 1999'a kadar görevde olan Milli Eğitim Bakanları'nın eğitim faaliyetleri ve uygulamaları incelenmiştir.

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Muammer C. Muşta danışmanlığında Ümit Savaş Taşkesen tarafından 2006 yılında yapılan “Hasan Ali Yücelin Eğitim Felsefesi ve Türk Milli Eğitimine Katkıları” adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Hasan Ali Yücel'in hayatı, eğitim felsefesi ve yaptığı çalışmalar değerlendirilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı'nda Yrd. Doç.Dr. Aynur Soydan Erdemir danışmanlığında Ertuğrul Turgut tarafından 2007 yılında yapılan “Dr.Reşit Galip'in Milli Eğitim Bakanlığı ve Milli Eğitim Düşüncesi” adlı Yüksek Lisans tez çalışmasında Dr. Reşit Galip'in hayatı fikirleri, eğitime dair görüş ve uygulamaları araştırılmıştır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizi hakkında bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma geçmişe yönelik nitel bir çalışmadır. Araştırma amaçlarına uygun olarak veriler elde etmek için genel tarama yöntemlerinden tarihsel yöntem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1994, s. 77).

Görüşme; nitel araştırmada en sık kullanılan veri toplama aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşmenin etkili ve verimli bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilmesi için bu yöntemin temel özelliklerini, güçlü ve zayıf yönlerini iyi anlamak, nitel veriye ulaşmayı kolaylaştıracak bir görüşme formu hazırlamada ve görüşmeyi gerçekleştirme sürecinde dikkate alınması önerilen ilkeleri özümseyerek işe koşturmak gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırmanın evrenini Ali Naili Erdem'in ortaya koyduğu eserler, makaleler, verdiği konferanslar, hakkında yazılan yazılar, meclis konuşmaları ve kendisi ile 20 Nisan 2017 tarihinde Anadolu Kulübü'nde yapılan görüşme oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bahsedilen evrende Ali Naili Erdem'in kendi eserlerinde, makalelerinde, verdiği konferanslarda, hakkında yazılan yazılar, meclis konuşmaları ve kendisi ile yapılan mülakatta eğitime dair görüşleri ve uygulamaları oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada Ali Naili Erdem'in kitapları, çeşitli dergiler ve gazetelerdeki yazıları, konferans konuşmaları, meclis konuşmaları ve yapılan mülakat kronolojik ve sistematik açılardan belge analizi yöntemi (içerik analizi) ile tarandı. Yine aynı şekilde, Ali Naili Erdem hakkında yazılan kitaplar, makaleler ve konferans konuşmaları incelenerek, ortaya çıkan veriler, çalışmanın bakış açısı paralelinde kodlandı. Bulgulardan hareketle yorum ve sonuçlara ulaşıldı.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. I. Alt Problemle İlgili Bulgular

3.1.1. Doğduğu Çevre ve Ailesi

1927 yılının 17 Şubat'ında İzmir'in Kemalpaşa ilçesinde doğan Ali Naili Erdem, kendisine ait "Siyasetin Yollarında" adlı biyografik eserinde belirttiği üzere, babasının baba tarafı Karadenizli olup, anne tarafı ise Cezayirli Oruç Reis'in leventlerine uzanmaktadır. Annesinin anne tarafı Yozgatlı Çapanoğulları'ndan, annesinin baba tarafı ise Midillili olup bir kolları Molva'nın Çömlek köyünden gelmektedir. Kendisini "1912 balkan bozgununda Yunanistan Midilli Adasına alınca ailem Midilli adasından Türkiye'ye intikal ettiler. Yunanlılar tarafından üç defa soyulmuş yağmalanmış bir ailenin evladiyım ben. Baba tarafım Batumlu Karadeniz gemici. Annemin anne tarafı Barbaros'un leventlerine kadar uzanan devamı. Demek ki bir taraftan baba tarafımdan Batum'dan yola çıkan gemiciler bir taraftan da Büyük deniz kurdu Barbaros'un leventlerinin devamı olan bir ailenin mensubuyum ben." diyerek tanıtmaktadır. Yunan işgali sonrası Ayvalık, Edremit, Burhaniye sahil şeridinde yerleşmişlerdir (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Dedesı Ali Naili Bey, Duyun-ı Umumiye memuru. O tarihteki ismiyle Nif olan ve 8 Eylül 1922'de Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından Kemalpaşa olarak değiştirilen ilçede görev yapmıştır (Erdem, 2004, s. 11)

Babası Halit Bey, Çanakkale Savaşı'na gitmeden evvel Darülfünun 'da hukuk öğrenimi görmekte iken, dönemin büyük siyasi ve askeri lideri Enver Paşa'nın "önce istiklal sonra istikbal" sözleri üzerine etkilenir ve öğrenimini yarıda bırakarak Çanakkale Savaşı'na katılır. Yanında bir şarapnel patlaması sonucu bir kulağını kaybeder. Annesi Nedime Hanım ev hanımıdır.

Ali Naili Erdem ev hayatlarını anlatırken şunları söylüyor:

“bizim evimizde seccade yerden kalkmaz bizim evde abdestsiz sokağa çıkılmaz bizim evimizde sofraya Besmelesiz oturulmaz bizim evimizde sofradan kalkarken Allah'a şükür etmeden kalkılmaz. Mutlaka Cenabı Rabbul âlemine şükür edilerek kalkılır. Bizim evimizde sofranın altına düşen ekmek kırıntıları süpürülmez elle toplanır. Bizim aldığımız kültür bu. Bizim evimizde Atatürk'ün Nutuk'u ile Kur'an yan yanadır. Perşembeyi Cuma'ya bağlayan gece babam Kur'an okur biz dinleriz Kur'an bittikten sonrada babam bize Kurtuluş'u ve Çanakkale'yi anlatır böylece evimizde iki şey bir arada yürürdü. Bir taraftan Kur'an'ın insan sevgisi bizim içimize işledi bir taraftan Atatürk'ün hürriyet kavgası ile büyüdük.”

Ali Naili Erdem, ailenin en büyük çocuğudur. Kendisinden sonra Orhan ve Erdoğan isminde iki erkek kardeşi, Leyla isminde bir de kız kardeşi vardır. Üç erkek kardeş de babaları gibi hukuk öğrenimi görmüşlerdir. Kardeşlerinin hepsi hayattadır.

Ali Naili Erdem'in çocukluğu Kemalpaşa'da geçer. O günlerin Kemalpaşa'sını şu şekilde tarif etmektedir:

“Tabii Kemal Paşa'ya benim yetiştiğim, Kemal Paşa Osmanlı İmparatorluğu'nun bir küçük modeli dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun ne kadar sekenesi yani ne kadar ahalisi varsa hepsi Kemalpaşa'daydı. Drama'lı var Selanik'li var orada Yanya'lı var yukardan gelmiş Piriştine'li o da var Karaferiye'li var Laz var Abaza var Pomak var Girit'li var Kürt var Çingene var. Bütün bunların bulunduğu bir ilçede büyüdüm ben. Bu büyüdüğüm ilçenin içinde hiç kimse bir diğerine affedersin sen Kürt'sün, sen Laz'sın, sen Abaza'sın, sen Pomak'sın, sen Boşnak'sın, sen Arnavut'sun demedi. Hepimiz Türklük şuuru içinde büyüdük. Hepimiz ama hepimiz istisnasız büyüdük. Kemalpaşa o tarihte bin üç yüz nüfuslu bir ilçeydi. Eski adı Nif. Nif çok eski bir ilçe. Yeni manasına geliyor. Benim bulduğum dönemde her taraf kiraz bahçeleriyle donanmıştı, bugün de Türkiye'de kirazın ilk yetiştiği yer Kemalpaşa'dır yani benim ilçemdir.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

3.1.2. Okul ve İş Hayatı

İlkokulu Kemalpaşa'da okuyan Erdem, 1939 da ilkokulu bitirdiğinde, Kemalpaşa'da ortaokul olmadığı için İzmir'e gider ve dört kişi bir oda kiralarlar ve ortaokul öğrenimini Tilkilik Ortaokulu'nda tamamlar. O tarihlerde İzmir'de iki lise vardır. Birisi Atatürk Lisesi, diğeri İnönü Lisesi'dir. Ali Naili Erdem, İnönü Lisesi'nde öğrenim görür ve 1946'da buradan mezun olur. Ailenin maddi durumu yeterince iyi olmadığı için, mezun olduğu sene üniversiteye gidemez. Bir yıl bekleyip çalışıp para biriktirdikten sonra 1947 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt yaptırır.

Müstesna hocaları olarak değerlendirdiği Bülent Duru, Bahri Kantarcı, Vasfi Raşit(Sevig) ve Hitler'in zulmünden kaçarak Türkiye'ye gelen Alman-Yahudi Ernst Hirsch gibi profesörlerden ders alan Ali Naili Erdem çok sevdiği bu isimlerden de etkilenecek siyasete ilgi duymaya başlamıştır.

1951 yılında mezun olan Ali Naili Erdem askerliğini yaptıktan sonra, memleketi Kemalpaşa'ya döner, stajı ve askerliği bittikten sonra ahırdan bozma bir yeri büro yaparak

avukatlık hayatına başlar. Aynı zamanda Kemalpaşa Yukarı Mahalle Demokrat Parti (DP) bucağına kaydını yaptırır. Teşkilatın içerisinde tek avukat olduğu için yazıhanesi sürekli dolup taşar. Halkın çoğunluğu yoksul olduğu için de birçoğundan vekâlet ücreti talep etmeden çalışır (Erdem, 2004, s. 32)

O günleri şöyle dile getiriyor: *Bedava çalıştık, Allah rızası için. O kadar. Kendi memleketimde doğdum büyüdüm, bu memlekete hizmet etmek benim borcumdur dedim. Fukaranın davalarını aldık, zenginin başucunda değil, ayakucunda bile durmadık. Doğrusunu söylüyorum, hak sahibinin hakkını vermek için uğraştık. Haklı parasız olan adamı savundum, haksız zengin adamla el sıkışmadım. Tekrarlıyorum, haksız zengin yani güçlü, onunla el sıkışmadım, ama haklı, güçsüz parasız insanın, senin avukatınım dedim.* (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

3.1.3. Evliliği ve Çocukları

1955 yılında eşi Güner Hanım'la görücü usulü ile tanıştırılır ve evlenirler. 60 yılı geçen evliliklerinden şu an birisi Hollanda'da birisi Ankara'da TRT'den emekli, bir diğeri de Antalya'nın Alanya ilçesinde öğretmen olan üç kız çocuğu beş de torunu olur. (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

3.1.4. Siyasi Hayatı

1946 yılına kadar uzun soluklu tek siyasi partinin bulunduğu mecliste Toprak Reformu Kanunu görüşmelerinde görüş ayrılıkları kesinleşen ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ni sert dille eleştiren milletvekilleri Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'nün partiden ihraç edilmesiyle başlayan süreçte bu durumu eleştiren Refik Koraltan'ın da aynı akıbete uğramasıyla Celal Bayar milletvekilliğinden ve CHP'den istifa ederek, yeni parti kuracaklarını açıklamış ve 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi kurmuşlardır ve partinin genel başkanı Celal Bayar olmuştur. (Eroğul, 1990, s. 12).

1946 yılının 21 Temmuz'unda cumhuriyet tarihinin ilk çok partili seçimi yapılmıştır. Fakat bu seçim görüntüde çok partili seçim olarak görünse de açık oy gizli sayım şeklinde yapıldığı için adaletli bir seçim olarak görünmemektedir. (Kili, 1998, s. 35).

1950 seçiminin ardından Demokrat Parti'nin iktidar olması ile 1950'lerin siyasi hayatı kültürel ve algısal farklılıklar ile ikiye bölünmüş olan toplumun temsilcileri olarak bloklaşan iki partinin yani CHP ve DP'nin mücadelesi şeklinde geçmiştir (Kili, 1998, s. 37).

Ali Naili Erdem'in ise siyasete ilgisinin artması ve siyasete girme isteğinin alevlenmesinde üniversitede öğrenim gördüğü dönemlerin etkisi büyüktür. Hukuk fakültesinde dersine

gelen hocası ünlü Alman Profesör Ernest Hirsch, Ali Naili Erdem'in önünde oturan Kamran İnan'a; *"politikayla aran nasıl?"* diye sorunca Kamran İnan; *"Ben derslerime çalışıyorum, Naili politikayla ilgileniyor"* yanıtını verir. Ernest Hirsch bu cevap üzerine kürsüsüne gider ve şu konuşmayı yapar; *"Bizler üniversitelerimizde ilim yapıyorduk. Siyasetin dışındaydık. Neler olup bittiğinin farkında da değildik. Sadece ve yalnızca bilimsel çalışmaların içindeydik. Hitler diye bir kişinin isminin parladığını duyuyorduk. Ama bir gün Hitler iktidar oldu, biz kendimize vatan aramak zorunda kaldık. Şimdi sizlerden rica ediyorum. Ülke sorunlarına ilgisiz kalmayınız. Ve dilerim ki sizler, bizim gibi bir gün vatan aramak durumuna düşmezsiniz. Çünkü sizler bizim kadar şanslı olmayabilirsiniz. Biz, Türkiye gibi bir müstesna vatan bulduk. Sizin öyle de bir şansınız yok!"* (Erdem, 2004, s. 21).

Erdem'in Ankara Hukuk Fakültesinde eğitim gördüğü yıllarda arkadaşlarının hepsi Demokrat Parti'lidir. Hocası Ordinaryüs Profesör Vasfi Raşit Sevig'e göre; *"Keyfi idare egemendir ve İsmet Paşa tamamen bir diktatör bir anlayışla ülkeyi yönetmektedir ve buna seyirci kalınmamalıdır."* (Erdem, 2004, s. 24). Üniversite yıllarıdır. Gençtirler ve heyecanlıdırlar. Demokrat Parti'nin önde gelen isimlerinden Avukat Hamit Şevket İnce'nin oğlu Savaş ile sınıf arkadaşlarıdır. 1947 sonbaharının bir akşamüstü dört arkadaşı ile birlikte Hamit Şevket İnce'nin Bahçelievler'deki evlerinde katıldıkları bir davette, evin bahçesinde Celal Bayar, Adnan Menderes ve Hamit Şevket İnce beyler bulunmaktadır. Adnan Menderes bir şahsın partiye alınması ile ilgili olarak; *"bizim bilim adamlarına ihtiyacımız var, ancak gelecek olanların çıktığımız yolda bizi yarı yolda bırakmaması gerek. Davamız pazara kadar değildir. Davamız bayrağın taşınmasıdır. Büyük Türkiye idealinin gerçekleşmesine kadar sürmelidir"* sözlerini duyunca yanlarına giderler. Celal Bayar'ı da Adnan Menderes'i de ilk defa bu kadar yakından görmenin heyecanı içindedir (Erdem, 2004, s. 25).

Okulu ve askerliği bitirip memleketi Kemalpaşa'ya dönüp çalışmaya başladığı sırada aynı zamanda Yukarı Mahalle Demokrat Parti Bucağına kaydını yaptıran Ali Naili Erdem, Bucak Başkanı Giritli kunduracı Hayri Usta'nın yanında bir süre parti çalışmalarına katılır. 1954 yılında Demokrat Parti Kemalpaşa ilçe başkanı seçilir ve 1960 askeri darbesine kadar bu görevi yürütür (Erdem, 2004, s. 32).

1957 seçimleri öncesinde çevresindekiler tarafından milletvekili aday olması için ısrar edilir. Ancak Ali Naili Erdem milletvekilliği konusunda istekli değildir ve yaşının

tutmamasını sebep göstererek aday olmaz (Erdem, 2004, s. 32). Esasında milletvekilliği için çok istekli olmadığını belirtmektedir. İhtilalden sonraki süreçte milletvekili olmasına ilişkin de şunları ifade etmektedir:

“Esasında milletvekilliğine istekli değildim. Kendi hemşerilerime hizmet etmekten mutlu idim. Doğrusu şu ki, 27 Mayıs olmasaydı ve insanlarımız horlanıp hırpalanmasaydı ve inandığı bir partiye oy verdi diye tartaklanıp işkencelere maruz bırakılmasaydı adaylığımı kolay kolay koymazdım. Bana göre yaşananlar, tam bir kâbustu. Ve bundan kurtulmalıydık. Demokrasinin kavgasını vermedikçe, ilkelik yakamızdan düşmeyecekti. Seçimlere girmeye ve demokratikleşme hareketinin dışında kalmamağa karar verdim.” (Erdem, 2004, s. 34).

Bu sırada DP ve CHP arasında yaklaşık on yıl kadar süren bu çekişme ve sürtüşme süresince yavaş yavaş darbe ortamı ve şartları da oluşmuştur. Bu süreçte meydana gelen dokuz subay olayı, özellikle de iktidarın son yılları 1959 ve 1960’da yaşanan toplumsal olaylar, tahkikat komisyonu adında tüm yetkilerle donatılmış bir komisyon kurulması ve olağanüstü hal ilanı gibi toplumu, özellikle de büyük şehirlerdeki yaşamı yüksek ölçüde etkilemiş ve darbeyi uygulamak isteyenler için somut nedenler vermiştir (Erdoğan, 2006, s. 48).

Bu nedenleri ayrıntısına girmeden inceleyecek olursak;

DP hükümetinin başa gelmesinden itibaren orduda DP’ye karşı örgütlenmeler başlamıştır. Ve Kurmay Yarbay Faruk Ateş Dağlı o dönemin ilk örgütlenmesini kurmuştur. Ancak darbenin temellerini atan örgüt 1954 yılında Tuzla Uçak Savar Okulu’nda kurulan örgüttür. Bu örgütün esaslı ve tek gayesi mevcut hükümeti yani DP yönetimini ortadan kaldırmaktır. Ama bu örgütün kurulma amacı DP iktidarını izlemek olarak lanse edilmiştir. Daha sonra bu örgüt Harp Akademileri Örgütüne çevrilmiştir (Kaya, 2008, s. 35).

1957 yılında Binbaşı Samet Kuşçu’nun ordu içinde çeşitli yapılanmalar bulunduğunu ve bu yapılanmaların darbe girişiminde bulunacaklarını açıklaması ayrıca bu yapılanmanın başındaki komutanlarında isimlerini vermesi üzerine hükümet bu durum üzerine harekete geçmiş ve birçok subayı tutuklamıştır. Ancak delil yetersizliğinden Kuşçu’nun itirafları ispatlanamamış tutuklanan subaylar serbest kalırken Kuşçu isyana teşvik suçundan 2 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Ve olay kapatılmıştır. Bu olay tarihe 9 subay olayı diye geçmiştir. Ayrıca Menderes’in olayı aydınlatamaması darbeye giden süreçte yaptığı ilk hata olarak söylenegelmektedir (Kaya, 2008, s. 40)

24 Aralık 1957’de ordu içinden bir yarbay tarafından Demokrat Partili Milli Savunma Bakanı’na, kendi içinde bulunduğu hükümetini devirmesi için liderlik teklifinde bulunulur. (Birand, Dünder & Çaplı, 1991, s. 41) 1954-1957 yılları arasında siyasi sorunların yanında ekonomik olarak da devletin sıkıntı içerisinde olması sebebiyle iktidarı kaybetme korkusuna kapılan DP, muhalefete karşı sertliğin dozunu artırmıştır. 1957 seçimlerinde muhalefet partileri toplamda DP’den daha fazla oy almıştır ancak uygulanan seçim sistemiyle yine de meclisteki toplam milletvekilliği sayısının üçte ikisini kazanarak DP iktidar olmuştur (Özdemir, 1989, s. 175).

1957 seçimleri sonrasında siyasi gerilim artmıştı. Muhalefet çok daha güçlüydü ve elinde kullanabileceği kozlar vardı, ama Menderes’i genel seçimde yenmek dışında hükümeti

düşürebilme olanağına sahip değildi. Menderes, otoritesini “Vatan Cephesi” adı verilen ve kendini eleştirenleri tecrit edip muhalefeti silahsız bırakmayı amaçlayan bir ulusal cephe kurarak iyice güçlendirmek istedi. Cepheye katılmak istemeyenler “yıkıcı” olarak tanımlanarak, katılanların adları devlet radyosundan duyuruldu. “Vatan Cephesi”, birlik getirmek yerine siyasal yaşamı kutuplara böldü (Ahmad, 2006, s. 152).

Daha sonraki süreçte yaşanan toplumsal olaylara baktığımızda genellikle son birkaç yıl içerisinde toplumda gerginliğin arttığı görülmektedir. Adana’da DP ile CHP’li gruplar arasında çıkan çatışmada 10 kişinin yaralanması daha sonra ki süreçte Uşak’ta İsmet İnönü’ye taş atılması toplumda kargaşanın derinleşmesine yol açmıştır. İsmet İnönü’nün Konya’da yaptığı mitinginde olaylar çıkmış ve birçok kişi yaralanmıştır. Daha sonraları Kayseri’de çıkan iktidar ve muhalefet yanlısı çatışmalar için Kayseri’ye gitmek isteyen İnönü Kayseri’ye sokulmak istenmemiştir. (Erdem, Duman & Pehlivan, 2014).

Bunun gibi gelişmeler ve olaylar darbeye gidilen süreçte darbecilerin darbeyi meşru gösterebilmek için kullanabilecekleri somut nedenler olduğu açıktır. 1959 yılında meclis içinde CHP ve DP arasındaki tartışmalar çığırından çıkmış kavga halini almıştır. Neticesinde CHP ile ilgili meclis soruşturması açılmasına karar verilerek 18 Nisan 1960 da tahkikat komisyonu kurulmuştur (Kaya, 2008, s. 40)

“Tahkikat Komisyonu başta CHP olmak üzere Meclis içi ve dışı tüm muhalefeti hemen her türlü siyasi faaliyetten men etmeyi hedeflemiş ancak sorunları çözememiştir.” (Nalbantoğlu, 2008, s. 26)

DP’nin bu düşmanca ve sert tutumu darbe ortamını hazırlayan sonuncu ve en önemli adım olarak değerlendirilebilir (Nalbantoğlu, 2008, s. 26)

“18 Nisan 1960’da Meclis’te kurulan Tahkikat Komisyonu ile CHP’nin seçim dışı yollarla iktidara gelmek için hücre örgütü kurduğu, silahlandığı, isyan hazırladığı ileri sürülüp, soruşturma yapılacaktı.” (Birand, Dünder ve Çaplı, 1991, s. 49).

Bu gelişme üzerine İsmet Paşa mecliste; “Arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam.” dediği zaman Ali Naili Erdem, paşanın askeri idareye el koymasına yeşil ışık yaktığını, DP’nin milletvekilleriyle halkın desteğinin kendileriyle olduğunu göstermek maksatlı olarak İzmir’i de içine alan bir gezi programı yapmasının çare olmadığını ve Menderes’in ne yapıp edip paşayla olan kavgayı bitirmesi gerektiğini düşünmektedir (Erdem, 2004, s. 25)

15 Mayıs 1960’da Menderes İzmir Kordon’da mahşeri bir kalabalığa hitap etmiş, 16 Mayıs’ta Salihli Demirköprü Barajına gitmek için Kemalpaşa’dan geçerken, Ali Naili Erdem ve arkadaşları tarafından Belkahve’de karşılanır. Ali Naili Erdem bir fırsatını bulup partinin ve ülkenin içinde bulunduğu durumla ilgili düşüncelerini arz ettiğinde

Menderes'in; *"Türkiye Kemalpaşa'dan görüldüğü gibi değildir başkan!"* uyarısına muhatap olmuştur. (Erdem, 2004, s. 26)

Türk Silahlı Kuvvetler içerisinde bu darbeyi gerçekleştirmek üzere örgütlenen subaylar darbeyi meşrulaştırmak için çok sayıda sebep de bulmuşlardır. DP'nin demokrasiye uygun olmayan söylem ve uygulamaları, toplum içerisinde ayrımcılık siyasal düşüncelere göre yapılan ayrımcılıklar, ötekileştirmeler ve adam kayırmacılık yandaşlarına ve karşıtlarına karşı farklı tavır ve uygulamalar ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı kalınmadığı gibi gerekçeler bunlardan bazılarıdır (Boztepe, 2007, s. 37).

"27 Mayıs 1960 sabahı Türk Silahlı Kuvvetlerinden kendilerine Milli Birlik Komitesi (MBK) denilen bir grup albay ve alt rütbeli subaylar hükümet, meclis ve askeri hiyerarşiyi etkisiz duruma getirerek idareyi ele geçirmişlerdir" (Nalbantoğlu, 2008, s. 29).

Demokrat Parti iktidarı on yılın ardından hazırlıkları çok önceden başlayan 27 Mayıs ihtilali ile son buldu. 27 Mayıs günü tutuklamalar sürerken Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı Komutanı, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ı derhal gözaltına almıştı. O sıralarda Meclis Başkanı Refik Koraltan ve İçişleri Bakanı Namık Gedik başta olmak üzere, Ankara'da bulunan bakanlar ve Demokrat Parti'li milletvekilleri birer birer evlerinden alınarak, Cumhurbaşkanı ile birlikte Kara Harp Okulu'na kapatıldılar. Başbakan Adnan Menderes, o sırada Eskişehir'de bulunuyordu. Başbakan darbe haberini sabahın erken saatlerinde almış ve otomobille Kütahya yönüne doğru hareket etmişti. Ancak Eskişehir'de bulunan I. Hava Üs Komutanı Tuğgeneral Turgan tarafından Menderes'in konumu tespit edildi. Derhal Kütahya'daki Hava Er Eğitim Tugayı'nın Komutanı Albay Süleyman Demet arandı ve Menderes Kütahya yolunda Keşif Taburu Komutanı Binbaşı Agasi Şen tarafından tutuklandı. 12 Mart müdahalesi sırasında Hava Kuvvetleri Komutanı olan ve o sırada Eskişehir Hava Üssü'nde 11. Uçuş Filosu Komutanı olan Binbaşı Muhsin Batur bir askerî uçakla başbakanı Kütahya'da teslim aldı ve kendi nezaretinde –Eskişehir'den üs komutanının da uçağa katılımıyla– yine bir askerî uçakla Ankara'ya sevk edilmesine nezaret etti. Böylelikle siyasal iktidarın bütün önemli unsurları kontrol altına alınmış ve darbe ilk hamlesini başarıyla icra etmiş oluyordu (Akşin, 1997, s. 64)

İhtilalden sonraki gelişmeleri kendi gözünden Ali Naili Erdem şöyle aktarıyor: "27 Mayıs İhtilaliyle Yassıada davaları başlamıştı. Bazı avukat arkadaşlarım, Yassıada'ya gidip geliyordu. Her dönüşlerinde, anlattıklarından dehşete düşüyor, yıllardır öğrendiğim hukukun ne hale getirildiğini işitmiş olmanın sıkıntısını yaşıyordum" (Erdem, 2004, s. 27).

27 Mayıs sonrası Kemalpaşa'da yazıhanesine 200 metre uzaklıkta olan karakoldan çağırılır. Gittiği zaman gördüğü manzara karşısında şaşırmıştır. Bebekler, hamile ve emzikli kadınlar, yaşlılar ve hastalar karakol önünde beklemektedir. Suçunuz nedir diye soramadan köylülerden birisi; "askeriyeeye karşı darbe yapacaktıyız." dediği zaman şaşkınlığını gizleyememiştir. Gülmekle ağlamanın arasındadır. "Olmaz! Olmaz! Bunu gâvur bile olsa yapmaz" dediği zaman konuşmasının tonundan rahatsız olduğu anlaşılan iki jandarma eri, yanına gelip; "var git buradan! Bunların hepsi suçlu, hepsi de mahkûm!" deyince; "Olur mu? Yazık günah değil mi?" demeye kalmadan kendisini nezarete bulur.

Birkaç saat sonra kapatıldığı yerden çıkarıldığında karakol komutanı “Hadi! Hadi yürü!” derken bir yandan da elindeki kırbacı çizmesine vurmaktadır (Erdem, 2004, s. 35).

İhtilalden iki gün sonra 29 Mayıs 1960’ta evine yakın bahçeli bir kahvehanede bankacı Mehmet ve öğretmen Enver isimli arkadaşlarıyla oturmaktadırlar. Yoldan geçen sekiz dokuz jandarmanın kendi evi önünde durduğunu görünce kalkar ve yanlarına gider. Aldıkları ihbar üzerine evi aranacaktır. İhbar sebebi halkı silahlandığı iddiasıdır. Jandarmalar ellerindeki süngülerle yatakları, minderleri delik deşik ederek aranmadık yer bırakmazlar. İkinci çocuğuna hamile olan eşi korkudan titremekte, birinci kızı üç yaşındaki Neslihan korkudan bacaklarına sarılmış ağlamaktadır. Mutfaktaki ekmek bıçağından başka hiçbir şey bulamazlar ve çıkıp giderler (Erdem, 2004, s. 36).

27 Mayıs’tan mağdur olduklarını düşünenlerin ve bu darbe hareketine karşı olanların yeni bir oluşum içine girmesiyle 11 Şubat 1961 tarihinde Adalet Partisi kurulmuştur. (Demirel, 2004, s. 28)

Partiyi kuranlar her şeyden önce DP’nin seçmenine seslenmeyi hedefleyen yeni bir parti yaratmak isteği içindeydiler. Buna bağlı olarak da 27 Mayıs darbesinden duyulan hoşnutsuzluğu ve Demokrat Parti’lilere yapılan haksızlığa vurgu yapmak amacıyla adalet istenildiğini belirten şekilde partinin adı Adalet Partisi olmuştur (Demirel, 2004, s.28).

Geçmiş dönemin CHP-DP karşıtlığı bu dönemde CHP-AP iki partililiğine dönüşmüştür. Merkez sağ partilerinde DP nin gerçek mirasçısı ve devamı olarak ortaya çıkan AP ve Genel Başkanı Süleyman Demirel’in, DP ile başlayan merkez sağın vazgeçilmez temel aktörlerinden biri olmasının ardından merkez sağ siyaset, 1960’lı ve daha sonraki yıllarda AP çatısı altında toplanmıştır (Uçar, 2014, s. 70).

Eserinde belirttiği üzere sıcak bir haziran günü yazıhanesinde kendisini ziyaret etmesiyle tanıştığı Cahit Okurer’le birkaç gün sonra AP kurucularından Mehmet Yorgancıoğlu’nun yazıhanesine giderler. Yorgancıoğlu kendisini; “Partiyi kurduk. Ben genel sekreterim. İzmir teşkilatında görev alacaksın. Davaya kaldığımız yerden devam edeceğiz.” Sözleriyle partiye davet eder. Ali Naili Erdem düşünmek için izin alır. Babası politikaya yeniden girmesini istememektedir (Erdem, 2004, s. 39).

Cemal Gürsel’in emri ile Ekrem Alican tarafından “27 Mayıs sabahı gülenlerin partisi” olarak tanıtılarak kurulan Yeni Türkiye Partisi’ne yakınlık duyamayan Ali Naili Erdem, Üçüncü Ordu Komutanlığı’ndan emekli Orgeneral Ragıp Gümüşpala’nın; “Türkiye’de

kuyruklar yoktur!” sözlerini duyunca rahatladığını, gideceği partiyi bulduğunu ve kısa bir süre sonra emekli Tuğgeneral Mehmet Ali Aytaç başkanlığında Adalet Partisi İzmir il teşkilatını kurduklarını belirtmektedir (Erdem, 2004, s. 40).

15 Ekim 1961 tarihinde yapılan seçimlerden sonraki süreçte CHP’nin beklediğinin aksine, idamlara ve baskıya rağmen halk CHP’yi desteklemek yerine, kendisini DP’nin mirasçısı olarak gören AP ile Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ve bunlardan daha sonra kurulan MNP gibi partilere yönelmiştir.

1961 seçimleri neticesinde AP listesinden İzmir milletvekili seçilen Ali Naili Erdem 21 Ekim 1961’de sevenleri tarafından diğer vekillerle birlikte Basmane Garı’ndan Ankara’ya uğurlanır (Erdem, 2004, s. 42)

Bu arada MBK, Demokratları tasfiye etmekle yetinmemiş aynı zamanda ordu da “Eminsu Olayı” ve üniversitelerde de “147’ler Olayı” ile ciddi bir tasfiye gerçekleştirmiştir (Özdemir, 1989, s. 199-200).

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Orgeneral Cemal Gürsel’e karşı Adalet Partililer Ordinaryüs Profesör Ali Fuat Başgil’i aday göstermek isterler. AP parlamenterlerinin çoğu 27 Mayıs darbesini yapan Cemal Gürsel’in cumhurbaşkanı seçilmesini kabullenemedikleri gibi Ali Fuat Başgil aday olmasa bile oylarını yine hocaya vereceklerini söylerler. Ali Fuat Başgil’in ise kararını CKMP genel başkanı Osman Bölükbaşı ile görüştüktan sonra vereceği söylenir. Fakat Ali Fuat Başgil görüşmeden sonra adaylıktan vazgeçer ve ertesi gün Ankara’dan ayrılır (Erdem, 2004, s. 46).

Seçimlere tek aday olarak giren darbe rejiminin Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel kullanılan 607 oyun 434’ünü alarak Türkiye Cumhuriyeti’nin dördüncü Cumhurbaşkanı seçilir. (Akın, 2010, s. 375).

1961 seçimlerinden sonra iktidarın bir milliyetçi muhafazakâr koalisyona teslim edilmesi söz konusu olmadığı için cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Cemal Gürsel, hükümeti oluşturma görevini İsmet İnönü’ye vermiştir. İlk koalisyon 10 Kasım 1961- 30 Mayıs 1962 tarihleri arasında CHP ve gönülsüz AP ile kurulan koalisyon olmuştur. Ancak altı aydan fazla sürmemiştir. İkinci ortaklık ordu tarafından gelen baskıların ardından 25 Haziran’da güçlkle kurulmuştur. Bu ortaklık da 1963’ün Aralık ayına kadar sürmüştür. Meclis içinde AP dışında kalan bütün partilere, yani CHP’ye, YTP’ye, CKMP’ye ve bağımsızlara bakanlık verilmiştir (Ahmad, 2006, s. 176)

AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala öldükten sonra, Süleyman Demirel ve partinin kurucularından Sadettin Bilgiç arasında geçen genel başkanlık seçimi çalışmalarında Demirel'in yanında yer alır ve 28 Kasım 1964 günü yapılan seçimlerde Süleyman Demirel AP Genel Başkanlığına seçilir. Erdem'e göre genel başkan Demirel olmalıdır. Türkiye'yi çok iyi bilmekte, sorunlar kadar çözüm yollarını da söylemektedir. Ülkenin fikir üretkenler kadar yapan ellere de gereksinimi vardır (Erdem, 2004, s. 78)

Süleyman Demirel'in partinin başına gelmesiyle ordu-AP ilişkilerinde yeni bir evre başlamıştır. Onun asıl sorunu, ordunun güvenini kazanmak ya da açıkça asker karşıtı, köktenci bir söylem söyleyip söylememek değil, CHP ile ordu arasında var olan tarihsel bağı koparmanın bir yolunu bulmak ve siyasal tartışmalarda CHP'ye karşı bir tutum sergilenmesini sağlamaktır (İlman, 2014, s. 17).

3. İnönü hükümetinin düşürülmesinden sonra günü AP, MP, CKMP ve YTP koalisyonu oluşturur. Ali Naili Erdem kabinede Sanayi Bakanı olarak yer alır (Erdem, 2004, s. 82) Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde gezer, yokluğu yoksulluğu geri kalmışlığı yerinde görür. Almanya'ya giderek sanayi tesislerini inceler. İhracata dönük sanayileşmeyi gerçekleştirmemiz gerektiğini düşünmekte, ithal ikame sisteminden şikâyet etmekte, kalkınmanın, gelişmenin ancak bu şekilde gerçekleşebileceğini düşünmektedir. Cumhurbaşkanı Gürsel de sık sık yanına çağırarak otomotiv sanayiye ne zaman geçileceğini sormaktadır. Diyarbakır, Urfa ve Maraş'tan döndükten sonra Halk Bankası Genel Müdürü'nü çağırarak endüstrinin kılcal damarı olarak nitelediği küçük esnaf ve sanayiciyi teşvik etmek ve güçlendirmek amacıyla kredilerinin artırılmasını sağlar. İkinci olarak sanayi siteleri oluşturmak ve ikametlerini temin edecek tedbirlerin alınması için çalışmalar yapar (Erdem, 2004, s. 88)

1965 yılında Türkiye için yeni bir dönem başlamıştır. 1965 seçimleri küçük partilerin parlamentoda temsiline imkân veren milli bakiye sistemine göre yapılmıştır. Bu şekilde her bir oyun değerlendirilmesi ve seçim bölgelerinde değerlendirilmeyen oyların milli bir seçim çevresinde birleştirilmesi hedeflenmiştir (İlman, 2014, s. 17).

1960 darbesinin ardından 1965 ve 1969 seçimleri dışında hiçbir parti mecliste tek başına iktidar olacak çoğunluğu sağlayamamıştır. Bu şekilde güçlü iktidarlar ortaya çıkamamıştır.

“10 Ekim 1965 günü yapılan genel seçimlerde Süleyman Demirel'in liderliğindeki AP 240 sandalye kazanarak tek başına iktidar olma şansını kazanır” (Ertem, 2016, s. 138).

Ali Naili Erdem, Demirel'in başbakanlığında kurulan kabinede Çalışma Bakanı olarak yer alır. Bakanlar Kurulu'nun oluşturulmasında Demirel'e yardım eder. Çalışma Bakanı olarak Hukuk Müşaviri ve Sosyal Sigortalar Genel Müdürü'nü görevlendirerek esnafın sosyal güvenceye kavuşturulması için çalışmalar yapılmasını ister ve Bağ-Kur yasa tasarısı meclise sevk edilir (Erdem, 2004, s. 98).

Çalışma Bakanlığı döneminde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumdan dolayı asgari ücretin tespiti, düşüklüğü, işçilerin sendikasıız olması ve işsizliğin artışından dolayı ve bu sorunların çözümünün zor olmasından dolayı sıkıntılar çeker. İşsizliğin çok büyük sayılara ulaşmasından dolayı, istihdama ferahlık getirmek, gelişmiş ülkelerin teknolojisini öğrenmiş kalifiye elemanlara sahip olmak ve yurtdışındaki ülkelerde Türk lobisi oluşturmak maksadıyla Almanya, Hollanda, Fransa başta olmak üzere yurtdışına işçiler gönderilir (Erdem, 2004, s. 132). Gönderilen işçilerin problemlerini çözmek için mevkidaşları ile işçilerin haklarının korunması için görüşmeler yapar, çalışma ataşelikleri kurdurur, öğretmen, imam ve gazeteci gönderir.

1966 yılına gelindiğinde 1961 Anayasasını değiştirmeye yönelik hoşnutsuzluklar baş göstermeye başlamıştır. Diğer taraftan Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel hastalanmış ve hastalığının umutsuz olduğu anlaşılmıştır. Bu gelişmeler üzerine görevinden ayrılarak kontenjan senatörü olarak atanan Genekurmay Başkanı Cevdet Sunay 28 Mart 1966'da tüm partilerin tek adayı olarak seçime girmiş ve Cumhurbaşkanı seçilmiştir (İlman, 2014, s. 17).

Adalet Partisi 1969 seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkmış fakat daha önce bakanlık yapan birçok isim gibi Ali Naili Erdem de kabinede yer bulamaz. Bunun üzerine parti içi tartışmaların ardından büyük bir bölünmeyle Demokratik Parti kurulur. Ali Naili Erdem de davet edilir fakat o, AP'de kalmayı tercih eder (Erdem, 2004, s. 156).

Bu seçimde 1965 seçimlerindeki oy oranı olan %52,9 dan %46,3 e düşmesine rağmen meclisteki vekilliklerin %56,89'unu alarak AP iktidar olmuştur. 1965 seçimlerinin öncesinde ortanın solu düşüncesini dillendiren İsmet İnönü'nün CHP'si, 1969 seçimlerinde de beklediği yükselişi gerçekleştirememiş ve 1950'den 1969'a kadar seçimlerde aldığı en düşük oran olan %27,36'ta kalmıştır (İlman, 2014, s. 18).

Adalet Partisi iktidar olmasına rağmen Süleyman Demirel'in parti içi muhalefete karşı tutumu, parti içi muhalefetin DP'li eski siyasetçi ve bunlara yakın olan kesimlerin 41'ler olarak dile getirilen bir grup haline gelmesine yol açmıştır. Daha sonradan Demokratik

Parti'yi kuracak olan bu grubun ortaya çıkardığı sıkıntı 1970 yılında meclis bütçe oylamasında açıkça kendisini göstermiş ve Demirel bu vekillerin aleyhte oy kullanması ile sorun yaşamıştır (Ahmad, 2006, s. 308)

1969 seçimlerinin diğer bir önemli sonucu da Demirel'in Adalet Partisi'nden, veto yiyen Erbakan'ın Konya'dan bağımsız olarak seçime girip, kazanmasıdır. Erbakan ve arkadaşları genel seçimden yaklaşık üç ay sonra 26 Ocak 1970 tarihinde Milli Nizam Partisi'ni (MNP) kurmuşlardır (Yorgancılar, 2012, s. 89-90)

12 Mart 1971'e geline süreçte her darbe öncesi olduğu gibi sağcı ve solcu öğrenciler silahlanmıştı. Buna en güzel örnek ABD büyükelçisi Robert Kommer'in makam arabasının ODTÜ'de yakılmasıdır (Yorgancılar, 2012, s. 138)

Muhsin Batur, 25 Ocak 1970'te bir muhtıra vermiştir. Batur, emrindeki komutan ve subayların fikrini aldıktan sonra, Türkiye'nin içinde bulunduğu politik, finansal ve sosyal bunalımı dile getiren; sosyal adaletin sağlanması, çeşitli reformların yapılması, yolsuzlukların önlenmesi gibi istekleri içeren bir dosyayı MGK'ya sunmuştur. Ama bundan bir sonuç çıkmamıştır (Cizre, 2002, s. 81).

Mayıs ayı içerisinde patlak veren bir olay ise devletin otoritesinin sorgulanmasına neden olmuştur. İsrail Başkonsolosu Ephraim Elrom anarşistler tarafından kaçırılmıştır. Kaçıranlar "Tutuklu arkadaşları serbest bırakılmadığı takdirde, rehineyi öldüreceklerini" söyleyerek hükümeti tehdit etmişlerdir (Kocaş, 1978, s. 210).

Bu arada muhtıranın verilmesine neden olacak olayların fitilinin ateşi hızla ilerlemektedir. 1969 seçim yasasıyla hükümet TİP'e ciddi yara vermiştir. Ayrıca DİSK'e karşı Türk-İş'i destekleyen bir yasa çıkarmaya karar vermiştir. İşçiler bu gelişmeye 15-16 Haziran 1970'de tepki göstermişlerdir. Yapılan eylemler İstanbul'u felç etmiştir. Hükümet ancak kolluk kuvvetlerinin gücüyle ve ulaşım yollarını keserek düzeni sağlayabilmiştir. Bu gelişmeler, eylemleri "devrim provası" olarak nitelendiren hükümet için son nokta olmuştur. Durumun ciddiyetinin farkında olan generaller, MİT ve askeri istihbarat bu grupların içine sızmışlardır. Bunun sonucunda bu örgütlerle irtibatlı olarak 1970 yılında Silahlı Kuvvetler içinde, 56 general ve 518 albay emekli edilerek tasfiye edilmiştir (Ahmad, 2006, s. 185-186).

Ordunun alt kademesinde varlık gösteren sol oluşumlar ise Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur etrafında toplanmışlardır. Bu iki general, askeri ve bürokratik hiyerarşiyi hiçe sayarak 21 Haziran 1970 tarihinde Başbakan Süleyman Demirel'e ve 24 Aralık 1970 tarihinde Cumhurbaşkanı'na yönelik iki uyarı mektubu sundular.

Amaçları 1961 anayasasında öngörülen reformların derhal hayata geçirilmesidir. Arkalarında bazı entelektüellerle, Yön dergisi etrafında toplanan grupların yer aldığı çok açıktır (Ünsaldı, 2008, s. 185-186).

1971'in Ocak ayında Türkiye'nin bir kargaşa durumunda olduğu görülmektedir. Üniversiteler işlevlerini kaybetmişlerdir. Öğrenciler banka soymakta, ABD görevlilerini kaçırmakta ve Amerikan hedeflerine saldırmaktadır. Ne ilginçtir ki Türk Halk Kurtuluş Ordusu adına bu eylemleri düzenleyen Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını ODTÜ'de bulmak isteyen jandarmayla silahlı çatışmaya giren gruplar, Deniz Gezmiş'i buradan kurtarabilmişlerdir. 8 Mart 1971 akşamı Amerikalılar kendiliğinden geldiği esnada Kırıkhan'da bir camiye bomba atılması nedeniyle büyük olaylar yaşanmıştır. Hükümeti eleştiren üniversite profesörlerinin evleri kimliği belirsiz kişilerce bombalanmıştır. Fabrikalarda işçiler greve başlamış, bu yetmezmiş gibi MNP, Atatürk'ü ve Kemalizm'i silahlı kuvvetleri öfkeli edilecek şekilde açıkça reddetmiştir (Ahmad, 2006, s. 188)

Huzursuzluğun giderek artması ve en son olarak MGK bildirilerinin, hükümetin askerlerce desteklendiği izlenimini verecek şekilde kaleme alınması karşısında; Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları, imzaladıkları bir muhtırayı 12 Mart 1971 tarihinde Cumhurbaşkanı'na ve Meclis Başkanları'na vermişlerdir. Aynı gün saat 12.45'te ellerindeki zarflarla TRT kurumundan içeri giren bir general ve iki albay muhtıranın ilk haber bülteninde okunmasını sağlamışlardır (Ünsaldı, 2008, s.85).

Bu bildiriyle, Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa tarihindeki ikinci askeri müdahale de gerçekleşmiştir. 27 Mayıs'tan 11 yıl sonra asker bir kez daha devreye girmiş ve gidişe – demokrasiye “dur” demiştir. Bu muhtıranın 27 Mayıs'tan farkı sadece yeni bir hükümet oluşturulmasının istenmesidir. Asıl tehdit muhtıranın üçüncü maddesindedir. Bu madde uygulamaya konmadığı takdirde, yani Demirel çekilmezse ordu yönetime el koyacaktır (Birand, Dündar ve Çaplı, 1991, s. 252-253)

Devrin başbakanı Demirel, muhtıranın Türkiye radyolarından okunmasından hemen sonra Cumhurbaşkanı'nı arar; ulaşamaz. Ancak yaveri aracılığıyla Demirel'e: “Süleyman Bey, beni de devreden çıkarmışlar. İstifa etsen iyi olur.” cevabı verilir. Milli Savunma Bakanı'nın müsteşarı ise Genelkurmay'a giderek ne yapılması gerektiğini öğrenmek ister. “Hemen istifa edilmesi gerektiği” cevabı verilir (Gevgili, 1981, s. 454). Demirel hükümet üyelerini toplar ve istifa kararı alır.

Başbakan'ın istifasıyla oluşan bu “ara rejim” döneminin başlamasının üzerinden bir hafta geçmiştir ve devlet hala başbakansızdır. Generaller tarafından kurulacak partilerin dışında tarafsız bir başbakan ve hükümet beklenmektedir. Nihat Erim görevlendirme öncesi CHP'den ayrılmış, bağımsız milletvekili statüsüne geçmiş ve 19 Mart 1971'de de

Cumhurbaşkanı tarafından 33. Cumhuriyet hükümetini kurmakla görevlendirilmiştir. (Günel, 2009, s. 234).

Söz konusu hükümet ekonomi ve altyapı yatırımları alanında ciddi hiçbir yatırım yapamadığı gibi, bilakis şikâyetçi olunan terör ve şiddet olaylarının daha da artmasına neden olmuştur. 26 Nisan günü MGK'nın önerisiyle 11 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir. Bu sıkıyönetim kararıyla Türkiye'de siyasi hayat tamamen çıkmaza girmiştir. Sendikaların ve meslek örgütlerinin toplantı ve seminerleri yasaklanmış, var olan gençlik örgütleri kapatılmıştır. Cumhuriyet ve Akşam gazeteleri 10 gün süreyle kapatılmıştır. Her türlü sol yayın yasaklanmıştır. Kısacası hükümet bir sol müdahale için değişik örgütlenmeler içinde bulunanların üzerine gitmiş ve Mayıs 1971 tarihinden itibaren ülkede sol adına çalıştığı düşünülen kişiler de tutuklamıştır (Ahmad, 2006, s. 192).

THKP-C'lilerin 17 Mayıs 1971'de İsrail İstanbul Başkonsolosu'nu kaçırmaları bahane edilerek askeri makamlar ve polis tarafından AP hükümetine muhalefetleriyle tanınan avukat, mühendis, yazar, sanatçı, profesör, öğretmen ve öğrenciler ile sendikacılar ve işçiler yakalanarak hapsedilmişlerdir (Özdemir, 1989, s. 228).

TİP, 4. kongresinde, "Kürt halkının demokratik özlem ve isteklerini" desteklemeyi dile getiren bir öneriyi kabul etmesiyle, 20 Temmuz'da kapatılmıştır. Necmettin Erbakan'ın MNP'si de terör aleyhtarı mücadelenin tarafsızlığına bir kanıt olarak Mayıs'ta aynı akıbete uğramıştır (İlman, 2014, s. 30-31).

Dış politikada Erim hükümetinin en önemli adımlarından biri "afyon ekimine 1972 yılından itibaren kesinlikle izin verilmeyeceği" ile ilgili kararın ABD'nin isteğiyle 29 Ekim 1971 tarihinde çıkarılmasıdır. Bundan sonraki hükümetler döneminde bu mesele ABD ile aramızda ciddi bir problem arz etmiştir. Daha bir yılını doldurmamış Erim hükümetinde çatlaklar da başlamıştır. İlk çatlak doğal kaynakların kamulaştırılmasını sağlayacak "Maden Reformu" yasasının çıkmasına olanak olmadığını gören İhsan Topaloğlu'nun 28 Eylül 1971 tarihinde istifa etmesidir. Üniversite ve toprak reformu tasarılarının oldukça köktenci biçimde ortaya çıkışı, AP ve CHP arasında yeni bir çatışma konusuna dönmüştür. Erim bir süre AP'nin üstüne yürümüş, hatta ilk kez 5 Ekim 1971'de istifasını vermiştir. Ancak TSK'nın müdahalesiyle Erim yerinde kalmıştır. (Gevgili, 1989, s. 475). Ancak 3 Aralık 1971 tarihinde kesin olarak istifasını vermiş ve bu hükümet son bulmuştur. Hükümeti kurma görevi Cumhurbaşkanı tarafından yeniden Erim'e verilir ve 13 Aralık 1971 tarihinde 8 AP'li, 5 CHP'li ve diğerleri parlamento dışından oluşturulan bakanlar

kurulunun bulunduğu hükümet 301 kabul, 45 red ve 3 çekimser oyla güvenoyu alarak çalışmalarına başlar.

Bürokratik reform fikrini terk eden Erim kabinesi, anayasanın liberal içeriğini ortadan kaldıracak bazı anayasa değişiklikleri önermiş ve bu değişiklikler sağcı partilerin desteğiyle Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir. Toplam 44 madde değiştirilmiştir. Anayasanın 11. maddesinde belirtilen temel hak ve özgürlükleri yasayla sınırlama fırsatı yaratılmıştır. Üniversitelerin, radyo ve televizyonun özerkliği sona erdirilmiş; basın özgürlüğü ve Anayasa Mahkemesi'nin yetkileri sınırlandırılmıştır. MGK'nın yetkileri ise, kabinenin talep etmediği konularda bağlayıcı tavsiyelerde bulunmayı içerecek şekilde genişletilmiştir. Ayrıca DGM'ler kurulmuştur. Erim bu yasalar dışında pek varlık gösterememiştir. 17 Nisan 1972'ye kadar süren Erim Hükümeti, tam bir başarısızlığa uğramıştır. Demirel, dışarıdan hükümete hâkim olmaya devam etmiş ve CHP ise muhalefet gibi davranmıştır (Ahmad, 2006, s. 196).

12 Mart 1971 muhtırasından sonra partisi CHP'den istifa ederek hükümeti kuran Nihat Erim, 25 Mart 1972 MGK toplantısında başbakanlıktan istifa edeceğini açıklamasından sonra 17 Nisan'da istifa eder ve hükümeti kurma görevi Suat Hayri Ürgüplü'ye verilir. Bu hükümette Ali Naili Erdem başbakan yardımcısı olarak görevlendirilir fakat resmi gazetede yayınlanmasına rağmen bu hükümet, Ürgüplü'nün istifasıyla ilan edilmeden sona erer (Erdem, 2004, s. 170).

Ürgüplü'nün kurduğu kabine, 13 Mayıs 1972 tarihinde Cumhurbaşkanı Sunay tarafından, 12 Martta verilen muhtıraya uygun olmayan bir hükümet programı sunulduğu için kabul edilmemiştir. Ürgüplü bunun üzerine hükümeti kurma görevini iade etmiştir. Bu arada gelişen en önemli olay hiç şüphesiz Milliyetçi Cephe (MC) Hükümetlerinin kurulmasında ve illegal yollardan sona erdirilmesinde etkili olacak olan Bülent Ecevit'in, İnönü'yü 7 Mayıs 1972 tarihinde yenilgiye uğratarak, CHP başkanlığına seçilmesidir. “ Ya Bülent ya ben” diyen İnönü' ye cevap olarak CHP'nin 21. Olağan genel kurultayı neticesinde Bülent Ecevit genel başkan seçilmiş, bunun üzerine İsmet İnönü istifa etmiştir. Deniz Gezmiş ve arkadaşları da yakın tarihlerde idam edilmişlerdir (Yorgancılar, 2012, s. 176).

22 Mayıs 1972'de Ferit Melen hükümeti kurulur fakat hiçbir etki yaratamaz. Bu dönemin en önemli olayı Demirel'in bir rövanş niteliğinde gördüğü 1973 Cumhurbaşkanlığı seçimidir ve Faruk Gürler'in cumhurbaşkanı seçilmesine müsaade etmeyerek, CHP ve diğer partilerle üzerinde uzlaştıkları Fahri Korutürk 6 Nisan 1973'te 557 üyenin katıldığı oturumda 365 oyla Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

6 Nisan 1973'te Fahri Korutürk cumhurbaşkanı seçilince, Ferit Melen istifasını vermek durumunda kalır ve cumhurbaşkanı Korutürk hükümeti kurma görevini iş çevrelerince tanınan Merkez Bankası eski İdare Meclisi Başkanı Naim Talu'ya verir (Akın, 2010, s. 395). Bundan sonra politika ortamında AP inisiyatif sahibi olmuştur. Çünkü AP'nin

başbakan adayı 1972 yılında Gürler'in döneminde kontenjan senatörü olan Naim Talu'dur. Bu süreçte göreve gelen Talu ve hükümetinden beklenen tek şey sorunsuz bir şekilde seçimlere kadar ülkenin idaresi olmuştur (Özgişi, 2012, s. 240-241). Ali Naili Erdem bu hükümette Çalışma Bakanlığı görevini üstlenerek ikinci defa bu makama gelir.

Parlamento'nun 1 Temmuz 1973 tarihinde tatile girmesinin ardından seçim kampanyaları resmen uygulamaya konmuştur. Seçim kampanyalarında propaganda savaşı daha çok iki büyük parti olan CHP ile AP arasında geçmiştir. AP ile CHP arasında seçim öncesi bu çekişme sürerken diğer partilerde bu iki partiden oy kapabilme çabasına girmişlerdir (Yalansız, 2006, s. 280-281).

Dış iktisadi koşulların da belirleyici olduğu ekonomik sıkıntının, büyük kentlerde yerleşen ve yaşayan kesimler arasındaki sosyo-ekonomik farklılığın uçuruma dönüşmesi de, 1970'li yıllarda uç ideolojilerin gelişmesinde zemin hazırlayıcı olduğu söylenebilir. Büyük kentlerde sosyo-ekonomik statüsü düşük, özellikle de gecekondu kesimlerinde yaşayan kitlelerin siyasal tercihleri daha ziyade söylemleri uç noktada olan partiler lehinde olmuştur. 1970'lerin milliyetçi (Milliyetçi Hareket Partisi[MHP]) ve İslamcı (Milli Selamet Partisi [MSP]) partilerinin toplumsal tabanlarının büyük kısmının gecekonduculara yığılan seçmen potansiyelinden oluşması dikkat çekmekte, bu siyasal yönelimin alt yapısında görece yoksulluk ve refah düzeyi yatmaktadır. Bu sayede de MSP ve MHP bu seçimde önemli bir oy patlaması yapma şansı yakalamışlardır (Tosun, 1999, s. 114).

Seçim kararının netleşmesi üzerine hazırlıklarını tamamlayarak meydanlara inen partiler 14 Ekim'e kadar olan süreçte birbirleriyle girdikleri sözlü savaşlarla gündemi meşgul etmişlerdir. Seçim arifesinde partilerin ortak sloganının pahalılığa ve anarşiye son vermek olduğu gayet açıktır. İktidara talip olan siyasi partiler oyunu alacakları rakip partiyi de mümkün olduğunca yıpratma ve hırpalama çabasına girmişlerdir (Bulut, 2006, s. 264).

Seçim sonuçlarının ardından partilerin birbirleri ile anlaşamamasından dolayı uzun bir zaman geçmiştir. Nihayet CHP- MSP koalisyon görüşmeleri 18 Ocak 1974 tarihinde başlamıştır. Koalisyon görüşmelerinde en önemli mesele olarak "Genel Af" konusu öne çıkmıştır. Partiler 20 Ocak 1974 tarihinde affın kapsamı konusunda anlaşmaya varmışlardır. Başbakan ve başbakan yardımcısının yetki alanları ile seçmen yaşının 18'e indirilmesi ve Türkiye-AET ilişkilerinde hükümetin izleyeceği politika, görüşülen konular arasındadır (Yalansız, 2006, s. 296). 25 Ocak 1974 tarihinde CHP-MSP koalisyon protokolü TBMM'de 11.40'ta imzalanmıştır.

Bu hükümete hem sağ görüşten hem sol görüşten eleştiriler gelmiştir. “Tarihi Yanılgı” adı verilen bu koalisyona MSP’ye oy veren kitlenin hemen hemen bütünü karşıdır. Çünkü bu oy tabanı sadece CHP düşmanlığında birleşmektedir. İslamcı gruplar şaşkınlık içerisinde. Bu hükümet girişimine karşı tarikatlar ve cemaatler de muhalefet cephesine katılma kararı almışlardır (Akpınar, 2005, s. 132).

CHP’nin de MSP ile koalisyon ortaklığı kurması tabanınca eleştirilmiştir. CHP bu durumu yaygınlığı herkesçe bilinen laikliğin dışındaki eğilimleri, kontrol altında bulundurma ve zamanla sosyal demokrat bir siyasetin gerçek özlemlere dönük potasında eritebilmenin bir yolu olarak izah etmeye çalışmıştır (Albayrak, 1989, s. 113).

CHP ve MSP koalisyonundaki ilk ve en büyük çatırdama olarak nitelendirilebilecek olan Af Yasası eski DP’lilerinde siyasete atılmasına olanak sağlamıştır. Celal Bayar başta olmak üzere, 27 Mayıs darbesinin ardından siyasi yasak getirilen bu siyasetçilerin nasıl bir yol takip edeceği merak konusu olmuştur (İlman, 2014, s. 70).

“Bu sıralarda CHP’nin devlet kadrolarına, “sol” görüşlü olduğu düşünülen isimleri atamaya başlaması, Ülkücü ve İslamcı kesimlerdeki muhalefeti de rahatsız etmiştir. İşte bu esnada Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ, en rahatsız olunan isimlerin başında gelmektedir.” (Akpınar, 2005, s. 133).

Mustafa Üstündağ “haklarında devleti ve rejimi yıkmak, komünist örgüt kurmak, bunları sevk ve idare etmek, komünizm propagandası yapmak gibi eylemlere katılmış görevliler hakkında genelge yayınlarak bunların derhal görevlerine iade edilmesini” buyurmuştur (İlman, 2014, s. 70).

Zamanla ahlak dersleri, TRT Genel Müdürlüğü, Ayasofya’nın ibadete açılıp açılmaması, 18 yaşındakilere oy hakkı verilmesi, Adalet Bakanı’nın müstehcen yayınla mücadele, Erbakan’ın Libya gezisi, yapılacak yatırımlar ve projeler konularındaki anlaşmazlıklar giderek artmış, koalisyonu oluşturan iki parti arasındaki gerilimi tırmandırmıştır. Ortaklığın bozulması ile ilgili ilk adımı Ecevit atmıştır. Kıbrıs meselesinin tekrar canlanması ve ardından gelen Kıbrıs Barış Harekâtı’nı kendi çıkarına kullanarak, ülkeyi erken seçime götürüp, tek başına iktidarı hedefleyen Ecevit’in yukarıda bahsedilen problemleri sorgulaması koalisyonun sonu olmuştur.

20 Temmuz günü Başbakan Ecevit, Kıbrıs’a barış getirecek harekâtın sabahın erken saatlerde başladığını açıklamıştır. İç siyasette asıl çalkantılı dönem bu saatten itibaren

başlamıştır. Kıbrıs konusunda ortak hareket eden koalisyon partileri elde edilen zaferin ardından bunu iç siyasette oya dönüştürme çabası içerisine girmiştir. Bu anlamda Ecevit ve Erbakan kozlarını paylaşmak üzere karşı karşıya gelmişlerdir (Ilıman, 2014, s. 74).

18 Eylül 1974'te Ecevit istifasını sunmuştur. Ecevit, seçimleri yenileme konusundaki önerilerini tekrarlayarak görevden ayrılmıştır. Özellikle Kıbrıs Meselesi'ne bağımlı şekilde, CHP'nin oyları çok yükselmiş olacağından, muhalefetteki diğer partiler Ecevit'ten gelen erken seçim önerisine sıcak yaklaşmamışlardır. Bu durum diğer partilerin Ecevit'in Kıbrıs sorununun başarıya ulaşmasını, kendi partisinin çıkarları için kullanmış olmakla itham edilmesinden ve daha sonra da CHP iktidarına engel olmak için, sağ partilerin anlaşmasından başka bir sonuç doğurmamıştır. (Kongar, 1979, s. 27-228).

12 Kasım 1974'te cumhurbaşkanı tarafından hükümet kurma görevi verilen kontenjan senatörü Sadi Irmak'ın sunduğu Bakanlar Kurulu mecliste reddedilmiştir. (Ilıman, 2014, s.66). Başbakan Sadi Irmak tarafından hazırlanan Bakanlar Kurulu güven oylamasında 17 kabul, 358 ret ve 3 muteber sayılmayan oy çıkmıştır.(Ilıman, 2014, s.67).

Hükümet bunalımına bir çözüm bulabilmek için, MHP Genel Merkezinde 7 Ocak 1975 tarihinde bir araya gelen Milliyetçi Cephe tarafından yayınlanan bildiride: "Sayın Cumhurbaşkanı bizim dışımızdaki partilerin hükümeti kurabileceğine ihtimal veriyorsa görevlendirmeyi o yolda yapmaları tabiidir. Aksi halde milliyetçi partiler topluluğunun hükümeti kurmalarına imkân verilmedir." İfadeleriyle hükümet kurma görevini istemiştir (Ilıman,2014, s.24).

Uzun görüşmeler sonucunda hükümetin kurulamaması sebebiyle Cumhurbaşkanı hükümet kurma görevini Demirel'e vermek durumunda kalmış ve 1 Nisan 1975 tarihinde AP-MSP-MHP-CGP tarafından milliyetçi cephe olarak bilinen koalisyon hükümeti kurulmuş, Ali Naili Erdem de bu hükümette Milli Eğitim Bakanı olarak yerini almıştır.

Ali Naili Erdem'in *"Her türlü yobazlık okullarımızdan uzaklaştırılacak ve cumhuriyetin öğretmenleri akıllı ve bilimi gençlerde bir yaşam biçimi halinde vereceklerdir. Aksine görüşlere sahip olanların, milli eğitimde yerleri yoktur"* dediği günün akşamı evi bombalanır. Evin camları kırılır ve kimsenin canına bir zarar gelmez. Olayın failleri bulunamaz (Erdem, 2004, s. 194).

2 Kasım 1975'te Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi ile başladıkları üniversite zincirine Samsun 19 Mayıs, Eskişehir, Trakya Tıp, Konya Selçuk, Bursa Uludağ, İnönü ve Elazığ Fırat Üniversitelerini eklerler (Erdem, 2004, s. 195).

Üniversitelerin önündeki yığılma sorununun çözmek için müsteşarına talimat verince, mektupla öğretim sisteminin mimarı Kenan Okan'ın çalışmaları ile Profesör Kemal Karhan, Profesör Şaban Karataş, Vahit Yılmaz, müsteşarı Ahmet Nihat Akay ve rica ile Amerika'dan getirilen Reha Oğuz Türkkan ile gerçekleştirilen toplantı sonucu Açıköğretim Meslek Yüksekokulları sistemine karar verirler ve uygulamaya koyarlar (Erdem, 2004, s. 196).

Türk müziğini bilimin zeminlerinde var etmek ve roman vatandaşlarla dolmuşcuların tekelinden kurtarmak maksadıyla kolları sıvayan Ali Naili Erdem, hazırlıklar tamamlanınca Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğüne bağlı olarak Ekim 1975'te Konservatuar'ın açılışını yaparlar. Kurulan Türk Müziği Konservatuarı'nın başına Ercüment Berker getirilir. (Erdem, 2004, s. 231).

Mart 1977'de Çalışma ve Dış İşleri Bakanlıklarıyla işbirliği içerisinde, yurtdışında yaşayan işçi çocuklarının sahipsizlik, asimilasyon ve soyutlanma tehlikelerine karşı yozlaşmasını önlemek ve milli kültürlerine sahip çıkarak yetişmeleri gerektiğini düşünerek Eğitim Müşavirlik'lerini kurma talimatı verir (Erdem, 2004, s. 249).

LMC Hükümeti'nin kurulmasından 1980 darbesine kadar geçen süreçte iktidar ve Türkiye çok yoğun ve tehlikeli bir dönem yaşamıştır.

Demirel'in yeğeni Yahya Murat Demirel'in hayali mobilya ihracatıyla ilgili yolsuzluk, seçim malzemesi yapılmış ve bir bakıma MC Hükümeti'nin iktidardan düşürülmesine yönelik olarak kullanılmaya çalışılmıştır (Uçar, 2014, s. 121).

Milliyet'in 6 Şubat 1976 tarihli haberine göre: ABD'nin belli başlı uçak yapım şirketlerinden Lockheed firmasının Türkiye'de dâhil çeşitli ülkelere 15 milyon dolar tutarında rüşvet dağıttığı Amerikan senato alt gruplarından birinde açıklanmıştır (Uçar, 2014, s. 122).

1960 darbesi ve 1971 muhtırasını tecrübe edinmiş olan Demirel orduya olan güvensizliğini atamamış, Türk Silahlı Kuvvetleri üst kadrolarıyla bu dönemde de sürtüşme içinde olmuş ve kadrolarda değişikliğe gitme ihtiyacı hissetmiştir.

1973 senesinde ortaya çıkan petrol krizi ve 1974'teki Kıbrıs harekâtı, Türk ekonomisinde önemli yaralar açmış ve siyasi çalkantılar meydana getirmiştir. Böylelikle toplumda politize olma hızlanmış, yeni örgütlenmeler ortaya çıkmış, marjinal sol ve sağ görüşün temsilcilerinin eylemlerinde şiddet bir araç haline gelmiştir (Uçar, 2014, s. 129).

1974 sonrasında çatışmalar bu kez gerçekten farklı bir nitelik kazanmıştır. Ülkenin dört bir yanında çatışmalar sınır tanımaz bir şekilde artarak devam etmiş ve memleketin her köşesine yayılmıştır. Daha çok içinde öğrencilerin yer aldığı sağcı ve solcu olarak adlandırılan siyasi grupların birbirini acımasızca öldürdüğü silahlı çatışmaların ve eylemlerin yanında 1975 yılında ortaya çıkan Ermeni terör örgütü ASALA ise, Avrupa başkentlerinde Türk diplomatları öldürmeye başlamıştır (Aydoğan, 2006, s. 422).

MC Hükümeti döneminde, Viyana Büyükelçimiz Daniş Tunalıgil 22 Ekim 1975 tarihinde, Paris Büyükelçimiz İsmail Erez ve şoförü Talip Yener 24 Ekim 1975 tarihinde, Beyrut-Lübnan büyükelçiliğimizin birinci kâtibi Oktar Cavit 16 Şubat 1976 tarihinde bu terör örgütü üyelerince şehit edilmişlerdir. Ne benzer bir durum ki pasif davranan polis teşkilatları bu olaylarda katil veya katilleri bulamamıştır. (Uçar, 2014, s. 131).

Türkiye’de 1960’lı yıllarda başlayan ve giderek artan şiddet ve terör eylemleri, 1975 yılında 37, 1976 yılında 108, 1977’de ise 319 vatandaşımızın ölümü ile sonuçlanmıştır (Uçar, 2014, s. 129).

1977 yılı ve takip eden yıllar, İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere büyük şehirlerimizin önce yeni yerleşim yerlerinde ve giderek bu kentlerin merkezindeki semtlerin çeşitli ideolojik düşüncedeki din ya da mezhep gruplarından insanlarla paylaşıldığı “kurtarılmış bölgeler”in yaratıldığı yıllar olmuştur (Uçar, 2014, s. 132).

Devlet, 1960 askeri yönetimi sırasında ve sonrasında, polis-halk ilişkilerini düzeltme arayışı içinde polis alımında CHP’ye yakın bilinen ailelerin gençlerine öncelik tanımıştır. Bu durum polis bünyesinde, sol bir polis hareketinin oluşumunda etkili olmuştur. 1970’lerde mevcut olan dernek 17 Mayıs 1975 tarihinde tüzük değişikliği ile Polis Derneği (POL-DER) adını almıştır. POL-DER dışında o dönemde POL-DER’in işbirliği yaptığı POLENS ve IPA da etkili bir konumdadır. Milliyetçi Cephe koalisyonunun iktidar olmasından sonra polis teşkilatında da köklü değişimler meydana gelmiştir. Devlet destekli MHP’liler, Ülkü Ocakları referansıya poliste teşkilatlanmış, İçişleri Bakanlığı MSP’de olduğu için dinci düşünceye sahip kişiler de emniyet teşkilatında var olmaya çalışmışlardır. Bu çalışmalara bağlı olarak MHP’nin kitlesel bir örgütlenmeyi

sağlayabilmek amacıyla polis teşkilatı içerisinde de Ülkücü Polisler Birliği (POL-BİR)'i görmektedir. Bu teşkilat “Ülkücü Görüşü” benimseyen emniyet mensupları tarafından 1977 yılında kuruluşunu tamamlayabilmiştir (Uçar, 2014, s. 133).

1961 Anayasası'nın getirdiği hakları, çıkarılan kanunlarla mümkün olan en kısıtlı haliyle kullanabilecekleri bir ortam yaratılan memurlar; elde ettikleri haklardan yararlanma konusunda son derece istekli olmuşlardır. 1968 yılına gelindiğinde eğitim alanında “Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (İLKSEN)” kurulmuştur. 12 Mart 1971 darbesinin ardından bu kurumlar kapatılmıştır. Böylece öğretmenlerin de sendika kurma hakları ellerinden alınmıştır. Bu organizasyon boşluğunu öğretmenler, dernek kurmak suretiyle doldurmuşlardır. Bu konuda da siyasi görüşlere göre farklı dernekler kurulmuştur. Sol kesim “Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği'ni (TÖB-DER)”, sağ kesim ise “Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği'ni (ÜLKÜ-BİR)” kurmuştur. TÖB-DER'in 660 şube, 200 bin üyesine karşılık ÜLKÜ-BİR'in 330 şube ve toplamda 78 bin üyesi vardır (Uçar, 2014, s. 134).

TÖB-DER'in yaptığı ilk eylemlerden birisi tüm yurt genelinde düzenlenen “Faşizmi ve Pahalılığı Protesto” mitingleri olmuştur. Bu mitinglerde 8 ilde olaylar çıkmış 1 kişi ölmüş, 35 kişi yaralanmıştır. TÖB-DER'in 6 Aralık 1975 tarihinde 15 ilde yapacağı “Baskı ve Kısımları Protesto Mitingleri”nden rahatsız olan ÜLKÜ-BİR “Miting, toplantı ve yürüyüşlerin milli çıkarlara aykırı olduğunu” söyleyerek itiraz etmiştir. Bakan Ali Naili Erdem tarafından Öğretmen Okulları'na genel müdür olarak atanan Ayvaz Gökdemir, görev süresince okullardaki sol çizgiye mensup olan aşırı grupları iki yıl içinde tasfiye etmiş ve TÖB-DER'e çok büyük bir darbe vurmuştur. (Uçar, 2014, s. 135). 12 Eylül darbesiyle her iki dernek de kapatılmıştır.

1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu geniş hak ve özgürlüklerden aşırı sol örgütler, en iyi şekilde yararlanmışlardır. 1960–1970 döneminde üniversitelerde ilk kurulan örgüt, Fikir Kulüpleri (FK) olmuş ve daha sonra değişik üniversitelerin bünyelerinde kurulan bu kulüpler, (FKF) çatısı altında birleştirilmiştir. Mihri Belli, Ankara Hukuk Fakültesi asistanlarından Doğu Perinçek'le birlikte Fikir Kulüpleri Federasyonu'nu ele geçirmiş, adını değiştirip Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) koymuştur. "Dev-Genç" tam anlamıyla aşırı sol ihtilalci metotlarla örgütlenmiş; üniversite, akademi ve yüksekokullarda işgal konseyleri kurmuş, bu arada her türlü konuyu istismar eden bildiriler, demeçler yayınlayarak, basının ve gençliğin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Genel af ile birlikte cezaevlerinden çıkan militanlar, geçmişten aldıkları dersle daha tecrübeli, bilinçli, planlı ve programlı bir şekilde faaliyetlerine tekrar başlamışlardır. Fakat bu defa Marksist-Leninist hareketlere karşı, sağ kesiminde örgütlenmesiyle ülkemiz, hızla sağ-sol çatışmasının içerisine sürüklenmiştir. Kasım 1973 tarihinde Dev-Genç'i örnek alarak kurulan İstanbul Yükseköğretim Kültür Derneği'nin (İYÖKD) yönetim kurulundaki kimi öğrenciler, katıldıkları eylemler nedeniyle

tutuklanmışlardır. Çok geçmeden de kapatılmışlardır. Cepheci bir grup "Kitle örgütü ile parti arasındaki ayrımı kaldırıp kitle örgütüne parti misyonu yükleyen" İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği'ni (İYÖD) 1976 yılında kurmuştur. Ancak bölünmeler sonucu her biri ayrı bir silahlı örgüt olan oluşumlar ortaya çıkmıştır. Yine 1976 Kasımında Dev-Genç adını kullanan Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (DGDF) kurulmuştur. 1977'de ise Yurtsever Devrimci Gençlik Federasyonu (YDGF) kurulmuştur. (Uçar, 2014, s. 137).

Üniversitelerde 1967 yılının sonlarında ve 1968 yılının başlarında öğretim üyeleri ve öğrenciler arasına sızan sol örgüt üyeleri arasında kıpırdanmalar "üniversitelerde reform" istekleriyle başlamış kısa bir süre sonra ise bu istekler fiili hareketlere dönüşmüştür. Dersleri boykot kararları alan, fakülteleri işgal eden, sıklıkla komünizm taraftarı sloganlar ile gerçek niyetlerini açığa vurmuşlardır. Bunlara karşı durmak isteyen öğrenciler, üniversitelere sızmış olan, kürsüleri işgale hazırlanan Marksist öğretim üyeleri ile mücadele etmek ve Anadolu'dan gelen masum öğrencilerin ve gençlerin milli duygularla yetişmesine yardımcı olmak amacı ile Ülkü Ocakları Derneği (ÜOD) adı altında teşkilatlanmaya başlamışlardır (Uçar, 2014, s. 138).

Ülkede cereyan eden olaylar karşısında sağ-sol çatışması yanında MSP'ye yakınlığıyla bilinen Akıncılar adı verilen bir grubun da devlet kademelerinde ve okullarda faaliyetlerde bulundukları şikâyetleri artmaya başlamıştır. Bu dönemde "Akıncılar" bir bakıma "İslamcı Gençler" damgasını da yediklerinden, İmam Hatip Liseleri ve İslam enstitülerinde hâkimiyetlerine "Ülkücüler" karşı çıkmıştır. Akıncılar solcularla olduğu gibi Ülkücüler ile de fikir kavgasına girmişlerdir (Uçar, 2014, s. 139).

Siyasi partilerin arka bahçesi durumunda bulunan işçi sendikaları da bu dönemde yaptıkları eylemler, verdikleri demeçler, söylem ve davranışlarıyla anarşi ve gerilimi tırmandırmada etkili olmuşlardır.

51 yıllık aranın ardından 1 Mayıs, 1976 yılında İstanbul Taksim'de Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) tarafından düzenlenen bir mitingle kutlanmıştır. DİSK'in 200 bin kişi olarak ilan ettiği mitinge katılım emniyet kayıtlarına göre 100 binden fazladır. 1976 yılında DİSK tarafından 100 bin kişilik bir miting düzenlemesi son derece önemlidir. DİSK'in üye sayısı ve ülkedeki sendikalı toplam işçi sayısı açısından değerlendirildiğinde bu sayı önemlidir. Daha önce resmi olarak "bahar bayramı" olarak kutlanan 1 Mayıs ülkede ilk kez solun gösterisi olarak düzenlenmiştir. Böylesine karışık bir ortamda düzenlenen bu büyük eylemde kayda değer herhangi bir vukuat yaşanmamıştır. Tabi bu durumda İstanbul Emniyeti'nin aldığı tedbirler ile DİSK'in aldığı iç güvenlik önlemleri etkili olmuştur. Gösteri hükümet, NATO ve Amerikan emperyalizmini kınayan, karşı duran bir tonda geçmiştir (Uçar, 2014, s. 161).

1977 başlarında “erken seçim” fikri ortaya atılmış, üç aylık tartışma döneminden sonra MSP dışındaki iktidar ortaklarının da oylarıyla ekimde yapılması gereken seçimler erkene alınmış ve nisan ayında propagandalara ve kampanyalara girişilmiştir (Uçar, 2014, s. 162).

Erken seçimin 5 Haziran 1977 tarihinde yapılmasının kararlaştırılmasıyla birlikte terörün ateşi de körüklenmiştir. 1977 yılının ilk üç ayında 59 yurttaş öldürülürken, seçim kararının alınmasından sonraki üç ayda öldürülenlerin sayısı 133’e yükselmiştir (Uçar, 2014, s. 162).

Mayıs 1977 mitingi sakin başlamış, mitinge 99 sendika ve 55 dernek ile kuruluş katılmıştır. Taksim meydanına yüz binlerce insan toplanmıştır. Fakat mitingi organize eden yetkililer doğal olarak gergindir. İnsanları tahrik ederek galeyana getirip ülkeyi karıştırmak isteyenlerin ve aşırı grupları önlemenin güçlüğüne de farkındadırlar. Tedirgin olmalarında haklı çıkmışlardır. Miting sona ermek üzereyken, miting alanına girmek isteyen ”Maocu” bir grup ile DİSK’liler birbirine girmişlerdir. Bu arada nereden geldiği belli olmayan birkaç el silah sesi duyulmuştur. Arkasından otomatik tabanca ve tüfek sesleri ortalığı kaplamıştır. Binlerce kişinin bulunduğu alanda panik çıkmıştır. DİSK 1 Mayıs Mitingini bütün ikaz ve ricalara rağmen yapmakta ısrar ettiği için solcu gruplar arasında meydana gelen çatışmalar sonucunda; resmi kayıtlara göre olayda 34 kişi hayatını kaybetmiş, 136 kişi yaralanmıştır. (Uçar, 2014, s. 163).

Ali Naili Erdem bakanlığı boyunca eğitim kurumlarının içine tamamen girmiş olan siyaseti temizlemek, kardeş kavgasını bitirmek için hem kurum içi unsurlarla hem de muhalefetle mücadele eder. Kapalı okullar açılır, öğretmensiz okullara öğretmenler gönderilir, eğitim araç ve gereçlerinin çağın gereklerine, bilim ve teknolojiye uygun hale getirilmesi için ve fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir zemine oturtmak için uğraşır.

Hiçbir partinin tek başına hükümet kuracağı çoğunluğu elde edemediği 1977 seçimleri sonrası Bülent Ecevit’in, Adalet Partisi’nden 11 vekille anlaşarak hükümeti kurması ile bakanlık görevi sona erer (Erdem, 2004, s. 253).

5 Haziran seçimlerinin galibi CHP ve Ecevit olmuş, ancak diğer partilerin koalisyona yanaşmaması ve azınlık hükümetine de güvenoyu vermeme sebebiyle hükümeti kuramamış, 1 Ağustos 1977 tarihinde 448 milletvekilinin katıldığı oylamada 229 kabul, 219 red oyu çıkmış böylece hükümet güvenoyu almış ve II. MC Hükümeti kurulmuştur (Uçar, 2014, s. 207).

Bu hükümeti de krizler yalnız bırakmamış, Kamran İnan'ın Enerji Bakanlığını kabul etmemesi, meclis başkanının seçilememesi, Ayvaz Gökdemir'in Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü'ne geri iade edilmemesi, TRT Genel Müdürlüğü'ne kimin atanacağı gibi olaylar da II. MC hükümetini yıpratmış ve bu koalisyonun çabuk bitmesine yol açmıştır (Uçar, 2014, s. 207)

Hükümet ile Cumhurbaşkanı arasındaki çekişme yüzünden ordu üst kademesinde tayinler yapılamamış, KKK'ye kimse tayin edilememiş ve isimleri önerilen komutanlar istifa etmiş ya da emekli olmuşlardır. Türkeş'in teklifi ile sınıf arkadaşı Kenan Evren Ege Orduları Komutanlığından KKK'na atanmıştır (Uçar, 2014, s. 207)

Aralık 1977 yerel seçimleri de MC hükümetini oluşturan partilerin istediği gibi sonuçlanmamış, 67 il merkezinin 42 sini CHP kazanmış, AP, MHP ve MSP ise toplamda 22 sini kazanabilmiştir. Bu sonuçlar Ecevit'i umutlandırırken MC partilerini sıkıntıya sevk etmiştir (Uçar, 2014, s. 207).

Temel tüketim ürünlerinde kıtlıklar meydana gelmiştir ve bu da hem toplum için hem de iktidar için ciddi sorun olmuştur. Döviz rezervimiz yeterli olmadığı için dışarıdan ithal edilen akaryakıt ve yedek parça konusunda sıkıntılar çekilmiştir. Enerji Bakanı bile tüpgazın ne zaman piyasaya çıkacağını bilememektedir. Bulgaristan'dan aldığımız elektrik ve Irak'tan alınan petrolün 210 milyon dolarlık borcu dahi ödenememiş, bu sebeple bu ülkeler verdikleri hizmetleri kesmişlerdir. Enerji kısıtlamasından dolayı bazı fabrikalar üretimlerini düşürmek durumunda kalmışlardır (Uçar, 2014, s. 207).

Döviz darboğazı II. MC Hükümeti'nin, IMF ile görüşmelere başlamasına neden olmuştur. Sorunlara çözüm için 1 Eylül 1977 tarihinden geçerli olmak üzere "önlemler paketi" uygulamaya konmuştur. Her zaman olduğu gibi bu "zam" anlamına gelmektedir. İşte bu sırada hükümet içerisinde sürtüşmeler başlamıştır. Türkiye'nin döviz sıkıntısını gidermede AP kanadı, IMF'nin önerilerini kabul ederken, MSP bu duruma karşı çıkmıştır. Ayrıca KİT ürünlerine yüksek oranda zam yapılması gerekmektedir. MSP'nin, hem devalüasyon oranına hem de zam oranlarına itiraz etmesi üzerine, iki parti arasında ekonomik istikrar önlemlerinin belirlenmesinde önemli bir sorun olmuştur. Bakanlar Kurulu'nun defalarca toplanması gerekmiştir (Uçar, 2014, s. 207).

Öte yandan anarşinin kol gezdiği bir dönemde, bu konuda ortakların kesin bir çözümü yoktur. Gecekondu bölgeleri ile fabrikalarda işçi-öğrenci birliği içinde ideolojik eylemler devam etmektedir. İçişleri Bakanı Korkut Özal, ülkenin iç huzura sahip olduğu bir

dönemde, ortakların çekişmesinden yakınmıştır. Bu çekişme yüzünden eğitim kurumları, siyasi partilerin “militanları” tarafından ele geçirilmiştir. Bu sebepten boykot, kavga ve yaralamalar sürüp gitmektedir (Uçar, 2014, s. 208).

Erbakan ve MSP’nin anlaşmaz ve uzlaşmaz tavırları nedeniyle sürekli AP-MSP ve MHP-MSP gerilimleri bu hükümetin yıkılmasında önemli yere sahiptir.

Güneş Motel olayıyla aynı gün içerisinde CHP’li Altan Öymen, gensorunun hazır olduğunu söylemiştir. AP ortak grubu ise hükümetin istifasını uygun görmemiş, gensorunun beklenilmesi eğilimini benimsenmiştir. Ve beklenen 22 Aralık’ta gerçekleşmiş, CHP gensoruyu vermiştir (Uçar, 2014, s. 215)

Gün 31 Aralık olduğunda, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir ilk yaşanıp, gensoruyla bir hükümet düşürülmüştür. Meclis Başkanı güven ve güvensizlik oylaması için toplantıyı açtığında CHP, kimin kırmızı oy kullandığını görmek için açık oy talebinde bulunmuştur. 446 milletvekilinin katıldığı oylamada 218 kabul oyuna karşılık 228 red oyu kullanılmıştır. Bu duruma göre salt çoğunlukta güvensizlik oyu verildiğinden, bakanlar kurulu Meclis tarafından düşürülmüş olmaktadır. Başbakan Demirel söz alarak, Cumhurbaşkanı’na istifasını derhal vereceğini söylemiştir (Uçar, 2014, s. 217).

Ecevit döneminde 7 Mart 1978 tarihinde Genelkurmay Başkanı olan Kenan Evren, 20 Eylül 1978 günü memleketin halini şu şekilde aktarmaktadır: “Benzin yok, ampul yok, yağ yok ama toplu cinayetler var. Sağ ile solun birbirini yemesi var.” Bu durum karşısında sivil idare ile ilgili ise: “Sivil idare ile bu işin içinden çıkmaya çalışmak demek, memleketin göz göre göre elden gitmesi demek” sözleriyle sivil idarenin ortadan kaldırılmak istendiğinin işaretlerini vermeye devam etmiştir (Uçar, 2014, s. 218).

22 Aralık 1978’de Maraş’ta mezhep farklılığını körükleyerek çıkarttıkları çatışma da 100’den fazla ölü ve 1000 civarında yaralı olması bardağı taşıran damla olmuştur. Ancak zırhlı birliklerin müdahalesi ile durdurulabilen bu çatışmalardan sonra hükümet 25 Aralık 1978 günü 13 ilde sıkıyönetim ilan etmek zorunda kalmıştır (Uçar, 2014, s. 219)

14 Ekim 1979’da yapılan senato yenileme ve milletvekili seçimlerinde oyları %29,1’e düşen Ecevit 16 Ekim 1979’da Cumhurbaşkanı Korutürk’e hükümetin istifasını sunar (Turan, 2002, s. 384). AP lideri Demirel, bu kez sağ partilerin katılımıyla yeni bir milli cephe hükümeti kurma yerine, o partilerin dışarıdan destekleyecekleri bir azınlık hükümeti kurmayı yeğlemiştir. Türkeş ile yaptığı görüşmede MHP hükümeti dışarıdan desteklemeye

söz vermiş, MSP lideri Erbakan ise böyle bir desteği kendi deyimiyle kerhen (istemeye istemeye) kabul etmişti. Güvenoyu için gereken çoğunluğu böylece sağlayan S. Demirel de, yeni hükümetini 11 Aralıkta oluşturur (Turan, 2002, s. 385) Ali Naili Erdem bu azınlık hükümetinde aktif olarak görev almaz.

MC hükümetlerinden sonra muradına erip hükümeti kuran Ecevit başarısız olduğunu söyleyerek iktidarı bırakıp çekilmiş, hükümeti kurma görevini Cumhurbaşkanı Korutürk, Demirel'e vermiştir. MHP ve MSP'nin desteğini alan Demirel AP azınlık hükümeti 12 Kasım 1979 tarihinde resmen kurulmuştur. Demokrasinin bu son çırpınısında, bir yandan ordu, terörün tırmanmasına etkisiz görünürken, üst komuta kademeleri de yavaş yavaş siyaset sahnesine çıkmaya başlamıştır. Özellikle Kenan Evren sık sık düzenlediği basın toplantıları ve her fırsatta verdiği demeçlerle politikacıları eleştirmeye başlamıştır. Siyasetin çıkmaza doğru gittiği propagandasına siviller de kendi elleriyle destek vermişlerdir (Uçar, 2014, s. 221).

21 Aralık 1979 tarihinde komutanlar, sadece partileri değil, bütün anayasal kuruluşları uyaran bir mektup hazırlamışlardır. 27 Aralık'ta Korutürk'e verilen mektup, 2 Ocak 1980 günü Korutürk tarafından Demirel ve Ecevit'e iletilmiştir. Ancak Demirel, Cumhurbaşkanı'na güvenemediği için komutanları emekliye ayıramamıştır (Uçar, 2014, s. 221).

Ali Naili Erdem 1979'un Aralık ayında İstanbul Selimiye Kışlası'nda komutanların toplanıp darbe gününü kararlaştırdıklarını duyunca, işin ciddiyetinin görmezlikten gelmeyerek durumu Başbakan Demirel'e arz ettiğinde, Demirel sadece teşekkür eder.) Henüz 33 günlük olan hükümete ordu tarafından verilen uyarı mektubunu Demirel, muhataplarının kendileri olduğunu kabul etmez (Erdem, 2004, s. 262).

Ekonomide sürekli kötüye gidişi durdurmak için Turgut Özal'ın hazırladığı "24 Ocak Kararları"nın sarsıntısı sürerken 6 Nisan 1980 tarihinde Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin tamamlanması yeni bir gerginlik kaynağı olmuştur. Demirel ile Ecevit'in ortak bir aday üzerinde anlaşamaması üzerine 5 ay boyunca tam 115 tur oylama yapılmış ve yeni cumhurbaşkanı seçilememiştir (Uçar, 2014, s. 221)

Günde ortalama 9 vatandaşımızın hayatını kaybettiği o günlerde, eski başbakanlardan Nihat Erim, MC Hükümeti bakanlarından Gün Sazak ve DİSK Başkanı Kemal Türkler' in öldürülmeleri anarşi ve terörün ulaştığı boyutu gösteren uç olaylardır. 1980 yılında 286'sı 12 Eylül'den sonra olmak üzere toplam 2206 kişi terör olaylarında hayatını kaybetmiştir.

Mezhep çatışmalarının hız kesmeden devamının yanı sıra ülkenin her yerinde devletin güvenlik güçlerinin giremediği kurtarılmış bölgeler ortaya çıkmıştır. Artan hayat pahalılığının yanında Avrupa'dan daha önce döviz göndererek ekonomiye destek olan işçilerin de dönmek zorunda kalmaları ekonomiyi iyice zora sokmuştur. Başbakanın ifadesiyle: "Ülke 70 sent'e muhtaç bir hâle gelmiştir." Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra maruz kalınan Amerikan ambargosu, dış ilişkilerin kötüleşmesinden etkilenen kredi musluklarının kapanması, radikal kararlar almayı bir zaruret hâline getirmiştir. 24 Ocak kararları ile iki aşamada yapılan %73'lük değer düşürme ile uluslararası mali piyasaların beklentisi karşılanarak dışarıdan kredi alınmaya çalışılmıştır. Anarşik olayların engellenemediği, sıkıyönetim ortamında siyasiler arasındaki kısır çatışmaların da her kademeye yayılmış olması geleceği belirsizleştirmiştir (Uçar, 2014, s. 222).

Yukarıda sayılan bu tür gelişmeler ışığında TSK harekete geçmiştir. Bir Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) görevlisi, gelişmeleri Demirel'e bildirirse de ciddiye alınmamıştır. Bayrak harekâtına göre 11 Temmuz 1980 tarihinde iktidara el konacaktır. Ecevit'in gensoru başarısızlığı üzerine 4 Ağustos 1980 tarihli Yüksek Askeri Şura Toplantısı'nın yapılmasına karar verilmiştir. Toplantının ardından 12 Eylül 1980 tarihinde darbe yapılmıştır (Uçar, 2014, s. 222).

6 Eylül 1980 günü kızının Paris'te UNESCO'da göreve başlaması sebebiyle eşiyle birlikte Ankara'dan ayrılan Ali Naili Erdem 12 Eylül 1980 günü Paris Büyükelçiliği'nde saat 06.30'da Türkiye'de darbe olduğu haberini alır. Çevresindekiler Türkiye'ye dönmenin tehlikeli olabileceğini söyleseler de çekinecek hiçbir şeyleri bulunmadığını söyleyerek eşiyle birlikte geri döner (Erdem, 2004, s. 272).

18 Eylül 1980 günü İzmir Çiğli Havaalanı'na indiklerinde bir Hava Albay'ı tarafından alınarak tek katlı bir eve götürülürler. Bir süre sonra askeri bir uçakla Ankara'da Yabancı Diller Yüksek Okulu olan ve darbe sonrası hapisane getirilen koğuşa yerleştirilir (Erdem, 2004, s. 273).

12 Eylül darbesinden bir süre sonra Tercüman gazetesinde çalışmaya başlar, makaleler yazar ve hafta içi arkadaşlarıyla gazetede toplanırlar. Bir tek emekli maaşına kalır. Evinin masraflarını karşılayamayacak duruma gelir. Önce İstanbul Selimpaşa'da aylık bin lira taksitle aldığı yazlığı satmak, kızlarının çeyizleri için hazırladığı halıları satmak zorunda kalır (Erdem, 2004, s. 303).

Emekli Oramiral Hilmi Fırat'ın daveti üzerine gerçekleştirdiği görüşmeden on üç gün sonra 31 Mayıs 1983 Salı günü, yeni kurulan Büyük Türkiye Partisi kapatılır ve içlerinde Ali Naili Erdem'in de bulunduğu on beş kişilik parlamenter grubu Çanakkale Zincirbozan'da Süleyman Demirel, Deniz Baykal, Hüsamettin Cindoruk, Sadettin Bilgiç gibi isimlerle zorunlu ikamete tabi tutulur (Erdem, 2004, s. 312).

Zincirbozan günleri bittikten sonra tekrar siyasi atmosferin içine giren Ali Naili Erdem, Hüsamettin Cindoruk tarafından kurulan Doğru Yol Partisi ile siyasi mücadeleye devam etme kararı alır (Erdem, 2004, s. 326)

İhtilal sonrası siyasi yasakların kalkması için yapılan referandum neticesinde yasaklar kalkar ve yasaklı siyasiler tekrar siyaset zeminlerine geri dönerler. Referandumla ilgili yapılan son mitin olan İzmir mitinginde Süleyman Demirel konuşmaya başlamadan önce beraberindeki Aydın Menderes, Nahit Menteşe, İsmet Sezgin, Necmettin Cevheri ve Ali Naili Erdem'den Aydın Menderes ve Ali Naili Erdem'in kürsüde kalmasını ve diğerlerinin inmesini ister. Bunun üzerine Aydın Menderes Ali Naili Erdem'in kulağına eğilerek *"bu bizim Süleyman Demirel'in yanında son duruşumuzdur. Kürsüden aşağı inmesini istediği arkadaşlarımız var ya; onlar yine Sayın Demirel'in yanında olacaklardır. Bizlerse dışlanmış olacağız."* deyince şaşırır kalır (Erdem, 2004, s. 336)

Süleyman Demirel'in isteği üzerine eski yol arkadaşlarına güvence vermesinden dolayı 1989 seçimleri öncesi adaylık başvurusunda bulunur ancak Demirel tarafından aday gösterilmez.

19 Nisan 1993'te Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümü üzerine Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanı olması sebebiyle yine Demirel'in isteğiyle yapılan DYP Genel Başkanlığı seçiminde kongre başkanı olur ve kongre neticesinde Tansu Çiller genel başkan seçilir. (Erdem, 2004, s. 344) Bu kongreden sonra aktif politikaya devam etmeme kararı alarak gazete ve dergilerde makaleler yazmaya devam eden Ali Naili Erdem halen, Ankara Hoşdere'de yaşamaktadır.

3.1.5. Eserleri

1965'ten beri Tercüman, Milliyet, Ortadoğu, Yeni Asır, Ege Ekspres, Ege Telgraf gazetelerinde ve Çağdaş Eğitim, Milli Eğitim, Atatürkçü Düşünce dergilerinde yazan Ali Naili Erdem'in halen Yenigün, Dünya, Maya ve Gözlem gazetelerinde makaleleri yayınlanmaya devam etmektedir. 1980 darbesinden sonra ülkenin çeşitli yerlerinde

konferanslar vermiş ve Tercüman gazetesinde köşe yazıları yazmıştır. Toplumsal Düşünce Derneği ile İzmir Kültür ve Dayanışma Derneği onursal başkanı, İzmir Ege Sanayicileri Derneği, Çanakkale Şehitlerini Koruma Derneği, Edebiyat Derneği, Basın Cemiyeti ve Türk İdareciler Derneği üyesidir. Bu Toprağın İnsanları ve Sevda Kuşatması adlarını taşıyan, genellikle memleketin sorunlarını ve Türk insanını, memleket sevgisi gibi konuları işleyen iki de şiir kitabı bulunmaktadır.

3.2. II. Alt Problemle İlgili Bulgular

3.2.1. Dönemin Eğitim Yapısının Genel Durumu

1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamı ve dünyada ateşlenerek 60'ların sonunda Türkiye'yi de saran gençlik akım ve hareketleri neticesinde ülkemiz toplumsal kaosun acı yüzüyle karşılaştı. En zaruri ihtiyaçların bile karşılanamadığı; et, yağ, tüp gaz ve benzin için insanların uzun kuyruklarda beklemek zorunda kaldığı bu yıllarda yaşanan siyasi ve toplumsal olaylar da tarihimizde kara leke, acı dolu diye adlandırabileceğimiz sayfalarda yerini aldı. Toplumun her kesiminde ve hayatın her alanında etkisini gösteren gençlik hareketleri ve akımları siyasetten sanata, hukuktan eğitime kadar bu dönemi fazlasıyla etkilemiştir.

Söz konusunun temeli gençlik akımı ve hareketleri ve ekseriyetle onların meydana getirdiği olaylar olunca, haliyle toplum içinde sayıca en fazla orana ve yoğunluğa sahip kesim olan öğrenci öğretmen ve okullar bu eksen etrafında çok önemli yere sahiptir. Bu dönemde en çok etkilenen ve etkileyen kesim öğrenciler ve öğretmenler olmuştur.

Ali Naili Erdem'in bakanlık görevini aldığı bu dönemin öncesinde var olan eğitim politikası, idareci ve öğretmen atamaları, okulların durumu, kadrolaşma gibi uygulamalar Ali Naili Erdem bakan olduktan sonra kendisini ve hükümeti, uygulamak istedikleri eğitim politikasını hayata geçirmede ve eğitimi kontrol etmekte bir hayli zorlamıştır. Eğitim kurumları, eğitimciler ve öğrenciler öyle bir vaziyet almıştır ki, düzeltilmesi, onarılması hiç de kolay olmamıştır. Ali Naili Erdem'in bakanlık dönemindeki çalışmalarını ve uygulamalarını değerlendirirken eleştirirken, dönemin ekonomik, siyasi ve sosyolojik şartlarını, okulların, öğrencilerin ve öğretmenlerin vaziyetini çok iyi tetkik ve tahlil etmek gerekir. Çünkü Ali Naili Erdem anarşi ve terör olaylarının en yoğun, en hızlı olduğu, Türk gençlerinin birbirini acımasızca öldürdüğü bir ortamda bakanlık görevini yürütmüştür.

Bir takım yabancı fraksiyon ve akımların etkisinde kalarak ve bunlara sempati duyan siyasilerin desteğini alarak eğitimi ve eğitim kurumlarını yozlaştırmaya çalışan grupların ne yapmaya çalıştığını ve neler yaptığını dönemin şahitlerinden okumak ve dinlemek, tespit için son derece önemlidir.

Ali Naili Erdem'in bakanlığı döneminde belki de en problemli nokta olan Öğretmen Okulları Genel Müdürlüğü görevine getirilen merhum Ayvaz Gökdemir "Buhranın Kaynağında" adlı kitabında dönemin okullarını şu şekilde resmediyor:

"Öğretmen Lisesi ve Eğitim Enstitüsü şehrin birkaç km. dışında Mardin'le Kızıltepe arasındadır. Sabit hiçbir emniyet tesis ve unsuruna sahip değildir.

Buyurun, işte böyle bir çevreye ve bu şartların üstüne, Millî Eğitim Temel Kanunu ile çerçevelenmiş bir millî eğitim hizmetini götürmek ve gerçekleştirmekle mükellef ve muvazzafsınız! Kadronuz, en üst noktadan başlamak üzere her gün, her vesile ve vasıta ile bütün Türkiye'ye ve dünyaya "faşist, gerici, çağ dışı, zalim, kıyıcı" v.s. diye ilân ediliyor. Göndereceğiniz her görevli "işgal ordusu mensubu veya müstemleke memuru" gibi telâkki edilecek ve böyle muamele görecektir... Yardımcı ve destekçi bulmanız da şansa kalmış, hiçbir garantisi yok, aksi daha kuvvetle muhtemel... Ne yaparsınız?

Biz gittik... Bermutat, ayıyı ininden, yılanı deliğinden çıkarmış, arı kovanına çöp sokmuş olduk! Öğretmen Lisesi ve Eğitim Enstitüsü 1977 Mayıs'ına kadar Mardin'de, şüphesiz ancak diğer okullara nispetle, düzen ve disiplin içinde eğitim öğretim yapabilen tek müessese sayıldı! Bu düzen ve disiplinin ne olduğunu, ne kadar olabildiğini ve neye mal olduğunu da bize ayrıca sormak lâzımdır. 1975-1977 arasında iki ders yılı boyunca, çeşitli şekillerde dövülerek, yaralanarak, kurşunlanarak, meskeni bombalanarak, tehdit edilerek Mardin'i terk etmek zorunda bırakılan öğretmenlerden benim ismini tespit edebildiklerim 31 kişidir. Bunların hepsi de bizim zamanımızda en iyi niyetlerle, en idealistçe duygularla Mardin'e giden öğretmenlerdi. Uğradığımız hayâsız ve hain tecavüzlerin son noktasında tam bir felâket ve facia vardır: Mardin'in merkezinde Cumhuriyet Orta Okulu öğretmeni olan gencecik Metin Özcan 14.5.1977 günü saat 17.00'de ustura ile boğazı kesilerek sokak ortasında hunharca katledildi! Kabahati Türk milliyetçisi olmak, Mardin'de Ülkü-Bir şube başkanlığı yapmaktı... Metin'in mübarek kanının aktıldığı yer, polis karakoluna yüz metre mesafede idi, ama failler belirlenemedi, bulunamadı!..

Ne bu faciadan önce, ne de sonra namuslu ve vatanperver öğretmen ve idarecilerin can güvenliklerini temin sadedinde bir tedbir aldırma mümkün olmadı. Çok açık ve net müracaatlar ham, gerçekler ve tatbikat içinde yerine oturtulursa, asıl töhmet altında kalanların bizim dışımızdakiler, bizi itham edenler olduğu görülecektir...

Müdürümüzün bize yazdığı en son rapor: "Şu anda eğitimi, eşkıyanın silâhlarının gölgesinde yapmaktayız. Devam edecek olan bu tip eğitim ve öğretim, silâh zoruyla bize azınlık ırkçılarına ve vatan hainlerine diploma verdirecektir." diye bitiyordu. Yiğit, mert, tok sözlü bir çocuktuk. Bu bölgenin evladı idi. Üslûbunun sertliği ıstırapının büyüklüğündendi.

Öğretmen ve öğrencilerin can güvenliğinin kalmadığı, öğretmenlere yapılan saldırıların arttığı, birçok öğretmenin dövüldüğü, birinin boğazı kesilerek hunharca katledildiği, bu gibi fiillerin daha da devam edeceği,

Vesikalarla sabit tecavüz, İstiklâl Marşı söylememe, 1 Mayıs'ta maksat ve marufiyeti açık bir şekilde kızıl elbiseler giyme, okulda sistemli ve maksatlı olarak Kürtçe konuşma, çeşitli şekillerde komünizm propagandası yapma ve benzeri konularda vilâyetçe herhangi bir tedbir alındığına dair bir emareye rastlanmadığı,

İçinde bulunulan şartlarda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sıhhatle yapılamayacağı kanaat ve müşahadesiyle 18.5.1977 tarihinden itibaren Mardin Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen Lisesi'ni süresiz olarak kapattık.

Temmuz 1977'de Mustafa Üstündağ geldiği zaman ilk sorduğu hususlardan biri de bu okulun neden kapatıldığı idi. Kapatmaya müncer olan hâdiselerin bütün gelişme ve tafsilâtını ihtiva eden Bakanlık mucibini ve bu mucibin bir hülasasını kendisine ilettik. Bir faydası olacağını sanmıyorduk, nitekim olmadı ve Bakan'ın doğrudan emri ile Dairemiz devre dışı bırakılarak

okul açıldı. Maarif ordusu kızıl gömlekli, Türkçe konuşmaz, İstiklâl Marşı söylemez yeni mensuplarıyla güçlendirildi!..” (Gökdemir, 1979, s.86-91).

Gökdemir’in hatıralarından naklettiği bu vaziyetlerden, sorumlu bulunduğu öğretmen okullarına ilişkin olarak, öğretmenlerin, idarecilerin ve öğrencilerin can güvenliğinin bulunmadığı, İstiklal Marşı’na, Türk Dili’ne düşman, özellikle bölücü ayrılıkçı ve yabancı fikirlerin tesiri altında kalan bir kesimin tehdit, suikast ve saldırılar ile eğitim ortamının huzurunu bozduğu ve çalışılamaz duruma getirdiği, eğitim öğretim için uygun ortamın bulunmadığı ve bu sebeplerle okul kapatmaya kadar gidildiği anlaşılmaktadır.

“..... Diyarbakır'da benim salahiyet ve mesuliyet daireme giren üç okul vardı: Eğitim Enstitüsü, Merkezdeki Öğretmen Lisesi ve Dicle Öğretmen Lisesi (Ergani). Genel Müdür olarak vazifeye başlar başlamaz, önüme ilk gelen öğretmenler de Dicle Öğretmen Lisesi'nden birkaç milliyetçi öğretmendi. Dört-beş yüz kişilik kıskırtılmış bir öğrenci grubunun hücumundan canlarını mucize kabilinden kurtarmış ve kafaları gözleri sarılı Ankara'ya gelmişlerdi. Aralarında hanımlar da vardı. Bu canlı ve kana bulanmış şahit-deliler dışında her üç okulun idari yapılan ve öğretim kadroları hakkında az çok bilgi ve bir kanaat sahibi idim. (Gökdemir, 1979, s.95).

Çeşitli vukuat dolayısıyla tanzim edilmiş müfettiş raporları da kısa zamanda elimize ulaştı. En iyi niyetlerle ve azimkârane tasarruf ve icraata giriştik. Canlarına kasıt derecesinde hücumu uğramış, madden ve manen hırpalanmış arkadaşları başka yerlere naklettik. Müdürlerinden başlamak üzere mevcut kadroları tashihe yöneldik. Bütün imkânsızlıklara, güçlüklerle rağmen iki öğretmen lisesinde duruma hâkim olabildik. Bu okullar biz vazifeden ayrıluncaya kadar, arızalara rağmen ve şüphesiz idareci ve öğretmen arkadaşlarımızın beşer takatini aşan çileleri pahasına, devletin koyduğu hadler içinde, eğitim öğretim yapabildiler (Gökdemir, 1979, s.96). “..... Bunların tahripkâr cüretlerinin nerelere kadar varabildiğinin bir delili, 16 Şubat 1975 tarihli bir tutanaktır. Okulun İç Hizmetler Şefi ile iki nöbetçi hademenin imzalarını taşıyan bu tutanakta tespit edildiğine göre, 15 Şubat 1975 gecesi okulda bazı su boruları sökülerek çalınmış ve kapısı kırılmak suretiyle girilen konferans salonundaki Atatürk büstü parçalanmıştır. Aynı gün Okul Müdür Vekili ile sorumlu idarecileri tarafından tanzim edilen ikinci tutanakta da, bu eylemin “... dışardan belirsiz kişiler tarafından yapılmış olduğu” ve “meçhul kişi tarafından masa üzerinden düşürülerek kırılmış olduğu ve olayda bir kasıtlık (!) olmadığı anlaşılmakla...” denilerek hâdise örtbas edilmiştir. Biz, işte bu okulu devraldık. (Gökdemir, 1979, s.98).

Nakledilen bu hatıralardan yine görüleceği gibi, bir siyasi görüşe sahip gruplar tarafından birçok öğretmen okulunda eğitim öğretim yapmak imkânsız hale getirilmiştir ve kamplaşma, bloklaşma bulunmaktadır. Bu bloklaşma ve saldırıları yapanlar ve maruz kalanlar olarak değerlendirdiğimizde, sol görüşlü ya da daha aşırı olarak değerlendirilebilecek bir grup tarafından, Gökdemir tarafından vatansever, milliyetçi olarak tanımlanan öğrenci öğretmen ve idarecilere, Türkçe’ye, Türk Bayrağı’na ve milli değerlere yönelik olarak gerçekleşmesi, iktidarın, Milli Eğitim Bakanı’nın ve Öğretmen Okulları Genel Müdürü’nün milliyetçi ideolojik görüşe sahip olmasının arasında güçlü bir bağ olduğunu düşünmek mümkündür. Yapılan eylemler sadece eğitim öğretimi

engellemeye yönelik değil, milli değerlere, insan canına, devlet malına kastedecek ve zarar verecek nitelikte olduğu görülmektedir.

1975-76 öğretim yılı başında tedrisata başladığımız zaman okulun sınıf, sıra ve duvarları şu sloganlarla doldurulmuştu: “Mit-İt, Yaşasın Kürdistan, Biji Kürdâra Azâdî, Biji Kürdistan, Biji Rizgari, Bimri Faşizm v.s” (Gökdemir, 1979, s.98).

“....Gece Matematik bölümü ikinci sınıflarından birinde öğretmen M.G. bir akşam derse girdiği zaman sınıfın ortasına sıçılmış -affedersiniz aynen olmuştur- olduğunu gördü! Durum bütün idareci ve öğretmenlerle öğrenciler önünde tespit edildi. Ama fâil ve mesul bulunamadı. İstiklâl Marşı ve bayrak merasimi bu okulda öteden beri problemli ve bu merasimde ısrar etmek Üstündağ'ın görevden aldığı müdürün başlıca kabahatlerinden birini teşkil ediyordu. Bizim zamanımızda da maalesef bayrak töreni yaptırılmadı, istiklâl Marşı söylettirilemedi! Öğretmenler bu merasimi yapıp, milli marşımızı söylediler ve her defasında da ısıklıdılar, yuhalandılar, küstahça istihzalar ve tecavüzlere maruz kaldılar.” (Gökdemir, 1979, s.99).

“.....Bunlardan Ergani Lisesi'nde görevlendirilen iki öğretmenin el yazılarıyla, uzun iki dilekçeleri var. Bu dilekçelerden iktibas edeceğim kısımları, asla detay saymadan, herkes dikkat ve alâka ile okumalıdır:

4 Ağustos 1976 günü çekilen kura neticesinde, Diyarbakır Dicle Öğretmen Lisesi'ne 'dağıtım için' verildim. Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü mezunuyum. Milli Eğitim Müdürlüğü'nce 14 Eylül'de Ergani Lisesinde, görevlendirildim. 4 Ekim 1976 Pazartesi günü lisede göreve başladım. Bu tarihten 8 Aralık 1976 Çarşamba gününe kadar görevimi engelleyici hareketler aşağıda sıralanmıştır:

Pazartesi öğleye doğru liseye geldim. Öğretmenler odasında meslektaşlarımla tanıştım. Odada bizden ayrı TÖB-DER üyesi A.Y. da vardı. Bizlere konuşma fırsatı vermeden söze başladı:

-Sizler M.E.B' nca kasten 49 kişi Dicle Öğretmen Okulu'na verildiniz. Hepiniz de militan faşistsiniz! Fakat aranızda, - baskı dolayısıyla M.C.'nin köpekliğini yapanlarınız da olabilir. Burada M.C.'nin köpekliği sökmez. Görev yapmanız, hatta yaşamanız bile mümkün değil!

Buna karşılık bir arkadaşımız:

-Öğretmenler odasında siyasi polemik açmanız normal bir durum değildir. Bizler kutsal bildiğimiz görevimizi yapmak için geldik. Bizi bu şekilde suçlayamazsınız. dedi. Bunun üzerine TÖB-DER'li:

-Ne oldu beyefendiler, rahatsız mı oldunuz? Şunu söyleyeyim ki faşist M.C. sizleri kurtarmayacaktır. Sizinle sonra hesaplaşırız.” dedi ve öğretmenler odasını terk etti.

O gün artık dünyamız başımıza yıkıldı. Moramız bozuldu. Fakat yine de ümitli idik.” (Gökdemir, 1979, s.124).

Bu anılardan yola çıkarak yapılan değerlendirmede işin içindeki unsurların bir siyasi görüş mensubu olmaktan daha öte, milli varlığa düşman, ayrılıkçı, bölücü bir zihniyete sahip olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Okullarda İstiklal Marşı'nın okutulmaması ve okul, sınıf duvarlarına yazıldığı yukarıda belirtilen sloganlar bunu işaret etmektedir.

Ali Naili Erdem'in Siyasetin Yolları adlı kitabında bir anısını naklediyor:

“...Ankara'nın Yenimahalle'sindeki (...) okulun sınıf öğretmeni, bir genel başkanın İstanbul Boğaziçi'ndeki gezisini güncel konu olarak anlatırken, derse girmiştım. 1976'nın yaz başlangıcıydı. Kendisinden dersi kesmemesini rica ettiğimde, doğru yapıp yapmadığının tereddüdü içindeydim. Öğretmen Hanımın anlattıklarının hiçbir ağırlığı yoktu. Ancak anlattığı Parti Başkanı'nı sevdiği belliydi. Daha kısa bir süre önce, öğretmenlerden siyasi kanaatlerini sınıflara taşımamalarını ve sadece 1739 Sayılı Temel Kanun içinde görevlerini sürdürmelerini bir genelge ile rica etmişim. Bulunduğum sınıf ilkokulun 4. sınıfıydı. Öğretmen Hanım konuşmasını bitirince, bir kız öğrenciden kültür dersleriyle ilgili kitaplardan herhangi birini çıkarıp neresini istiyorsa onu okumasını söylediğimde, zavallı yavrucağın nasıl titrediğim

bugün de hatırlıyorum. Okuyamamıştı... Bir diğer yavrudan istediğimde, o da okuyamamıştı. Bu çocukların alfabeyi sökmediklerini anlamıştım. Bu bir öğretim cinayeti idi. Tahtaya kaldırdıklarından hiçbiri, değil bir cümleyi, bir kelimeyi bile doğrusundan yazamamışlardı. Kan beynime sıçramıştı. Öğretmen Hanıma; "Sizin göreviniz bu yavrulara okumayı ve yazmayı öğretmek ve sevdirmektir. Oysa siz bir siyasi parti genel başkanının günlük yaşamından bölümler anlatıyorsunuz. Yazık değil mi bu yavrulara? İlkokul 4. sınıf öğrencileri okumayı ve yazmayı nasıl bilmezler? Bu çocuklar yarınların eğitim yaşamlarında ne yapacaklar lütfen söyler misiniz?" sualime; "Onu nasıl olsa öğrenirler." yanıtını vermişti. Bu nasıl bir sorumsuzluktu? Ve bizler cehaleti nasıl yenecektik? Bugünlerde televizyonun çeşitli kanallarında yapılan yarışmaları ve yarışmacıların cevaplarını işittikçe; "Okumayı yazmayı nasıl olsa öğrenirler." diye yanıt veren öğretmeni hatırlıyorum." (Erdem, 2004, s. 209).

Yine aynı eserde yer alan başka bir hatırasında şunları anlatıyor:

"Ankara... Güneşin nazlandığı günlerden biri. Yüksekokullardan birini denetliyordum. Toplantı salonuna girdiğimde Okul Müdürü; "Sağda oturan öğretmenler sağcı öğretmenler, solda oturanlarsa solcu öğretmenler." deyince dehşete kapılmıştım. Birliği ve beraberliği sağlamakla görevli bir mesleğin mensupları, kamplaşmanın histeri nöbetindeydiler. Ne yapmalıydık?.. Ne yapmalıydım?.. "Öğretmenler yeni nesil sizin eseriniz olacaktır" direktifini nasıl gerçekleştirecektim? Tarihimiz, kültürümüz, millî iftiharlarımız param parçaydı. Bir okulda Fatih Sultan, bir okulda Atatürk vardı. Bir başka okulda ikisi de yoktu." (Erdem, 2004, s. 224).

Bu hatıralardan da, aynı toplum içinde yaşayan bireylerin, aynı ortamda çalışan insanların arasına ideolojik farklılıkların keskin bir çizgi olarak girdiğini, gruplaşmaların kamplaşmaların olduğunu ve ideolojik saplantıların eğitim öğretimin önüne fazlasıyla geçtiğini söylemek mümkündür. Bir eğitimcinin asli vazifesi olan görevini yerine getirmek yerine ideolojik görüşlerini daha ilkökul sıralarındaki çocuklara aşılama çalışması bunun önemli bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Ali Naili Erdem kitabında şu anılara da yer veriyor:

".....Kız Meslek Yüksek Okullarımızın birinde süren huzursuzluğun büyüdüğünü öğrenince olay yerine gittiğimizde, bahçe nümayişçilerle kaynıyordu. Korkunç bir gürültünün ortasındaydık. Müdüre Hanım uzun yıllardır süren öğretmenliğin deneyimi ile fevkalâde soğukkanlı idi. Ancak daha birkaç gün öncesine kadar sakin ve huzurlu olan yüzü, bir dehşeti yaşar gibiydi. Bizleri üst kattaki çalışma odasına aldığı anda, vakur çehresinde, gördüklerinden ve işittiklerinden olduğu anlaşılan derin çizgileri, her kelimedede biraz daha acı ve keskin hatlara dönüşüyordu. Anlattıklarını dinledikçe, benzer derin hatların yüzüme yerleştiğini hissediyordum. Ve ben, bir hayretler kasırgasına tutulmuş gibiydim. Duyduklarım inanılacak cinsten şeyler değildi. Öfkelerini bastırdım ve nümayişçilerden bir temsilci heyetinin gelmesini istedim. Geldiler. Yetişkin, derli toplu ve bakımlı 5 kız öğrenciydiler. Düşündüklerini rahatça söylüyorlardı, istedikleri şeyler karşısında, yüzüm renkten renge giriyor, utancımın yüzlerine bakamıyordum. Onlarsa gayet rahattılar. "Bizler yurtdışı erkek öğrencilerle birlikte kalmak istiyoruz." önerilerini duyduğumda, küçük dilimi yutacaktım.

"Millî Marşı anlamsız buluyoruz. Bizim millî marşımız Enternasyonalin Marşı olmalıdır." sözlerini ise pervasızca yineliyorlardı. Hiddetlenmenin gereği yoktu. Munis bir üslûbun içinde, kendilerine düşüncelerinin yanlışlığını anlatmalıydım.

Öyle de yaptım.

Ahlâkın kaybolduğu, millî duyguların yok olduğu yerde, insanlığın da, insaniyetin de biteceğini ve duyargalarıyla yaşamını sürdüren bir böceksi hayatın başlayacağını, benim de buna rıza göstermeyeceğimi örnekler vererek anlatıyordum...

İçlerinden birisi; "Eskimiş görüşler." diyerek konuşmamın ortasına girince, yutkundum ve kendisine; "Cumhuriyet sizden fıkren, ilmen, fennen, bedenlen sağlıklı ve yüksek karakterli muhafızlar ister!" direktifini hatırlatınca; "Bunlar Burjuva Paşası olan Atatürk'ün sözleridir." küstahlığı beynime bomba gibi düşmüştü.

Bu çocukların, zıvanadan çıktığı gibi beyinlerinin yıkandığı da açıkça belliydi.

Sabırlı olmağa kararlıydım...

"Nush ile uslanmayı etmeli tekdir." dedim. İçlerinden birisi;

"Türkçe konuşun... Ne dediğinizi anlamıyoruz." sözleri bardağı taşıрма noktasına getirir etkinlikteydi... Sükûnetle karşılamanın kararlılığı içinde, düşüncelerinin tümünün yanlış olduğunu söyledim.

İsteklerinde ısrarlıydılar.

Kız ve erkek yurtlarının ayrı ayrı olması, onlara göre hem ilkelikti ve hem sosyal patlamalara nedendi... Millî Marşımız ise Faşizmin çağrısıydı..." (Erdem, 2004, s. 245).

Ülkücü öğretmen dergisinde İnan ise durumu şu satırlarla ifade ediyor:

"Sultanîlerin (orta öğretim okullarının) parasız yatılı öğrencilerinden tembel ve açıkta kalanlar öğretmen okullarına zorla sokuldu. Öğretmen okullarına gönderilmek sultanîlerin parasız yatılı öğrencileri için tembelliğe ve başarısızlığa karşı bir ceza biçimine kondu. Böylece öğretmenlerin değeri ve öğretmenliğin yüksekliği azaldı. Bu durum doğal olarak ilköğretimde kötü etkiler bıraktı. Sonucunun kötülüğünü öğretim ve eğitim (maarif) pek zaman çekecektir" (Maraşlı 2007).

70'li yıllardaki sosyal ve siyasi olaylar, akımlar değerlendirildiğinde, yabancı fikirlerin toplumun önemli bir parçası olan öğrencileri de fazlasıyla etkilediği anlaşılmaktadır. Nitekim yukarıda belirtilen kız öğrencilerin istekleri ve söyledikleri Türk toplum yapısı ile örf, adet, gelenek ve milli değerleri ile zıt karakterdedir.

Göreve geldikleri zamana kadar yozlaştırılan ve rayından çıkarılan bir millî eğitim sistemi ve neredeyse TÖB-DER 'in yönettiği bir bakanlık haline gelen Millî Eğitim Bakanlığı'nı devralan Ali Naili Erdem ve teşkilatının içinde bulunduğu okul, öğretmen ve öğrenci manzarası ve genel olarak ülkenin içinde bulunduğu durum tam anlamıyla bir kaos şeklinde ifade edilebilir. Öyle ki Ali Naili Erdem'den önce Millî Eğitim Bakanlığı görevini yürüten CHP'li Mustafa Üstündağ'a TÖB-DER Merkez Yürütme Kurulu'nun yazdığı mektupta siyasal bir tutum içinde bulundukları ve iktidara sol görüşlü bir partinin gelişinden ne kadar memnuniyet duydukları net bir şekilde görülmektedir:

"

*Sayın Mustafa Üstündağ
Millî Eğitim Bakanı
ANKARA*

12 Mart öncesi yasal, 12 Mart sonrası ise, yarı açık faşizmin, en ağır baskı ve zulmünü yoğunlaştırdığı, Türkiye öğretmenleri ve onun en güçlü örgütü olan TÖB-DER' le diğer demokratik güçlerin ve örgütlerin faşizme karşı demokrasi uğraşları, 14 Ekim 1973

seçimlerinde olumlu sonuçlarını vermiş, 7 şubat 1974'te demokrasi ve özgürlük yanlısı bir hükümetin iş başına gelmesini sağlamıştır. Faşizmin baskı ve zulmüne yiğitçe direnen örgütümüz, demokrasinin boyutlarını genişletme ve demokrasiyi güçlendirmeye girişimlerinde tüm gücüyle hükümeti destekleyeceğini ve yardımcı olacağını kamuoyuna duyurmuştur.

Ulusal amaçlardan saptırılmış bir eğitim ve ğretim sisteminin uygulandığı, bu sistemi uygulatmak ve devrimci öğretmenleri kıydırmak için faşizmin oluşturduğu kadroların ve bu kadrolarla hiçbir zaman uyum içinde olmayan öğretmenlerin bulunduğu Millî Eğitim Bakanlığı görevini 7 şubat 1974'den bu yana yrtmektesiniz. Görevi aldıktan sonra eğitim ve öğretimdeki aksaklıkların giderilmesi için çalışacağınızı, bu konuda öğretmenlerden yardımcı olmalarını isteyeceğinizi, yıllardan bu yana biriken ğretmen sorunlarını zmleyeceğinizi, eğitim sorununu köklü atılımlarla ağdaş eğitim anlayışına yaklaşımla halledeceğinizi, geçmiş iktidarların eğitimdeki kasıtlı yanlışlıklarına katılmış, ğretmen kıyımında uzmanlaşmış yönetici kadroların değiştirileceğini toplantı ve sohbetlerinizde öğretmenlere ve kamuoyuna defalarca aıklamıştınız...” (Maraşlı 2007).

Toplumsal olaylara bağlı olarak gelişen ve ideolojik yaklaşımlardan kaynaklanan bu ve benzeri olaylar elbette eğitim bakanlığının tek sorunu değildir. Ali Naili Erdem’e göre eğitim ğretim için kullanılan, araç ve gereçler de çağın gereklerine uygun modernlikte değildir ve yetersizdir. Eğitim programları da yine yenilikçi ve modern değildir. Ders kitaplarının ve eğitim müfredatlarının mutlaka gözden geçirilmesi ve reform yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar da daha sonraki bölümlerde, yapılan çalışmalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.2.2. Bakanlığı Dönemindeki Genel Durum

Ali Naili Erdem’in Milli Eğitim Bakanlığı dönemi aslına bakılırsa çok uzun değildir. Ancak dönemin siyasi ve sosyolojik şartları göz önüne alındığında, neredeyse altı ayda bir hükümetlerin değiştiği, istikrarsızlık ortamında 1 Nisan 1975’ten 28 Haziran 1977’ye kadar sürdürdüğü görevin süresi, yapılan çalışmalar da hesaba katılarak değerlendirildiğinde hiç de azımsanacak gibi değildir. Göreve geldiği ilk günden son güne kadar düstur edindiği, “milli, milliyetçi, medeniyetçi, Atatürkçü” eğitim anlayışını memlekete yerleştirmek için, ekibiyle birlikte gayretli ve yoğun şekilde çalışmışlardır. Peki, bu süre zarfında yaptıkları çalışmaların yansımaları nasıl olmuştur? Siyasi iktidarların, kurum yöneticilerinin değişmesiyle birlikte kurumlarda ve insanlarda aniden bir değişim olmayacağı, değişime direncin olacağı açıktır. Bakanlığa gelmeden önceki genel duruma değinirken Ayvaz Gökdemir ve Ali Naili Erdem’den bir önceki bölümde aktardığımız hatıralar bu noktada bize önemli ipuçları vermektedir. Çünkü yaşanan ve anlatılan hadiseler 1975 öncesine ait değildir. 1975 öncesi uygulanan politikaların ve bunların neticesinde ortaya çıkan, eğitim kurumlarını ele geirmış olan anlayışın ve

yapının 1975-1977 arasındaki değişim çalışmalarına tepki olarak yansımadır. Yine şu hatıraları dikkatle okumak değerlendirme açısından önemli olacaktır:

“1977’de de Tunceli’de bayramlar yapılmadı. Öğretmenler, idareciler dövüldü, sövüldü. Hiyanet sokakta idi. Öğretmen Lisesi Müdür Vekili, canını zor kurtarmıştı. 25 Nisan 1977 tarihli raporunda:

“Okulumuzdaki durum öyle bir safhaya girmiştir ki, artık öğrencileri bizler değil, öğrenciler bizleri idare etmeye ve yargılamaya bile el uzatmışlardır. Bu baskılar ve tehditler yüzünden disiplin Kurulu hiçbir zaman çalışmamıştır, çalıştırmamaktadırlar.” ... ”(Gökdemir, 1979, s.80).

“1976-1977 Öğretim yılında müdürü, müdür olarak bir başka ilde daha üst bir göreve tayin ettik, öğretmen okullarında uzun idarecilik tecrübesi olan Artvinli bir arkadaşı da Artvin öğretmen Lisesi’ne müdür yaptık. İdare ve öğretim kadrosundaki bütün menfi unsurları ayırarak yeni bir kadro ile işe başladık, öğretmenler arasında da, kendi memleketleridir, daha iyi olur, diye verdiğimiz Artvinli arkadaşlar vardı. Mümkün mertebe çevrenin reaksiyonu önlenip huzur içinde bir eğitim öğretim yapılsın istiyorduk. Fakat iş, tahmin ve temenni ettiğimiz gibi olmadı.” (Gökdemir, 1979, s.49).

“...iki de Eğitim Enstitüsüyle ilgili (7.1.1977 ve 7.2.1977 tarihli) zabıt var elimizde. Birincisinde, Eğitim Enstitüsü Atatürk Meydanında taş kaide üzerine oturtulmuş Atatürk büstünün yüzü, gözü ve burnunun beyaz sabit yağlı boya ile boyanmak suretiyle kirletildiği; ikincisinde ise (okul tatildedir), yapılan temizlik esnasında Türkçe Bölümü I/A sınıfı dershanesinde İstiklâl Marşı Şairi Mehmet Akif Ersoy’a, Süleyman Nazif ve Sultan Alparslan’a ait çerçeveli resimlerin parçalanarak yere atıldığı, tespit edilmektedir.” (Gökdemir, 1979, s.116).

“Gaziantep Eğitim Enstitüsü Müdürü’nün 16 Mart 1977 tarihli yazısından şu paragrafı birlikte okuyalım: ‘TÖB-DER’de alınan kararın dışarı sızması neticesinde, okulda 24 saatlik karakol nöbetinin tutulmasını Emniyet’ten istedim. Nöbet ikişer polisle 11.3.1977 Cuma gününe kadar devam etti. 12 Mart akşamının hâdiselerle dolu olacağına dair haber aldığım için, polise müracaat ederek okul çevresinde tertibat alınmasını istedim. Tertibat alınması şöyle dursun, okula nöbet için gönderilen polislerin ellerinden telsiz cihazı ve makineli tüfeği de alınmıştı. Mezkûr gün, saat .21.20 sıralarında ellerinde otomatik silâhları ve el bombaları olduğu halde, kalabalık bir komünist grup, okulumuza hücumla geçti. Mevcut iki polis, durumdan ürkekçe kaçacak yer aradılar. Ateş arasında toplum zabıtasını aradım, derdimi zor anlatabildim. Bir aralık silâh sesleri durdu. Okulun kapısına da bir istihbarat jeepi yanaştı. Durumdan istifade ederek lojmanda ateş arasında kalan çocuklarımın yanına gitmek için çıktım. Pusuda bekleyen komünistler üzerime (polis jeepine rağmen) ateş yağdırdılar, ayrıca ateşlerini el bombası ile takviye ettiler. Sürünerek eve ulaştım. Evimden, tekrar polisi arayarak yardım istedim, lütfen yardım gelebildi! Olay yine basit gerekçelerle geçiştirilip, vaka zaptı dahi tutulmadı! (Mücâvir) Evlerden de ateş edildiğini ısrarla söylememe rağmen, Emniyet Müdürünü temsilen gelen 1. Şube Komiseri... «Ateş iki taraflı yapılmış, evleri arayamayız.» gibi sudan bahanelerle vakayı örtbas etti. Durum adliyeye dahi intikal ettirilmedi veya savcılık, hâdisenin üzerine düşmek tenezzülünde bulunmadı. ’...” (Gökdemir, 1979, s.176).

Görüldüğü üzere Ali Naili Erdem döneminde eğitim öğretime olanak tanımayan birçok üzücü ve zarar verici hadise yaşanmıştır. Daha açık bir ifade ile MC hükümetinin Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’den önce CHP döneminde Milli Eğitim Bakanlığı yapan Mustafa Üstündağ döneminde önceki bölümde ve yukarıda belirtilen benzeri olayların yaşanmaması, ya da bir rahatsızlık unsuru olarak raporlara yansımaması dikkat çekicidir.

1971 muhtırası ile kapatılan TÖS’ün yerine kurulan TÖB-DER’in eylemleri artarak devam etmiş, okullarda öğrenciler ve öğretmenler arasında kamplaşmalar daha keskin hale gelmiştir. Bu durumun önüne geçebilmek için anarşiye destek veren eğitimci ve öğrenciler

siyasi görüş ve tutumlarına bakılmaksızın hakkında soruşturmalar, işlemler yapılmış gerekli görüldüğü takdirde uzaklaştırma yoluna gitmişlerdir. Gerçi bu durum TÖB-DER'liler tarafından kasıtlı ve usulsüz yapılan bir kıyım olarak değerlendirilmektedir. Gazalacı'nın 1976 TÖB-DER dergisinde yazdığı bir yazısında şu ifadeler yer alıyor:

“Son zamanlarda müfettiş baskısı oldukça azgınlıktı. Özellikle yurdunun bağımsızlığı, halkının demokrasi için mücadelesini omuzlayan, öğretmen ve memurun ekonomik ve özlük haklarının çözümünü isteyen öğretmenler açığa alınıyor, sürülüyor, çoluğundan çocuğundan ayrı bırakılıyor. Yasal yollardan devam ettirilen suç bulma işlemlerine bir de müfettiş gadri ekleniyor. Müfettişler sürgün öğretmenleri istifaya zorluyor. Bu açıdan TÖB-DER' li öğretmenlerin müfettiş sisteminin çağdaş rehberliğe dönüştürülme talebiyle birlikte yurtsever ilkeler etrafında birliği her geçen gün daha acil oluyor. Yurtsever öğretmenlere müfettişlerin teftişlerde uyguladıkları düşmanca tavır engellenmelidir. Bu baskılara en arsız bir şekilde müfettiş ihbarcılığı eklenerek yurtsever öğretmenlerin cezalandırılması tezgâhlaniyor. Köylere gelen müfettişler muhtar odalarında öğretmeni gammadıyor. “Bu öğretmen sürgün, köyünüzde kimlerle konuşuyor. Toplantılarda neler konuşuyor. Konuşuklarınızı aklınızda tutun ve şikâyet edin” diyerek köylüleri öğretmen aleyhine kışkırtarak ajanlık yapmaya zorluyorlar. Müfettişler köylüler huzurunda öğretmeni düşmanca azarlıyorlar. Teftişten sonra hıncımdan bir hafta uyuyamadım diyen sürgün öğretmenler oldukça çok. Bütün bunlara karşın şikâyet hakkımız bile kullandırılmıyor. Gizli tezkiyeler her yana zehir saçıyor. Müfettişler öğretmeni tahrik ederek suç işlemeye zorluyorlar. Ardından amire saygısızlıktan yargılama yolunu tutuyorlar. Çantalarını köylüye taşıtan, araba parasını öğretmene yıkan müfettişler köylülere sinsice vaatlerde bulunarak öğretmen aleyhinde bilgi kazanmaya çalışıyorlar (Maraşlı 2007).

Tabi ki sorunlar sadece bunlarla sınırlı değildir. 4. Kalkınma Planında da belirtildiği üzere bu dönemin öncesinde olduğu gibi yine bu dönemde en çok karşılaşılan sorunlar; maddi kaynak yetersizlikleri, eğitimin tüm bireylere dengeli ve verimli bir şekilde yaygınlaştırılamaması, eğitime ayrılan kaynağın sosyal adalet ve fırsat eşitliğini tesis edecek şekilde kullanılamaması, eğitim içeriğinin toplumun ve çağın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilememesi olarak dikkatimizi çekmektedir.

Öğrenci sayısındaki artışı karşılamak için yeni fizik kapasite yaratılmasında sorunlar ve gecikmeler, mahalli binalarda yetersiz şartlarda açılan okullar, öğretmenlerin bölgeler arasındaki dengesiz dağılımı, eğitimin standardını ilkokuldan başlayarak etkilemekte ve bu nitelik düşüklüğü tüm eğitim kademelerini belirgin bir şekilde etkilemektedir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1979, s. 433).

Öğretmenlerin istihdam koşulları, ekonomik, sosyal ve politik güvence noksanlığı, giderek öğretmen mesleğine katılımı, dolayısıyla niteliği etkilemektedir. Her kademede esasen yetersiz sayıda olan öğretmenlerin bölgelerarası ve kırsal – kent arasında dengesiz dağılımı, geri kalmış yörelerde ve kırsal bölgelerde eğitiminin standardının daha da düşmesine yol açmaktadır (DPT, 1979, s. 445).

Yine 4.Kalkınma Planına göre ilk kademelerden başlayarak böylece oluşan eğitim sistemi, yükseköğretimde de aynı yetersizlikte süregelmekte, teknoloji uygulayan ve teknoloji

üreten ayrı düzeyde elemanlar yerine üniversiteler, akademiler, yüksekokullarca aynı türde elemanlar yetiştirildiği belirtilmektedir. Fakat kalkınma planlarından aldığımız bilgiler değerlendirilirken 3. Kalkınma Planına ait değerlendirmeler 1973-1977 yılları arasında kapsadığını ve Ali Naili Erdem ile teşkilatının 1 Nisan 1975 ile 21 Haziran 1977 arasında görev yaptığına dikkate alınması, bu kısa süre içindeki yapılan ve yapılması istenen çalışmaların değerlendirmesi önemlidir.

Bununla birlikte tüm bu sorunların çözmek için, eğitim öğretim programlarında, müfredatlarda ve kaynaklarda hem çağdaşlaşma hem millileşme hedeflenerek yenilikler yapılmaya çalışılmıştır. Uygun görülmeyen kitaplar okul kitaplıklarından kütüphanelerden toplatılmış, kitaplar yenilenmiş, mektupla öğretmen yetiştirme ve yükseköğretim ortadan kaldırılmış, yerine daha modern bir yapıya sahip yeni üniversiteler açılmış, eğitim öğretim programları ve araç gereçleri yenilenmiş, açık öğretim üniversitesi kurulmuştur. Tüm bu çalışmalar detaylı olarak ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

3.2.3. Teşkilatlanma Çalışmaları

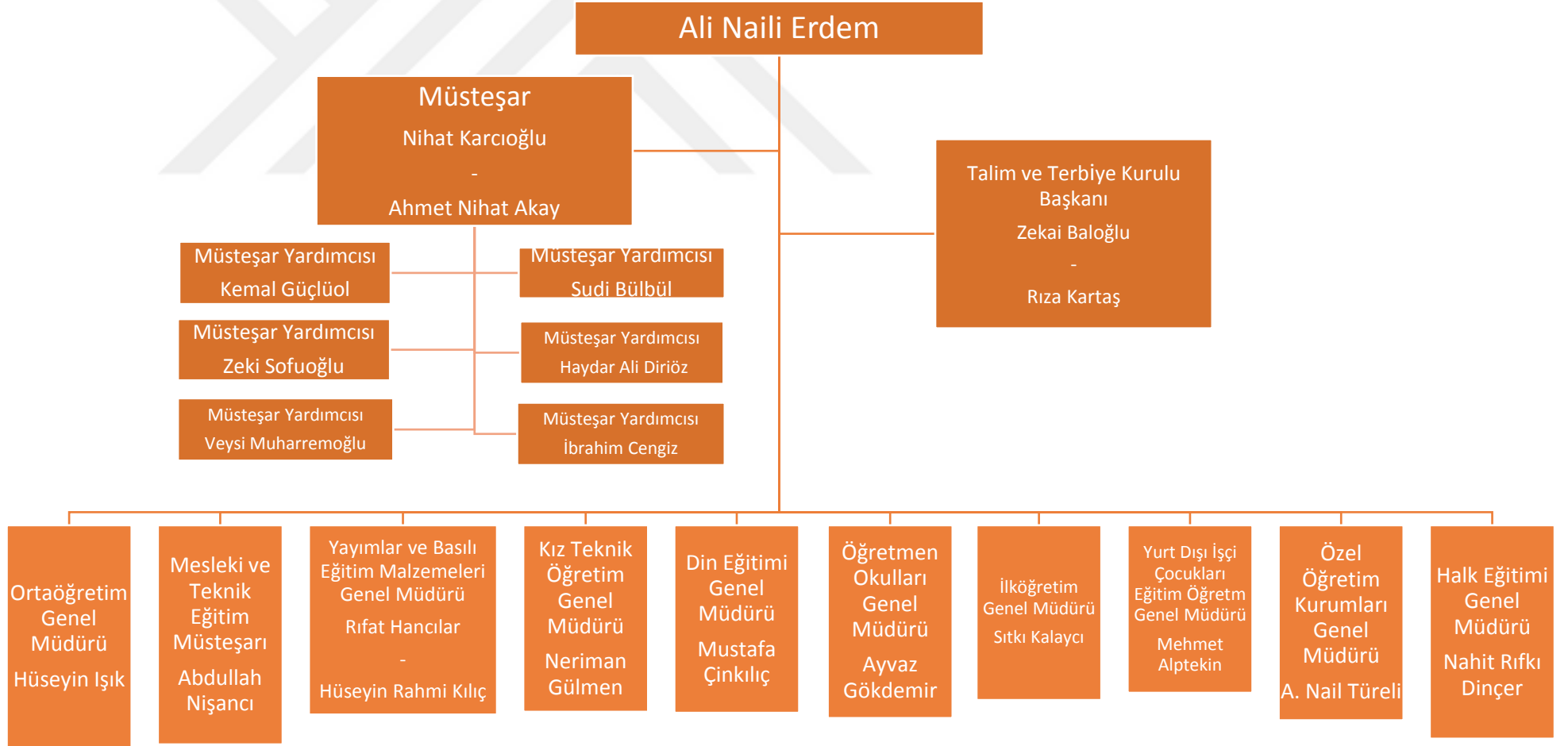
Bakanlık yaptığı dönemde birlikte çalıştığı mesai arkadaşlarına çok değer verdiğini ve saygı duyduğunu her fırsatta dile getiren Ali Naili Erdem çalışma arkadaşları ile ilgili tercihlerinde neler yaptığına dair şunları söylüyor:

“Evvela milli eğitim bakanlığına geldiğimiz zaman, milli eğitim bakanlığı neydi önce ona bir bakalım. Şimdi hemen söyleyeyim raydan çıkmış bir milli eğitim bakanlığı var, birçok yerlerde okullar kapanmış, birçok yerlerde İstiklal Marşı söylenmiyor, birçok yerlerde de bayrak göndere çekilmiyor. Demek ki önce yapacağımız şeylerden birisi okulları açık hale getirmek, bayrağı göndere çekilir hale getirmek ve İstiklal Marşını söylenir hale getirmek. Bu kolay bir iş değil fakat çok yürekli çok vatanperver öğretmenler bu işleri üstlendiler ve gerçekten kısa bir süre içerisinde bu kapalı olan okullar açıldı, bayraklar yerlerine dikildi ve istiklal marşı söylenir hale geldi. Tabi bütün bunlar devam ederken bir başka önemli şey var, milliliğinden kopmuş bir bakanlık. Öğretmenler kamplara ayrılmış, aynı okulun içinde öğretmenler birbirleriyle selamlaşmıyorlar, aynı okulun içinde öğretmenler odasında öğretmenler bir araya gelmiyorlar. Böyle bir ortam. Şimdi siz böyle bir ortamın içinde evvela öğretim birliğini sağlamaya mecbursunuz. Yani birbirine karşı hasım durumuna düşmüş öğretmen yerine birbiriyle dost birbiriyle el sıkışan birlikte yürüyen bir öğretmenler grubunu meydana getirmeye mecbursunuz. Bunlar o kadar had safhaya gelmiş ki, eğitimin üzerinde birçok yerlerde toplantılar yapılıyor, “eğitim Rusçu mu olsun Çinci mi olsun?” böyle bir ortam. Bir okula gittiğimde Fatih Sultan Mehmet Han diyorum yer yerinden oynuyor, bir okula gidiyorum hiç kimse başını kaldırmıyor hiç bir şey söylemiyor ses çıkmıyor. Bir okula gidiyorum Atatürk’ten bahsediyorum herkes ayakta alkışlıyor, bir okula gidiyorum Atatürk’ten bahsediyorum sinek uça sesini duyarsınız ses yok. Böyle ağır kamplaşmanın içine girmiş bir milli eğitim. Şimdi siz bu şirazesinden çıkmış milli eğitimi Türkiye birliğinin içinde bir araya getirmeye mecbursunuz. Bu itibarla ilk yapmaya çalıştığımız şey insan varlığına dayalı bir teşkilatlanma. Bu teşkilatlanma nasıl olacaktır? 1739 sayılı temel eğitim kanununa yüzde yüz inanmış bunu uygulamayı benimsemiş insanları teşkilata getirmek. 1739 sayılı temel eğitim kanununda önemli bir madde var. O da Türk düşüncesini, Türk mefkûresini, Türk ülküsünü yaşam biçimi kılmış insanlar. Yani okul milli olacak, eğitim milli olacak, tedrisat milli olacak ve öğretmenler de bu milliliğin içinde kimseye muhtaç olmayan kimseye boyun eğmeyen köle ruhlu olmayan,

uşak tabiatlı olmayan bir eğitimi de ortaya koyacak. Öyleyse teşkilat böyle olmalıdır. Müteşarım Nihat Bey nur içinde yatsın bir güzel müstesna insandı, Ayvaz Gökdemir Bey'i öğretmen okulları genel müdürü yaptık, müteşar yardımcılarım ve genel müdürlerim hepsi ayrı ayrı kıymetli insanlardı. Eve gitmeden her akşam evime gitmeden önce bu üst rütbedeki personeli odama davet eder, günümüz nasıl geçti nerede eksikliğimiz var nerede yanlışımız var bunu birbirimize anlatalım derdik ve böylece bir halvetin içinde meşveret ederdik ve böylece onun içerisinde de söylediğim gibi cumhuriyetin kuruluşunda fikri hür vicdanı hür irfanı hür nesillerin yetiştirilmesinde kat ettiğimiz yol o gün nedir onu tespit ederdik. (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Bakanlık kadrosunda bulunan üst düzey yöneticilerinin bir kısmını değiştiren Ali Naili Erdem bazıları ile ise yollarını ayırmadan çalışmalarını devam etmelerini istemiştir. Bu durum kendisinin çalışma şartlarında liyakate ve alışkanlığa, adalete verdiği önemin bir göstergesi sayılabilir. Bakanlık üst düzey yönetici kadrosu şekil-1'deki gibi oluşmuştur (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Bununla birlikte yurt dışında yaşayan Türk işçilerin çocuklarının eğitim sorunlarının özölmesi amacıyla Eğitim Müşavirlikleri kuruldu. Eğitim sistemimizdeki mevcut gereksinmeler karşısında ilgili kurum ve uzmanlardan sistemli ve sürekli biçimde yararlanarak geçerli bir eğitim teknolojisi geliştirme ihtiyacı nedeniyle MEB Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı'na bağlı olarak Eğitim Teknolojisi Strateji ve Yöntem Grubu (ETSYG) oluşturuldu. (Başar, 2003, s.45) 5 Kasım 1976'da 15754 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan yönetmelikle ölke ve iller seviyesinde endüstri, iş ve hizmet hayatıyla ilgili ilgili istihdam alanlarının ihtiyaç, problem ve imkânlarının neler olduğunu saptamak, ölke ihtiyaçlarına daha uygun bir mesleki ve teknik öğretim politikasının oluşturulmasına esas teşkil edecek teklif ve tedbirleri, bilim kuruluşları, iş ve hizmet alanlarının temsilcileriyle birlikte tespit etmek amacıyla da Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları kuruldu. (Başar, 2003, s.46)

Şekil 1. Bakanlık Teşkilatı

3.3. III. Alt Problemle ilgili bulgular

3.3.1. Toplatılan Kitaplar Sorunu

Ali Naili Erdem 16 Ekim 1975 tarihinde 379-23642 sayı ve Bakan adına Müsteşar Ahmet Nihat Akay imzasıyla valiliklere gönderdiği genelge ile millî terbiyemize aykırı, ahlâk, aile, hatta cemiyet değerlerimizi yıkmaya matuf olarak değerlendirilen elliye yakın kitabın okul kitaplıklarında bulunmasını yasaklatmış ve toplatmıştır.

“T. C. Milli Eğitim Bakanlığı Orta Öğretim Genel Müdürlüğü
Şubesi: Eğitim ve Öğretim
Sayı: 379-23642 Konu: Okul Kitaplıkları
16 Ekim 1975

... Valiliğine:

Bazı okullarımızın sınıf ve okul kitaplıklarında mizah edebiyatı adı altında veya memleket gerçeklerini aksettirdikleri iddiası ile yayımlanan, fakat gerçekte millî terbiyemize aykırı, ahlâk, aile hatta cemiyet değerlerimizi yıkmaya matuf kitapların bulunduğu müşahade edilmektedir. Bu kitapların, gayeleri kurulu düzeni yıkmak olan istikameti belli bazı yazarlara ait oluşu da dikkatten kaçmamaktadır. Dağıtımı yasaklanmış olmamakla beraber bu türlü yayınların okullarımızın takip etmekte bulunduğu eğitim ve öğretim ilkeleriyle bağdaşmadığı da bir gerçektir. Bu sebeple,

- a) Sınıf ve okul kitaplıklarında Bakanlıkça tavsiye edilerek Tebliğler Dergisinde yayımlanan,
- b) Okul müdürünün uygun göreceği üç öğretmenden kurulu (asil öğretmen bulunmaması halinde ücretli öğretmen olabilir) bir komisyon tarafından incelenerek, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda öngörülen millî eğitimin amaçlarına aykırılık taşımadığı ve yazgının başında açıklanan nitelikte olmadığı, dolayısı ile öğrencilerin okumasında mahzur bulunmadığı tespit edilen,
- c) Milli Eğitim Bakanlığı klasikleri arasında yayımlanan eserler dışındaki kitapların sınıf ve okul kitaplıklarında bulundurulmaması gerekli görülmüştür.

Millî eğitimimizin maksat ve gayesine aykırı, yukarıda bahsi geçen nitelikteki kitaplar ise toplanarak Yayımlar ve Basılı Eğitim Malzemeleri Genel Müdürlüğüne gönderilecektir.

Okul müdürleri konu üzerinde gerekli hassasiyet ve sürati göstereceklerdir. Bu yolda işlem yapılması hususunun ilgililere tebliğini önemle rica ederim.

Millî Eğitim Bakanı A.

Ahmet Nihat Akay

Müsteşar” (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1976).

Bu genelge ile toplatılan kitaplar şunlardır:

“Çemberler (Çetin Altan), Karayar Köprüsü (Refik Erduran), Mor Defter (Çetin Altan), Çilli (Fakir Baykurt), Baba Evi (Orhan Kemal), Kaplumbağalar (Fakir Baykurt), Hababam Sınıfı (Rıfat Ilgaz), Baba Ocağı (Parden Deay), Suçumuz İnsan Olmak (Oktay Akbal), Gecekondu (Muzaffer İzgü), Müfettişler Müfettişi (Orhan Kemal), Avare Yıllar (Orhan Kemal), Kara Vagon (Bekir Yıldız), Toprak Ana (Cengiz Aytmatov), İnce Memed (Yaşar Kemal), Başörtülüler (Afet Muhteremoğlu), Duvar (Jean Paul Sartre), Bozukdüzen Okulu (Halil Beyhangil), Buzlar Çözülmeden (Cevat Fehmi Başkut), Küçücük (Orhan Kemal), Ekmekçi Kadın (Xavier de Montepin), Onbinlerce Kağrı (Fakir Baykurt), Bizim Köy (Mahmut Makal), Taras Bulba (Gogol), Kerem ile Aslı (Eflatun Cem Güney), Kerem ile Aslı (Muharrem Zeki Korgunal), Son Hudut (Maclean), Esirler (Sabahattin Ali), Ekmek Kavgası (Orhan Kemal), Tırpan (Fakir Baykurt), Gurbet Kuşları (Orhan Kemal), İlyas Efendi (Muzaffer İzgü), Dağlan Bekleyen Kız (Esat Mahmut Karakurt), Ev Sahibesi (Dostoyevski), İş İşten Geçti (Jean Paul Sartre),

Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep (Tank Dursun K), Sağır Dere (Kemal Tahir), Namus Gazı (Aziz Nesin), Sıra Sıra Deliler (İsa Ayhan), Cep Dergisi (Varlık Yayınları), Kalkınma Masalı (Mahmut Makal), Öğretmenimize Sevgilerimizle (E. R. Braitwaite), Bereketli Topraklar Üzerinde (Orhan Kemal), Oliver Twist (Charles Dickens), Beyazlı Kadın (Vickie Collins), Uyumsuz Yaşamak (Albert Camus), Cemo (Kemal Bilbaşar), Yılanların Öcü (Fakir Baykurt). (Gürses, 2006)

Bunun üzerine CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Başkanı Aziz Nesin, İstanbul Belediye Başkanı Ahmet İsvan, TÖB-DER Genel Sekreter Yardımcısı Rüştü Apaydın, Fakir Baykurt gibi isimler yayımladıkları yazılarında Ali Naili Erdem'i; gerici, faşist, kültür düşmanı olarak itham etmişlerdir. Hatta Jean Paul Sartre, Fransız Yazarlar Birliği, Emanuelle Robles, Vercors gibi ünlü Fransız yazarlar da bu konuda Yazarlar Sendikası'na destek telgrafları göndermişlerdir. Bu yazılardan bazıları şu şekildedir:

“TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI BASIN BÜLTENİ

17.1.1976

....

Günümüz yazarlarından ve Türk edebiyatını dünyaya tanıtarak Türkiye'mizi dünyada, kitap düşmanı Bakan Ali Naili Erdem'den çok daha iyi temsil eden ve bu temsile lâyık olan, kültür bayrağımızı bütün dünyada dalgalandıran yazarlarımızdan Oktay Akbal'ın, Refik Erduran'm, Afet Muhteremoğlu'nun, Tarık Dursun K.'nin, Rifat Ilgaz'ın, Kemal Bilbaşar'ın, Mahmut Makal'ın, Bekir Yıldız'ın, Fakir Baykurt'un, Çetin Altan'ın, Yaşar Kemal'in, Aziz Nesin'in kitapları da okul ve sınıf kitaplıklarından toplatılmıştır.

Kitaplarını toplama sırası, romanları Türkiye'de en büyük basımlara ulaşan ve halkın benimsediği yazar olan Esat Mahmut Karakurt'a, yıllardan beri halk edebiyatımız üzerine değerli yapıtlar vermiş olan emekli öğretmen Eflatun Cem Güney'e dek varmış ve onların kitapları da toplatılmıştır. Bu durum, hiçbir yazarın, giderek hiçbir aydınının bu faşistçe baskıdan kurtulamayacağını göstermektedir.

Gerek şimdiki eğitim Bakanının, gerek ortağı bulunduğu hükümetin koşmakta olduğu çıkmaz yolun yolcuları olan öteki bakanların Türk kültürünü kıyıma uğratma ve yok etme çabalarının örneği salt yukarıya aldığımız buyruk değildir.

Üç büyük kentimizin dışında kalan kent ve ilçelerimizde, resmi olmayan, ama iktidarda desteklenen gerici kişiler, örgütler ve kurumlar yo-luyla komando denilen kişiler ve Türkiye'mizin ocağına incir ağacı dikmek isteyen Ülkü Ocaklılarca kitapçı dükkânlarına yapılan baskınlar, yasaya aykırı baskılar, korkutmalarla, gözdağı vermelerle kitapların dağıtımını önlenmektedir.

Rejîsör Metin Erksan'm, beş Türk yazarının hikâyelerinden kendisine ısmarlanarak yapmış bulunduğu beş televizyon filminden son ikisinin TV'de gösterilmesi yasaklanmıştır. İster Sabahattin Ali'nin hikâyesinden yapılmış filmin TV'de gösterilmemesi için olsun, ister Bakanlıkça ileri sürülen uydurma nedenden ötürü olsun, hangi neden yüzünden olursa olsun, Türkiye Yazarlar Sendikası, bu filmlerin gösterilmesinin yasaklanmasına sonuna dek karşıdır.

Çağdaş Türk kültürüne büyük emeği geçmiş bulunan Vedat Nedim Tör'ün, Devlet Tiyatrosu yetkililerince, edebî kurulunca kabul edilip sahneye konulan oyununun da, hem de ahlâk dışı olduğu uydurma gerekçesiyle kaldırılmış olması, yasağcılarının 79 yaşındaki yazarı, edebî kurul üyelerini, Devlet Tiyatroları yönetimini, ahlâk adına aşağılamaya yeltenmeleri demektir.

Eğitim Bakanı yukarıya aldığımız buyruğunda toplatılan kitapların 'millî terbiyemize aykırı, ahlâk, aile, hatta cemiyet değerlerimizi yıkmaya matuf kitaplar' olduğunu söylemiştir. Bizler, o kitapların yazarları olarak, kitaplarımızın millî terbiyeye aykırı olduğunu söyleyenlerin en azından terbiyesizlik etmiş olduklarını halkımıza ilân ediyoruz. Bizler, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın üyeleri olarak, kitaplarımızın 'ahlâk, aile ve cemiyet değerlerimizi yıkmaya

matuf' olduğunu söyleyenlere, kem söz sahibinindir, deyip, bu aşağılayıcı sözleri aynen, hayır aynen değil, lâıyk oldukları ve hak ettikleri çok daha ağırlıyla yüzlerine çarparak geri çeviriyoruz. İyice bilsinler ki, kitap kıyımıyla, kitap düşmanlığı yaparak, yurdumuzu dünyanın gözünde utançlı duruma, insanlarımızı da barbar durumuna düşüremeyeceklerdir. Ve onlar, ancak toplattıkları kitapların sayesinde uygar bir ülkenin kimliğini taşıyabilmektedirler. Unutmasınlar ki, onların çocukları ve torunları bugün 'ahlak, aile ve cemiyet değerlerini yıkmaya matuf' kitaplar yazdıklarını söyledikleri yazarların yaşamlarını okullarda ders olarak okuyacak, kitaplarından sınav vereceklerdir.

Buyrukta 'Bu kitapların gayeleri kurulu düzeni yıkmak olan istikameti belli yazarlara ait oluşu da dikkatten kaçmamaktadır' deniliyor. Eğitim Bakanının 'kurulu düzen' dediği düzenin, sayelerinde nasıl bir düzensizlik olduğunu ve bu düzensizliği kimlerin kurduğunu bugün artık bilmeyen kalmamıştır. Başları, hükümetin ortaklarından olan komandoların cinayetleri midir kurulu düzen dedikleri? Dokuz ayda cinayete kurban giden 20 öğrencimizin, 7 öğretmenimizin, 5 işçimizin katillerinin bulunamaması mıdır kurulu düzen dedikleri? Üniversiteleri çalışamaz, işlemleri yürümez duruma getirmeleri midir kurulu düzen dedikleri? Kurulu düzen sandıkları bu düzensizlikleri yıkmak Türk yazarının baş görevidir. Ali Naili Erdem ve onun gibilerine karşı bu görevimizi yapmaya çalışmaktan övünç duyuyoruz.

Türk halkının büyük tarihsel talihsizliği Ali Naili Erdem ve onun gibiler, kitaplarımızı yalnız bir süre için okul kitaplıklarından toplatsalar bile, yazarlarımızın adlarını ve yapıtlarını Türkiye insanlarının gönüllerinden kazımaya güçleri yetmeyecektir! Bizler, hükümetlerin yazarı değiliz, halkımızın yazarıyız. Şunu iyice bilsinler ki, kitap toplananlar en büyük yargıç olan tarih önünde suçludurlar ve öz soylarından gelen kendi çocukları ve torunları, kitap toplanan zorbalar olarak, onların adlarını anmaktan utanç duyacaklardır.

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın ulusuyla bütünleşmiş olan yazarları, ne yazık ki bugün Eğitim Bakanı yerinde bulunan Ali Naili Erdem'i ve ortak üyesi bulunduğu hükümeti kültür düşmanı ilan ediyor ve kitap toplatma ve benzeri çağdışı eylemlerden ötürü sorumluları suçladığımızı ve kınadığımızı halkımıza bildiriyoruz.

Türkiye Yazarlar Sendikası Genel başkanı, Aziz Nesin". (Gürses, 2006)

"Millî Eğitim Bakanlığınca Lise ve Ortaokul kitaplıklarından toplanan kitapların tümü derhal Belediye Kitaplığında, düşünce ve basın özgürlüğüne inanan halkımızın hizmetine konulacaktır.

Ahmet İsvan, İstanbul Belediye Başkanı" (Gürses, 2006)

"Kitap yasakları Anayasa ve uygarlığa aykırı bir davranıştır. İnsanın temel hak ve özgürlüklerine saldırıdır. Sendikanın protestosuna katılıyorum. Saygılarımla.

Fakir Baykurt" (Gürses, 2006)

"Millî Eğitim Bakanlığının Ortaöğretimde uyguladığı kitap yasağına, bu faşist uygulama-ya Türkiye Yazarlar Sendikasının gösterdiği haklı tepkiyi TÖB-DER olarak destekliyoruz." (Gürses, 2006)

Edebiyatımızın yüz akı yazarlarına, onların ürünlerine uygulanan bu düşünce düşmanlığını bütün eğitim kurumlarında öğrencilerimize ve halkımıza teşhir edeceğiz.

Rüşti Apaydın, TÖB-DER Genel Sekreter Yardımcısı" (Gürses, 2006)

"Aralarında kitaplarının da bulunduğu Fransız kitaplarına uygulanan yasaklayıcı tedbirleri onur kırıcı olarak karşılıyor, mücadelenizi paylaşıyorum. Dostluklarla.

Jean Paul Sartre" (Gürses, 2006)

"Türk Gençliğinin dünyaca ünlü yazarları okumasını yasaklama girişimlerini sizlerle birlikte protesto ediyor, kültürel ve demokratik özgürlükler için verdiği yiğit mücadelede Türkiye Yazarlar Sendikasını desteklediğimizi belirtiyoruz.

Fransız Yazarlar Birliği" (Gürses, 2006)

Muhalefet partisi milletvekilleri tarafından meclis oturumlarında ve Aziz Nesin, Yaşar Kemal gibi tanınmış yazarların yazılarında, röportajlarında "kitap düşmanı, kültür düşmanı, gerici, faşist" olarak itham edilen Ali Naili Erdem'e gençlik yayınları ile ilgili yapılan çalışmaları ve toplatılan kitaplar konusunu sordüğümüzda şunları söylüyor:

"Genel ahlaka uygun her kitap okulda olur. Ali Naili Erdem'in yasakladığı kitap, "köyde merkep nasıl düzülür". Merkeple çiftleşme. Bu tarz kitaplar vardı bunları yasakladım. Sen olsan ne yapardın? Yavrum af edersin merkeple çiftleşmesinin okul kütüphanesinde ne işi var?"

Meraklıysa birisi eşek nasıl düzülür diye, alsın evinde okusun o kitabı. Ama okulda genel ahlak. Ne diyor peygamber efendimiz, “ben güzel ahlakı tamamlamaya geldim”. Doğru mu söylüyorum? Peki, Türklere de ahlak tarihinin çeşnidarı denmiyor mu? Öyle değil mi doğru mu söylüyorum? Senin kültüründe ahlak çok önemli. Fevkalade önemli bir tarafı var. Şimdi bir nesile ahlaklı kitapların dışında, muzur cereyanları mensubu, onları yayınlayan kitaplar için dedim ki bunların okulda yeri yok. Bu kitap düşmanlığı değil, benim evimde şu an 5000 kitap var. Benim karyolamın altında yemek masamın altında dahi kitap var evimde. Evladım burada anlatmaya çalıştığım şey şu, dünyada her milletin ahlakı kendi yapılarına göre değişiklikler arz eder bunu kabul ederim. Ama söylendiği tarihte yasalarımızda genel ahlak diyor yani kamuoyunun benimsediği bir ahlak telakkimiz var bizim. Hırsız alkışlayabilir miyiz? Hayır. Dolandırıcıyı alkışlayabilir miyiz, hayır. Afedersiniz ana avrat söven kitapların okul kitaplığında ne işi var. Genç çocuklar o kitapları alacaklar, ana avrat söven, sin kaf –eskilerin tabiriyle söyleyelim- yüz kızartıcı olayları kitap haline getirip bunları okul kitaplığına kimse koymamalıdır. Ben Aziz Nesin’in bütün kitaplarını okudum. Hepsini de biliyorum. O tarihte kitap düşmanı diye bana Bülent Bey söyledi, Bülent Ecevit. Ben de dedim ki “biz kitap düşmanı değiliz ama siz nesillerin düşmanısınız. Çünkü bu nesillerin cumhuriyete ve milli duygulara bağlı yetişmesini istemediniz, milliyetçiliği kovmaya çalıştınız.” Türk düşüncesini ve milli mefkûreyi benimsemiş gençlerin yetişmesini istemediğiniz için devamlı surette ortamın solu yok, bilmem neden bahsediyorsunuz. Kavga odur. Yani şunun altını çizerek söyleyeyim. Her kitap acaba okul kütüphanesinde yer almalı mıdır? Senin yaşına gelmiş bir çocuk kitabın iyisini kötüsünü ayırt edebilir. Peki, ilkokul birinci ikinci sınıftaki çocuk nasıl ayırt edecek onu? Orada biz başka bir şey yapmaya çalıştık. O ne? Türk kültürünü çizgili roman haline getirdik. Dergiler halinde okullara dağıttık. Korkut Ata gibi mesela. Niye Amerikan kültürü Tommiks’i sürekli ön plana çıkıyor da, ben Karaoğlan’ı ön plana çıkarmayayım? Niye akıncı beylerini ön plana çıkarmayayım, niye Malkoçoğlu’nu ön plana çıkarmayayım. Bunları ilkokuldaki çocuklarımıza vermeye çalıştık. Tarihiniyle iftihar edin çocuklar, onu demek istedik. Siz sıradan bir milletin mensupları değilsiniz, sizin tarihinizde gerçekten mefkûresi yüksek insanlar vardır, o insanları tanıyınız dedik, onları istedik. Onları dergiler haline getirdik. Nasreddin Hoca’yı neden benim çocuklarım öğrenmesin? Bunlar bizim okullarda yapmaya çalıştığımız, yapmış olduğumuz şey. Maziperestlik değil, kökü mazide olan atiyi gerçekleştirmek. Yani geçmişinle küsme kavgalı olma evladım. Geçmişinle dost ol ama gözlerin ileriye baksın. Ve Batı dünyasının bu söylediğim tarzdaki, çocukları için önemli kahramanlar var. Benim de kahramanlarım var evladım. O kahramanların karşısında Amerika’nın kovboyu var senin “efe”n yok mu? Kovboyu mu anlatayım çocuğa efeyi mi anlatayım? Hangisini anlatayım? Yapmaya çalıştığım şeyi anlatabiliyorum herhalde. Gazi diyor ki cumhuriyetin temeli kültürdür. Ben demiyorum, Gazi Mustafa Kemal Atatürk söylüyor. O zaman ben kendi kültürümü çocuklara anlatma mecburiyetindeyim. Benim kültürüm. Benim kültürüm yoz bir kültür değil. Kapalı bir kültür de değil, dünyaya açık bir kültür. Bunları çocuklara vermeye çalıştım.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem 29.1.1976 tarihli Millet Meclisi oturumunda, CHP’li milletvekili

Hüseyin Sönmez’in toplatılan kitaplar ile ilgili gündem dışı konuşmasına cevaben

“...daha 1930’lardan başlatılan Talim Terbiyenin Bakanlığın müsaadesine tabi olan kitapların kitaplıklarda bulundurulması hususundaki hassasiyeti, bugüne kadar devam eden anlayışı içerisinde biz de devam ettireceğiz. Bu, yasaların bize vermiş olduğu görevdir. Vitrininde özgürlükçü demokrasi; mutfağında, Devlete, millete ve rejime düşman malzemeleri yığan anlayışa itibar etmeyeceğiz. Kitabın, kitapçı vitrininde, evde, çantada veya iş yerinde olması ayrı şeydir, okul kitaplığında bulunması ayrı şeydir. Okul kitaplığında Bakanlığın bugüne kadar, tavsiye ettiği ve bundan sonra da tavsiye edeceği kitaplar bulunacaktır. İdeolojik bakımdan millî ve içtimai değerlerimize aykırı telkinler yapan aile müessesesini küçük düşürücü, millî değerlerimizi yok edici, millî ahlakı bertaraf edici kitapların bulunmasını bizden kimse isteyemez. Eğer, bazı şahıslar okul kitaplıklarında bilmem ne ile, bilmem neyin cinsi münasebette bulunmasını istiyorlarsa; evliliğin ilk gecesinde bilmem neyin, bilmem neyin yapılmasını istiyorlarsa, bunların okul kitaplığında yeri yoktur.”(TBMM, 1976b).

diyerek hangi tür kitapların, ne için toplatıldığına ilişkin kararlı ve inançlı tutumunu ifade etmiş, izah etmiştir. Yaptığı bu açıklamalardan görmekteyiz ki, Ali Naili Erdem milli

düşünceye, milli ahlaka ve milletin geleceği olan çocuklara fazlasıyla önem vermekte ve bu konudaki hassasiyeti anlaşılmaktadır.

1976 yılı meclis bütçe görüşmeleri esnasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Şimdi arkadaşlarımdan bir şey öğrenmek istiyorum; Temel Eğitim Kanununda mutabık mıyız? Mutabıksak mesele biter, Temel Eğitim Kanununda mutabıksak, bütün meseleler biter. Ortada kavga olacak bir şey yok; ama bazı insanlar kendi durumlarının ortaya çıktığının yaygarasının içine girdiler. Konuşmada bulunan arkadaşlarım için söylemiyorum bunu. Kitap meselesiyle ilgili bazı şahıslar, kirli düşüncelerin ortaya çıktığını gördüler ve anladılar ki, basıldılar, suçüstü. Çünkü kitabı sokmuşlar. Bunlar sadece (çok affedersiniz) etek uçlarındaki zevki arayan kitaplar değil, onun ötesinde kitaplar var.” (TBMM, 1976a).

3.3.2. Öğretmen Okulları ve Öğretmenlerle İlgili Sorunlar

Ali Naili Erdem’in bakanlık yaptığı dönem, ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan ülkenin çok karışık ve problemlili olduğu bir dönemdir. Hükümetlerin istikrarsız olduğu, kısa sürede değiştiği ve bu değişen hükümetlerle birlikte bakanlık teşkilat yapılarının ve kadrolarının da değiştiği bir dönemdir. Milli Eğitim Bakanlığı’nda bu değişimler sadece bakanlık teşkilatı ve kadroları ile sınırlı kalmayıp öğrenci, öğretmen ve eğitim sistemlerini de etkilemiştir. Göreve gelen hükümetler eğitim sistemini de kendi ideolojilerine ve dünya görüşüne uygun hale getirmek istemişlerdir. Nesilleri ve ülkenin geleceğini şekillendirme konusunda ülkenin en önemli kurumu milli eğitim, en önemli aracı da, öğretmenlerdir. İktidarın özellikle sol görüşe sahip CHP ve milliyetçi-muhafazakâr dünya görüşüne sahip AP gibi partilerin birbiri ardına el değiştirmesinden dolayı, milli eğitim bakanlığı teşkilatında, eğitim-öğretim ve öğretmen politikalarında bu değişimler keskin şekillerde olmuştur. Bu şekilde sorunlar çözülmek yerine çoğu zaman birbiri ardına eklenerek büyümeye devam etmiştir. Bu sebeplerden dolayı Ali Naili Erdem’in bakanlık dönemi boyunca bakanlıkta en çok zaman harcadığı, çaba sarf ettiği, bir kesime göre eleştirildiği, bir başka kesime göre takdir edildiği konu, öğretmen ve öğretmen okulları olmuştur. Bakanlık döneminde öğretmen okulları, öğretmenler ile ilgili yaşadıkları sorunlar ve düşünceleri kendisi şu şekilde anlatıyor:

“Türkiye’de Öğretmen meselesi en önemli mesele. Petrolden de önemlidir, cari açıktan da önemlidir. Milletleri hür ve bağımsız kılan da, esarete mahkûm eden de eğitimidir. Eğitimin itici gücü öğretmendir. Eğer öğretmenler iyi yetişmezse dünyanız düzelmez. Öğretmenleriniz iyi yetişmemişse dünyanız kötüdür. Öyleyse öğretmen meselesi bir sınav meselesi değildir. Ben geldiğim zaman öğretmenler kampların içindeydi, öğretmenleri önce o kampların içinden çıkarıp milli birliğin içinde bir araya getirmeye mecburduk. Milli düşünce, milli terbiye, milli ülkü, milli mefkûre, milli kültür, adına ne dersiniz birlikteliği sağlamak. İrfan ordusunun mensupları parçalanmıştı. İrfan ordusunun mensuplarını öğretmen olarak bir yerde toplamak gerekiyordu. Sanırım bu işi başarıyla yaptık. Sadece elinde öğretmen olduğuna mütedair belgesi olanların değil, elindeki o diplomaya layık olan –çok önemli- öğretmenleri bulmayı amaçladık. Karakter zaafı olan öğretmenlerle yeni nesli yetiştiremezsiniz. Kötü nesiller karşınıza gelir. Sağlıklı nesiller sağlıklı öğretmenlerle yetişebilir ancak. Biz o tarihlerde

öğretmen okullarını ilim irfan yuvası yapmanın itinası içerisinde olduk. Siyasi partilerden uzaklaştırdık. Başka? Aşırı cereyanlardan da uzaklaştırdık. Benim görevde bulunduğum sırada hiçbir komünist milli eğitim bakanlığında görev alamaz dedim. Bugün de söylüyorum bunu. Hiçbir faşist komünist benim bulunduğum milli eğitim bakanlığında görev yapamaz. Öğretmen ülkesine bağlı, devletine bağlı, cumhuriyetine bağlı insandır. Cumhuriyeti tamamıyla yok etmeye karar vermiş, ülkesine ters bayrağına düşman ezanına düşman olan insanın öğretmen olarak ne işi var? Bu tarz öğretmenler var mıydı? Vardı. Türkiye'yi dolaştığım zaman bu tarz öğretmenlerle karşı karşıya geldim ve onlara anlatmaya çalıştım (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem'in öğretmenler için "irfan ordusu" ifadesini kullanması, öğretmenlere ne kadar büyük önem ve değer verdiğini anlamamız konusunda önemli bir detaydır. Bize öğretmenler ve öğretmen okullarıyla ilgili olarak verdiği bilgilerden birçok noktada olduğu gibi hassasiyetin milli manevi değerler üzerinde olduğunu, kırmızıçizgi olarak bunu belirlediğini ve buna uygun davranmayan öğretmen ve öğretmen adaylarına karşı müsamahasız çok net bir tavrının olduğu sonucuna varmak mümkündür. Ali Naili Erdem öğretmenlerle ilgili söylediklerine şu sözlerle devam ediyor:

"Eğer Türkiye'ye sevdalıysanız Türk insanının mutlu olmasını istiyorsanız o zaman geliniz, cumhuriyetin kuruluş amacına uygun olarak öğretmenlerin içinde bulunduğu durumu yeniden gözden geçirelim. Tabi içine girdiğiniz zaman a) manevi yönü, b)maddi yönü çıkıyor. Öğretmenlerin maddi yönü bugün de fevkalade üzücü noktadadır. Öğretmenlerin eline geçen maaşlar öğretmenlerin ciddi güvenilir bir eğitim yapmalarında büyük zorlukları vardır. Öğretmen okumalıdır ki öğrencisine bir şeyler versin. Bu kitapların öğretmenin eline geçmesi bu kitapları alması mümkün olmadığına göre öğretmen kendisini yenileyemez, yenileyemediği sürece de eskimiş kitaplarla öğrencileri yetiştirmeye çalışır, o öğrenciler de ellerinde diplomalarıyla sokakta iş arayan adamlar olurlar. Öyle ise öğretmen meselesi sözümün başında belirttiğim gibi bir ülkenin kilit noktasıdır ve her zaman söylemeye çalışıyorum, Allaha en yakın noktada olan meslek dalı nedir dersen öğretmenliktir derim. Çünkü anne babadan sonra insana şekil veren hüviyet kazandıran öğretmendir. Eğrisiyle doğrusuyla. Öyle ise öğretmen örnek davranışların insanı olmalıdır. Bakanlığımız sırasında öğretmen okullarında bu söylediğim görüş tarzını egemen kılmaya çalıştık. Anlatmaya çalıştığım şeyler bunlar. Adalet partili olun demedim kimseye. Türkiye sevdalı olun dedim, Türkiye'nin birliğine dost olun dedim. Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkaracak çalışmaların içinde olun dedim. Bana dost olun, benim adamım olun demedim. Kapatılan öğretmen okulları için şunları söyleyebilirim. Çağa ayak uydurma noktasından çıkmıştı. Bizim eğitim sistemimize ayak uyduracak durumları yoktu. Tamamıyla geride kalmış dökülen yerler. Orada öğrenci yetişemez, oradan yetişecek olanlar nitelikli öğretmen olamaz. 12 Eylül'den sonra öğretmen kadrosundaki eksikliği gidermek için dışarıdan öğretmen aldılar. Sonra ne oldu? Bunları hiçbir eğitime tabi tutmadılar, iç hizmete almadılar, hiç kimse kusura bakmasın bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu sıkıntıların müsebbibi olan faili olan şahısların yetişmesine sebep oldular. Öğretmen formasyonu, ahlaki formasyonu terbiye formasyonu yok hiç. Peki, ne verecek öğrenciye o? Söyler misiniz siz bana, milli ideallerden mahrum olan insanın topluma öğrencisine ne gelir, neyi anlatacak o? Bunları şunun için anlatıyorum öğretmen konusu Türkiye'nin bekası meselesidir. (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Burada yakın tarihimizde öğretmen olmayan kişilerin öğretmen olarak atamasına değinmesi 1975-1977 yılları arasında bakanlık yapmasına ve aradan 40 yıl geçmesine rağmen eğitimi ve eğitimin sorunlarını hala takip ettiğini göstermesi açısından çok önemlidir. Bununla birlikte öğretmenin sadece eğitmesi ile değil eğitilmesinin de ne kadar

önemli olduğuna dair görüşlerini paylaşmakta öğretmen yetiştirmenin önemine vurgu yapmaktadır. Nitekim öğretmen formasyonuna sahip olmayan üniversite mezunlarının öğretmen olarak atanması ve bunların verimsizliği tüm kamuoyunca bilinen ve inkâr edilemez bir gerçektir. Hatta günümüzde yapılan eğitim fakültesi mezunu bile olsa, alan dışı atamalar da bununla bağdaştırılabilir niteliktedir. Felsefe ve sosyoloji mezunlarının psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmeni olarak, sınıf öğretmenlerinin yan alanları gerekçesiyle farklı branş öğretmenliklerine atanması ya da boş kadrolara atanabilecek binlerce eğitim fakültesi mezunu var olduğu halde ücretli öğretmenliklerle bu kadroların doldurulmaya çalışılması gibi problemler günümüzün en büyük eğitim sorunlarından birisidir. Öğretmenlerin verimini artırmak ve daha yararlı hale getirmek konusunda düşünceleri ve yaptığı çalışmalar ile ilgili de şunları paylaşıyor:

“ Öğretmene ne verirsiniz azdır bana göre. İnsan yetiştirmede birinci dereceden görevli olan bir öğretmeni hem insanca yaşanır bir ortamda tutacaksınız, hem kendisine verdiğiniz nesillerin, kuşakların en iyi şekilde yetişmesini isteyeceksiniz. Öyleyse öğretmenin başı ağrılar içinde olmaması lazımdır. Başının dinç ve sağlıklı olması lazımdır. Bu nasıl olacaktır? Ay sonu bu parayla geçinebilir miyim geçinemez miyim diye bir endişesi olmaması lazımdır. Acaba bubayram çocuklara bir kat elbise alabilecek miyiz alamayacak mıyız diye bir endişesinin olmaması lazımdır. Televizyonda seyrettiği bir kitabı acaba alabilecek miyim diye bir endişesinin olmaması lazımdır. Ben bu kadar çalışıyorum acaba terfi edecek miyim ihya olacak mıyım diye bir endişesi olmaması lazım. Ben şimdi ilköğretimdeyim ama yarın öbür gün üniversiteye gitmek istiyorum, bunu temin edecek formüller neler olmalıdır bunlardan dolayı bir derdi olmaması lazımdır. Kısacası öğretmen mesleğini huzurlu rahat bir şekilde yapabileceği bir ortamın içinde yaşmalıdır. Bu yaşama maddi imkânları olduğu gibi manevi imkânları da vereceksin öğretmene. Manevi imkânlar nedir dersiniz, protokolde öğretmen en gerideki adam değildir. Protokolde öğretmen belli bir yerde yerini almalıdır. İtilip kakılan oradan kalk oraya otur oradan kalk oraya tarzında bir öğretmen değil. Cumhuriyetin kuruluş yollarını tetkik ettiğiniz zaman öğretmeni protokolde en önde görüyorsunuz. Çünkü öğretmen önemli kişi. Öyleyse bu önemli kişiyi hem madde dünyasında hem mana dünyasında tatmin edecek rahatlatacak bir ortamın sağlanması gerekmektedir. O itibarla öğretmenlere şu imkânları sunduk. Hizmet içi eğitimler vermek suretiyle formasyonlarını artırma yollarını aradık ve burada da yükseköğrenime geçmek arzusunda olanların hepsine bu yolları açtık. Yani öğretmen avukat olmak istedi imkân sağladık. Bunların örnekleri çok. Bunları yaparken söylediğiniz 12 sayılı kararnamede –genel anlamda söyleyeyim- rahat bir dünyanın özgür insanı olarak öğretmen nasıl olmalıdır. Aynen tabirim budur. Bu neyi gerektiriyorsa onların hepsini yapacağız dedim ve yaptık. Ben şu an Türkiye’nin herhangi bir yerine gittiğimde, bundan birkaç sene önceydi bir dağ başındayım, yağmur şakır şakır yağıyor, arabanın benzini bitti, dağbaşında baktım ileride bir kulübe var. Kulübeye gittim. Adam şöyle baktı, sen falanca değil misin dedi, “evet” dedim. “bey ben sana şimdi köyden arabayla benzin getirttiririm sen şöyle otur, sen o değil misin” dedi. “beyefendi sen olmasan biz yoktuk” dedi. Nereden çıkardın bunu dedim, “sen o kadar güzel öğretmenler yetiştirdin ki, her birimiz insan olduğumuzu anladık.” Öğretmen senin yaşadığın ortamda senin insan olduğunu hatırlatan fevkalade önemli mesleğin mensubudur.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Yukarıda kendisiyle yapılan mülakatımızdan öğretmenlerle ilgili olarak alınan bu sözlerinde, öğretmenlerin yaşadığı sorunlar için; kariyer sorunu, itibar sorunu ve kazanç sorunu tespitlerinde bulunmamız yanlış olmayacaktır. Zira kalkınma planlarından ve meclis konuşmalarından edindiğimiz bilgiye göre meslek lisesinde öğretmenlik yapma

imkânına sahip öğretmenler, imkânlarının daha iyi olmasından dolayı endüstri ve sanayi sektörünü tercih etmektedirler. Bu ifade Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında şu şekilde yer almaktadır: “...öğretmen kaynağındaki yetersizlik, sanayi kesiminin talebi ve sağladığı olanakların fazlalığı dolayısıyla öğretmen sayısında bir azalma gözlenmektedir” (DPT, 1979, s. 442). Kendisi de bu durumu net olarak ifade etmektedir. Hizmet içi eğitim faaliyetleriyle mesleki gelişimlerine katkıda bulunarak ya da akademik kariyer yapmak, üniversite hocalığına geçmek isteyenler için gerekli imkânları sağladıklarını belirterek, öğretmenlerin bir kariyer problemi bulunduğunu ve çözmek için çalıştıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin protokolde en arka sıralarda, gözden uzak olmaması gerektiğini söylemesi de öğretmenlerin bir itibar problemi bulunduğu anlaşılmaktadır. Ali Naili Erdem bu problemleri çözmek için, Milli Eğitim Dergisinde yayınlanan 23 Nisan 1975’te Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla yaptığı konuşmasında; “Sayın öğretmen arkadaşlarım, öğrenme alanları ve araçları en güzel şekilde hazırlansa da, sizlerin yapıcı ve yaratıcı yardımlarınıza dayanmayan bir eğitimin, milli amaçlarımıza ulaşamayacağı açıktır. Toplum içindeki itibarlı yeriniz, bu müstesna görevinizin manevi ödülüdür. Meslek sorunlarınızın çözümüne verilen önem artırılarak değerlendirilecektir. (12 sayılı kararname) haklarınızın verilmesi yönünde en kısa zamanda sonuçlandırılacaktır. Mevcut şartlar içinde de, övünülecek nesiller yetiştirme sorumluluğu ve onurunu taşımaya devam edeceğinizden emin olarak üstün başarılar dilemekteyiz” diyerek sözünü ettiği 12 sayılı kararnameye işaret etmiştir (MEB, 1975).

İstifa eden, görevi bırakan, tayin edilen, görevden ihraç edilen öğretmenlere dair ise şu değerlendirmesini paylaşıyor:

“Öğretmenlik mesleğine yakışmayan uymayan insanlar müfettiş raporlarına geliyorlardı, öğretmenlikle bağdaşmayan, iyi insan, iyi vatandaş vasıflarından uzaksa müfettiş raporlarına göre geliyorlardı, bu raporlara göre kendilerine ihtarlarda bulunuluyordu, devam ettikleri takdirde de öğretmenlikle ilişkileri kesiliyordu. Bir kısmı öyle. Bir kısmı düzene uyum sağlayamıyordu zaten. Yani milli ülküden yoksun insanların düzene uyum sağlaması mümkün değil. Adam anarşistse size uyum sağlamıyor, komünistse, esrarkeşse, serkeşse size uyum sağlamıyor. Bu adam sizinle yürüyemiyor zaten. Ve bunlar kopuyor sizden. Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de bu var. Şu anda 900 binin üzerinde benim zamanımda 600 bin civarında öğretmen vardı. Bu 600 bin öğretmeni bana sorarsanız fevkalade büyük bir kısmı, büyük bir karakter sahibi olarak Türkiye’ye sahip oldu. Hepsi benim nazarımda büyük milliyetçidirler.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Bu sözlerden, dönemin içerisinde değerlendirdiğimizde aşırı sol fraksiyonlara kapılarak okullarda siyaset yapan, okulları siyasi kamplara çeviren, zaman zaman eğitim yapmayarak boykot eden, kendi siyasi düşüncelerini çocuklara empoze etmeye çalışan, milli eğitimin amaç ve ilkelerine aykırı hareket ettiği için şikâyet edilen idareci ve öğretmenler için hukuki işlemler yapılmıştır. Tüm bunların hukuk çerçevesinde, disiplin uygulamaları ile

öncelikle uyarılarak yapıldığını ifade etmektedir. Bir diğer husus da, şehir merkezleri dışında fazla miktarda öğretmen açığı bulunduğundan, merkezde ihtiyaç fazlası olan öğretmen ve idarecilerin uygun şartlarda, ihtiyaç olan okullara tayinleri gerçekleştirilmiştir. Bununla ilgili 21 Şubat 1976 tarihli meclis birleşiminde, muhalefet partisinden bir milletvekilinin, öğretmenlerin zorla tayin ettirildiği iddiasına ilişkin soru önergesine verdiği cevabın bir bölümünde şunları söylüyor: *“Ortaöğretimde mevcut olan öğretmen sayısı, son dışardan öğretmenler tayin edilmiş olmasına rağmen, 5 bin civarında öğretmen sıkıntımız var. 5 bin öğretmen sıkıntısını bir günde, iki günde bitirmek, halletmek mümkün değil. Fakat konuyu geliniz yine genel açısının içerisinde samimî bir esprinin içerisinde mütalaa edelim. Ankara’da bir okulda mevcut olan öğretmenlerin adedi: 89, o okulda öğrencinin adedi 810. 810 öğrenciye 89 öğretmen. Bu 89 tane öğretmeni alıp Ankara’nın civarında bulunan, meselâ Sincan’a, meselâ Haymana’ya meselâ Aşağı Ayrancı’ya verdiğiniz zaman kıyılca kıyamet kopmaktadır ve bir kıyım edebiyatı meselenin içerisine girmektedir. Peki, buralara bu okulda 810 öğrenci, 89 öğretmen var. Aşağı yukarı 9 tane öğrenciye bir öğretmen düşüyor. Böyle bir lükse, böyle bir zenginliğe Türkiye’nin tahammülü yok. Öyleyse, bunu mevcut olan ölçülerinin içerisinde halletmemiz lâzımdır. Bugün, ortaöğretimdeki öğretmen ihtiyacı ortada ve bununla Türkiye’nin ihtiyacını bugün niçin karşılamak mümkün değildir.”* (TBMM, 1976c).

Yine aynı mülakatta, eğitim enstitülerine öğrenci alımına sınav esası getirilmesi ve buna muhalefet partisi CHP’nin mecliste şiddetle karşı çıkmasını, neden sınav getirildiğini ve CHP’nin bu duruma karşı çıktığını sorduğumuzda ise şunları söylüyor:

“Ehliyet aradık, nitelik aradık, karakter aradık. Bizim aradığımız şey cumhuriyete sahip olacak milli değerlere sahip olacak, Türkiye devletini sevecek, vatanın bütünlüğünü koruyacak özellikte öğretmenler. Eisenhower –Amerikan tarihinde yeri olan bir başkan- ikinci dünya savaşında Almanlar bütün Avrupa’yı işgal ettiği zaman “kurtuluşun tek yolu var, Amerika’nın harbe girmesi” der ve Amerika Normandiya çıkartması yapmaya karar verir. Normandiya çıkartmasını yapmaya karar verdiği zaman Eisenhower’a sorarlar: “sen Avrupa’da Almanların zulmünü durduracak gücün Amerikalı kuvvet komutanı sen olacaksın. Bu işi yapar mısın” diyorlar, Eisenhower’ın verdiği cevap şu: “ben Amerika için varım.” İşte anlatmak istediğim şey bu, “ben Türkiye için varım” diyecek öğretmenler.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Öğretmenlerle ilgili tüm sorunlar sadece siyasi değildir. Geri kalmış yerlerde, köylerde ve küçük bölgelerde büyük bir öğretmen yetersizliği söz konusudur. Bu sorunu çözmek için alınması gereken iki önemli tedbir düşünülmektedir. Bunlardan birincisi öğretmenlerin maddi yaşam şartlarını iyileştirerek mesleği çekici hale getirmek, ikincisi de zorunlu

Çalışma ykmllğne bakılmaksızın belli bir süre her öğretmenin köylerde görev yapmasını sağlamaktı. Ancak bundan sonuç elde edilemedi.

Kendisinden nceki bakan döneminde Gazi niversitesi bünyesinde deneme niteliğinde uygulamaya konulan ders geçme ve kredi esasına dayalı dört yıllık Ankara Deneme Yüksekokulu'nu, bu müesseselerin yeterli hazırlık ve şartları karşılamadan kurulduğu için ve bir yıllık deneme sonunda başarısız olduğunun tespit edilmesi sebeplerinden dolayı kapatmıştır. Okulun tüm bölümlerinde 1. Sınıfta okuyan öğrencilerin ortalaması 1,5 üzerinde olanlar üç yıllık Eğitim Enstitüleri'nin Fen Bilgisi ğretmenliği ve Matematik ğretmenliği programlarına yerleştirilmişlerdir (Başar, 2003, s.97).

Öğretmen atamalarında adam kayırmacılığı bitirmek amacıyla, 7 Mayıs 1976'da İzmir'de basın toplantısında belirttiği üzere öğretmenlerin yurt içerisinde dengeli ve adil bir şekilde dağılımını sağlamak için ğretmen atamalarının kur'a çekimi ile gerçekleşeceğini, bu öğretmenlerin mahrumiyet yerlerinden göreve başlayacaklarını ve en az iki yıl görev yapacaklarını daha sonra tayin haklarının olacağını söylemiştir. Ayrıca ğretmen liselerinde okuyan 10096 öğrencinin iki yıllık eğitim enstitülerine sınavsız alınacağını duyurmuştur (Başar, 2003, s.99).

Eğitimde Matematik ve Türkçe ile birlikte en önemli üçüncü ğretim alanı olarak gördüğü yabancı dil ğretiminin Eğitim Enstitüleri ve üniversitelerin filoloji bölümleri tarafından layıkıyla gerçekleştirilemediğini düşündüğü için eğitim kurumlarının ve turizm sektörünün ihtiyaı olan rehber, tercüman ve ğretmen ihtiyaını karşılamak amacıyla Yabancı Diller Yüksekokulu'nu kurdurmuş ve bu okullar 1975-1976 ğretim yılında faaliyete başlamıştır (Başar, 2003, s.101).

Ali Naili Erdem her konuşmasında, öğretmenler ve eğitimle ilgili her ifadesinde milli olmayı, milli ülküyü vurgulamaktadır. Alanında uzman, yeterliliğe sahip, aynı zamanda karakter ve lk olarak da milli düşünceyi benimsemiş kişileri ğretmen olarak göreve getirmek istediklerini belirterek, ğretmen okulları genel müdürü merhum Ayvaz Gökdemir ile birlikte eğitim enstitülerine sınavla ğrenci alımını uygun görmüştür.

3.3.3. Cinsel Kültürün Ders Konusu Olarak Okutulması Durumu

Yapmak isteyip yapamadığı, yapamadığı için de her zaman eksikliğini ve üzüntüsünü hissettiğini belirttiği bir konu cinsel kültürün ders konusu okutulmasıdır. Bu konuyu

Türkiye'nin en büyük sorunu diye nitelendirmektedir. Kendisi bu konuyla ilgili olarak da şu görüşlerini paylaşıyor:

“Bugün de Türkiye'nin bu problemi devam ediyor. Anlatmaya çalıştık, dedim ki bunu yalan yanlış yerlerden cinsi hayatıyla ilgili bilgi toplayacağına, okulda öğretmenin gözetimi altında bu ders bilimsel olarak verilmeli. Erkek evlat afedersin ergenliğe girdiği zaman ne yapacağını bilmiyor. Kız aynı şekilde ne yapacağını bilmiyor ve kendilerini harcıyorlar. Bugün de Türkiye'de uçkur meselesi devam ediyor, aynı kanaatimi muhafaza ediyorum. Öyle ise geliniz, bunu seks olarak değil, cinsi terbiye olarak anlatalım. Anlatmak istediğim şey oydu.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ders konusu olarak müfredata alınıp alınmadığına ise “hayır” cevabını veren Ali Naili Erdem sebebini ise parti grubunda bu konu için henüz erken dediklerini ifade ediyor ve şöyle devam ediyor:

“Bakanlardan böyle bir düşünce geldi bir iki bakandan, hükümet üyelerinden gelince üzerinde fazla durmadık. Fakat bakın sanıyorum bundan on sene önce İstanbul'da bu çalışmalar yapıldı. Gazetelerde okuyordum o zaman. Cinsi terbiye üzerinde çalışmalar. Delikanlı çocuk, flört nedir bilmiyor. Avrupalı erkek ve kız yan yana geldiği zaman, bu beraberliğin nerede başlayıp nerede biteceğini biliyor. Yani diyor ki, bak bizim arkadaşlığımız seninle dansa kadar devam eder. Yatak “hayır” diyor. Seninkinde o yok henüz. Seninki kızla arkadaşlık yapmaya başladığı zaman, acaba ben bununla nasıl çiftleşirim hesabının içine giriyor ve bu orada bitiyor, biz bunu anlatmaya mecburuz. Kız evladımıza –ben senelerce avukatlık yaptım- 13 yaşına geldiği zaman kızlar sağa sola bakmaya başlarlar. Şimdi dikkatli olmak lazım, Allah'ın verdiği bu duyguyu bu gücü nerede nasıl kullanacaksın. Bunun meşru platformu hangisi. Gayri meşrusu hangisidir. Yani hangisi toplum tarafından kabul ediliyor, hangisi kabul edilmiyor. Bunları anlatacağsın.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Bugün de toplumumuz ve eğitim sistemimiz içinde cinsel kültürün ders konusu olarak okutulması hala tam olarak, Ali Naili Erdem'in anlattığı çerçevede verilmemektedir. Biyoloji dersleri müfredatında, sağlık bilgisi derslerinde ve rehberlik eğitimleri ile kısmen verilmekte ancak toplumsal, kültürel yapıyla ilişkilendirilerek yoğun ve profesyonel görünmemektedir. Yaklaşık 40 yıl öncesinde Ali Naili Erdem'in ülkenin en büyük problemi olarak nitelendirdiği ve çözmek için uğraştığı bu problem günümüzde hala önemini ve ciddiyetini koruyan bir sorun olarak devam etmektedir.

3.3.4. Yurt Dışına Öğrenci Gönderilmesi

Üniversite yıllarında, Almanya'da Hitler'in zulmünden kaçıp Türkiye'ye gelen hocalardan ders aldığını belirten Ali Naili Erdem üniversitelerde hür fikirlerin ve bilimsel araştırmaların üzerinde bir güç olmaması gerektiğini düşündüğünü belirtmektedir. Yaptığımız kişisel görüşmede ifade ettiklerinden anladığımız kadarıyla, istatistiki verilere ve kalkınma planlarına göre üniversitelerimizde sayısal olarak akademisyen yetersizliği çok önemli bir sorundur. Akademisyen konusunda yetersizlik sadece nicelik olarak değildir. Nitelik olarak da ciddi sorunlar bulunmaktadır. Bu durumu Ali Naili Erdem şu şekilde ifade etmektedir:

“Yurt dışına çok sayıda akademisyen yetiştirmek amaçlı olarak burslu öğrenci gönderdik. Neden bu lüzumu hissettik? Gazi Mustafa Kemal Atatürk bunu 24’lerde düşünmüş, çok sayıda insanı dışarıya yollamış. Söylediğim gibi çok sayıda diplomalı insan mı, çok sayıda üstün zekâya sahip beyinler mi? Dünyayı yönetenler beyinler. Elleri diplomalıyla dolaşanlar değil. Öyleyse dışarıya gönderdiğiniz zaman çocuklardan şunu bekleyeceksiniz; Türkiye’ye döndüğünüzde yeni atılımları yeni güzellikleri beraberinizde getirmiş olacaksınız. Teknolojideki bütün gelişmeleri getirmiş olacaksınız. Elindeki diplomayla buraya gelmenin anlamı yok. O tarihte itinayla bunun üzerinde durduk. Ve fevkalade hassasiyetle –bir Japon modeli vardır. Japonlar 1924’lerde Türkiye’nin yaptığı gibi çok sayıda gencini yollamış, eğitimlerini zamanlarını tamamlayıp dönenler, Japonya’ya döndüklerinde yetenekleriyle hiçbir şey ifade etmediklerini anlayınca Japonlar siz bir kenarda oturun demiş, yeni insanları göndermiş-. Bununla şunu söylemeye çalışıyorum, çok dikkatle ve itinayla dışarıda bizim dışarıya gönderirken Türkiye’ye dost, ama aynı zamanda Türkiye’ye hamle yaptırarak beyinler. O düşünceye sahip o niteliğe sahip gençleri dışarıya yollamakta büyük itina gösterdik. Üzerinde hassasiyetle durduk. Tam başarılı oldunuz mu dersiniz bana, hayır tam başarılı olmadık bunu da söyleyeyim. Çünkü o diyara gidenler büyük etkilerin altında kalıyorlar, o etkilerin altında kalanlar gün geliyor karşınıza sizin ortaya koyduğunuz rejimin düşmanı olarak çıkıp geliyorlar. Bunları yaşadım. O itibarla ama büyük çapta size şunu söyleyebilirim. Bu ülkeyi ayağa kaldırmak ve zengin kılmak ve de muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarmak için çırpınan Avrupa’dan Amerika’dan dönen gençleri biliyorum. Amerika, Almanya, İngiltere, Fransa üzerine daha çok gönderdik. Yunanistan’a İtalya’ya İsveç’e falan göndermedik, İsveç vardı bir de. İsveç’de Kontinental hukukunu tetkik etmek için insanlar gönderdik. Ama mesela İsveç’e Norveç’e Danimarka’ya oralara göndermedik. Sanayileşme içerisinde itici güç olan Almanya’ya gönderdik, Tanzimat’tan bu yana bize gelen bir Fransız terbiyesi var, o terbiyenin içerisine Fransa’ya gönderdiklerimiz var, fazla değil. Ama büyük çoğunluk Amerika ve İngiltere. Amerika’ya çok sayıda genç gönderdik. Amerika’ya gönderdiğimiz gençlerden büyük meziyetlerle dönenler oldu, çok büyük meziyetlerle. Büyük beyinler olarak gelenler oldu. Onları şu anda şükranla yad ediyorum. Daha çok mühendislik, elektrik, fizik ve kimya dalı için öğrenci gönderdik. Bugün de öyle. Teknolojik gelişmeyi takip edebilecek beyinler.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Kendi ifadeleriyle belirttiği gibi ülkemizde uluslararası çapta akademisyenlerin yetişmesi, üniversitelerin akademisyen ihtiyacını karşılayabilmek ve ülkenin teknolojik ve endüstriyel gelişimine hizmette bulunacak, katkıda bulunacak bireyleri yetiştirmek amacıyla, sanayi, endüstri, teknoloji ve hukuk konusunda dünyada ileri seviyede bulunan Avrupa ülkeleri ve Amerika’ya devlet bursuyla öğrenciler gönderilmiştir.

3.3.5. Yurt Dışındaki İşçi Çocukları İçin Eğitim Müşavirliklerinin Kurulması

Çalışma Bakanlığı yaptığı dönemde yurtdışına çok sayıda işçi gönderen Ali Naili Erdem, zamanla ailelerini de yanlarında götüren bu işçilerin, gurbet yaşamında yapayalnız kalmalarını istememiş, devlet hizmetinde bulunduğu her dönem onların sorunlarını da ülkenin çözülmesi gereken bir sorun olarak görmüştür. 1966’dan itibaren yurt dışına fırsat buldukça gittiği resmi ve özel ziyaretlerinde, her fırsatta orada bulunan Türk işçilerini ve yurt dışında yaşayan vatandaşlarımızın kurduğu dernek vb kuruluşları ziyaret etmeyi ihmal etmemiştir. Milli Eğitim Bakanı olduğu dönemde de yine yurtdışında yaşayan işçilerimizi, vatandaşlarımızı unutmamış, aradan geçen yılların sonunda çocuklarının, milli kültürden kopmadan, kendi öz kültürleriyle yetişebilmelerine destek olmak için eğitim

müşavirliklerini kurdurmuştur. Eğitim müşavirliklerinin neden ve nasıl kurulduğuna ilişkin olarak da:

“Şimdi ben 1965 te çalışma bakanı olduğum zaman millet bağıırıyordu biz açız diye. Ne yapabildik? Dış dünya ile temasa geçtik bize yardım edin dedik, kimse bize kredi vermedi. Sene 1965. Biz de iddialı olarak hükümet kurduk, Süleyman bey başbakan, bendeniz çalışma bakanıyım. Batı dünyasını dolaştık. Bize kredi açın, açmadılar, gelin Türkiye’de yatırım yapın, yapmayız, çünkü ihtilalin ağırlığı devam ediyor, bizim yaptığımız yatırımları ileride devletleştirirsiniz biz oraya yatırım yapmayız dediler. Ben onun üzerine Avrupa’ya gittim, Süleyman beye dedim ki; binlerce insan var şu anda iş bekliyor, aş bekliyor, sırasıyla dolaştım. Ve dedim ki o tarihte madem alıyorsunuz İtalyan işçilerini yunan işçilerini alıyorsunuz, Türk işçilerini alın dedim. Kabul ettiler ve bizim işçilerimiz vagonlarla Avrupa’ya taşındı. Tabi şimdi dışarıya gittiğimde bir gördüm ki, Türkçe ’den başka bir dil bilmiyorlar. Yatacak yer yok, yemekler farklı. Namaz kılacak yerleri yok. O zaman çalışma ataşeliğini kurdum. Böylece kendilerine ataşeliği kurduktan sonra ataşe gönderdim, ataşelerin yanında a-öğretmen gönderdim yetinmedim, b-öğretmenlerin yanında cami hocası gönderdim, c-gazeteci gönderdim. Tabi bu çalışma devam etti, ben milli eğitim bakanı oldum 1975 te. İyi de, çalışma ataşesi var, peki o öğrencilerle ilgilecek kadro? O yok. Eğitim müşavirliğini kurdum. Ali Rıza Bey isminde bir şahsı eğitim müşavirliğinin başına getirdim. Nur içinde yatsınlar. Neydi yapmak istediğim şey. Şu; bir Alman vatandaşı hangi haklara sahipse benim vatandaşım da aynı haklara sahiptir. Bir Fransız vatandaşı hangi haklardan yararlanıyorsa benim vatandaşım da aynı haklardan yararlanacaktır. Tabi gönderdiğimizde yabancı dil yok, tercüman da yok. İşverenler tercüman tutuyor, tuttuğu tercümanın işverenin lehine çalışıyor, aleyhine değil. İşçiye haklarını anlatacağına işverenin lehine konuşmalar yapıyor. Onun üzerine kadroyu genişlettim. Eğitim müşavirliğinde dedim ki ben size asimile olacak çocuklar göndermiyorum. Burada olan çocuklar benim eğitimimle benim milli görüşlerimle yetişecek. Bana dediler ki yok bunların her biri daha sonra birer Alman olur birer Fransız olur öyle dediler. Ben de dedim ki sizin söylediklerinize uyan beş on kişi çıkar, bin kişi çıkar. Ama size ben iki buçuk milyon insan gönderdim, bunun içinden bin insan gidebilir doğrudur, ama geriye kalanlar Türk milli görüşünü izleyecek çocuklar olacaktır. Bunların hepsi Avrupalı olacaktır ve Türk milli beyinle yetişmiş olacaktır. Ben çünkü orada cemiyetler kurdum. Hür Türk cemiyetlerini kurdum. Niye kurdum, çünkü dışarıya gönderdiğin insanlar a-vatandaşlıktan ihraç edilmiş olanlar komünistler, çocuklara çengel atmışlar kanca takmışlar kendilerine almaya çalışıyorlar, biz bunlara mani olduk. Hür Türk cemiyetlerini kurdurdum her yerde ve bütün cemiyetleri orada oturan çocuklardan başkanlar getirdim her birinin başına. Güvendiğim sağlam ve Türk düşüncesine sahip Türk olmakla iftihar eden, Türk varlığını benimsemiş bu vatanın bağrında büyümüş insanları başlarına getirdim. Berlin’den itibaren Köln’e kadar, her şehirde. Ve bunlara dedim ki, her hafta toplantılar yapacaksınız ve bu toplantılarda gençleri yetiştirmeye devam edeceksiniz. Bu insanların sağa sola gitmesine mani olacaksınız. Böyle de oldu. Bununla yetinmedim. Sırayla orada islam dininin devamını sağlayacak imkânlar aradım. Çünkü bana geldiler dediler ki, bayram namazına gidecek yerimiz yok. Köln de katedralde namazlarını kılmişlar. Dedim ki düzenleyeceğim halledeceğiz merak etmeyin.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Daha önce bakanlığa bağlı Dış Münasebetler Genel Müdürlüğü’nün Haberleşme bölümünce takip edilen yurt dışında çalışan işçilerin çocukları ile ilgili meseleleri daha profesyonelce takip edebilmek ve daha iyi çözümler geliştirebilmek adına kurulan Eğitim Müşavirliklerinin ilk olarak Almanya ve Fransa’da açılması kararlaştırılmıştır. Eğitim Müşavirlikleri istenilen düzeyde faaliyete geçirilememiştir (Başar, 2003, s.45).

“Dışarda çalışan işçilerle ilgili, benim kızım Hollanda da şimdi çalışma ataşeliğinde sekreter olarak çalışıyor. Kızıma soruyorum, ne var ne yok diye, bana söylediği şey şu; ‘senin bakanlığın zamanında yaptığın her şey kanunlar olduğu gibi devam ediyor, onun dışında bir şey yok.’ Hepsini yaptım. Ama söylediğim şey şu, ne için dersiniz. Ben herhangi bir Türk’ün itilip kakılmasına gönlüm razı değil, tahammül edemiyorum. İstiyorum ki bir alman bir İngiliz

bir Fransız gittiği yerlerde nasıl itibar görüyorsa, benim insanım böyle itibar görsün, şapka çıkarılsın selam durulsun. Benim insanım bu. İnsan çünkü ve ben seviyorum bu insanı. Şimdi onun için orada oturan insanlarımıza, Hollanda başbakanıyla konuşuyoruz sene 1967-68, dedim ki, bak size bir tane lale gönderdik lale bahçeleriniz oldu, şimdi dedim Türk erkekleri geliyor Hollandalı kızlarla evlenecek yeni bir nesil olacak, hadi canım dedi, e olacak dedim oldu (gülüyor). Şimdi burada şunu anlatmak istiyorum. Nerede benim bir insanım varsa ben bütün varlığımla onun yanındayım. Merhum Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde Türk düşüncesi, merhum Mehmet Emin Yurdakul'un şiirlerinde Türk düşüncesi, merhum Yahya Kemal'in tüm şiirlerindeki Türk insanının onuru bizim yetişmemizdir. O tarzda yetiştik. Yani ben batı dünyasında konuşma yaparken ya Fransız diyorlar ya İtalyan. Anlatmaya çalışıyorum ben ne Fransız'ım ne İtalyan'ım, Türküm. Türk'ün varlığını anlatmak bize düşen bir namus borcudur. Şimdi bakmayın Türk'ün üzerinde aleyhinde konuşmalar yapıyor, utantıyorum, çok yazıktır, çok yanlış, çok tehlikelidir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk servetim ve iftiharım Türklükten başka bir şey değildir diyor. Türklük af edersin bir kültür meselesidir. Bir ırk meselesi değildir. Türklük bir kan meselesi kafatası meselesi değildir. Türklük bir laboratuvar milliyetçiliği değildir. Türklük bir yaşama şeklidir. Ahlakın vicdanın en üst noktasında yer alabilmedir. Bunları yapmaya çalıştık. Şimdi senin suallerinin içerisinde esasen yapmaya çalıştığımız söylediğimiz şey bu. Ben 1973'te Paris'te komünist partisi genel başkanını ziyaret ettim. Nasıl bir dünya düşünüyorsun dedim, komünist partisi genel başkanına. Adamın bana verdiği cevap ne biliyor musun? Ben bütün yüreğimle Paris'im dedi. Adam komünist. Bizim anlatmaya çalıştığımız, öğretmen olarak görmek istediğimiz, herhangi bir milletin insanlarına düşman nesiller yetişsin istemiyoruz, ama benim insanıma da hor ve hakir bakılmasına da tahammül edemeyiz. Benim insanım da saygındır, itibarlıdır, sevgiye layıktır. Binaenaleyh eğitimimizde bütün bu ayrıntılar içinde yaptığımız tamimler genelgeler tüm çalışmaların hepsinde amaçladığımız şey söylediğim gibi, fevkalade saygın, itibarlı, dünyanın her tarafında neresine giderse hoş geldiniz denilen bir nesil yaratmak ve yaşatmaktır." (H. H. Farthi kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Eğitim müşavirliklerinin yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız için ne kadar önemli bir çalışma olduğunu bugün daha iyi anlayabiliriz. Aradan yaklaşık kırk yıl geçmesine rağmen hala öz kültürüne, milli değerlerine bağlı, gittikleri ülkenin kültürüne kendisini tamamen kaptırmamış, özbenliğini kaybetmemiş nesilleri bugün de görebilmekteyiz. Ülkemizin gündemini takip etmeleri, tatil dönemlerinde memleketlerine gelmeye özen göstermeleri ve çocuklarının da Türk dilini sorunsuz şekilde konuşabilmesi, ülkemizde yapılan seçim dönemlerinde yurt dışından yüksek sayılabilecek oranlarda katılımın olması, tarihimiz için önemli günlerde ve milli bayramlarda bizimle aynı coşkuyu hissedip yaşamaları bu durum için kanıt olarak değerlendirilebilir.

3.4. IV. Alt Problemle İlgili Bulgular

Ali Naili Erdem ve teşkilatının eğitim kurumları üzerindeki çalışmaları her eğitim kademesine göre ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

3.4.1. Okul Öncesi

Okul öncesiyle ilgili yapılan çalışmaların 1960'lardan sonra geliştiğini söylemek mümkündür. 12 Ocak 1961'de 222 sayılı ilköğretim ve eğitim kanununun resmi gazetede

yayınlanarak yürürlüğe girmesinden sonra, 16 Haziran 1962 tarihinde anaokulları ve ana sınıflar yönetmeliği yayınlanmıştır (Oktay, 1990, s. 4)

Okul öncesi eğitimle ilgili olarak ikinci beş yıllık kalkınma planında da şu ifadeler yer verilmiştir: “Okul öncesi eğitimi 3-6 yaş çocuklarının eğitimidir. Bu eğitim ancak anne eğitiminden yoksun çocukları, ele alacaktır, 1968-72 döneminde okul öncesi eğitim hizmetleri bağımsız anaokulları ve ilkokullara bağlı ana sınıfları kurularak geliştirilecektir. Bütün kız enstitülerinde öğretim programının geliştirilmesi amacı ile çocuk yuvaları açılacaktır.” (Oktay, 1990, s. 4)

5-15 Ocak 1962 tarihinde toplanan Yedinci Milli Eğitim Şurası, okulöncesi eğitimin önemini etkin bir şekilde gündeme getirmiş ve bu konuda verilmesi gereken hizmeti belirlemiştir. Yedinci Milli Eğitim Şurasından sonra, 16 Haziran 1962 tarihinde ilk “Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliği” yayınlanmıştır (Ural, 1986). Bu yönetmeliğin uygulanmasından sonra Türkiye’de resmi ve özel kuruluşlarca, yuva ve anaokulları yaygınlaşmış ve hizmet verilen çocuk sayılarında önemli bir artış görülmüştür (Oğuzkan ve Oral, 2003)

1977 yılında ise İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir “Okulöncesi Şubesi” kurulmuş; öncelikle ilkokullar bünyesinde anasınıfları açılması, okulöncesi için öğretmen yetiştirilmesi ve gerekli araç-gereç hazırlanması çalışmaları hızlandırılmıştır (Oktay, 1983)

Dönem şartlarında okul öncesi eğitim çok yaygın olmamakla birlikte var olan yerlerde, yine aynı döneme ait sorunlardan olan, öğretmenlerin siyasal duruş ve bu duruşların okullara, öğrencilere yansımaları, okullaşma sorunu, eğitimde fırsat eşitliği, okul yetersizliği ve öğretmen yetersizliği gibi sorunları barındırmaktadır. Ayrıca çağdaş ve nitelikli olduğu söylenemez. Kendilerinin de bu konuda tam anlamıyla yeterli olmadığını kabul eden Ali Naili Erdem, okul öncesi eğitimin, bireyin hayatında ve eğitiminde çok önemli bir yere sahip olduğunu ifade ederek, “Okul öncesi eğitim için Stockholm de bir toplantı yapıldı, o toplantıya gittik. Okul öncesi eğitimde birlikte bir karara vardık ki, eğitimin başlangıç noktası ve en önemli noktası okul öncesi eğitimidir.” O dönem mevcut olan durumu ise kendisi ile yaptığımız görüşmede şu sözlerle belirtmiştir: “Efendim belli bir ölçüde var ama ağırlık kazanmamış doğru düzgün yürümüyor. Yapılacak şey; Ne yapmalıyız ki okul öncesi eğitim ve öğretimi, a) kadrosuyla, b) öğrencisiyle c) okuluyla işlerlik kazandıralım. Batı dünyasında gördüğümüz kadarıyla çocuk zekâsının 4 yaşında en üst noktada algılama ya başladığını gösteriyor. Ve orada bir karar ortaya kondu,

Stockholm’de, Avrupa eğitim bakanları o toplantıda vardı ve dedik ki eğitimin sağlıklı ve mükemmel olabilmesi için okul öncesi eğitimin sağlıklı ve mükemmel olması lazım.” Bu noktada yine o dönemdeki şartlar altında değerlendirecek olursak mevcut şartlardaki imkânları kullanarak okul öncesi için kaynaklar sağlamak, okul sayısını, okullaşmayı ve öğretmen sayısını artırarak verimli hale getirmek için çalışmalar yapılmıştır.

Yeteri kadar ilgilenilmemesi, kaynakların sınırlılığı gibi sebeplerle okul öncesi eğitimin gelişimi her üç kalkınma planı döneminde de hedeflendiği gibi gelişmemiştir. İlkokulların bünyesinde açılan anasınıfların sayısı 1973 - 1974 öğretim yılında 245'den 1977 - 1978 öğretim yılında 984'e çıkmış olmasına karşın, bağımsız anaokulu sayısı, aynı dönemde 8'den 11'e yükselbilmiştir. 11 anaokulunda 1977 - 1978 öğretim yılında 60 öğretmen ve 1 135 öğrenci, ilkokullara bağlı 984 anasınıfında ise 1 087 öğretmen ve 17 986 öğrenci ve kız meslek liselerine bağlı 275 uygulama anaokulunda ise 575 öğretmen ve 5 782 öğrenci bulunmaktadır. Kreş ve çocuk yuvalarının gelişimi ise yeterli düzeyde olmamış özel anaokulları sayısı 1976 - 1977 öğretim yılında 137'ye çıkmıştır. 3 - 6 yaş grubundaki çocukların ancak yüzde 1,1'i okul öncesi eğitimden yararlanmaktadır (DPT, 1979, s. 446).

3.4.2. Temel Eğitim I. Kademe (İlkokul)

Ali Naili Erdem’in bakanlık yaptığı 1975-1977 dönemine kadar ve bu dönemin içinde ülkenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik şartlar, buna bağlı olarak oluşan toplumsal yapı eğitim sistemini ve niteliğini de şekillendirmektedir. Bu durum da eğitimin her kademesinde olduğu gibi ilköğretime de kuvvetli şekilde yansımaları olmaktadır.

Kendisi bakanlığı döneminde ilköğretimle ilgili gördüğü ve öncelik verdiği sorunlar ve yaptıkları çalışmalara ilişkin olarak şunları söylüyor:

“Birincisi İlköğretimde açılmayan okullar, okullar önemli, ikincisi öğretmen kadroları o tarihte bir büyük hadise var. Öğretmeni bulunduğu önemli mevkilere getirmek konusunda ciddi bir çalışma yapılması lazım. Bizim milli eğitim bakanlığında yapmaya çalıştığımız önemli şeylerden birisi haysiyetli onurlu itibarlı bir eğitim kadrosunu meydana getirmek. Yani öğretmen nakillerinde tayinlerinde üzerinde durduğumuz konulardan birisi kendi ülkesini seven cumhuriyete inançlı demokrasiyi benimsemiş, milli eğitimi millilik rayı içerisine getirmeye kararlı öğretmenleri bulup getirmek. Tabi orada bir taraftan eksik olan sınıf adedini çoğaltacaksınız, bir taraftan da o sınıflara yeterli öğretmenleri getireceksiniz. Tabi Osmanlıdan beri eksik olan dışarıdan öğretmen almak tarzındaki bir keyfiyet karşınıza gelip duruyor. Yani diyorsunuz ki, öğretmen eksikliğini dışarıdan temin edeceğiniz öğretmenin hiçbir formasyonu yok. Bu öğretmen öğrenciye ne verebilir? Hiçbir şey veremez. Öyleyse ilköğretimde söylediğim gibi okuma zevkini, okuma şevkini verecek öğretmen. Bunun altını çiziyorum, çünkü bir gün Keçiören’de bir ilkokulu dolaşıyordum, öğretmen sınıfta bir genel başkanın Boğaziçi gezisini anlatıyor. Şaşırdım kaldım, dedim ki “af edersiniz sizin bugün güncel konular içerisinde konunuz bu mu?” “Evet.” Sıraşıyla çocukları tahtaya kaldırıyorum, ilkokul 4. ve 5. Sınıf o tarihte, daha sekiz yıllık eğitime geçilmemiş bir dönem. Çocuklara “bir parça oku” diyorum, okuyamıyorlar, “oğlum sen oku” okuyamıyorlar. “kızım sen oku” o da okuyamıyor. Öğretmene döndüm dedim ki “sizin ilk göreviniz bu çocuklara okumayı öğreteceksiniz”. Bana cevap verdi: “nasıl olsa öğrenirler

onlar” dedi. Biliyor musun bu kafayı seneler sonra televizyonda seyrettim. Ne o biliyor musun? Televizyonda çıkan bir şahıs, Türkiye üzerine fetvalarda bulunurken okuma yazma diyorsun yok, doğru düzgün Türkçesi yok, doğru dürüst okuması yok, fetva veriyor. Anlaşıldı. Bunlar o tarz öğretmenlerden yetişmiş dedim. Demek ki ilkokulda öğretmenin en önemli görevi, a) okumayı öğretecek, b) kitap sevgisini ön plana çıkaracak, c) bu ülke için eğitim verdiğinin idrakinde olacak.” (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

İlköğretimde ikinci Plan dönemi sonunda yüzde yüz olması öngörülen, okullaşma hedefine Üçüncü Plan dönemi sonunda da erişilememiştir. 1977 - 1978 öğretim yılında okullaşma oranı yüzde 87,5 toplam öğrenci sayısı ise 5 334 000 olmuştur. (Tablo 1) (DPT, 1979, s. 435).

Tablo 1.

Temel Eğitim Birinci Kademedeki Sayısal Gelişmeler

Yıllar	Plan Hedefleri		Gerçekleşme		(*) bin	
	Çağ Nüfusu (7-12 yaş)	Toplam Öğrenci(*)	Okullaşma oranı (Yüzde)	Çağ nüfusu (7-12 yaş)	Toplam öğrenci (*)	Okullaşma oranı (Yüzde)
1970-1971	5.720	5400	94	5992	5992	83,3
1975 - 1976	5.988	5689	97	6109	5320	87,1
1977-1978	6242	6242	100	6147	5384	87,5

Not: (*) 1975 - 1976 yılında azınlık ve yabancı ilkokullarındaki öğrenci sayısı 5 823, Özel ilkokullardaki öğrenci sayısı ise 18 522'dir. Devlet Planlama Teşkilatı (1979). Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983. Ankara. DPT.

Yine Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planından edindiğimiz bilgiye göre, 1973 – 1974 öğretim yılında 40 610 olan faal ilkokul sayısı 1977 - 1978 öğretim yılı başına gelindiğinde 43 526'ya yükselmiş, mevcut derslik sayısı 124.715 olmuştur. Bu dersliklerin 118.680'i planlı, 6 045'i ise geçici binalarda bulunmaktadır. Ali Naili Erdem'in en büyük sorunlardan birisi olarak gördüğü yetersiz ya da faal olmayan okulların büyük bir kısmının faal duruma geçirilmesiyle yaklaşık 3000 okul artışı sağlanmıştır. Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde kırsal kesimde altyapı tesislerinin yetersizliği ve köylerin dağınık olması nedeniyle okullaşma hızında öngörülen artış sağlanamamıştır.

Genel öğrenci / öğretmen oranında bu dönemde bir gelişme sağlandığı söylenebilir. 1973-1974 Eğitim Öğretim yılında yaklaşık 34 öğrenci başına 1 öğretmen düşerken, 1977-1978 eğitim öğretim yılına gelindiğinde bu oran yaklaşık 30 öğrenci başına 1 öğretmen olarak değişmiştir. (Tablo 2) Ancak bu dönemde de bölgelerarası öğretmen dağılımındaki dengesizlik sorununun çözümünde gözle görülür bir düzelme sağlanamamıştır. Bu dengesiz dağılım 1977-1978 eğitim öğretim yılının başında bazı illerimizde fazla öğretmen

olmasına karşın 13 ilde 1774 öğretmen açığı ile karşımıza çıkmaktadır (DPT, 1979, s. 436). Buradan hareketle öğretmen ihtiyacı sorununun dengesiz dağılım dışında nicelik yönünden çözülmüş olduğu söylenebilir.

Tablo 2

Öğrenci Öğretmen Oranı

Yıllar	Öğrenci/Öğretmen Oranı
1973-1974	33,9
1977-1978	29,7

Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik şartlardan dolayı eğitime ayrılan kaynakların yetersiz olması sebebiyle fizik kapasite yaratma konusunda istenilen adımlar yeteri kadar atılamamış, derslik ve sınıf sayısının artışı istenilen düzeyde olmamıştır. Öğretmen dağılımındaki dengesizlik de çözülemeyen bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ilkokul programlarının yenilenmesi çalışmalarında yol alınamamış, yine ekonomik olumsuzluklardan dolayı araç gereçler de yetersiz kalmıştır. Bölgeler arası kırsal kent arasındaki nitelik farkı devam etmiş, temel eğitim ikinci kademe olan ortaokullara öğrenci yerleşiminde kent kırsaldan daha önde olmuştur.

Göreve geldikleri 1974-1975 öğretim yılından itibaren ortalama 700 okulluk bir artış göze çarpmaktadır. Bunda okulsuz köylere okul yapma politikası ve nüfus artışına bağlı olarak şehirlerde okul açma politikası etkili olmuştur. Ancak 1975-1976 öğretim yılında kırsalda eğitime açık 32532 köy okulu bulunmasına karşın 3741 köy ilkokula kavuşturulamamıştır (Başar, 2003, s.49).

3.4.3. Temel Eğitim II. Kademe (Ortaokul)

Ortaokul okullaşma oranları, hedeflerin gerisinde kalmıştır. 1973 1974 öğretim yılında bu oran yüzde 34 dolayında olmuş, yeni kayıt hedefleri ise gerçekleşmemiştir. 1973-1978 yılları arasında ortaokul sayısındaki artış yüzde 51.1 olduğu halde öğrenci sayısındaki artış yüzde 18,3 dolayında olmuştur. 1976 - 1977 Öğretim yılında 2.256 ortaokulun 483'ü il ve ilçe merkezlerinde, 628'i bucaklarda, 1145'i ise kasaba ve köylerde bulunmaktadır. (Tablo 3) (DPT, 1979, s. 436).

Tablo 3

Temel Eğitim II. Kademedeki Hedefler ve Gerçekleşmeler

(1974 - 1977) (Bin)									
Plan Hedefleri					Gerçekleşme				
Yıllar	Çağ Nüfusu (13-15 Yaş) (1)	Toplam Öğrenci (2)	Okullaşma Oranı (Yüzde) (3)	İlk Kayıt (4)	Çağ Nüfusu (13-15 Yaş) (5)	Toplam Öğrenci (X) (6)	Okullaşma Oranı Yüzde (7)	İlk Kayıt (8)	İlk Kayıt Gerçekleşme Farkı (4) – (8) (9)
1974-1975	2.692,3	1.208,8	44,9	376	2.692,3	899,1	33,4	315,1	-60,9
1975-1976	2.743,3	1.261,9	46,0	399	2.910,0	996,0	34,2	321,4	-77,6
1976-1977	2.792,8	1.343,3	48,1	410	3.005,0	1.012,1	33,7	366,0	-44,0

3.4.4. Genel Ortaöğretim

Ali Naili Erdem ortaöğretimde okul yetersizliğini, öğretmen eksikliğini ve çağın ihtiyaçlarına cevap veren nitelikte araç gereç eksikliğini gidermek için çalışmıştır. Fakat burada en çok önem verdiği şeylerden birisi de liyakatsiz ve politize olmuş, milli manevi değerlerin karşısında olan kişilerin öğretmen olmasına karşı çıkmıştır. Kendisi göreve geldiği zaman ortaöğretimde gördüğü sorunlar ve çözüm için yaptıkları çalışmalara ilişkin şunları söylemektedir:

“Bir defa en büyük sorunuz kitap meselesi. Yıllarca kitaplar eskimiş, köhnemiş, çağa uygun olmayan kitaplardı. Bu kitapları çağa uygun hale getirmek durumunda kaldık. Çünkü eğitim çağa uygun çağa cevap veren bir eğitim olmalıdır. Çağın gelişmesine uygun bir eğitim olmalıdır. Öyleyse kitaplar çağının bilgi birikimini, çağın ilmini, çağın teknolojisini, sosyal dokusunu taşıyan nitelikte kitaplar olmalıdır. Öncelikle bunları temin ettik bir kitap kampanyasıyla, bir büyük kitap reformuyla. Tabi bunlara da uygun öğretmenlerin oraya gelmesi lazım. Demek ki okuyan sorgulayan doğrusundan olaylara çözüm yolları bulan öğretmenler kadrosu. Bu öğretmenler öğrencilerini yetiştirirken altını hep çizerek söylüyorum, a) Türkiye sevgisi Türk sevgisi ile yetiştirmek mecburiyetindedir. Yani kendi insanını yetiştirmeyen bir kurumun, ortaöğretim ve lise arkasından üniversite –öğretim biliyorsunuz bir zincirin halkaları gibidir, birbirinden koparamazsınız, eğer okul öncesi eğitimi tam vermezseniz ilköğretimde yarım yamalak bir eğitimi devam ettirirseniz, ortaöğretim ortaokul ve liselerde kenarından bucağından bunu uygulamakla geçirirseniz, ellerinde bol sayıda diplomalı çocuklar göndermiş olursunuz. Başka? Başka hiçbir meziyeti yok. Öyle ise ortaöğretimde de vereceğimiz sözümüzün başında söylediğim gibi 1739 sayılı kanunun ana temasına uygun öğretmenler. Bu öğretmenlerin içerisinde cumhuriyete düşman demokrasiye düşman olan öğretmenleri oralarda görevlendiremezsiniz. Yani gezilerimiz sırasında ortaöğretimde öğretmen olan insanlar gördüm. Onlarla yaptığım toplantılarda bunları yaşadım. Adam kendi vatanına düşman, kendi milletine düşman, bayrağına düşman, senin inançlarına diline dinine manevi değerlerine düşman. Bu öğretmenlerle bir tarafa varamazsın. Onun üzerine milli ve manevi değerlerine bağlı, cumhuriyete inançlı, demokrasiyi benimsemiş, çağdaş bilimleri yaşamı haline getirmiş, isterseniz bunlara idealistler grubu deyin isterseniz ülkücüler grubu deyin ama yapmak istediğimiz şey çocukları yetiştirirken çağa uygun insani vasıfları yüksek ama milli değerleri benimsemiş insanlar. Ortaöğretimdeki öğretmenlerde aradığımız özellikler bunlardı. Daha sonra laboratuvar teşkilatını kurdurdum. Laboratuvar siz ortaokul olmaz dedik, yani kimya dersine girecek çocuk fizik dersine girecek yok. Yabancı dil öğrenecek laboratuvarı yok. Bu şekilde o çocuğu yetiştiremezsiniz, böyle siz o çocuğun eline sadece diploma verirsiniz geçer ama çağa uygun bir çocuğu yetiştirmek istiyorsanız, çağın

gerekleri nelerse onları yapacaksınız. Bir başka şey söyleyeyim o tarihte üzerinde hassasiyetle durduğumuz biraz evvel söylemeye çalıştığım. Aşırı fanatik sizi siz olmaktan çıkaracak -adına istersen komünizm istersen faşizm ne dersen de- yozlaşmış fikirlerin insanlarını oraya getiremezsiniz. Ortaöğretimde yaptığımız en önemli hadiselerden birisi, her ilçede bir ortaokul olacaktır dedik, bizden evvel yok onun altını çizeyim. Her ilçede bir ortaokul, her büyük ilçede bir lise ve devam ettik, hemen her büyükşehirde bir üniversite olacak dedik. Eğitim bir bütün dedim ben size konuşmamın başında. Bir yerden başladığınız zaman onu yarım bırakamazsınız, sonuna kadar getireceksiniz. Türkçe 'de güzel bir deyim var. Beşikten mezara kadar eğitim. Öyleyse beşikten mezara kadar sizi devam ettirecek bir eğitim sistemini uygulamaya koymaya mecbursunuz. Öğretmen farklılıklarının içerisine eş ayrılıkları var daha onun altını çizeyim size, eşler ayrı olamaz. Aile müessesini parçalı hale getiremezsiniz. İsterseniz adına eğitim deyin isterseniz başka bir şey deyin, yani şu sebepten dolayı beyefendi Konya'da hanımefendi İstanbul'da öyle şey olmaz, evlenmiş erkek öğretmenlerle hanım öğretmenlerin, bir aile birliği içinde devam etmelerini sağladık.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda öğrencilerin mesleki ve teknik eğitime yönelmeleri umulurken daha önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de öğrencilerin tercihi büyük şehirlerden en küçük yerleşim birimine kadar her yerde genel liseler olmuştur.

1974-1975 öğretim yılında yüzde 12,3 olan genel liselerde okullaşma oranı 1976-1977 eğitim öğretim yılında yüzde 13 olmuştur (DPT, 1979, s. 439). Bu durum olumlu gibi görünürken biraz önce belirttiğimiz şekilde genel liselerdeki öğrenci oranının azaltılmak, mesleki ve teknik eğitimin artırılması açısından düşünüldüğünde olumlu olarak yorumlanmamaktadır. Ancak yine de kalkınma planı hedeflerinin içinde kaldığı için olumlu olarak değerlendirilebilir. Lise mezunları arasında yükseköğretime geçişte gerek bölgeler ve yerleşme yerleri, gerek cinsiyet, gelir düzeyi, baba mesleği ve okul türü açısından gelişmeler olsa da istenilen düzeyde gelişme sağlanamamıştır. Ayrıca yine bu dönemde de bölgeler arası öğretmen dağılımındaki dengesizlik çözülemeyen sorunlardan birisidir. Ancak yine tüm olumsuz ekonomik ve sosyal şartlara rağmen fiziki kapasite yetersizliğinin aşılmasında ve nitelikli öğretmenlerin görevlendirilmesinde önemli çalışmalar ve gelişmeler olmuştur.

1976-1977 öğretim yılında devlet okullarında 36020 öğretmen mevcut iken 53'ü Türk, 12'si azınlık, 13'ü yabancı olmak üzere toplam 78 özel lisede 1979 öğretmen görev yapmaktadır. Öğrenci sayıları ise sırasıyla 13 350, 808 ve 3 696 olmak üzere toplam 17 854'dür. (DPT, 1979, s. 440). Genel ortaöğretimde bu dönemde yaşanan niceliksel gelişmeler Tablo-4 ve Tablo-5 teki gibidir.

Bunlarla birlikte Ali Naili Erdem göreve geldiği ilk yıl önemli bir karar alarak, koalisyon hükümetinin politikası doğrultusunda kişi ve komisyonlara verdiği talimatla, ders kitaplarını yeniden yazdırarak, 1976-1977 öğretim yılında liselerde yeni ders kitaplarının

okutulmasını sağladı. Yazdırılan bu kitaplarla ilgili mecliste sert tartışmalar çıktı ve bazılarında düzeltmeye gidildi (Başar, 2003, s.55).

Tablo 4

Genel Liselerde Toplam Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

*(bin)						
Yıllar	Hedeflenen			Gerçekleşme		
	Çağ nüfusu (16 -18 yaş) (1)	Toplam Öğrenci (2) *	Okullaşma oranı yüzde (3)	Çağ nüfusu (4)	Toplam Öğrenci (5) *	Okullaşma oranı yüzde (6)
1974 - 1975	2.525,7	338,4	13,4	2.525,7	310,6	12,3
1975 - 1976	2.579,0	345,0	13,4	2.713,0	353,3	12,5
1976 - 1977	2.631,1	352,6	13,4	2.845,0	372,4	13,0

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 5

Genel Ortaöğretimde Sayısal Gelişme

Yıllar	Bağımsız Ortaokul	Liselere Bağlı	Toplam	Öğrenci Sayısı	Tek Devreli	İki Devreli	Toplam	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı Lise + Ortaokul
1974 - 1975	1 789	511	2 300	899 137	150	511	641	310 680	32 351
1975 - 1976	2 009	583	2 592	996 020	130	583	733	353 345	37 839
1976 - 1977	2 256	651	2 907	1 012 091	139	651	790	372 492	36 020

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

3.4.5. Mesleki ve Teknik Eğitim

Ali Naili Erdem'in ortaöğretimde en çok önem verdiği konulardan birisi mesleki ve teknik eğitimidir. Ona göre ülkenin geleceği ve kalkınması iyi planlanmış ve çağın şartlarına

uygun bir mesleki ve teknik eğitimle mümkün olacaktır. Yaptığımız görüşmede mesleki ve teknik eğitimle ilgili hatırladıklarını şu şekilde özetliyor;

“Mesleki eğitimde Abdurrahman Bey¹ diye bir güzel adam müsteşar vardı onunla birlikte ne yaptık, dedik ki; bütçeden ayrılan bu büyük payı bu okullara vereceğiz bir, bana göre ara insan gücü bugün de Türkiye’de eksik. Ara insan gücünün yetişmesinde meslek okullarına öncelik verilmesi lazım dedik bunu yaptık. Bir başka şey daha yaptık, okulla atölye işbirliğini yürüttük, ilk defa yaptığımız şey. Okul ve atölye. Yani okuldaki çocuk aynı zamanda atölyede de eğitimini yaptı pratiğini yaptı. Bunu Türkiye genelinde öncelikle Eskişehir, İzmir, Ankara, Kayseri, Adana bu şehirlerde ve öncelikle İstanbul’da yaptık. Böylece sadece kitabı değil, sadece teorik olarak değil sadece nazari bilgilerle değil, bilgilerini ampirik olarak tecrübe eden geliştiren oluşturan nesillerin çocukların mesleki eğitimin içinde yetişmelerini temin ettik. Bununla yetinmedik, o okullardan mezun olan çocukların eğitimin en üst noktasına nasıl gitmesi lazımsa o yolları açtım. Yani mesleki teknik okuldan mezun olan çocuğun nereye kadar gitmek istiyor, tıbbı mı tıbbı, hukuka mı hukuka o yolları açtık. Kapalıydı o yollar. Eski mevzuat müsaade etmemiş, oradan mezun olanların sadece meslek okullarına yöneltmişler. Mesleki eğitimde Almanya’yı model aldık.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Yakın dönemi incelendiğinde bu dönemde mesleki eğitimde önemli sayılabilecek gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Ancak bu gelişmeler yine dönemin şartları ve imkânları açısından değerlendirilmelidir. İstikrarsız hükümetlerin, ülkenin içinde bulunduğu olumsuz ekonomik şartların sanayi, sağlık, endüstri alanında yatırımlarını ne kadar olumsuz etkiliyorsa eğitim için yapılacak yatırımları da aynı şartlarda etkilediği göz önüne alınmalıdır.

Ortaokul ve lise düzeyinde öğretim yapan okullardan oluşan örgün mesleki ve teknik ortaöğretimin, I. devresinde 1973 - 1974 öğretim yılında 48.830 olan öğrenci sayısı toplamı yüzde 201,7’lik bir artışla 1977 - 1978’de 147.490 olarak gerçekleşmiştir. Bu sayısal gelişme içinde en büyük pay imam hatip ortaokullarına aittir. 1973 - 1974’te İmam Hatip okullarındaki Öğrenci sayısı toplamı 10.785 iken yüzde 904,5’lik artışla 1977 - 1978’de 108.345’e ulaşmıştır (DPT, 1979, s. 441). İmam hatipler dışında mesleki ve teknik eğitimin tercih edilmesi istenilen ve hedeflenen düzeyde olmamış, olumlu sayılacak gelişmelere rağmen; lise düzeyindeki mesleki ve teknik öğretim (II. Devre) öğrenci sayının çağ nüfusu içindeki oranı, genel liselerin oranından daha düşük düzeyde artmıştır. (DPT, 1979, s. 441).

¹ Abdullah Nişancı: Mesleki ve Teknik Eğitim Müsteşarı

Tablo 6.

Okullaşma Oranlarındaki Gelişme (1974 - 1977)

	(Yüzde)		
	1974-1975	1975-1976	1976-1977
Mesleki ve teknik öğretim I. Devre	2,3	3,1	4,1
Mesleki ve teknik liseler	9,2	10	9,8
Genel liseler	12,3	12,5	13

1973-1974 ile 1976-1977 öğretim yılları arasında mesleki ve teknik liselerde toplam öğrenci sayısı bakımından Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma planı hedeflerine ulaşılmış ve aşılmıştır (DPT, 1979, s. 441).

1973 - 1974 öğretim yılında okul sayısı 28, öğrenci sayısı toplamı 8 608 olan akşam mesleki ve teknik liselerinin 1977-1978'de okul sayısı 89, öğrenci toplamı ise 22.965 olmuştur. (DPT, 1979, s. 441). Mesleki ve teknik eğitimde gerçekleşen sayısal gelişmeler Tablo-7 ve Tablo-8 deki gibi olmuştur.

Tablo 7.

Mesleki ve Teknik Öğretim II. Devresinde Gelişme

Yıllar	Plan hedefi			Gerçekleşme (bin kişi)		
	Çağ nüfusu (16 -18 yaş)	Toplam öğrenci	Okullaşma oranı (Yüzde)	Çağ nüfusu (16-18)	Toplam Öğrenci	Okullaşma oranı (Yüzde)
1974 - 1975	2.525,7	191,9	7,6	2.525,7	233,8	9,2
1975 - 1976	2.579,0	229,5	8,9	2.718,0	272,1	10,0
1976 - 1977	2.631,1	268,4	10,2	2.845,0	280,8	9,8

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 8.

Teknik Liselerde Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk kayıt	Toplam öğrenci	Mezun	Öğretmen sayısı
1974 - 1975	43	1.475	4.290	1.194	162
1975 - 1976	44	2.069	5.053	1.345	170
1976 - 1977	55	2.467	5.835	1.500	159

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Bu dönemde bu gelişmelerin yanında; öğretmen kaynağındaki yetersizlik, sanayi kesiminin talebi ve sağladığı olanakların fazlalığı dolayısıyla öğretmen sayısında bir azalma meydana gelmiştir. 1973-1974 öğretim yılında teknik liselerde öğrenci/öğretmen oranı yüzde 27,3 iken, bu oran 1976-1977’de yüzde 36,7 olmuştur (DPT, 1979, s. 442). Ancak bu veriler değerlendirilirken 1973-1974 yılında mesleki ve teknik liselerin sayısının ve öğrenci sayısının azlığı ile okul sayısı ve öğrenci sayısının 1976 ve 1977 yıllarında kısa süre içinde önemli miktarda artması göz önüne alınırsa yüzde 36,7 oranının olumsuz bir rakam olduğunu söylemek hata olacaktır. Nitekim 1977-1978 yılında bu oran yüzde 50 olmuştur.

Teknik lise öğretim programlarının aynı zamanda yükseköğretime hazırlayıcı olması mezunlarla önemli bir kısmının yükseköğretime devam etmesine neden olmaktadır. 1975 – 1976’da mezun olanlar içinde yükseköğretime devam edenlerin oranı yüzde 45’tir. (DPT, 1979, s. 442).

Teknik liselerdeki yetersiz gelişmeye karşı endüstri meslek liseleri daha hızlı bir gelişme göstermiştir. (DPT, 1979, s. 442). Mezunlara endüstrinin talebinin ve sağlanan olanakların aynı düzeydeki diğer okul mezunlarına oranla daha yüksek olması, teknik lise ve endüstri meslek lisesi öğretim programlarının yükseköğretime hazırlayıcı niteliği de taşınması ve bazı yükseköğretim kurumlarının kontenjan ayırması gibi nedenlerle bu okullara talep hızla artmıştır. 1975-1976 öğretim yılında 10 adet akşam endüstri meslek lisesi açılmıştır. 1977-1978 in başında bu okulların sayısı 39, yaratılan öğrenci kapasitesi 9.996 olup öğretmen sayıları toplamı 70’tir. (DPT, 1979, s. 443).

Bağımsız kız sanat ortaokulları, bağlı kız sanat ortaokulları ve orta terzilik okulundan oluşan kız teknik öğretimin I. devresinde Tablo-9 ve Tablo-10 daki gibi olmuştur:

Tablo 9.

Kız Teknik Öğretim I. Devre

Yıllar	Okul sayısı	İlk kayıt	Toplam öğrenci	Mezun	Öğretmen sayısı
1974 - 1975	192	8.965	23.487	6.316	133
1975 - 1976	197	9.796	25.610	6.579	112
1976 - 1977	199	9.674	26.676	7.036	123

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 10.

Kız Meslek Liselerinde Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk Kayıt			Toplam Öğrenci			Mezun			Öğretmen sayısı
		Hedef	Gerçekleşme	Fark	Hedef	Gerçekleşme	Fark	Hedef	Gerçekleşme	Fark	
1974 - 1975	170	8.250	8.906	+ 656	20.750	22.081	+ 1.331	5.750	5.692	-58	3.600
1975 - 1976	183	9.500	10.297	+ 797	23.500	26.155	+ 2.655	6.400	7.232	- 832	3.862
1976 - 1977	199	11.000	11.370	+ 370	27.150	29.493	+ 2.343	7.250	8.500	+ 1.250	4.307

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Kız teknik öğretimin II. devresinde (Kız Meslek Liselerinde) plan hedeflerine ulaşılmış olup, hedeflere uygun bir gelişme gerçekleşmiştir. Tablo 10 incelendiğinde hedeflerin üzerindeki öğrenci, mezun ve öğretmen artışı görülmektedir.

Bu dönemde 4 yıllık ve 7 yıllık öğretmen liseleri temel eğitime sınıf öğretmeni yetiştirmeye devam etmiştir. Ali Naili Erdem'in bakanlığı döneminde sorunların en çok olduğu kurum öğretmen okulları olmuştur. Kendisi de bu durumu şu şekilde anlatmaktadır:

“Türkiye’de Öğretmen meselesi en önemli mesele. Petrolden de önemlidir, cari açıktan da önemlidir. Milletleri hür ve bağımsız kılan da, esarete mahkûm eden de eğitimidir. Eğitimin itici gücü öğretmendir. Eğer öğretmenler iyi yetişmezse dünyanız düzelmez. Öğretmenleriniz iyi yetişmemişse dünyanız kötüdür. Öyleyse öğretmen meselesi bir sınav meselesi değildir. Ben geldiğim zaman öğretmenler kampların içindeydi, öğretmenleri önce o kampların içinden çıkarıp milli birliğin içinde bir araya getirmeye mecburduk. Milli düşünce, milli terbiye, milli ülkü, milli mefkûre, milli kültür, adına ne dersiniz birlikteliği sağlamak. İrfan ordusunun mensupları parçalanmıştı. İrfan ordusunun mensuplarını öğretmen olarak bir yerde toplamak gerekiyordu. Sanırım bu işi başarıyla yaptık. Sadece elinde öğretmen olduğuna mütedair belgesi olanların değil, elindeki o diplomaya layık olan –çok önemli- öğretmenleri bulmayı amaçladık. Karakter zaafı olan öğretmenlerle yeni nesli yetiştiremezsiniz. Kötü nesiller karşınıza gelir. Sağlıklı nesiller sağlıklı öğretmenlerle yetişebilir ancak. Biz o tarihlerde öğretmen okullarını ilim irfan yuvası yapmanın itinası içerisinde olduk. Siyasi partilerden uzaklaştırdık. Başka? Aşırı cereyanlardan da uzaklaştırdık. Benim görevde bulunduğum sırada hiçbir komünist milli eğitim bakanlığında görev alamaz dedim. Bugün de söylüyorum bunu. Hiçbir faşist komünist benim bulunduğum milli eğitim bakanlığında görev yapamaz. Öğretmen ülkesine bağlı, devletine bağlı, cumhuriyetine bağlı insandır. Cumhuriyeti tamamıyla yok etmeye karar vermiş, ülkesine ters bayrağına düşman ezanına düşman olan insanın öğretmen olarak ne işi var? Bu tarz öğretmenler var mıydı? Vardı. Türkiye’yi dolaştığım zaman bu tarz öğretmenlerle karşı karşıya geldim ve onlara anlatmaya çalıştım. Eğer Türkiye’ye sevdalıysanız Türk insanının mutlu olmasını istiyorsanız o zaman geliniz, cumhuriyetin kuruluş amacına uygun olarak öğretmenlerin içinde bulunduğu durumu yeniden gözden geçirelim. Tabi içine girdiğiniz zaman a) manevi yönü, b)maddi yönü çıkıyor. Öğretmenlerin maddi yönü bugün de fevkalade üzücü noktadadır. Öğretmenlerin eline geçen maaşlar öğretmenlerin ciddi güvenilir bir eğitim yapmalarında büyük zorlukları vardır. Öğretmen okumalıdır ki öğrencisine bir şeyler versin. Bu kitapların öğretmenin eline geçmesi bu kitapları alması mümkün olmadığına göre öğretmen kendisini yenileyemez, yenileyemediği sürece de eskimiş kitaplarla öğrencileri yetiştirmeye çalışır, o öğrenciler de ellerinde diplomalarıyla sokakta iş arayan adamlar olurlar. Öyle ise öğretmen meselesi sözümün başında belirttiğim gibi bir ülkenin kilit noktasıdır ve her zaman söylemeye çalışıyorum, Allaha en yakın noktada olan meslek dalı nedir dersin öğretmenliktir derim. Çünkü anne babadan sonra insana şekil veren hüviyet kazandıran öğretmendir. Eğriyiyle doğrusuyla. Öyle ise öğretmen örnek davranışların insanı olmalıdır. Bakanlığımız sırasında öğretmen okullarında bu söylediğim görüş tarzını egemen kılmaya çalıştık. Anlatmaya çalıştığım şeyler bunlar. Adalet partili olun demedim kimseye. Türkiye sevdalısı olunuz dedim, Türkiye’nin birliğine dost olunuz dedim. Türkiye’yi muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkaracak çalışmaların içinde olun dedim. Bana dost olun, benim adamım olun demedim. Kapatılan öğretmen okulları için şunları söyleyebilirim. Çağa ayak uydurma noktasından çıkmıştı. Bizim eğitim sistemimize ayak uyduracak durumları yoktu. Tamamıyla geride kalmış dökülen yerler. Orada öğrenci yetişemez, oradan yetişecek olanlar nitelikli öğretmen olamaz. 12 Eylül’den sonra öğretmen kadrosundaki eksikliği gidermek için dışarıdan öğretmen aldılar. Sonra ne oldu? Bunları hiçbir eğitime tabi tutmadılar, iç hizmete almadılar, hiç kimse kusura bakmasın bugün Türkiye’nin içinde bulunduğu sıkıntıların müsebbibi olan faili olan şahısların yetişmesine sebep oldular. Öğretmen formasyonu, ahlaki formasyonu terbiye formasyonu yok hiç. Peki, ne verecek öğrenciye o? Söyler misiniz siz bana, milli ideallerden mahrum olan insanın topluma öğrencisine ne gelir, neyi anlatacak o? Bunları şunun için anlatıyorum öğretmen konusu Türkiye’nin bekası meselesidir” (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Bu görüşleri çerçevesinde öğretmen okulları üzerinde yaptıkları çalışmalar ve neticesinde ortaya çıkan rakamsal veriler tablo-11'deki gibi olmuştur:

Tablo 11.

Öğretmen Liselerinde Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk kayıt	Toplam öğrenci	Mezun	Öğretmen sayısı
1974 - 1975	89	11.154	58.570	24.589	2.922
1975 - 1976	89	15.197	53.162	14.240	2.702
1976 - 1977	89	13.397	39.773	3.804	2.720

Tabloda görüldüğü gibi okul sayısının plan dönemi boyunca aynı kalmasına karşın, 1975 - 1976 öğretim yılından itibaren ilk kayıt, toplam öğrenci, mezun ve öğretmen sayılarında bir azalma gözlenmektedir. Bu açık iki yıllık eğitim enstitülerindeki hızlı sayısal gelişmeden karşılanmaktadır. Nitekim öğretmen liselerinde açılan ve aynı mekânı paylaşarak öğretmen liselerinin öğrenci kapasitelerinin azalması sonucunu doğuran iki yıllık eğitim enstitülerinin sayısı 1975 - 1976'da 10 iken, 1976 - 1977'de 41 olmuş ve 1977 - 1978'de 49'a ulaşmıştır. (DPT, 1979, s. 445).

Ticaret meslek liselerinin eğitim gereçlerine olan gereksinmelerin teknik liselere oranla daha az olması ve bu okulların büyük yatırım ve organizasyonu gerektirmeden geçici binalarda açılma kolaylığı sebebiyle planlanan hedeflerin üzerinde sayısal gelişmeler elde edilmiştir. Bu gelişmeler Tablo-12'de gösterilmiştir.

İmam hatip liselerinde de eğitim araç ve gereçlerine gereksinmenin azlığı, tahsisli binalarda yatırım ve organizasyon bakımından okul açma kolaylığı sebebiyle sayısal gelişme hızlı olmuş ve hedeflenenin üzerinde gelişme olmuştur (DPT, 1979, s. 447). Bu gelişmenin sadece sayısal olarak kalmasını istemeyen Ali Naili Erdem, eğitimin niteliğinin ve kalitesinin artması için düşündüklerini ve yaptıklarını da şu şekilde ifade etmektedir:

“Kulakları çınlasın Tayyar Altıkulaç din eğitimi genel müdürü. Tayyar Altıkulaç daha sonra diyanet işleri başkanı oldu. Son zamanlarda da AKP hükümetinde milli eğitim komisyonu başkanlığı yaptı. Bir güzel adam, Kur'an'ı doğrusundan ve aydınlığına bilen bir adam, bağınaz değil yobaz değil molla değil, sofı değil, pırıl pırıl bir Müslüman. Kendisiyle otururken şu kararı verdik. İmam hatip okullarında herhangi bir tarikata mensup olan şahıs yönetici olamaz. Aklınıza kim geliyor. Biz Kur'an'la beraber büyüyen Kur'anla beraber yürüyen, Kur'an'la beraber yaşayan insanların imam hatip okullarında idareci olmasının kararını verdik. Falanca tarikatın mensubu. Yok, kardeşim o tarikatın mensubu orada kalsın. Falanca cemaatin mensubu. Hayır efendim o da orada kalsın. Kur'an'la yatıp kalkan Kur'an'daki anlayışı egemen kılan, nedir bu dersiniz hemen söyleyeyim –Kur'an'da ilim inancın önündedir.- öyle ise ilmi inancın önünde tutan artı olayları tarikatlara göre yorumlamayan, olayları mezheplere göre yorumlamayan, sadece Kur'an'a göre yorumlayan yöneticiler ve

öğretmenler. Üzerinde hassasiyetle durduğumuz durumlardan birisi bu. İki, okullarını ve derslerini siyasetin içine sokmayan, Ali Naili Erdem'i memnun etmek için onun partisindenmiş gibi görünmek,-bu yanlış- benim partimin mensubu diye görünme tarzındaki bir anlayışı kemal-i izzetle reddettik. Sen hiçbir partinin adamı olmayacaksın. Sandık başına gittiğin zaman reyini verirsin ona kimse karışmaz. Ama siyasi düşüncelerini okula taşıyamazsın. İlmi siyasete alet edemezsin. Daha sonra yükseköğretim için, Samsun Yüksek İslam Enstitüsünü açtık. Ve o okullara hem ilahiyat fakültelerine hem İslam enstitülerine fen bilimlerine ait, teknolojik gelişmeleri takip edecek matematiği ve fiziği de ders olarak koydurdum. Bununla şunu anlatmak istiyorum. O okulları sadece dini tedrisatın verildiği okullar diye kabul etmesinler. Ben mesela imam hatip okullarının ders programlarını düz liselerimizdeki edebiyat bölümü ne ise aynen onu yaptım. Edebiyat bölümündeki derslerin durumu kalitesi ne ise aynısını imam hatipte uyguladım. Bununla yapmak istediğim şey şuydu. Farklı okullardan farklı insanlar yetişsin, farklı okullardan 1739 sayılı milli eğitim kanununa uygun insanlar yetişsin. Çünkü biliyorsun gerek Osmanlı'da gerek cumhuriyetin ilk yıllarında iki okul da vardı. 3 Mart 1924 tevhidi tedrisat kanunu ortaya çıkıncaya kadar bir laik okullar vardı bir de medreseler vardı. Farklı insanlar çıkıyordu karşımıza. Gazi dedi ki bu yanlış, doğrusu da o. Öyle ise farklı okullar farklı olabilir ama yetişecek insanlar söylediğimiz o milli manevi hassasiyetleri devam ettiren insanlar olsun dedik. Yüksek İslam enstitüsünde dediğim gibi yaptık ilahiyat fakültesinde de. Anlatmaya çalıştığım şey de çağın bilimsel zekâsını imam hatip okullarında ve yüksek İslam enstitüsünde ilahiyat fakültelerinde geçerli ders kıldık.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

1974-1975 yılında 101 olan imam hatip okulları sayısı (bağımsız+bağlı) 1976-1977 yılında 248'e, 72 olan imam hatip lisesi sayısı da 73'e ulaşmıştır. İmam hatip okullarında meydana gelen niceliksel değişimler Tablo-13 ve Tablo-14 de gösterilmiştir. (DPT, 1979, s. 447)

Tablo 12.

Ticaret Meslek Liselerinde Gelişmeler

Yıllar	Okul sayısı	İlk Kayıt			Toplam Öğrenci			Mezun			Öğretmen sayısı
		Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	
1974 - 1975	78	21.000	21.074	+ 74	48.000	49.810	+ 1.810	10.500	10.547	+ 47	1.310
1975 - 1976	96	25.000	29.709	+ 4.709	58.500	68.721	+ 10.221	13.000	14.420	+ 1.420	2.260
1976 - 1977	123	30.000	37.569	+ 7.569	70.000	79.220	+ 9.220	15.500	18.000	+ 2.500	2.467

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 13.

İmam – Hatip Okullarında (I.Devre) Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk kayıt	Toplam öğrenci	Mezun
1974 - 1975	101	19 034	24 091	2 149
1975 - 1976	171	33 318	51 724	2 003
1976 - 1977	248	40 817	84 784	9 465

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 14.

İmam Hatip Liselerinde (II. Devre) Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk Kayıt			Toplam Öğrenci			Mezun			I. Devre + II. Devre Öğretmen sayısı
		Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	Plan hedefi	Gerçekleşme	Fark	
1974 - 1975	72	3.500	8.105	+ 4.605	12.500	24.809	+ 12.309	4.460	4.695	+ 235	1 460
1975 - 1976	72	3.500	6.782	+ 3.282	13.500	25.770	+ 12.270	2.850	4.650	+ 1.800	2.744
1976 - 1977	73	3.500	6.854	+ 3.354	14.000	25.800	+ 11.800	2.850	5.508	+ 2658	2.764

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

1973 - 1974 yılından itibaren hemşirelik, sağlık memurluğu, laborantlık ve çevre sağlığı dallarında öğretimlerine devam eden Sağlık Meslek Liselerinde, sayısal gelişme okul sayısındaki artışa karşın yetersiz kalmıştır. Sağlık okullarının I. Devresinde, 1975 - 1976'dan itibaren okul sayısındaki azalmaya paralel olarak ilk kayıt ve öğrenci sayısı toplamı da azalmıştır (DPT, 1979, s. 447).

Tablo 15.

Sağlık Okullarında (I.Devre) Gelişme

Yıllar	Okul sayısı	İlk kayıt	Toplam öğrenci	Mezun
1974 - 1975	28	1 704	4 980	1 416
1975 - 1976	28	1 664	5 034	1 690
1976 - 1977	22	952	4 158	1 534

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

3.4.6. Yükseköğretim

Bu dönemde üniversitelere duyulan ihtiyaç ve talep artmış, Ali Naili Erdem ve hükümeti üniversite ve yükseköğretim konusunda yığılma sorununu ortadan kaldırmak için önemli çalışmalar yapmışlardır. İstatistiki olarak bakıldığında ortaöğretim mezunlarının büyük bölümünün yükseköğretim dışında kaldığı görülmektedir fakat üniversitelerin yapımı, öğretim kadrolarının oluşturulması, ihtiyaçlarının karşılanması günümüzde olduğu kadar kısa sürede ve kolaylıkla başarılabilecek işler olmadığı için, yaklaşık iki yıllık bakanlık dönemi içerisinde yapılan bu çalışmaların başarılı olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kendisi üniversitelerin sorunu ve bu sorunları çözmek için yaptıkları çalışmalar ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Bir ülkeyi ileri noktalara geliştirmişlik noktalarına, kalkınmaya, çağdaş, uygar, özgür bir toplumda üniversiteler birinci dereceden söz sahibidir ve sorumludur. Öyleyse üniversite sadece diplomaların verildiği bir yer değildir. Üniversite doğruların araştırıldığı yerdir ve üniversitede öğrenci ile öğretmen gerçeği birlikte arayan insanlardır. Birisi sadece ders veren diğeri de sadece ders alan sülhler değildir. İkisi bir bütün halinde gerçeği ararlar. Üniversitelerin amirleri yoktur. Onların amirleri fikirlerdir. Fikirleri üretirler, fikirleriyle büyürler, fikirleriyle beraber giderler. Üniversite belli parazit görüşlerin, belli sakıncalı görüşlerin merkezi olamaz. Var ise düzeltmeye mecbursunuz. O tarihlerde üniversiteler arası kurul var tabi. Üniversiteler arası kurulda neler yapmayı düşündük. A) Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyetinde Van'da bir üniversite Elazığ'da bir üniversite Harran'da bir üniversite. Bunları yaptık. Niye bunun altını çizerek söylüyorum? Türkiye bir bütündür. İzmir ne ise Hakkâri öyle olmalıdır. İstanbul ne ise Mardin öyle olmalıdır. Binaenaleyh bir ilin insanlarını okşarken diğerlerini tekmeleyemezsiniz. Hepsini birlikte okşamaya mecbursunuz. O itibarla çok sayıda kaliteli öğretmen ve üniversiteyi var etmeye çalıştık. Tabi üniversitenin kuruluşuna –onun altını çizerek belirteyim- vatanın bütünlüğünü milletin bölünmezliğini amaç edinmiş üniversite. Siyasi iktidarın emrinde üniversiteler değil, bilimin içinde yürüyen üniversiteler.

Ben bugün siyasi iktidarım bana göre sen yarın siyasi iktidarsın sana göre üniversite olmaz. Onun adına üniversite denmez. Onun adına okul denir. Şimdi demek ki burada bizim yaptığımız şeylerden birisi devletin bütünlüğüne milletin bölünmezliğine cumhuriyete inançlı kadroların üniversiteler içinde yer alması. O tarihte aşırı fanatik uçlar devredeydi ve maalesef cumhuriyeti yıkmaya kararlı olanlarla demokrasiye cici demokrasi demek suretiyle onun yok olmasını isteyenler üniversitelerin içinde sığınma yerleri buluyorlardı, bunların hepsini giderdik. Akademisyen yetiştirme bugün de problem halinde devam ediyor bana sorarsan. Akademisyen yetiştirmede devletin evvela araştırmacı beyinlere yardım edecek malzemeyi vermesi lazım. Bizim bütçelerimizi tetkik ettiğiniz zaman araştırmaya dönük bilimsel çalışmaları yapacak bütçeden ayrılan paraların çok cüzi olduğunu görüyorsunuz. Bunu şunun için söylüyorum, düşünen insanları devreye sokmaya mecbursunuz. Düşünen insan sorgulayan insandır. Sorgulayan insan araştıran insandır. Sorgulayan ve araştıran insan kimseye minnet etmez. O bilim adamıdır. Binaenaleyh bizim üniversitelerde rütbeleriyle değil beyinleriyle ve izanlarıyla o rütbeleri kazanmış akademisyen kadrosuna ihtiyacımız vardır. Bugün de var. Ben Alman Hitler'inin zulmünden kurtulup gelmiş Alman hocalardan eğitim aldım üniversite yıllarımda. Ve ben onlardan hür fikirli, fikir üzerinde rütbe tanımayan bir anlayışı hocalarımda yaşadım. Öyleyse üniversite hocası fikirleriyle üniversite hocası, ilmiyle üniversite hocası olmaya mecburdur. Şimdi size bir şey sorayım ben. Acaba Avrupa'nın kaç üniversitesinde bizim üniversite hocalarımızın vaki çalışmalarıyla ilgili dipnotu vardır? (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Burada üniversiteler konusunda anlayış olarak şu noktalar çok önemlidir. Bunlardan birincisi üniversitelerde düşünce özgürlüğünü ve bilimsel çalışmaları hâkim kılmak. Sadece siyaseten kendisini ve günü kurtarmak maksatlı olarak binalar yapmanın, öğrencileri bu binalara üniversite öğrenimi görüyorlar diye doldurmanın ötesinde bir amaç görülmektedir. İkincisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyeti üzerine kurduklarını söyledikleri Harran, Elazığ ve Van Üniversitelerinin kurulması çok önemlidir. Bunlar bize fırsat eşitliğine dair ve ülkenin her köşesindeki her bireyin eşitliğine bakış açısına dair önemli bir ipucudur. Ali Naili Erdem'in şiirlerinde ve her konuşmasında, yazılarında da görüleceği üzere içinde müthiş bir ülke ve insan sevgisi vardır. Hayatının her döneminde buna göre yaşadığını ve çalıştığını belirtmektedir. Üçüncü bir nokta ise açılan üniversiteler, bölümler ve yurtdışına gönderilen öğrenciler değerlendirildiğinde ülkenin ihtiyacı olan, geleceği için önemli olan sanayi, teknoloji ve eğitimde atılım sağlayacak çalışmalar yapılmıştır. Yine bu dönemde üniversitelerdeki yığılmaları önlemek ve ihtiyacı karşılamak üzere, çağdaş olmayan mektupla öğretim yerine modern anlamda açık öğretim programını getirmiş, müziğimizin modern ve bilimsel anlamda icrası için Türk Müziği Devlet Konservatuvarını kurdurmuştur.

Üniversite ve yüksekokullardaki gelişme için Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma planında ise şu bilgiler yer almaktadır. Yüksekokullardaki öğrenci sayısı üniversitelerde olduğundan daha hızlı yükselmiştir, İkinci Plan dönemi başı ile Üçüncü Plan dönemi sonu arasında üniversitelerde öğrenci sayısı yüzde 62,8 artarken aynı dönemde yüksekokullardaki

öğrenci sayısı yüzde 249,1 artış göstermiştir. Yüksekokullarda görülen artışın önemli bir bölümü

1976 - 77 ve 1977 - 78 yıllarında özellikle eğitim enstitülerince sağlanmıştır. 1977 – 78 öğretim yılında yükseköğretime yapılan ilk kayıtların yüzde 59,9'u 2 ve 3 yıllık eğitim enstitülerince gerçekleştirilmiştir ((DPT, 1979, s. 451).

Üniversiteler ve yüksekokullarda bu dönemdeki istatistiki gelişmeler Tablo-16, Tablo-17 ve Tablo-18'deki gibidir.

Tablo 16.

Yükseköğretime Talep ve Sağlanan Yeni Kayıtlar

	ÜSYM sınavına başvuran	Yükseköğretime Yeni kayıt	Yüzde (2)/(1)
Yıllar	(1)	(2)	(3)
1974 - 1975	229 994	59 247	25,7
1975 - 1976	281 273	57 197	20,3
1976 - 1977	316 341	58 292	18,4

(1) Eğitim enstitüleri hariç

(2) Eğitim enstitüleri dâhil

(3) Tahmin; eğitim enstitüleri hariç

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 17.

Yükseköğretimde Toplam Öğrenci Sayısında Gelişme

Kurumlar	1968-1969	1972-1973	1973 - 1974	1977 – 1978
Üniversiteler	70 405	75 118	78 377	114 641
Yüksekokul ve akademiler	66 634	98 413	107 622	232 598
Toplam	137 039	173 531	185 999	347 239

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

Tablo 18.

Yükseköğretimde Toplam Öğretmen Sayısında Gelişme

Kurumlar	1968-1969	1973 - 1974	1976 - 1977
Üniversiteler	5 841	8 332	10 617
Yüksekokul ve akademi	4 065	5 561	6 990
Toplam	9 906	13 893	17 607

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

3.4.7. Açık Üniversite Programının Kurulması

1975 yılına gelindiğinde üniversitelerin önünde ciddi bir yığılma söz konusudur. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma planına göre; yükseköğrenime olan talep Üçüncü Plan döneminde artan bir hızla baskısını artırmıştır. Yükseköğrenim kurumlarının bu talebi karşılayamamaları nedeniyle ortaöğretim mezunlarının büyük bir bölümü yükseköğrenim dışında kalmaktadır. Böylece bu kademe önünde büyük bir yığılma oluşmaktadır (DPT, 1979, s. 437).

Ortaöğretimden yaklaşık ikiyüzbin öğrenci mezun olurken üniversitelerin toplam kırkbin kontenjanı bulunması sebebiyle oluşan bu kapasite ve yığılma sorununu çözmek amacıyla, geleneksel öğretim kalıplarının dışına çıkarak daha büyük bir kitleye çağdaş olanaklarla eğitim götürmek ve ekonomik israfı önlemek için Mustafa Üstündağ'ın başkanlığı döneminde Mektupla Yükseköğretime geçilmeye çalışılmıştır (DPT, 1979, s. 437).

1974'de 7. Akşam Sanat Okulu ve Mektupla Öğretim bünyesinde Bakanlık onayı ile mektupla öğretim merkezi kurulmuş, bu eğitim merkezine 1974-1975 öğretim yılında 50 bin öğrenci kayıt olmuştur. Daha sonra uygulamaların yetersiz olduğu düşünülmüş ve 1975 yılında çalışmasına son verilerek öğrencileri Yaygın Yüksek Öğretim Kurumuna (YAYKUR) devredilmiştir. (DPT, 1979, s. 449).

Ali Naili Erdem mektupla yükseköğretimin başarılı olamayacağını, yetersiz kalacağını düşündüğünü belirterek, batı dünyasını tetkik ettiğini ve örgün öğretim yanında açıköğretim adı verilen programların bulunduğunu, buna benzer bir sistem için çalışma arkadaşlarından proje istediğini ifade etmektedir. Bunun için Reha Oğuz Türkkan'ı Türkiye'ye davet ederler ve YAY-KUR Açıköğretim Üniversitesi'ni kurarlar.

Reha Oğuz Türkkkan, 2 nci derecede Bakanlık Müşaviri kadroda Ekim 1975 tarihinde istihdam edilmiş ve bilâhare Bakanlar Kurulunun 18.9.1975 tarih ve 7/10820 sayılı kararı ile 7.543.25 TL ücretle sözleşmeli personel olarak Yay - Kur Genel Sekreterliğinde görevlendirilmiştir (TBMM, 1976e).

The City College of New York ve New York Columbia Üniversiteleri eski öğretim üyesi Reha Oğuz Türkkkan 1960-1969 arasında Amerika'da 124 öğretim merkezi (UNİ-TEQ) kurmuş (beşinde Speed Reading-Hızlı Okuma kursları açmıştır) ABD Federal Hükümeti tarafından 4 eyaletin eğitim planlaması ve Sunrise Açık Üniversitesi'nin kuruluşunda eğitim teknolojisi danışmanı olarak görev verilmiştir (Türkkkan, 2006).

Ali Naili Erdem bu projeden ve Reha Oğuz Türkkkan'ın YAY-KUR genel sekreterliğine getirilmesinden dolayı mecliste, muhalefet milletvekillerinin şiddetli eleştirilerine maruz kalıyor, Amerikan vatandaşını göreve getirmekle suçlanıyor. Ali Naili Erdem mektupla öğretimden neden vazgeçildiğine ve kendisine yöneltilen bu suçlamalara dair şunları söylüyor;

“Yok yahu ne Amerikan vatandaşı, büyük bir milliyetçi kendisi, Oğuz Bey. 1944 Turancılık davasında Türkeş Beyle yargılanan büyük Türkçü Reha Oğuz Türkkkan. Orada dört beş kişiyi getirdik, Kemal KARHAN, Vahit Bey var bir de. Kenan Bey'e dedim ki –soyadını şimdi hatırlayamadım- “bak Kenan Bey, bu çocuklar liseyi bitirdi, sokakta bırakamayız. O tarihte benden önce Mustafa Bey, mektupla eğitimi denilen bir sistemi getirmeye çalışmış. Hiçbir şey olduğu olacağı yok. Dedim “öyle olmaz” ben batı dünyasını tetkik ettim ve batı dünyasında da örgün eğitimin yanında açıköğretim denen bir şeyin olduğunu gördüm. Bunu dedim nasıl yaparsınız bilmem, teknik adamları sizlersiniz, bana proje üretin getirin. Ertesi gün projeyi getirdiler. Çok da beğendim ve size şunu söyledim, binlerce kitap bastırdık ve Anadolu üniversitesine verdik ve bu binlerce kitabı dağıttık. Bu tam bir ihtilaldir bunu söyleyebilirim size. Bu tam bir Rönesans'tır. Hiç kimseyi sokakta bırakmamayı amaçlamış bir Rönesans'tır ortaya koyduğumuz. Öğrenci üniversiteyi okurken bir taraftan kazanç elde edebileceği bir mesleğin mensubu olmalıdır, bir taraftan da dünyanın gidişi üzerinde de, ayaküstünde kalabilecek bilgi birikimine sahip olmalıdır. Biz açıköğretimle bunu amaçladık ve büyük oranda da başarılı olduk.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Zaman ve mekânda esneklik sağlanabilmesi, üniversitelerde kapasitenin bir anda artırılmamasından dolayı ortaöğretimden mezun olan öğrencilerden yığılma meydana gelmesi, üniversitelerin büyük şehirlerde bulunması sebebiyle ülkenin coğrafi ve sosyoekonomik şartlarından dolayı üniversiteye gidemeyenler için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, ihtiyaç olan ara eleman ve insan gücünün sağlanabilmesi maksadıyla kurulan açıköğretim üniversitesi, bugünkü açıköğretimin de temeli olmuştur. Ali Naili Erdem'in ifade ettiği şekilde teknolojiye faydalanılmış, çağdaş ve yeni kitaplar, materyaller basılarak eğitimde önemli bir atılım meydana getirilmiştir.

3.4.8. Türk Müziği Konservatuvarının Kurulması

Ali Naili Erdem sanata, edebiyata, kültüre çok önem vermektedir. Özellikle milli kültür ve sanat değerlerimizin dünyadaki hak ettiği yerde olması gerektiğini ve olmadığı için üzüldüğünü dile getirmektedir. Onun sanata ve edebiyata olan sevgisini ve milli değerlerimize verdiği önemi; şiirlerinden, hatıratını yazdığı kitabında şairlerimizden mısralar paylaşmasından kolayca anlayabileceğimiz gibi bu konuda yaptığı en belirgin çalışmalarından birisi de Türk Müziği Devlet Konservatuvarını kurdurmasıdır. Ali Naili Erdem’e Türk Müziği Devlet Konservatuvarı’nın kurulmasını sorduğumuzda:

“Rahmetli tarihçi Yılmaz Öztuna, öğretmenler okulu genel müdürü o tarihte, nur içinde olsunlar, müsteşarım Nihat Bey, bir akşamüstü çıkıp geldiler bana dediler ki, devamlı surette Türk kültüründen bahsediyorsun, ben de altını çizerek söylüyorum, Ziya Gökalp diyor ki, ruhunu kaybeden milletler çökmeye mahkûmdur. Bu matematiksel bir ifade mi kültürel bir ifade mi diye meselenin içinde durduğumuz zaman –batı dünyasını dolaştığımız zaman sevgili Hasan Hüseyin, hiçbir devlet adamı bana, şu kadar çimento fabrikamız var, bu kadar toprak üretiyoruz demedi, İtalya’ya gidiyorsun, efendim ‘Dante’nin İlahi Komedi’sini okudunuz mu?’, Avusturya’ya gidiyorsun diyor ki sana ‘Viyan Operası’na gittiniz mi, Strauss’un başlığını biliyor musunuz?, Almanya’ya gidiyorsunuz ‘Goethe Enstitüsü’ne uğradınız mı efendim?’. Londra’da konuşuyorum o tarihte sayın başbakanla, Shakespeare’i tanıyor musunuz diyor bana oradan. Af edersiniz, Batı dünyası kendi kültürel değerlerinin hepsini kendi kültürel normlarında anlatıyor. Medeniyetçiliğin yükselişini öyle anlatıyor. Peki ben neyim? Ben sıradan devlet miyim? Ben çadır devleti miyim? Çalı dibinde mi yaşıyorum ben? Hayır. İtri, Hafız Post, Sadullah Ağa, Hacı Arif Bey.. Muhteşem.. Üçüncü Selim var. Muhteşem.. 36 padişah’ın 13 ü şiirle musikiyle ilgili. Besteleri var. Fatih Sultan’ın Avni mahlasıyla var, hepsinin var- bana bir akşam geldikleri zaman dediler ki, sen her yerde Türk kültürünün yüceliğini anlatıyorsun, dedim ki cumhuriyetin temeli kültür. Kültürün en zengin kaynağı musiki. Peki, biz o tarihte musikimize el atmazsak, ya dolmuş şoförünün keyfine kalacağız, ya da roman vatandaşların keyfine kalmış bir musiki. Hayır. Ben musikimi bilimsel bir zemine oturtmaya ve o zeminden dünya musikisinin üstüne çıkarmaya mecburdum.” diyor ve üniversitelerde müzik öğretmenliği bölümleri olduğunu bunların eğitimini yetersiz görüp görmediğini sorduğumuzda da şunları söylüyor: “Türk musikisini bilmeden yetişiyorlardı. Sen hiç okulda Türk musikisiyle ilgili bir makam öğrendin mi? Soruyorum sana? Ama allegro andante bunları öğrendiniz. Batı musikisinden örnekler. Senin annen evde mutfakta uğraşırken operadan mı yoksa uzun havadan mı kiraat ediyor? Hangisini yapıyor? Benim musikim var ve bu musikimi sokaktan kurtarıp, dolmuşçunun dolmuşundan kurtarıp, romanın keyfinden kurtarıp bilimsel bir zemine oturtacağım ve oradan gök kubbeye, tıpkı Bach gibi, tıpkı Beethoven gibi... onlar gibi benim de İtri’mi, benim de Hafız Post’umu, benim de Sadullah Ağa’mı bütün dünyaya duyuracağım ve diyeceğim ki, ben sizler gibi kültürün içerisinde büyümüş bir milletim, işte benim de musikim bu. Herhalde anlatabildim söylemek istediğimi. İstanbul’da kuruldu konservatuvar. İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde kuruldu. Öğretim üyelerinin hepsi yerliydi.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bir “Türk Musikisi Konservatuvarı” kurulması hakkındaki ilk resmi teşebbüs, zamanın Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’in 28.05.1975 gün ve 379/1269 sayılı yazısı ile başlamıştır. Bunu takiben zamanın Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof. Dr. Emin Bilgiç, 02.06.1975 gün ve 46 sayılı müsteşarlık yazısı ile Ercüment Berker’den;

- a. 1975 ders yılı başında faaliyete geçebilmesi için Türk Musikisi Konservatuarı'nın müfredat program taslağını hazırlamasını,
- b. İhtiva edeceği öğretim ve eğitim kısımlarının tespitini,
- c. Öğretim kadrolarının tespitiyle başlıca öğretim elemanlarının teklifini,
- d. Kuruluş ile paralel bir şekilde yürütülebilmek ve kuruluşu hukukileştirmek üzere "Türk Musikisi Konservatuarı Kuruluş Kanunu" taslağını hazırlamasını istemiştir.

Bu talimat doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucunda 13.10.1975 gün ve 15382 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Kuruluş Yönetmeliği" ile konservatuar kurulmuş ve 3 Mart 1976'da eğitime başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 02.09.1975 gün ve 21097 sayılı yazısında konservatuar yönetim kurulunun, Ercüment Berker başkanlığında Muharrem Ergin, Cahit Atasoy, Neriman Tüfekçi, Yücel Paşmakçı, Cüneyd Orhon, Yılmaz Öztuna, İsmail Baha Süreşan ve Alâeddin Yavaşca'dan oluştuğu bildirilmiştir (İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, 1975).

1978 yılında siyasi iktidarın değişmesi sonucunda Konservatuar, her iki bakanlık arasında düzenlenen protokolle Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Kültür Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu devirden sonra dönemin Kültür Bakanı Doç. Ahmet Taner Kışlalı ve Müsteşar Şerafettin Turan tarafından Konservatuvarı kapatmaya yönelik işlemlerin başlaması ile hiçbir sebep gösterilmeden 22 öğretim elemanı, 3 yönetim kurulu üyesi ve yönetim kurulu başkanı görevden alınmış; bu durum 22 Şubat 1979 akşamı radyo ve televizyon haber bültenlerinden duyurulmuştur. Bunun üzerine 23 Şubat 1979 günü yönetim kurulunun tüm üyeleri istifa etmiş ve başkan Ercüment Berker de aynı gün görevden ayrıldığını bakanlığa bildirmiştir. (İTÜ TMDK, 1975).

Bu dönemde, yönetim kurulu başkanlığına vekâleten Nevzat Atlığ getirilmiş ve geçici bir yönetim kurulu oluşturulmuştur. Kurulan geçici yönetim kurulunda Halil Aksoy, Fikret Değerli, Bekir Sıtkı Sezgin, Yavuz Özüstün, Yalçın Tura, Mutlu Torun, Necdet Varol ve Niyazi Sayın görev yapmışlardır. 1978 yılı sonlarında siyasi iktidarın yeniden değişmesi ve koalisyon hükümetinin işbaşına gelmesi üzerine zamanın Kültür Bakanı, 30 Kasım 1979 gün ve 177 sayılı yazısıyla Konservatuar yönetim kurulu başkanlığına Ercüment Berker'i yeniden atamış ve 175 sayılı yazısıyla yeni yönetim kurulunun teşkili ile görevlendirmiştir. Bu talimat çerçevesinde yönetim kurulu Ercüment Berker, Halil Aksoy, Nida Tüfekçi.

Muharrem Ergin, Fikret Değerli, Alaadin Yavaşca, Cüneyd Orhon, Cahit Atasoy, Neriman Tüfekçi, Yalçın Tura'dan oluşmuştur (İTÜ TMDK, 1975).

Kurulduğu yılda Çalgı Eğitimi, Ses Eğitimi ve Temel Bilimler olmak üzere 3 bölüm ile eğitim-öğretime başlayan İTÜ TMDK, günümüzde Anasanat ve Anabilim Dalı kapsamında 7 bölüm ile hizmet vermektedir. Çalgı Bölümü-Çalgı Anasanat Dalı altında 28 çalgı programı, Müzik Teknolojileri Bölümü-Müzik Teknolojileri Anabilim Dalı'nda Çalgı Yapım ve Ses Tasarımı Programları, Ses Eğitimi Bölümü-Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği Programları, Türk Halk Oyunları, Müzik Teorisi, Müzikoloji ve Kompozisyon Bölümlerinde ise bölümle aynı ada sahip birer program ile eğitim-öğretim sürdürülmektedir. (İTÜ TMDK, 1975).

3.4.9. Halk Eğitimi

Yaygın eğitim, olgunlaşma süresinin kısa olması, değişen koşullara ve gereksinmelere kısa sürede cevap vermesi, düzenlenmesindeki esneklik ve maliyetinin düşük olması nedeniyle önem kazanmaktadır. Ancak bu dönemde yaygın eğitim konusunda çok fazla çalışılamamış, önemli gelişmeler kaydedilememiştir. Bunda gerek diğer eğitim kurumlarının ihtiyaçlarının daha acil olması, gerek halk eğitimdeki yine daha önceki dönemlerden gelen gerek mesleki - teknik, gerek genel yaygın eğitim etkinliklerinin düzenlenmesinde birbirinden kopuk yeni kurum ve örgütler yaratılması, program ve içerik geliştirilmesine ağırlık verilerek esnek bir düzenleme getirilmemesi yaygın eğitimin işlerliği ve yararını sınırlamıştır. Örgün eğitim dışında kalan geniş yığınların eğitim eksikliklerini giderici, onların değişen toplumsal koşullara uymalarını sağlayıcı, kentleşmenin, endüstrileşmenin ve tarımda ileri teknolojinin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatılmalarına yönelik kapsamlı bir yaygın eğitim sisteminin düzenlenmesi gerektiği halde bunda yeteri kadar başarı sağlanamamıştır. Yaygın eğitim konusunda da endişeleri olan Ali Naili Erdem bu endişenin ve sorunların kaynağını da ülkenin içinde bulunduğu siyasi kutuplaşma ve aşırı sol ideolojik akımların yansımaları olarak değerlendiriyor ve halk eğitimine ilişkin şu görüşlerini dile getiriyor:

“Halktan kopuk, halkı dışlayan, halkı dikkate almayan, halkın duygu ve düşüncelerini nazarı itibara almayan yabancı uyruklu ideolojilerin halk evlerinde zaman zaman yer aldığını gördük. Cumhuriyete düşman fikir ve cereyanlar halk eğitiminde kurs yapıyoruz bahanesiyle orada kendi ideolojilerini yani ithal ideolojileri cumhuriyete düşman ideoloji –o tarihte en yaygın olanı komünizm- lerini işliyorlardı, bunları örnek vermiştim. Evvela halk eğitimdeki bütün başkanları bir araya getirdik. Halk evi başkanlarını bir araya getirdik ve onlara dedik ki, cumhuriyete demokrasiye ve milli eğitim temel kanununa uygun görev yapacaksınız. Bunun dışındaki hiçbir ideolojiye orada yer vermeyeceksiniz. Bunun aksine hareket edenler bulundukları yerlerde görev yapamazlar.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

3.5. V. Alt Problemle İlgili Bulgular

3.5.1. Milliyetçilik Anlayışı

Ali Naili Erdem'in milliyetçilik anlayışı ayrımcılığa dayalı değil bütünleştirici bir milliyetçilik anlayışıdır. Onun milliyetçilik anlayışı Mustafa Kemal Atatürk'ün milliyetçilik anlayışıyla aynı doğrultudadır.

Ali Naili Erdem milliyetçilik anlayışını şu şekilde dile getirmektedir:

Milliyetçilik anlayışım, kendi öz değerlerinin içinde kendi insanlarını, bu toprağın insanlarını bütünüyle sevmek, bir başkasına düşman olmadan sevmek, bir başkasının benim toprağında gözü olmasına rıza göstermemek. Benim de bir başkasının toprağında ağı edersiniz heyecanlarının olmasını önlemek. Bu bayrağın altında bu gök kubbenin altında açık olmasın kimse, karnı tok olsun benim insanımın, yalın ayak gezmesin. Akşamları eve gittikleri zaman, sofranın başına oturdukları zaman, ekmeksizlikten ağlaşmasınlar. Dahası batı dünyası benden bahsederken ayakkabıları yok insanların diye söylemesinler. Maddi ve manevi zengin bir Türkiye. Maddede çok zengin, maneviyatta sıfır, onu da istemiyorum. Maneviyatta çok zengin maddede sıfır. Onu da istemiyorum. Bir Amerikalı bir Alman bir Fransız dünyada nasıl şapka çıkarılıyorsa, nasıl alkışlanıyorsa, benim insanım neden alkışlanmasın. Benim milliyetçilik anlayışım barışçıl. Yani Atatürk'ün söylediği şoven olmayan milliyetçilik. Yani ırkçılığa dayanmayan, doğrudan doğruya kültüre dayanan, kültür anlayışının içinde bulunan bir milliyetçilik. Bu milliyetçiliğin içerisinde söylediğim gibi, benim insanım bu dünyaya geldiğinden dolayı bedbaht olmamalı, mutlu olmalı. Nerden geldik bu dünyaya dememeli. Çok şükür Allah'a bu dünyaya geldik diyebilmeli (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem'in milliyetçilik anlayışında başka milletlere düşman olmak yoktur, kendi milleti dışında olanı hakir görmek, zayıf görmek, aşağılık görmek yoktur. Ona göre her insan, her millet saygıdeğerdir. Kendi milletimiz de her millet gibi saygıdeğerdir ve hak ettiği saygıyı görmelidir. İyi olarak değerlendirilebilecek hiçbir şeyde milletimizin eksikliği olmamalıdır. Ahlakta, ilimde, bilimde her zaman önde olabilmelidir.

Eğitim bakanlığı döneminde yaptığı çalışmaları anlatırken de şu ifadelerle yer veriyor:

"...Böyle ağır kamplaşmanın içine girmiş bir milli eğitim. Şimdi siz bu şirazesinden çıkmış milli eğitimi Türkiye birliğinin içinde bir araya getirmeye mecbursunuz. Bu itibarla ilk yapmaya çalıştığımız şey insan varlığına dayalı bir teşkilatlanma. Bu teşkilatlanma nasıl olacaktır? 1739 sayılı temel eğitim kanununa yüzde yüz inanmış bunu uygulamayı benimsemiş insanları teşkilata getirmek. 1739 sayılı temel eğitim kanununda önemli bir madde var. O da Türk düşüncesini, Türk mefkûresini, Türk ülküsünü yaşam biçimi kılmuş insanlar. Yani okul milli olacak, eğitim milli olacak, tedrisat milli olacak ve öğretmenler de bu milliliğin içinde kimseye muhtaç olmayan kimseye boyun eğmeyen köle ruhlu olmayan, uşak tabiatlı olmayan bir eğitimi de ortaya koyacak." (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem'e göre ülkenin her karışına her bir ferdine ayırım yapmadan hizmet etmek onun milliyetçilik anlayışının temel prensiplerindendir. Ona göre: *"Türkiye bir bütündür. İzmir ne ise Hakkâri öyle olmalıdır. İstanbul ne ise Mardin öyle olmalıdır. Binaenaleyh bir ilin insanlarını okşarken diğerlerini tekmeleyemezsiniz. Hepsini birlikte okşamaya mecbursunuz."* (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ona göre milliyetçi sadece romantik olmamalıdır, milliyetçi; mantıklı, sorunları çözebilen ve ülkesinin her bir ferdinin derdine derman olmaya çalışan insandır. Karamsarlığa kapılmadan, yılmadan mücadele ederek karşısına çıkan sorunlarla başa çıkabilmelidir. Ona göre milliyetçi: *“Milliyetçi, boz bulanık suların önüne baraj diye yükselen adamdır. Milliyetçi köyün tozlu topraklı yollarında yürürken sadece şiir söyleyen adam değildir. O tozlu topraklı yolları medeniyetin imkânlarıyla donatandır. Milliyetçi odur. Anlatmak istediğim şey o.”* (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem’e göre milliyetçilik; milli ahlak, toplumsal değerlerimiz ve kültürümüzden bağımsız düşünülemez. Medeniyet yolunda atılan adımlar ve Atatürkçülük de yine onun milliyetçilik anlayışının ayrılmaz birer parçalarıdır. Bakanlığı döneminde kendisine yönelik yapılan eleştirilere cevap verdiği bir meclis toplantısında, milletvekillerine ve meclise karşı şu ifadeleri kullanmıştır: *“...Okul kitaplığında Bakanlığın bugüne kadar, tavsiye ettiği ve bundan sonra da tavsiye edeceği kitaplar bulunacaktır. İdeolojik bakımdan millî ve içtimaî değerlerimize aykırı telkinler yapan aile müessesesini küçük düşürücü, millî değerlerimizi yok edici, millî ahlâkı bertaraf edici kitapların bulunmasını bizden kimse isteyemez.”* (TBMM, 1976b).

“Zaman zaman, bilerek bilmeyerek, maksatlı maksatsız, bilmiyorum; ama «Atatürk milliyetçiliğinin devrini tamamladığını, ömrünü ikmal ettiğini, artık felsefeleşmiş fikirleriyle mazinin malı olduğunu» ifade edenler var. Hemen huzurunuzda ifade edeyim: Atatürk milliyetçiliği ne eskimiştir ne de devrini tamamlamıştır. Bu milliyetçilik tazedir, pırıl pırıldır, canlıdır, diridir, bakir bir kaynak olarak da yaşamakta ve bu kaynak da feyz kaynağı olarak ilelebet devam ederek Türk Milletine, ilke olarak, nur olarak, kaide olarak ışıklarını vermekte devam edecektir.” (TBMM, 1976a).

Ali Naili Erdem mecliste muhalefet partisi milletvekilleri tarafından sıklıkla milliyetçi, ırkçı ve faşist olmakla suçlanmıştır. O bu suçlamalara cevaben ve eğitim camiası için yaptığı çalışmalarda milliyetçi düşüncesini sık sık meclis kürsüsünde dile getirmiştir.

“...Kanaatimizce millî devlet, bir milletin siyasî, içtimaî, iktisadî ve kültürel hayatına kendisinin ve kendi değerlerinin hâkim olması demektir. Bu, millet fikrine dayanmakla, millet fikrine bağlanmakla mümkün olur. Bu itibarla millî devlet şu veya bu sınıfı değil, bütün bir milleti temsil eder. Bu sebeple devletin millî vasıfta olması, millet fikriyle birlikte, millî değerlere dayanır. Bu ise ancak, milliyetçi bir görüş içinde mümkündür. Çünkü millet fikrine, millî değerleri korumak ve geliştirmek iradesine ancak millet fikrine dayanan milliyetçi görüş sahiptir. (A. P. ve M. S. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)” (TBMM, 1976d).

«Türk değilim, Türk halklarındım.» diyenlerle kavgamız vardır. Bu benim şahsî kavgam değildir, milletin kavgasıdır. Büyük Atatürk'ün «Medenî Bilgiler» kitabında kendi el yazılarıyla «Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkıdır.» buyuruyor ve devamla aynen şunları ifade ediyor : «Bugünkü Türk Milleti, siyasî ve içtimaî camiası içinde, kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş. Vatandaş ve millettaşlarımız vardır; fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış tevsimlerle, bir kaç düşman aleti, mürteci, beyinsizden maada, hiç- bir millet ferdi üzerinde teellümden başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi, aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar” (TBMM, 1976a).

3.5.2. Atatürkçülük Anlayışı

Ali Naili Erdem çok büyük bir Atatürk sevgisine ve hayranlığına sahiptir. Bu sevgiyi ve hayranlığı, Atatürk'ü anlatırken, anarken söylediklerinden anlamak mümkündür. Bakanlığı döneminde yaptığı çalışmaları, düşüncelerini, inandıklarını anlatırken referans olarak hep Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü işaret etmektedir. Çocukluğunda Atatürk'ü bir İzmir ziyaretinde görmüş, ailesi de ona iyi bir Kuran, bayrak, vatan, millet ve Atatürk sevgisi aşılamıştır. Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili düşüncelerini dile getirirken gözleri uzaklara dalmakta, hürmet, saygı ve sevgi dolu bir ses tonu ile konuşmaktadır.

Atatürkçülük anlayışını ifade ederken, ilk başta tek cümleyle ifade ediyor: “*Sevgili Gazi Mustafa Kemal Atatürk bir sevda...*” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Atatürk sevgisi ve Atatürkçülüğü Ali Naili Erdem'in hayatında birçok noktada ölçütü olmuştur. Yaptığı her işte Atatürk'ün anlayışını ve onun yaptıklarını örnek aldığını şu sözlerinden anlamamız mümkündür:

“Benim anladığım kadarıyla Atatürkçülük esasen gördüğüm kadarıyla, yanmış yıkılmış bir devletten yeni bir devleti kurmanın kavgasını veriyordu. Yeni devleti kurarken acaba mazinin tortuları içerisinde kalan bir Türkiye mi, geleceğin aydınlığı içinde bir Türkiye'ye mi yürüyeceğim diye düşünmüş. Bana sorarsan geleceği geçmişe tercih etmiş ve aydınlık bir Türkiye'yi bırakmış. Benim size iki vasiyetim var diyor. Akıl ve ilim. Bana göre Atatürkçülük, olaylar karşısında akıl ve mantığın alması olduğu durumdur. Akılcı, bilimsel ve zekâyı ön plana çıkaran, bu durumu daim olarak önüne koyan bir insandır. Bir örnek vereyim size. 11 Eylül 1922 İzmir'deyiz düşmanı kovmuşuz, Kordon'da bir akşamüstü. Bir tarafında Halide Edip Adıvar, Fali Rıfki Atay var, Yakup Kadri Karaosmanoğlu var ve hanımı Latife hanım var. Gaziye Halide Edip Adıvar diyor ki, paşa hazretleri adınızı atsanız adaları alırız. Gazinin verdiği cevap; “doğrudur. Adımımızı atarız da burasını bir daha bulabilir miyiz?” diyor. Gazi nerede durmasını bilen adamdı. Fali Rıfki Atay diyor ki, “aman paşa hazretleri öyle enine boyuna düşünmeye gerek yok, alıp geliriz diyor. Tıpkı Napolyon gibi.” Gazinin verdiği cevap; “evet” diyor, “alıp geliriz ama Napolyon sonunda Elba adasına gitti, biz nereye gideceğiz o zaman” diyor. Programsız bir tek işi yoktur Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün. Yaptığı programların hepsi gerçekçidir. Türkiye gerçeklerinden hareket ederek, ben ne yapmalıyım ki benim milletim, benim devletim, benim vatanım, mamur ve müreffeh olsun ve ebede dek ayakta kalabilsin. Bu bana sorarsan disipline olmuş bir zekâdır. Böylece Atatürkçülük cumhuriyet bayramlarında nutuk atmak değildir. Veya bir adım daha atarak söyleyelim, on kasımlarda boynumuzu eğmek değildir. Atatürkçülük esasında medeniyetçiliğin kavgasıdır.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem'e göre Atatürkçü olmak için Atatürk'ü çok iyi anlamak gerekmektedir. Atatürk'ü anlamamanın kolay bir durum olmadığını, yaptıkları, kararlılığı, cesareti, ilmi ve zekâsı ile her daim kendisine hayran olduğunu belirtmektedir:

“Daha bizim Atatürk'ü bugün yeteri kadar anladığımıza kani değilim. Tıpkı Einstein'ın söylediği birçok lafın elli sene sonra anlaşıldığı gibi, bizim de Atatürk'ü yeterince anladığımıza kani değilim. Biliyor musun Türk kadınına verdiği imkanları düşünüyorum da, ve ortada henüz devlet yokken -sen çok iyi biliyorsun- yaptığı ilk toplantı maarif şurasıdır. Ortada henüz devlet yokken ilk toplantısı. İkinci toplantısı da İzmir iktisat kongresidir. Öyleyse Atatürkçülük, medeniyetçilik yolunda bilim ve aklın, iktidar yapmak suretiyle, kendi insanını insan gibi yaşayabilme seviyesine getirme kavgasıdır. Başkalarına muhtaç değil, başkalarının verdiğiyle

geçinen değil, ne diyor; “fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller”. Bana sorarsanız zamanı aşarak, geleceğin ufkundan, “Türklüğün unutulmuş medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile âtinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.” sözünden yola çıkarak belirliyor yolumuzu. Ve devam ediyor yine Gazi’nin söylediği: “yurtta sulh cihanda sulh” teslimiyetçi mi bu? E peki neyi anlatmak istiyor adam sana? Barış sana zordur bana kolaydır. Önemli olan barışın üstünde yaşamaktır. Gelin Türkiye’yi barış içinde tutalım, tutarken de dünya ile barış halinde olalım. Ve bunları yaparken, altını çizerek söylüyorum, milli benliğimize sahip olacağız. Bir adım daha atalım Atatürkçülük’te, onu da söylemeye mecburuz, servetim ve iftiharım Türklükten başka bir şey değildir diyor. Ben bunun üzerinde daha ne diyeyim? Celal Bayar’da ne diyor Atatürk için “milli ibadettir” diyor. İbadetin millisi olur mu? Evet, öyle diyor. Milli ibadet diyor Atatürk’e hitap ederken. Şimdi bunları yanyana koyduğumuz zaman şablon karşımıza çıkıyor. Benim insanım, Türk insanı, büyük Türk dostu ve buna giren büyük milliyetlerden, doğrusu Mehmet Kaplan, doğrusu Muharrem Ergin, doğrusu İbrahim Kafesoğlu... Sana bunların hepsini sıralayabilirim. Hepsi de Atatürk’le ittifak halindeydiler. Bir adam ki tüm imkânlar konulmuş önüne, istese padişah olmaz mıydı? İstese sarayda yatıp kalkmaz mıydı? İsteseydi harem kurmaz mıydı?” (H. H. Fartlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ali Naili Erdem’in milliyetçiliğinde de referansı Mustafa Kemal Atatürk’tür. Nerede olursa olsun milliyetçilik algısını ve tutumunu açıklarken daima Atatürk’ü örnek göstermekte, onun sözlerini işaret etmektedir.

“...Milliyetçi derken, ne söven, ne ırkçı, ne kafatasçı ne kan tahlilleri peşinde koşan insanı kastetmiyorum. Şimdi, Atatürk’ün söyleyeyim. Benim hayata yegâne iftiharım, servetim, Türklükten başka bir şey değildir. (A. P. ve M. S. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.) Büyük Atatürk’ün büyük Atatürk’ün... Milliyetçilik, Türk vatandaşına hürmetle başlar. Milletın bütün fertlerini bağrına basan bir milliyetçilik anlayışı, bu millete hizmeti benimseyen bir milliyetçilik anlayışıdır. Bu toprağı vatan diye bağrına basan bir milliyetçilik anlayışı.”

“...Kendi milli değerlerimize gerekli önemi veren; tarihimizi, tarih mezarlığında yatan üstü yazılı taşlardan birisi olarak kabul etmeyen, Türk kültürüne, Türk sanatına saygı duyan, onu geliştiren, mükemmelleştiren, koruyan, bize milli benliğimizi veren, millet kavramını her türlü münakaşanın üstünde tutan ve Türk milliyetçiliğinin temel ilkelerini Atatürk’te bulan bir anlayışı sonuna kadar savunmakta kararlı yız. (A. P. sıralarından «Bravo», sesleri, alkışlar).”

“...Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkıdır. Bunun bir başka tarifi yoktur. Büyük Atatürk’ün kendi elyazısıyla yazılmış olan bu ibareyi aynıyle tekrar ediyorum : ‘Türk, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkıdır’. Türkiye bundan daha küçük olamaz, Türkiye bundan küçük noktaya indirilemez. O itibarla, Milli Eğitimin sadece tabelada milli değil, gerçekte bütünüyle milli olması gerekmektedir.” (TBMM, 1976d).

Milli eğitimde başarıya ulaşmanın kaynağı olarak tepeden tırnağa, yöneticisiyle eğitimcisiyle ve öğrencisiyle eğitimin tüm unsurlarının Atatürkçü olmasını görmektedir:

“Milletimizin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması için Milli Eğitim Bakanlığı’nın yeni bir ruhla harekete geçebilmesi, ancak Atatürkçülüğe gönül vermiş şahıslarla takviye edilmesiyle mümkün olacağı açıktır. Bu şekilde bakanlığımız kuvvetli bir dinamizme kavuşacaktır. Zira milli varlığımıza tarihimize uygun düşmeyen, milli kültürümüze saygılı olmayan, yabancı kültürlerin ve düşüncelerin yıkıcı sonuçlar doğuracak tesirlerine karşı ancak ve ancak milli dehamızı geliştirecek bir milli eğitim politikasını hâkim kılmakla karşı durabiliriz” (MEB, 1975).

“Eğitimi, kültürü, dili ve ahlakı milli olan bir yaşayışı yozlaştırmadan çağdaşlaştırmakta takip edilecek yol, Atatürkçülük’tür. Atatürk’süz bir Türkiye düşünülemez. Bu inancı her şeyin üstünde tutmak, önce siz öğretmen arkadaşlarımızın görevidir.” (MEB, 1975).

“Hangi el Atatürk’ün fotoğrafını indirmeye kalkarsa kırılacaktır. (A. P. sıralarından alkışlar) Atatürk milliyetçiliği bizim yaşama kaynağımız ve karakterimizdir. Anarşistin, bölücünün; Devletin bekçisine polisine kurşun sıkan zihniyetin bütünüyle karşısındayız, olmaya da devam edeceğiz.” (TBMM, 1976b).

3.5.3. Medeniyetçilik Anlayışı

Ali Naili Erdem bir medeniyet ve kültür sevdalıdır. Konuşmalarının birçoğunda medeniyet vurgusu yapmaktadır. Geçmişten gelen büyük kültür ve medeniyet sahibi bir millet olarak batı medeniyetinin ilmi ve teknolojisi ile Atatürk'ün gösterdiği doğrultuda, kendi medeniyetimizi muasır medeniyetlerin üzerine çıkarma gayreti ve aşkı içindedir. Ona göre; büyük Türk milletinin her bir ferdi, dünya üzerindeki güçlü ve onurlu milletlerin fertleri kadar rahat yaşatacak, onurlandıracak her atılım, her bir adım medeniyet yolunda atılan adımdır, medeniyetçiliktir.

“Medeniyetçilik çağa ayak uydurmaktır. Çağa uygun insan olmak, bağnazlıktan, yobazlıktan çıkmaktır. Gönlnüü ve aklını iyiliklerle donatmaktır. Teknolojiyi iktidar yapmaktır. Sene 1947’de Mareşal Fevzi Çakmak’la dolaşırken, gittiğimiz yerlerde soruyorduk, köyleri dolaştırıyorum ben Mareşal Çakmak’a İzmir’de. Gittiği yerlerde soruyor, pompalı gaz ocağı geldi mi buraya diye soruyor, pompalı gaz ocağı 47 senesinin Türkiye’sinde. Pompalı gaz ocağı medeniyette adım attınız mı atmadınız mı onun ölçüsü. Evet, cevabını alınca dönüyor bu bana, “bak oğlum” diyordu bana “bak oğlum medeniyette adım atmışız.” Anlatabildim mi, teknoloji. Teknolojinin dışında kalamazdık. Batı dünyası gökyüzüne uçarken sen Mersin’e gitmenin yollarını aramamalısn. Bana göre medeniyetçilik, söylediğim tarzda çağın gerisinde kalmamaktır.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

Ona göre insan Tanrı’nın yarattığı en kutsal ve değerli varlıktır ve insanca yaşamak için medeniyet yolunda çalışılmalı medeniyetçi olunmalıdır. Hem dünya hem de ahiret hayatı için milletimizin fertleri medeniyetçi olmalıdır.

“Dünya nimetlerinden yararlanmak istiyorsanız, bu dünyanın da öbür dünyanın da efendisi olmak istiyorsanız, medeniyetçilik kavgasını yapacaksınız. Bu dünyanın da öbür dünyanın da efendisi olmak istiyorsanız... Çünkü Kuran’a göre insan efendidir. O efendinin gerçekten efendi olarak yaşamasını istiyorsanız, medeniyetçilik kavgasını vereceksiniz.” (H. H. Farlı kişisel iletişim 20 Nisan 2017).

“Yavrularınız, sadece sizin ümidiniz değil, bütün bir milletin geleceğidir. Aydınlığımızın medeniyetçilik mücadelemizin, çoğalan yıldız parçalarıdır.” (MEB, 1977).

Bakanlığa veda konuşmasında çağdaş uygarlık yolunda öğretmenlerin önemine vurgu yapmış ve şunları söylemiştir:

“Milli kültürümüzün çağdaş uygarlığın üzerine çıkarılmasında yüce Türk öğretmeninin katkısı olduğundan hiç şüphem yoktur.” (MEB, 1977).

Medeniyetçilik anlayışı da yine milliyetçiliği ve Atatürkçülüğü ile aynı çizgide ve birbiriyle bağlantılıdır.

Medeniyetçiliğin kaynağı olarak okulu görmektedir. Kendisine dönemin muhalefet partisi vekilleri tarafından okulları kapattıklarına yönelik eleştirilere, meclis kürsüsünden şu sözleri söylemiştir:

“...O itibarla, okul bizim her şeyimizdir. Eğer her birimiz bu sıralarda oturuyorsak, bunu okula medyunuz. Eğer, Türkiye Batılılaşacaksa, Türkiye,

çağın uygarlık seviyesinin üzerine çıkacaksa, eğer, Türkiye, medeniyetçilik mücadelesini en güzel şekilde verecekse, o zaman çok sayıda okula ihtiyacımız var demektir.” (TBMM, 1976c).

“Aziz vatandaşlarım,

1976-1977 Ders Yılı İlköğretim haftasını en iyi dileklerle açıyorum. Bilindiği gibi milletlerin kalkınması, refah seviyesine ulaşabilmesi ve çağdaş medeniyet âleminde yerlerini alabilmeleri toplumun asgari bir eğitim nimetinden faydalandırılmasına bağlıdır. Büyük Atatürk’ün ifade buyurduğu gibi “Muasır Medeniyete” yetiştirme ve hatta bu medeniyetin üstün çıkma hedefine hızla ulaşmanın yolu önce okul ve ilköğretimden geçer.” (MEB, 1976).

“Her türlü kopyacılığın ve özentinin karşısında hep birlikte olmaya mecburuz. Yozlaşmadan çağdaşlaşmak idealini, eğitimimizin temeli kılmak bizim müşterek görevimizdir.” (TBMM, 1976a).

“Sayın senatörler; Konuşmamın bir yerinde belirtmeye çalıştım; geçmişi olduğu gibi taklit eden cemiyetler, hep birlikte bildiğiniz gibi, arkaizmin (arşaisme) içerisinde boğulup giderler. Dış kültürleri olduğu gibi ve körü körüne taklit edenler ise, o yabancı kültürler tarafından emilip, yok edilirler. Bu akıbetlere uğramamak için, her şeyden önce kendi kültürümüzü ilmi yollarla tespit etmek ve kültürün ana unsurlarını bulmak mecburiyetindeyiz.” (TBMM, 1976a).

Eğitimi medeniyet yolunda ilerleyebilmenin temel taşı, kültür ve sanatı da medeniyetin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir.

“Yalnız diploma vermekle eğitim gayesine ulaşamayız. Rejimin ve devletin güvenliği eğitimle başlar. Milli gelişmemizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştıracak yol, eğitim ve kültür kalkınmasından geçer. Milli benliğimizi kazandıran sanat ve kültür faaliyetlerine yeterince önem verilmesi, eğitim ve öğretimin temel gayesidir.” (MEB, 1976).

“Milletlerin geleceği, eğitim öğretim alanında bugün yapılmış olanlarla teminat altına alınır. Çünkü geleceğin temeli –hal- de atılır. Şunu tespiti mecburuz ki, her türlü gelişmemizin, medeni seviyeye ulaşmamızın kaynağı, kültür ve eğitim davasıdır. Zira bir milleti hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum olarak yaşatan da, köleliğe yoksulluğa düşüren de eğitimidir” (MEB, 1975).

Eğitimini tamamlamamış ülkenin ne ekonomik, ne sosyal nede siyasal bağımsız olması mümkün değildir. Türkiye’nin eğitimi çağdaş eğitim olmalıdır. Çağdaş eğitim; akıldır, bilimdir, teknolojidir. Akıl, bilimi ve teknolojiyi eğitimin itici gücü yapan bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır. İyi insan, iyi vatandaş yetiştirmede eğitim öncülük etmeye mecburdur. Türkiye sevdasını içlerinde duyan, zengin ve refah içinde yaşayacak bir Türkiye idealini gerçekleştirecek bir eğitim sisteminin var olması lazım. Bağnaz görüşlerden uzak, yobaz fikirlerden kurtulmuş, aklın öncülüğünde, bilimin önderliğinde yürüyen bir eğitimin olması lazım. Bu eğitim büyük Türkiye idealini gerçekleştirecek insanları yetiştirmelidir. Hayalin peşinde koşan değil, gerçekleri benimseyen ve o gerçeklerin medeniyetçilik yolunda var olmasını temin eden bir eğitim olmalı. Eğitimin en önemli amacı; uygar ülkeler seviyesine çıkaracak bir eğitimin Türkiye’de var olmasıdır. Bu eğitim bütün Türkiye’yi kucaklayacak bir Türkiye sevgisini, demokrasi aşkını veren bir eğitim olmalıdır. Demokrasiden, cumhuriyetten kopuk bir eğitim olmamalı. Çocuklarımıza Türk insanından başlamak suretiyle bütün insanlığı seven bir eğitim anlayışını vermek lazım. Yobazlıktan uzak bir eğitim anlayışı bizim eğitimimizin esası olmalıdır. Bayrak, devlet, millet ve vatan sevgisi demokrasiyle donanarak Türkiye’yi çağdaş devletler seviyesine çıkaracak, memur zihniyetine dönük bir eğitim değil, yapan, yaratan, yaşatan bir eğitim olmalıdır (Erdem, 2015).

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ali Naili Erdem Birinci Dünya Savaşının ve Kurtuluş Savaşımızın hemen sonrasında dünyaya gelmiş, İkinci Dünya Savaşını görmüş, ekonomik ve siyasi bunalımların kısılcındaki Türkiye şartlarında yetişmiş ve yaşamıştır. Dönemin siyasi iktidarının uygulamalarının, toplumun bir bölümü üzerinde oluşturduğu rahatsızlıktan kendisi de etkilendiği için siyasete ilgi duymuş ve ilerleyen süreçte siyasete atılmıştır. Türkiye nasıl kurtulur ve Atatürk'ün gösterdiği muasır medeniyet seviyesine nasıl ulaşır gibi sorulara, memleket sorunlarına kafa yormuştur. Burada seçim yapmak durumunda kalmaktadır. Bir tarafta anti-kapitalist ve anti-emperyalist olduğunu iddia eden, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki süreçte dünyanın neredeyse bütün ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de etkisini gösteren sosyalizm, komünizm akımı, diğer tarafta milliyetçi muhafazakâr bir düşünce akımı bulunmaktadır. Ali Naili Erdem Türk toplumunun ekonomik siyasi ve sosyal buhrandan kurtuluşunun ve ilerlemenin komünizm ile mümkün olmadığını, bizim toplumsal yapımıza milliyetçi ve muhafazakâr bir düşünce ile maneviyatımızı ve kültürümüzü kaybetmeden, milli değerlerimizden uzaklaşmadan, köklerimizden kopmadan yürümenin ve yaşamının daha uygun olduğunu düşünmektedir. Ona göre tamamen maziye saplanıp kalmak katı bir muhafazakârlık da doğru bir anlayış değildir.

Ali Naili Erdem'e göre Bilim ve teknolojiye ilerlemiş, kendisi üreten, geliştiren, kültürü ve sanatı güçlü bir ülkenin ve toplumun inşası ancak eğitimin nitelikli ve milli olması ile gerçekleşebilir. Bunun için her şeyden önce öğretmenlerin milliyetçi bir anlayışa sahip olması ve eğitim sisteminin milli olması gerekmektedir. Onun buradaki milliyetçilik anlayışı bölen, ayrıştıran, kafatasçı, Nazizm ya da faşizmde olduğu gibi ırkçı değil, birleştiren, bütünleştiren, büyüten bir anlayış olan Atatürk milliyetçiliğidir. Bu şekilde öğretmenlerle ve eğitim sistemi ile milliyetçi, bilimsel düşünen, ülkesini ve toplumunu kalkındırmaya çalışan bireyler yetişecek ve istenilen gelişmiş ve milli hassasiyetleri olan

maneviyatı sağlam bir toplum meydana gelecektir. Ali Naili Erdem siyasette aktif görevde bulunduğu her dönemde, özellikle de Milli Eğitim Bakanlığı'nda öncelikle bunun mücadelesini vermiştir. Eğitim sistemi içerisinde milli varlığımıza düşman olan unsurlarla mücadele etmiş, gerçek manada milli hale getirebilmek için çalışmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu kısıtlı ekonomik şartlar altında dahi yılmadan eğitimi çağdaşlaştırmak, bilim ve teknolojiye ilerleyebilmek için yenilik çalışmaları yapmıştır. Ali Naili Erdem öğretmenlere verdiği önemi ve değeri de her konuşmasında vurgulamaktadır. Ona göre öğretmenlere gereken hakları verilmelidir. Öğretmenlerin eğitimleri de nitelikli olmalı, nitelikli öğretmenler yetiştirilmelidir.

Her fırsatta öğretmenlik mesleğini yücelten övgü dolu sözler söyleyen Ali Naili Erdem, öğretmenlerin sosyal statülerini ve maaşlarının günün şartlarında iyileştirileceğinin ve özlük haklarının artırılacağına ilişkin söz vermiştir. Ancak mevcut şartların elverişsizliğinden dolayı bu sözünü yerine getirememiştir.

Öğrenci olaylarının ve anarşinin en üst düzey olduğu Türkiye'nin çok gergin bir döneminde bakanlık yapan Ali Naili Erdem'in çalışma ve uygulamalarına da bu gerginlik ister istemez yansımıştır. Gördüğü bir takım yanlışlıkları düzeltmek ve bütünleştirici olmak adına yaptığı çalışmalar kimi zaman sert tepkilerle karşılanmış, komünizmi ve taraftarlarını açık şekilde zararlı ve düşman ilan etmesi onun zaman zaman toplumun bir kesimi tarafından ayrıştırıcı olarak algılanmasına sebep olmuştur. Hatta olumlu ve olumsuz neredeyse tüm uygulama ve kararlarında sol görüşlü kesimce şiddetle eleştirilmiş, karşı çıkmıştır.

Okullarda öğretmenler ve öğrenciler arasındaki kamplaşmayı bitirmek için çok mesai harcanmıştır. Ancak bunda çok da başarılı olunduğu söylenemez. Bazı ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında eğitime ara vermeler olmuş, özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda bunların yaşanması hem yetiştirilen öğretmen adayı öğrencinin eğitiminin sürekliliğinde hem de verimliliğinde sorunlara neden olmuştur. Bunun neticesinde hem eğitim sistemi, hem öğrenci, hem de onların öğretmenlik yapacağı öğrenciler zarar görmüştür.

Göreve gelen hükümetlerin sık sık değişmesi neticesinde gerek bakanlık yaptığı sürenin kısa olması, gerek kadroların ve mali şartların yetersizliği, gerek de toplumsal kargaşanın neticesinde yapmak istediği reformların büyük bir kısmını başlatıldığını ama devam ettirilemediğini söyleyebiliriz. Bununla birlikte daha önceki hükümetin bakanı tarafından

uygulamaya konulan bazı takım uygulamaların ideolojik olarak düşünülerek, düzeltme ya da geliştirmek yerine tamamen ortadan kaldırılarak yerine yeni uygulamaların getirilmesi de bir sistemin oluşmasına ve sürekliliğine engel olmuştur. Mektupla öğretimin kaldırılması, Deneme Yüksek Öğretmen Okulu'nun kapatılması gibi uygulamalar buna örnek olarak verilebilir.

Ali Naili Erdem bir eğitimci olmamasına rağmen, daha önceki vekillik dönemlerinde mecliste eğitime dair konuları yakından takip ettiği ve eğitime çok önem verdiği için, eğitimin her alanına dair ince görüş ve düşüncelere sahiptir. Bunlardan birisi de cinsel terbiyenin ders olarak okullarda okutulmasıdır. Ne yazık ki bu düşüncesi, düşünce olarak kalmış, hükümetteki arkadaşları tarafından toplumun buna henüz hazır olmadığı görüşü ağır bastığı için destek bulamamış bu düşüncesini faaliyete geçirememiştir. “Başaramadığım” diye ifade ettiği ve üzüldüğü iki konudan birisi cinsel terbiyenin ders olarak okutulması konusudur. Günümüzde bile bu konu ciddi bir sorun olarak karşımızdadır ve henüz çözülememiştir.

Başaramadığını belirttiği diğer konu da Türk Dil Akademisi konusudur. Ona göre Türkçe'yi “uyrudukça” dan kurtarmak ve özüne kavuşturmak gereklidir. Türk Dil Akademisi Türkçe'deki sadeleşme hareketiyle, Türkçe'ye girmiş Türkçeleşmiş olan Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri tamamen yabancı saymak yerine, Türk diline uygun kelimelerin ve ifadelerin kazandırılması, öz Türkçe kelimelerin öğrenilmesi ve dilin zenginleştirme çalışmaları yapacak olan bu kurum, belki de gerekli alt yapı çalışmalarının eksik olmasından dolayı ulaşamadı ve faaliyete geçemedi. Sol kesimin yazarları ve bazı medya organlarının vasıtasıyla bu konuda şiddetli bir tartışma çıkarılmış ve yıpratılmıştır. Netice olarak Türk Dil Akademisi projesi hayata geçirilememiştir.

Eğitim kurumlarında kullanılan ders kitaplarının, araç gereçlerin ve müfredatların yetersiz ve modern olmadığını düşünüp, yeni eğitim programları hazırlatmış, yeni kitaplar yazdırmış, yeni okullar ve derslikler yaptırıp, araç gereçlerin birçoğunu yenilemiştir. Ancak bu değişim ve yenilik çalışmaları istenilen düzeyde sayılamaz. Ortaöğretim için yazdırdığı yeni ders kitaplarından Felsefe kitabı ve Ahlak dersleri kitabı, içindeki bazı bölümlerde kullanılan ifadeler toplumun değişik kesimlerinin hassasiyetlerini göz ardı ettiği gerekçesiyle şiddetli eleştiriler almış, mecliste sert tartışmalara yol açmıştır. Çok sayıda okul ve derslik yapılmasına rağmen köylerdeki okul, derslik ve öğretmen sorunu tam olarak çözülememiş, yeni açılan üniversite, fakülte ve yüksekokullar ile

üniversitelerdeki yığılmalar önemli derecede azaltılmasına rağmen bu sorun da tam olarak çözülememiştir.

Ali Naili Erdem Türk siyasi hayatında ve Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahiptir. Onun yaklaşık kırk yıl öncesindeki uygulamaları ve görüşleri bugünler için de hala geçerliliğini korumakta ve bugüne ışık tutmaktadır. Eğitimde milli hassasiyet bir devlet politikası olmalı, siyasi iktidarların görüş ve uygulamaları ile değişikliklere, yıpranmalara maruz bırakılmamalıdır. Sistemsiz, plansız, kişilerin, siyasi iktidarların ihtiras ya da beklentilerine göre eğitim şekillendirilmemelidir. Eğitimin bir hükümet değil devlet politikası haline getirilerek kurumsallığına zarar getirilmemelidir.

Türk Dili üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Aslında Türk Dil Kurumu günümüzde verimli sayılabilecek şekilde çalışmaktadır. Ancak sürekli değişen dünya şartlarında ve küreselleşmenin neticesi ile dünya ile iletişimin, irtibatın, internetin ve sosyal medya kanallarının etkisiyle Türk gençliği üzerinde, eğer önlem alınmazsa ve bununla ilgili çalışmalar yapılmazsa dilde yozlaşmanın başladığını görmemiz mümkün olacaktır. Bu yüzden Türk Dil Kurumu'nun etkinliğini ve verimliliğini artırması, gerekirse Türk Dil Akademisi gibi bir kurum ile bilimsel çalışmalar neticesinde dilimiz korunmalı ve zenginleştirilmelidir.

Ali Naili Erdem'in 40 yıl önce gördüğü ve bugün de hala çözülememiş olan büyük bir problem de Türk Müziği'dir. Ne yazık ki o günden bu güne sayısız konservatuar sanat enstitüsü vb. kurumlar kurulmasına teknoloji ve şartların gelişmesine rağmen dünyada söz sahibi olacak, saygı duyulacak, dünya tarafından tanınacak ekol olarak değerlendirilecek bir müziğe ve sanatçılara sahip olduğumuzu söylememiz mümkün değildir. Onun bu konudaki görüşleri dikkatle incelenerek kültür dünyamızı geliştirmek ve bugünün şartlarında bizim müziğimizi sanatımızı ve kültürümüzü dünyada muteber hale getirecek çalışmaların yetkililer tarafından hayata geçirilmesi, yeni projeler üzerinde çalışılması gerekmektedir.

Öğretmenlerle ilgili görüşleri de önemle üzerinde dikkatle durulması ve değerlendirilmesi gereken değerli görüşlerdir. Onun öğretmenlik mesleğinin hak ettiğini söylediği maddi şartlar, özlük hakları ve sosyal statü, bugün kameralar karşısında bakan tarafından öğrencilerin önünde rencide edilen, sosyal statüsü sorgulanan, performansı müdürler, öğrenciler ve öğrenci velileri tarafından belirlenen bir meslek haline dönüşmesi üzerinde

düşünülmesi ve değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur. Çünkü bugün öğretmen “Alo 147, BİMER” gibi şikâyet hatları üzerinden çoğu zaman bir yanlış anlaşılma ya da ailenin iletişim eksikliği gibi sebeplerle öğretmen soruşturulabilmekte, öğretmenin dirayeti, cesareti ve idealistliği zayıflatılmaktadır. 40 yıl öncesinde görev yapan Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem’in öğretmen konusundaki düşünceleri görüşleri ve verdiği önem göz önüne alınınca, bugünkü durum düşündürücüdür. Bu yüzden Ali Naili Erdem’in öğretmen ile ilgili her cümlesi dikkatlice okunmalı ve yetkili makamlar tarafından üzerinde düşünülmelidir.

Ali Naili Erdem’in her ne kadar yüksek verim alamasa da o günün şartlarında yurt dışında yaşayan vatandaşları göz ardı etmeden düşünerek onların çocuklarının eğitimi için yaptığı Eğitim Müşavirliği gibi çalışmalardan ilham alınarak bugün hem yurt içinde hem yurt dışında ailelerin her konuda eğitimi için yaygın eğitim kurumlarının kâğıt üzerinde kalacak reklam yapılacak projeler olarak değil, gereekten uygulanabilir faydalı projeler olarak vatandaşa hizmet etmesi değerlendirilmelidir. Çünkü bugün eğitim kurumlarında öğretmenlerin ve idarecilerin yaşadığı en büyük problemlerden birisi öğrenci velilerinin eğitimsizliği, çağdaş bakış açısına sahip olmayışı, ilgisizliği, iletişim ve ulaşılabilirliktir. Çocuğa okulda verilecek eğitim ve öğretim aile tarafından alt yapı olarak verilmemişse ya da evde pekiştirilmiyorsa, hatta çok zaman karşılaşıldığı gibi okulda öğretilenin aksine bir tutum söz konusuysa bu durum ciddi problemlere yol açmakta, eğitimcilere zorluklar yaşatmaktadır.

Milli, sistemli, planlı ve çağın gereklerine uygun bir eğitim sistemi ile yetişen nesiller, milli ahlak ve maneviyatı yüksek, kültürünün önemini bilen, ülkesini ve ülkesinin insanını seven, akıl ve bilimi rehber edinen sağlam beyinler olarak ülkemize hizmet edecek ve yükseltecektir.

Yapılan bu çalışma ile Türk Eğitim tarihinde çok önemli bir rolü olan, milletvekilliği ve bakanlık görevleri ile çeşitli dönemlerde farklı görevlerle devletimize hizmet eden Ali Naili Erdem’in tanıtılması, eğitime ilişkin görüş ve uygulamalarının daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır. Bu sebeple Ali Naili Erdem’i tanımak ve anlamak eğitim hayatımıza ışık tutmak ve yön vermek açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2006). *Bir kimlik peşinde Türkiye*. (S.C. Karadeli, Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Akın, R. (2010). *Türk siyasal tarihi*. İstanbul: On İki Levha.
- Akpınar, H. (2005). *Kurtların kardeşliği*. İstanbul: Birharf.
- Akşin, S. (Ed.). (1997). *Türkiye tarihi 4*. İstanbul: Cem.
- Albayrak, S. (1989). *Türk siyasi hayatında MSP olayı*. İstanbul: Araştırma.
- Aydın, S., & Taşkın, Y. (2014). *1960'tan günümüze Türkiye tarihi*. İstanbul: İletişim.
- Aydoğan, M. (2006). *Küreselleşme ve siyasi partiler*. İzmir: Umay.
- Başar, E. (2003). Eğitim görüşleri ve uygulamalarıyla milli eğitim bakanı Ali Naili Erdem (31.3.1975-21.6.1977). *Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 28-104.
- Birand, M.A., DüNDAR, C. & Çaplı, B. (2008). *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi* (9.baskı). Ankara: İmge.
- Birand, M.A., DüNDAR, C.& Çaplı, B. (1991). *Demirkırat*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Boztepe, V. (2007). *1960 ve 1980 askeri darbelerinin Türk siyasal sinemasına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bulut, S. (2006). *Muhtıra sonrası demokratikleşme hareketine örnek model olarak 1973 genel seçimleri*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cizre, Ü. (2002). *AP-ordu ilişkileri: bir ikilemin anatomisi*. İstanbul: İletişim
- Demirel, T. (2004). *Adalet partisi*. İstanbul: İletişim.
- Devlet Planlama Teşkilatı (1979). *Dördüncü beş yıllık kalkınma planı, 1979-1983*. Ankara. DPT.

- Erdem, A. N. (1975). Öğretmenlik ulvi bir meslektir. *Milli Eğitim Dergisi*, 27, 1-6.
- Erdem, A. N. (2004). *Siyasetin yollarında*. İstanbul: Ötüken.
- Erdem, A.N. (2015). *Eğitim, demokrasi ve cumhuriyetten uzak olmamalıdır*. http://www.gozlemgazetesi.com/HaberDetay/253/143129/iste-oncelikler-tablosu.html#.Wh3ENkpl_IV sayfasından erişilmiştir.
- Erdem, B., Duman, S., & Pehlivan, P. (2014). 27 Mayıs 1960 darbesi raporu. http://www.academia.edu/5403733/27_MAYIS_1960_DARBES%C4%B0_RAPO RU sayfasından erişilmiştir.
- Erdoğan, Ü. (2006). *Demokrat parti ve 1960 ihtilali*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*. Ankara: İmge.
- Ertem, B. (2016). Türk siyasetinde asker-sivil ilişkileri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 132-149.
- Gevgilili, A. (1981). *Yükseliş ve düşüş*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Gökdemir, A. (1979). *Buhranın kaynağında*. İstanbul: Ötüken.
- Günel, E. (2009). *Türkiye’de demokrasi’nin yüzyıllık serüveni (1908–2008)*. İstanbul: Karakutu.
- Gürses, S. (2006). *Yeniden: “toplatılan kitaplardan seçmeler”* <http://ceviribilim.com/?p=179> sayfasından erişilmiştir.
- Ilıman, A. (2014). *Birinci ve ikinci milliyetçi cephe hükümetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı (1975). *Hakkımızda*. http://www.tmdk.itu.edu.tr/tr/main/page_detail/25 sayfasından erişilmiştir.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kaya, E. (2008). *Türk basınında 27 Mayıs ihtilali*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Kili, S. (1998). *27 Mayıs 1960 devrimi kurucu meclis ve 1960 anayasası*. İstanbul: Boyut.
- Kocaş, S. (1978). *12 Mart anıları*. İstanbul: Tomurcuk.

- Kongar, E. (1979). *İmparatorluktan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı*. İstanbul: Bilgi
- Maraşlı, Ş. (2007). *Türkiye' de eğitimle ilgili süreli yayınlara yansıyan öğretmen sorunları (1970–2000 yılları arası)*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1975). Milli eğitim bakanı Ali Naili Erdem'in ilköğretim haftasını açış konuşması. *Tebliğler Dergisi*, 38(1855), 421-428.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1976). Milli eğitim bakanı Ali Naili Erdem'in 1976-1977 ders yılı ilköğretim haftasını açış konuşması, *Tebliğler Dergisi*, 38(1903), 369-370.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1977). Ali Naili Erdem'in veda mesajı. *Tebliğler Dergisi*, 40(1941), 303.
- Nalbantoğlu, M. (2008). *27 Mayıs askeri müdahalesinin Konya basınındaki yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Oğuzkan, Ş. & Oral, G. (2003). *Okulöncesi eğitimi*. İstanbul: MEB
- Oktay, A. (1983). Türkiye'de okulöncesi eğitimin dünü ve bugünü. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 7(42), 3-7.
- Oktay, A. (1990). Türkiye'de okul öncesi eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 151-160.
- Özdemir, H. (1989). *Siyasal tarih (1960–1980)*. S. Akşin (Ed.), *Türkiye tarihi 4 çağdaş Türkiye 1908- 1980* (s. 191-263). Ankara: Cem.
- Özgişi, T. (2012). *Türk parlamento tarihinde cumhuriyet senatosu*. Ankara: TBMM.
- Tosun, T. (1999). *Türk parti sisteminde merkez sağ ve merkez solda parçalanma*. İstanbul: Boyut.
- Turan, Ş. (2002). *Türk devrim tarihi*. Ankara: Bilgi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1976a). 34 ncü birleşim 6.2. 1976 Cuma. *TBMM Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Toplantı Yılı 15, Toplantı 15, c.25, 705. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS_/t15/c025/cs__15025034.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1976b). 47 nci birleşim 29.1.1976 Perşembe. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 4, Toplantı 3, c.14, 722. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c014/mm__04014047.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1976c). 51 nci birleşim 5.2. 1976 Perşembe. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 4, Toplantı 3, c.14, 621. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c014/mm__04014051.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1976d). 62 nci birleşim 21.2.1976 Cumartesi. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 4, Toplantı 3, c.16, 92. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c016/mm__04016062.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1976e). 74 ncü Birleşim 10.3.1976 Çarşamba. *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem 4, Toplantı 3, c.18, 136. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d04/c018/mm__04018074.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkkan, R.O. (2006). *Hızlı okuma*. <http://www.hizliokuma.com/izmir/rot.asp> sayfasından erişilmiştir.
- Uçar, F. (2014). *Türk siyasetinde cepheleşme olgusuna bir örnek: milliyetçi cephe hükümetleri*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ural, M. (1986). *Ülkemizde okulöncesi eğitimin yeri ve önemi*. İstanbul: Ya-Pa
- Ünsaldı, L. (2008). *Türkiye’de asker ve siyaset* (O. Türkay, Çev.). İstanbul: Kitap
- Yalansız, N. (2006). *Türkiye’de koalisyon hükümetleri (1961–2002)*. İstanbul: Mas
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı). Ankara: Seçkin
- Yorgancılar, S. (2012). *Milli görüş 1969-1980*. İstanbul: Pınar.

EKLER

Ek-1. Resmi Gazetede Yayımlanan İTÜ TMDK Yönetmeliği

YÖNETMELİKLER

Millî Eğitim Bakanlığından :

Istanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvanı Geçici Yönetmeliği

BÖLÜM I

Başlangıç

Kapsam :

Madde 1 — Bu geçici Yönetmelik İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvanın amaç ve görevleri ile kuruluş ve işleyişine ait esasları kapsar.

Dayanak :

Madde 2 — Bu Geçici Yönetmelik 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa göre hazırlanmıştır.

Deyimler :

Madde 3 — Aksi belirtilmedikçe bu geçici yönetmelikteki;

«Bakanlık» sözünden, Millî Eğitim Bakanlığı, «Okul» ve «Konservatuvar» sözlerinden, İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvanı; «Başkan» sözünden Yönetim Kurulu Başkanı anlaşılır.

Başlıklar :

Madde 4 — Bölüm ve madde başlıkları inceleme ve araştırması kolaylaştırmak için konulmuş olup, geçici yönetmelik metnine dahil değildir.

BÖLÜM II

Kuruluş, amaç ve görevler

Kuruluş :

Madde 5 — Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş bulunan İstanbul Türk Musikisi Devlet Konservatuvanı orta ve yüksek ihtisas öğretimi yapan bir meslek okuludur.

Amaç :

Madde 6 — Bu kuruluşun amacı; geleneksel Türk Musikisi alanında: 1 — Teorik ve uygulamalı meslek eğitimi yaparak genel çağdaş musiki kültürü ile Türk Musikisi kültürünü sindirmiş yetenekli, yaratıcı, öğretici, yorumcu, araştırmacı, yapımcı sanatçılar yetiştirmek.

2 — İlmî inceleme, araştırma, çalışmalar yaparak kültür muhtevamızı teşkil eden bu musikimizi işlemek, geliştirmek, yüceltmek, yaymak, özünü çağdaş anlayışa göre değerlendirmek, böylece millî öze, kaynaga ve sisteme dayalı çağdaş Türk Musikisinin oluşmasını ve gelişmesini sağlamaktır.

Görevler :

Madde 7 — Konservatuvar bu amacı gerçekleştirmek için;

1 — Klâsikleşmiş ve sanat değeri taşıyan Türk Musikisi eserlerini sağlıklı bir biçimde tespit ve tasnif eder.

2 — Folklor değeri olan otantik halk ezgilerini sağlıklı biçimde derler ve tasnif eder.

3 — Türk Musikisinin ananevî sistemi üzerinde tek sesli ve çok sesli doğrultuda ilerici çalışmalar yapar.

Ek-2. Resmi Gazetede Yayımlanan Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları Yönetmeliği

Karar Sayısı: 7/12587

Milli Eğitim Bakanlığınca, 2287 ve 1739 sayılı Kanunlara göre hazırlanan ilâhik «Millî Eğitim Bakanlığının Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları Yönetmeliği»nin yürürlüğe konulması; ilgilî Bakanlığın 28/7/1976 tarih ve 31150 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 3/9/1976 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI
FAHRI S. KORUTÖRK

Başbakan S. DEMİREL	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. N. ERBAKAN	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. T. FEYZİOĞLU
Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı A. TÜRKES	Devlet Bakanı S. ÖZTÜRK	Devlet Bakanı Y. O. ASILTÜRK
Devlet Bakanı M. K. ERKOYAN	Devlet Bakanı G. KARACA	Adâlet Bakanı I. MUFTUOĞLU
Millî Savunma Bakanı F. MELEN	İçişleri Bakanı O. ASILTÜRK	Dışişleri Bakanı Y. S. ÖZTÜRK
Maliye Bakanı Doç. Dr. Y. ERGENEKON	Millî Eğitim Bakanı A. N. ERDEM	Bayındırlık Bakanı F. ADAK
Ticaret Bakanı H. BASOL	Sağ. ve Son. Y. Bakanı Dr. K. DEMİR	Güm. ve Tekel Bakanı O. ÖZTRAK
Gıda - Tar. ve Hayv. Bakanı Prof. K. ÖZAL	Ulaştırma Bakanı N. MENTESE	Çalışma Bakanı A. T. PAKSU
Sanayi ve Tek. Bakanı A. DOĞRU	En. ve Tab. Kay. Bakanı S. KILIÇ	Turizm ve Tat. Bakanı L. TOKOĞLU
İmar ve İkâde Bakanı N. OK	Köy İşleri Bakanı F. POYRAZ	Orman Bakanı T. KAPANLI
Genç. ve Spor Bakanı A. Ş. ERK	Kültür Bakanı R. DANIŞMAN	Sosyal Güvenlik Bakanı A. M. ABLUM

3/9/1976 tarihli ve 7/12587 Sayılı Kararnamenin ektidir.

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Öğretim Danışma Kurulları Yönetmeliği

BÖLÜM : I

KURULUŞ :

Madde 1 — Bu yönetmelik hükümlerine göre Millî Eğitim Bakanlığınca bağli olarak MESLEKİ ve TEKNİK ÖĞRETİM DANIŞMA KURULLARI kurulur.

DEYİMLER :

Madde 2 — Bu yönetmelikte aksi belirtilmedikçe Bakanlık sözünden Millî Eğitim Bakanlığı anlaşılr.

AMAÇ :

Madde 3 — Ülke ve İller seviyesinde :

- Endüstri, iş ve hizmet hayatı ile ilgili istihdam alanlarının ihtiyaç, problem ve imkânlarının neler olduğunu,
- Ülke ihtiyaçlarına daha uygun bir mesleki ve teknik öğretim politikasının oluşturulmasına esas teşkil edecek teklif ve tedbirleri,
- Bilin kuruluşları, iş ve hizmet alanlarının temsilcileri ile birlikte tesbit etmektedir.

BÖLÜM : II

Kısım : I

KURULLAR :

Madde 4 — Yukarıda belirtilen amaçları gerçekleştirebilmek üzere Mesleki ve Teknik Öğretim sistemi içinde faaliyet gösterecek şekilde,

A — MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM YÜKSEK DANIŞMA KURULU

B — MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM İL DANIŞMA KURULLARI kurulur.

Mesleki ve Teknik Öğretim İl Danışma Kurulları gerekli görülürse kendilerine bağli olarak Meslek Danışma Kurulları da kurulabilirler.

Mesleki Danışma Kurullarının kuruluş, görev ve işleyişleri, Millî Eğitim Bakanlığınca tesbit edilecek esaslara göre düzenlenir.

5 KASIM 1976

(Resmî Gazete)

Sahife : 3

Kısım : II MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM YÜKSEK DANIŞMA KURULU

GÖREVLERİ :

Madde 5 — a) Mesleki ve Teknik Öğretimi memleketin ekonomik, sosyal, endüstriyel, teknolojik ve savunma alanlarının insangücü ihtiyaçlarını karşılayacak bir seviyeye ulaştırmak için Kalkınma Planları doğrultusunda hazırlanan incelemeleri müzakere etmek ve tavsiyelerini bildirmek.

b) İlgili Bakanlıklar, kamu ve özel endüstri ve hizmet kuruluşları, işveren, esnaf ve sanatkârlar temsilcileri ile mesleki ve teknik öğretim kuruluşları arasında ihtiyaç ve gelişmeler bakımından, verimli bir işbirliğinin kurulması için alınması gerekli tedbirleri tesbit ve tavsiye etmek,

c) Mesleki ve teknik öğretimin gelişmesini sağlayacak metodları geliştirici tavsiyelerde bulunmak,

- Millî Eğitim Bakanının Kurula katılmasında yarar gördüğü on üye
- Türkiye Ziraat Odaları Genel Başkanlığından bir temsilci
- Üyeler bir toplantı dönemi için görevlendirilir.

TOPLANTI ve GÜNDEM :

Madde 8 — Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu Millî Eğitim Bakanının daveti üzerine yılda bir toplanır. Millî Eğitim Bakan Kurulun tabli başkanıdır. Kurul toplantısının ilk oturumunda, ayrıca toplantıları idare etmek üzere, iki başkan vekili ile yeter sayıda sekreter seçer.

Madde 9 — Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulu üçte iki çoğunlukla toplanır. Kararlar üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır.

Madde 10 — Mesleki ve Teknik Öğretim Yüksek Danışma Kurulunun gündemi Bakanlıkça tesbit edilir. Gündem ile ilgili rapor ve dokümanlar toplantıdan en az yirmi gün önce üyelere gönderilir.

Ek-3. Meclis Konuşmalarından Örnekler

BAŞKAN — 2 nci maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 2 nci madde kabul edilmiştir.

3 nci maddeyi okutuyorum.

Madde 3. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 3 nci maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun tümü üzerinde, buyurunuz sayın Millî Eğitim Bakanı.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarımız;

Müzakeresi yapılan kanun teklifi, gerçekten bir çok ihtiyacı bünyesinde toplayan ve cevaplayan bir kanundur. Mesleği, 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun 52 nci maddesinde mütalaa etmekteyiz gerektiği kadar, 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun 31 ve 32 nci maddeleri içinde de mütalaa etmekteyiz gerekmektedir.

1973 senesinin 24 Haziranında yürürlüğe giren Millî Eğitim Temel Kanununun 31 nci maddesini, «Yüksek Öğrenime Geçiş» başlığını taşıyan maddeyi müsaadenizle muhterem Heyetinize arz etmek istiyorum: Ortaöğretimin yükseköğretime veya hem mesleğe, hem de yükseköğretime hazırlayan programlarını bitiren öğrencilere, yetiştirildikleri yönde, üniversitelere, akademilere ve yüksekokullara girmek için aday olma hakkı tanınır.»

İkinci fıkra: «Hangi fakülte, akademi ve yüksekokullara hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri ilgili kurumlarca kararlaştırılır. Giriş şartlarının tespitinde ve uygulamada Millî Eğitim Bakanlığı ile ilgili kurumlar arasında işbirliği yapılır.»

Son fıkra : «Giriş, yalnızca diplomadaki derecelere ve notlara göre, ya merkezî müsabaka imtihanları sistemiyle, ya da her kurum tarafından münferit olarak düzenlenebilir.» demektedir.

32 nci madde, «İmam - Hatip liseleri» başlığını taşıyan maddedir. «İmam Hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca açılan Ortaöğretim sistemi içinde hem mesleğe, hem yüksek-

32 nci maddesine göre, 1973 yılında Temel Eğitim Kanunu yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, İmam Hatip okullarında okuyan öğrencilerimizin de tıpkı liselerde okuyan öğrenciler gibi, aynı tedrisata sahip olmaları keyfiyeti, 32 nci maddenin amir hükmü olarak mütalaa edilmiştir.

Muhterem Heyetinizin bildiği gibi, 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun yürürlüğe girmesinden önceki safhada, İmam Hatip okullarını bitirmiş olan öğrencilerin, üniversite imtihanlarına girebilmesi için, önce lise muadeletini temin edecek altı dersten fark imtihanına girmesi keyfiyeti önerilmekteydi. Böylece, İmam Hatip lisenini bitiren bir öğrencinin, fakülteye devam edebilmesi keyfiyeti, yüksektahsile devam edebilmesi keyfiyeti, öncelikle bu altı ders farkın bir imtihan halinde verilmesini gerektiriyordu. Ve uygulama böyle devam etmiştir.

1973 yılında Temel Eğitim Kanunu yürürlüğe girdikten sonra, Millî Eğitim Bakanlığının Talim Terbiye Dairesinde, 32 nci maddeye göre, İmam Hatip okullarında, diğer liselerde okutulan derslere eşit bir tedrisat sistemine sahip olması keyfiyeti planlanmış ve o tarihten bu yana da aynı sistem uygulanmaktadır. Bu sistemin neticesinde, huzurunuzda pek büyük bir kelâmın içerisinde olmayacağım, tevazu ile ifade etmeye çalışayım ki, Temel Eğitim Kanununun 32 nci maddesini vermiş olduğu amir mükümden hareket etmek suretiyle, İmam Hatip okullarının mevcut derslerine, meslekî derslerine ilaveten, liselerde okutulan ve ilse edebiyat dalında okutulan derslerin de inzımmatı etmesi sonunda, bu İmam Hatip liselerinin bugün iktisap etmiş olduğu hüviyet, hali hazırda ideal lise diye kabul edebileceğimiz bir hüviyettir. (M.S.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Şimdi, bu kanun teklifi, yüksek tahsile geçişte mevcut olan bir ayrıcalığı ortadan kaldırmak ve kökte, menşedeki farklılıkları giderme, suretiyle, yüksek tahsil yapmak isteyen çocuklara yeni bir imkân getirmek için bu denkliği temin edici 1750 sayılı Kanunun 52 nci maddesini değiştirmeye matuftur.

Şimdi, bütün değerli arkadaşlarımızın bildiği olduğu bir husus, ki maddede burada nazarı itibare alınmıştır, kabul ettiğiniz 1 nci madde de deniliyor ki: «öğrencilerin yetenekleri, yükseköğretim Kurulunun teklifleri dikkate alınarak, Üniversitelerarası Kurulca lise ve dengi meslek liselerini bitirenler ara-

IV. — OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

1. — 1615 sayılı Gümrük Kanununun 8 nci maddesinin 14 ncü fıkrasının (a) bendinin değiştirilmesi ve 10 ncü maddesinin sondan ikinci fıkrası hükmünün yürürlükten kaldırılması hakkında kanun tasarısı ve Plan Komisyonu raporu. (1/314) (S. Sayısı : 222)

2. — Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesinde yapılan değişikliklere ilişkin protokollerin onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/284) (S. Sayısı : 200) (1)

BAŞKAN — Bazı sayın üyelere gündem dışı söz vereceğim. Ancak, geçen birleşimlerde tamamlanmadığımız açık oylama işlemlerimiz var. Açık oylama işlemlerinin gündem dışı konuşmalar devam ederken yapılması hususunda onayınızı alacağım. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Açık oylama işleminin kupalar önce sıralar arasında dolaştırılarak, daha sonra kupalar kürsüye konularak devamı hususunda onayınızı alacağım. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Oylama işlemi yapılacak olan tasarıları arz ediyorum efendim:

Birinci tasarı : 1615 sayılı Gümrük Kanununun 8 nci maddesinin 14 ncü fıkrasının (a) bendinin değiştirilmesi ve 10 ncü maddesinin sondan ikinci fıkrası hükmünün yürürlükten kaldırılması hakkında kanun tasarısı.

2 nci tasarı : Uluslararası Sivil Havacılık Sözleşmesinde yapılan değişikliklere ilişkin protokollerin onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısıdır. Oylama işlemi devam edecektir efendim.

V. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR

1. — Millî Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem'in, 27 . 1 . 1976 tarihli 45 nci Birleşimde Millî Eğitim Bakanlığı ile ilgili gündem dışı bir konuşma yapan Hatay Milletvekili Mehmet Sönmez'e cevabı.

BAŞKAN — Hatay Milletvekili Sayın Mehmet Sönmez'in Millet Meclisinin 27 . 1 . 1976 günlü oturumunda Millî Eğitim Bakanlığı ile ilgili olarak yapmış olduğu konuşmaya cevap vermek üzere Millî Eğitim Bakanı Sayın Ali Naili Erdem söz istemişlerdir.

Cevap vermek üzere buyurun Sayın Bakan.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Sadı günü gündem dışı konuşma yapan Hatay Milletvekili arkadaşımız Sayın Mehmet Sönmez gerek şahsıyla, gerek Bakanlığımı ilgili bazı hususlara temas ettiği için, bu konularda muhterem Heyetimize cevapta bulunmak, açıklamada bulunmak için çıkmış bulunuyorum.

Olmamış şeyleri olmuş gibi göstermek, bazı şahısların tutkusudur. Kamuoyunu yanıltma, zihinleri bulandırma yine bu tip kişilerin üslubudur. Giderrek şahısları küçük düşürmeyi amaçlayan iddia ve isnatlarla ve hatta suçlamalarda bulunma, yine ay-

nı üslubun sahibi olanların tercih ettikleri yoldur.

Bu tarz anlayışa sahip olanları zaman zaman bu çatının altında dinlemişizdir. Hatay Milletvekili Mehmet Sönmez'in de Millî Eğitim Bakanlığı ve şahsıyla ilgili söyledikleri bu üslubun, bu anlayışın içindedir.

Şimdi katar gibi dokunup geçtiği, esasında gündemin hudutları içerisinde girmeyecek nitelikte ve vısatta olan konuları bir uzun zamanın içerisinde konuşmak, ayrıntıları ile ortaya koymak, hiçbir meselenin karanlık bir tek noktasının kalmamasını temin etmek, zann ediyorum ki her birimize düşen ayrı bir görevdir.

Hemen belirtirim ki, gündem dışı konuşmada bulunan sayın arkadaşımızın söyledikleri gerçek dışıdır; tamamıyla kendi üslubuna has bir anlayışın içerisinde dile getirilen konuşmalardır.

Millî Eğitim Bakanlığında göreve başladığımız tarihten bu yana yapmış olduğumuz çalışmalar, Anayasada ve 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun amaçlarına uygun çalışmalar. Bu çalışmaların içerisinde ortaya koymağa çalıştığımız görüş, kanunu hâkim kılmaktır, hukuk devletinin geçerliliğini hâkim kılmaktır.

HÜSEYİN DENİZ (Malatya) — Kanunsuzluğun babasının, hangi kanundan bahsediyorsun?

(1) 222 ve 200 S. Sayılı barmayazılar 22 . 1 . 1976 tarihli 43 ncü Birleşim tutanağına eklidir.

İşte, «Yay - Kur» denilen kuruluşun başına, Türk vatandaşlığından çıkmış bir «kafatasçı»nın Amerika'dan getirilip oturtulması bundandır.

Sayın arkadaşlarım, şimdi muhterem Heyetinize, bu ta Amerika'dan getirilip, Yay - Kur'un başına oturtulan Reha Oğuz Türkkan ile döner sermayenin başına getirilip şimdilerde TRT'ye, transfer olan Karataş'ın yakın mesai arkadaşı Fahrettin Işıkçı'nın müsterek bir suistimallerini açıklıyorum :

Yay - Kur için gerekli 300 milyon liralık televizyon, radyo, teyp, projeksiyon gibi yayın araç ve gereçleri alınacaktır. Bu iki marifet sahibi kişi, şimdi yakınları adına şirketler kurarak, dışarda da ders ve yayın araçları ticareti yapan firmaların temsilciliklerini alarak, 1976 yılı Bütçesinin çıkması ile milyonluk vurgunun bütün hazırlıklarını tamamlamışlardır. 300 milyon liranın % 10'u 30 milyon eder.

Bu husus Bakana duyurulduğu, Senato kürsüsünden dile getirildiği halde, Bakanın suskunluğunu anlamak mümkün değil. Milliyetçilik lafla olmaz. Milliyetçi Hareket Partisinin buyruğuna girmekle de milliyetçi hiç olunmaz. Bu, sınır bilmez, öçsüz, kanunsuz tasarruflarıyla Türk millî eğitimine haksız saldırılarıyla, suçlamalarıyla huzurlarını bozup çalışma sevk ve arzusundan mahrum ettiği Türk öğretmenine, karısına bir yana, kocasını bir başka yere vererek, aile bütünlüğüne saygısızlığın örneğini verip süründürdüğü binlerce eğitim ailesine...

BAŞKAN — Sayın Deniz vaktiniz dolmuştur efendim.

HÜSEYİN DENİZ (Devamla) — Bitiyor efendim.

Ve nihayet Türk demokratik rejimine verdiği zararları dikkate alarak bu Bakan istifaya davet ediyorum. Aksi halde, okullardaki sıkıntılı hava ağırlığını gittikçe artıracaktır. Bu hava içerisinde öğretmen daha da huzursuz, öğrenci daha da perişan, evde ana ve baba daha da kuşkulu olacaktır.

Sayın arkadaşlarım, Türk örf ve âdetlerinden üstün hasletimizden gelen saygı ve sevgiden okullarda eseri kalmamıştır. Daha dün sokakta öğretmenin geçtiğini görünce, saf tutup saygı gösterisinde bulunan öğrenci toplulukları, bugün ders verdiği sırada öğretmenine, yakışsız sözlerle hitap etme durumuna getirilmiştir. Bu manzara bir milletin bölünüşünün ve çöküşünün görüntüsüdür.

Cepheçiler, gâflet içerisinde, dalâlet içerisinde, milletin ve vatanın bütünlüğüne kastediyorsunuz, bu gidişe sizler de «dur» demelisiniz.

Saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Deniz.

Sayın Milli Eğitim Bakanı, buyurun efendim. (A. P. sıralarından alkışlar.)

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi üzerinde gerek grupları adına konuşmalarda bulunan ve gerekse şahsı adına konuşmada bulunan arkadaşlarımle söze başlıyorum.

Grupları adına konuşmada bulunan arkadaşlarımız, görüşlerini, belli bazı bölümlere inhisar ettirmek suretiyle dile getirdiler. Gerçekten, çok yönleriyle iştirak halinde olduğum bölümleri vardır. Konuşmamın içerisinde bu hususlara yer vereceğim.

Müsaade ederseniz, Milli Eğitim Temel Kanununun ikinci amaç, genel amaçları tatad eden, bir nevi bir anlamda belirleyen maddesiyle başlayan ve 17 nci maddeye kadar uzayan temel eğitim sistemini esas kılmak suretiyle konuşmamı ikmal etme gayreti içinde bulunacağım.

Açık bir yürekle ifade etmek lazım gelirse, Milli Eğitim'in yazıya dökülmüş bir eğitim felsefesi yoktur. Amaçlar belirli hale getirilmiştir, ilkeler vazedilmiştir; ama Türk Milli Eğitiminin felsefesi yazılı metin halinde nerededir, bu nedir diye bir'sual tevdi edildiği zaman, bunu sadece Temel Eğitim Kanununun maddelerinde belirli amaçları ve ilkeleri belirleyen maddeleri kendine has yorumu içerisinde yapmak suretiyle bulmak mümkündür.

Getirdiğimiz bütçe, Programa uygun bir bütçedir; Programdaki hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlamış olan bir bütçedir.

Konuşmada bulunan arkadaşlarım, kendi üslupları içerisinde bendenize bazı yeni sıfatları da esirgemedi, açıklıkla ifade buyurdular. Kendilerine gerçekten teşekkür ediyorum. Ne övgülerin saltanatının cazibesine, ne yergilerin kendine has derin uçurumlarına inmeksiz'in, konuyu kendi boyutları içerisinde cevaplayacağım.

Konuşmada bulunan arkadaşlarımın, bazı sıfatları yakıştıran arkadaşlarımın (gerek grupu adına konuşmada bulunan gerek şahsı adına konuşmada bulunan arkadaşımın) darılmayacağını da ümit etmekteyim; ben de kendi üslubumun içerisinde bir değerlendirme yapacağım. Bu değerlendirmenin son karar mercii Yüce Meclistir.

Konuşmamda üzerinde itina ile duracağım taraf, konuşan arkadaşların şahısları olmayacaktır; dile ge-

Sayın senatörler;

Her türlü kopyacılığın ve özentinin karşısında hep birlikte olmaya mecburuz. Yozlaşmadan çağdaşlaşmak idealini, eğitimimizin temeli kılmak bizim müşterek görevimizdir.

Bir millî terbiyeden bahsettim. Müsaade edersemiz kısa hatları içerisinde hatırlatmak istiyorum.

«Bir millî terbiye programından bahsederken, (kendi üslubunun içerisinde, o günün dili içerisinde ifade ediyorum) eski devrin hurafatından ve evsafı fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, Şarktan ve Garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciye-i millîye ve tarihimize mütenasip bir kültür kastediyorum.» 1938. Büyük Atatürk'ün ifadesi.

İşte, millî terbiyeden anladığımız; o günkü dil içerisinde söylenenlerle aynen benimsiyorum.

Sayın senatörler;

Konuşmamın bir yerinde belirtmeye çalıştım; geçmiş olduğu gibi taklit eden cemiyetler, hep birlikte bildiğiniz gibi, arkaizmin (arçaisme) içerisinde boğulup giderler. Dış kültürleri olduğu gibi ve körü körüne taklit edenler ise, o yabancı kültürler tarafından emilip, yok edilirler. Bu akıbetlere uğramamak için, her şeyden önce kendi kültürümüzü ilmi yollarla tespit etmek ve kültürün ana unsurlarını bulmak mecburiyetindeyiz.

Kanaatimce kültür bir başka esprinin içerisinde de tadadî olarak ifade edilebilir; ama bu kültür kavramının; teknoloji, ekonomi, hukuk, sanat, edebiyat, ahlâk, din gibi boyutlardan meydana geldiğini ifade edebiliriz. Çatışmasız, buhransız bir toplum bu boyutların kendi bünyeleri içinde eşit seviyelerde gelişmeleriyle mümkündür ve eğer kültür meydana getiren bu boyutlardan biri, diğerine nispetle daha yüksek bir seviyeye ulaşır ve boyutlardan biri o seviyeye çıkmaz ve geride kalır ise, geri seviyede kalmasını hâkimiyeti altına almak ister.

Baskı altına girmek istemeyen, reaksiyoner bir toplumun içerisine giriyor ve bunun sonucunda toplumda birtakım çatışma ve huzursuzluklar ortaya çıkabiliyor.

FEVZİ HAKKI ESATOĞLU (İstanbul) — Biraz somutlaştırsanız bunu.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NALİ ERDEM (Devamla) — Yavaş mı ifade ediyorum?

FEVZİ HAKKI ESATOĞLU (İstanbul) — Çok soyut oluyor.

BAŞKAN — Sayın Bakan, buyurun efendim. Kimseden öğüt almaya ihtiyacınız yok.

FEVZİ HAKKI ESATOĞLU (İstanbul) — Anlamak için söylüyorum Sayın Başkanım.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NALİ ERDEM (Devamla) — Hayır efendim, ben arkadaşlarımı saygıyla dinledim.

Gerek Anayasa, gerek Temel Eğitim Kanunumuz, eğitim sistemimizi (İşte şimdi söylediğiniz noktaya geliyorum) düşünen ve ona göre hareket eden insanı yetiştirmeyi amaçlamıştır. 1919'da yola çıkanların 1923'te tahkim ettikleri ana fikir de budur. Biz de aynı anlayışın içerisindeyiz.

Bu sebeple Millî Eğitimimiz; mutlaka millî, ilmi olmalıdır. Bununla kastettiğimiz şey şudur :

Türkçe düşünen, Türkçe konuşan ve Türkçe yazan insanı yetiştireceğiz. Hedef bu olmalıdır. Bu tavizsiz uygulamanın kararlılığı içerisinde olduğumu tekraren ifade ediyorum.

«Türk değilim, Türk halklarındanam.» diyenlerle kavgamız vardır. Bu benim şahsî kavgam değildir, milletin kavgasıdır. Büyük Atatürk'ün «Medenî Bilgiler» kitabında kendi el yazılarıyla «Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkıdır.» buyuruyor ve devamla aynen şunları ifade ediyor : «Bugünkü Türk Milleti, siyasi ve içtimai camiası içinde, kendilerine Kürtlük fikri, Çerkezlik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş. Vatanşah ve milletdaşlarımız vardır; fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış tevsimler, bir kaç düşman aleti, mürteci, beyinsizden maada, hiç bir millet ferdi üzerinde teslîmünden başka bir tesir hâsıl etmemiştir. Çünkü, bu millet efradı da umum Türk Camiası gibi, aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar.»

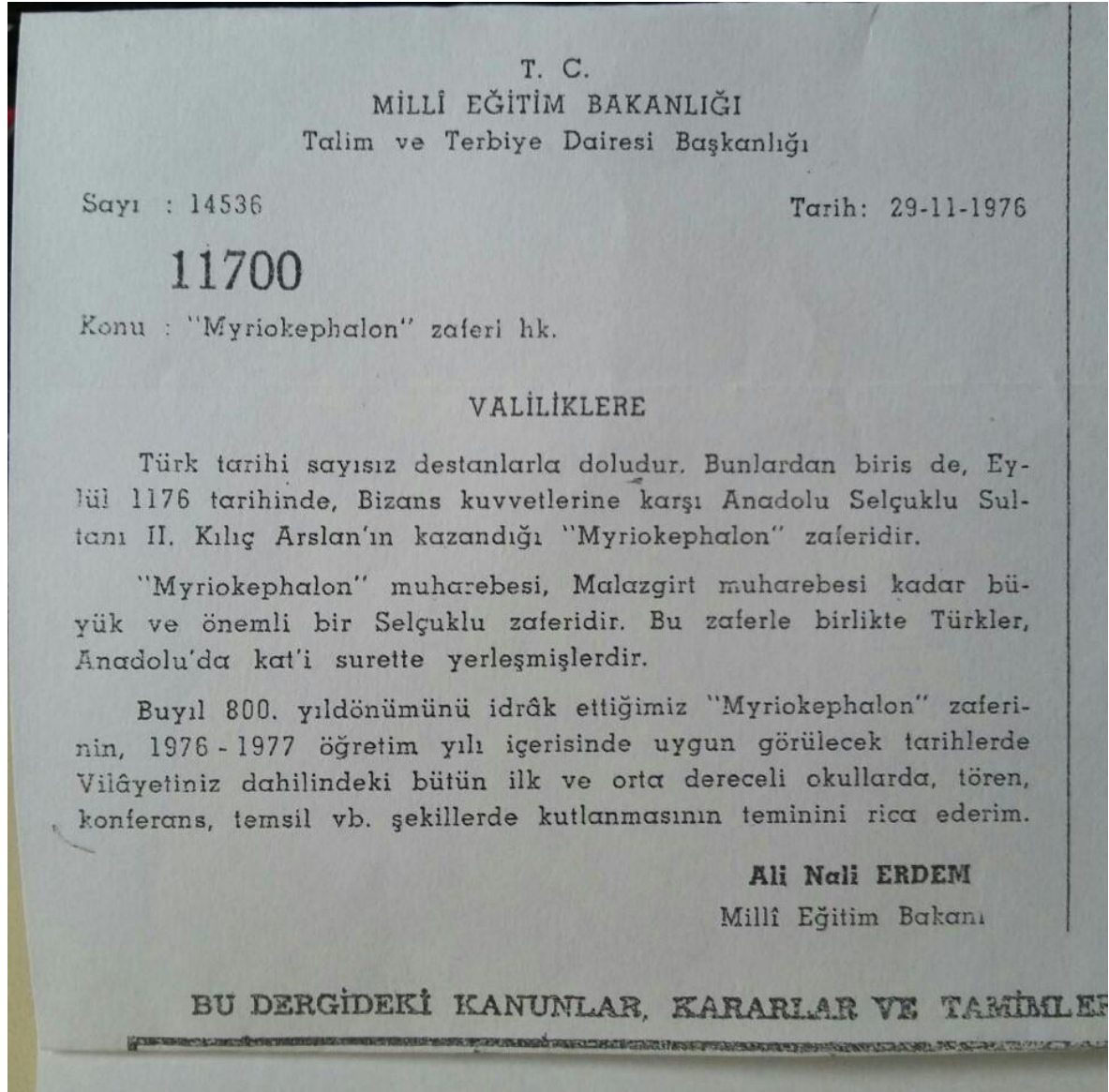
Saygıdeğer senatörler;

Zaman zaman, bilerek bilmeyerek, maksatlı maksatsız, bilmiyorum; ama «Atatürk milliyetçiliğinin devrini tamamladığını, ömrünü ikmal ettiğini, artık felsefelenmiş fikirleriyle mazinin malı olduğunu» ifade edenler var. Hemen huzurunuzda ifade edeyim : Atatürk milliyetçiliği ne eskimiştir ne de devrini tamamlamıştır. Bu milliyetçilik tazedir, pırıl pırıdır, canlıdır, diridir, bakir bir kaynak olarak da yaşamakta ve bu kaynak da feyz kaynağı olarak ilelebet devam ederek Türk Milletine, ilke olarak, nur olarak, kaide olarak ışıklarını vermekte devam edecektir.

Sayın üyeler;

Gerek Bayan Üçok, gerek Sayın Kaplan, gerek Sayın Oğuz, gerek Sayın Kutluk konuşmalarında ba-

Ek-4. Tebliğler Dergisinde Yayınlanan Yazılar

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIM-
LAR ve BASILI EĞİTİM MALZE-
MELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
HER HAFTA PAZARTESİ GÖNLERİ
ÇIKARILUR İLGİLİ MAKAM VE MÜES-
SELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 30 LİRADIR. ABO-
NE TUTARI MALSANDIKLARINDAN
BİRİNE YATIRILMALI VE ALINA-
CAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BA-
KANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI
EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜ-
DÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR.

CİLT: 40

4 TEMMUZ 1977

SAYI: 1941

ALİ NAILİ ERDEM'İN VEDA MESAJI

Ali Naili Erdem Millî Eğitim Bakanlığı mensuplarına yayınladığı veda mesajında “millî kültürümüze çağdaş uygarlığın üstüne çıkarılmasında, yüce Türk öğretmeninin büyük katkısı olduğundan hiç şüphem yoktur” demiştir.

Erdem, Millî Eğitim mensuplarına yayınladığı mesajda özetle şöyle demiştir :

“İki yılı aşkın bir süreden beri sizlerle birlikte omuz omuza gönül birliği içinde çalıştığım Bakanlık görevimden ayrılıyorum.

Bu görevi aldığım ilk günden bugüne kadar daima aziz milletimizin yücelmesi için, Atatürk İlkelerine ve Devrimlerine yürekten bağlı millî birlik ve beraberlik şuuru içinde, hizmet etmeyi ön planda tuttum.

Bu süre içinde Millî Eğitimimizin çok çeşitli ve çözüm bekleyen meselelerinin büyük bir kısmını sizlerle birlikte millet ve memleket yararına halletme yolunda ileri hamleler yaptığımıza inanıyorum. Bu yoldaki muvaffakiyeti değerli eğitimci arkadaşlarımla samimi gayret ve yardımlarına borçluyum.

Aziz öğretmenler bugünün ve yarının nesillerinin umudu sizsiniz ve daima siz olacaksınız.

Millî kültürümüzün çağdaş uygarlığın üstüne çıkarılmasında, yüce Türk öğretmeninin büyük katkısı olduğundan hiç şüphem yoktur.

AZİZ ATAMIZIN İŞARET ETTİKLERİ GİBİ :

“Yetiyecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekle eğitimin sınırı ne olursa olsun ilk önce her şeyden evvel Türkiye'nin geleceğine, kendi benliğine ve millî san'atına düşman olan, bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir.”

Bu duygu ve düşüncelerle öğretmen, yönetici ve bütün mensuplarımıza saygılar sunar, sevgili öğrencilerimin gözlerinden öper, hepinize sağlık, mutluluk ve gönülden başarılar dilerim.

Ali Naili ERDEM
Millî Eğitim Bakanı

Talim ve Terbiye Kurulu Kararı :

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIM-
LAR VE BASILI EĞİTİM MALZE-
MELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
HER HAFTA PAZARTESİ GÖNLERİ
ÇIKARILIR İLGİLİ MAKAM VE MOES-
SELELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 10 LİRADIR. ABO-
NE TUTARI MALSANDIKLARINDAN
BİRİNE YATIRILMALI VE ALINA-
CAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BA-
KANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI
EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜ-
DÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR.

Cilt : 38

22 Eylül 1975 gün ve 1855 sayılı Tebliğler Dergisine Ektir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALI NAILİ ERDEMİN İLKÖĞRETİM HAFTASINI AÇIŞ KONUŞMASI

Aziz Vatandaşlarım,

1975 - 1976 İlköğretim Haftasını en iyi dileklerimle açıyorum.

Okul öncesinden başlayarak verilen millî terbiye, ilkökulda gelişerek genç kuşakları büyük Türkiye ideali ile besleyecektir.

Millî terbiyeyi en iyi hali ile vermek en önde gelen görevdir. Evde, okulda ve sokakta bir yüksek ruh halinde hissedilecek olan barışa, sevgi ve saygıya dönük olan millî terbiye milletimizin güç kaynağı olacaktır.

Sayın öğretmenler,

İç barışın, kardeşliğin ve beraberliğin gerçekleşmesinde sizlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Bayrağın altında birleşmeyi sağlamada fikir ve davranışlarınızın ağırlığı vardır.

Türk'ün yüksek şeref ve şanı devâm ettirmek, sizlerin yapıcı fikirleri ile mümkündür.

Eğitimi, kültürü, dili ve ahlâkı millî olan bir yaşayışı yozlaştırmadan çağdaşlaştırmakta takip edilecek tek yol, Atatürkçülüktür.

Atatürk'süz bir Türkiye düşünülemez. Bu inancı herşeyin üstünde tutmak, önce siz öğretmen arkadaşlarımla görevlidir.

Okul ilmin ve aydınlığın otağıdır. Bu otağın gerçek karakteri sevgidir, saygıdır.

Kıymetli öğretmen arkadaşlarım,

Hür demokratik cumhuriyetin insanı tek taraflı telkin ve saplantılara müsaade etmiyen eğitimde yetişir. Temel Eğitim Kanunu'nun amacı da budur. Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu temin eden adil ve adil düşünce sistemi ilkökul sıralarından başlar. Bunu sizler vereceksiniz. Buna milletçe katıyetle inanmaktayız.

Muhterem Vatandaşlarım,

Eğitim milletimizin bütünüdür. Devletin görevi güçsüzün okuma şansını güçlüünün okuma seviyesine çıkarmaktır.

Çocuklarımızı ve gençlerimizi eğitirken kendilerine ve topluma faydalı olacak bilgilerle yetiştirmeliyiz.

Yalnız diploma vermekle eğitim gayesine ulaşamayız. Rejimin ve Devletin güvenliği eğitimle başlar. Millî gelişmemizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırarak yol, eğitim ve kültür kalkınmasından geçer. Millî benliğimizi kazandıran sanat ve kültür faaliyetlerine yeterince önem verilmesi, eğitim ve öğretimin temel gayesi olacaktır.

Atatürk'ün lanetlediği ideolojilerin karşısında bir ve beraber olmak mecburiyeti vardır. Bunun sağlanmasında bütün öğretmenlerin birtek vücut halinde bütünleşmesi gerekmektedir. İnaniyorum ki, fikri hür, irfanı hür ve vicdanı hür nesiller fedakâr ve vefakâr öğretmenlerimizin yönetiminde yetişeceklerdir.

Sevgili Türk Çocukları,

Sizler için yeni bir öğrenim yılı başlıyor. Evden okula kadar uzanan havada heyecanlarınız, ümitleriniz var. Gelecek sizindir. Atatürk'ümüzün emanet ettiği Türkiye Cumhuriyetini sizler yaşatacak ve güçlendireceksiniz. Vatanın bölünmezliği, milletin bütünlüğü sizlerle devam edecektir.

Bu toprakların üzerinde yaşamanın gurur ve vekarı içinde öğretmenlerinize, anne ve babalarınıza sevgi ve saygı ile bağ olun. Bir Türk çocuğu olarak, ideal bir insan olma yolunda gayretinizi esirgemeyiniz. Size de yaraşan budur.

Sayın Anne ve Babalar,

Bütün varlığınıza üzerine titredığınız yavrularınızı şimdi okula teslim etmiş bulunuyorsunuz. Herbirinizde gönülde idealleriniz var. Hayallerinizin gerçekleşmesini gönülden diliyorum. Biliniz ve inanınız ki, okullarımız ve öğretmenlerimiz sizlerin hayallerinizin hakikat olmasına çalışacaklardır. Ancak, şunu unutmamalıyız ki, çocuklarımızın okul dışındaki saatlerinde onlarla meşgul olmaz yavrularınızı gözünüzden ve sözünüzden ayırırsanız okulda kazanılan nice büyük meziyetler kaybolmak tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yavrularımız, sizin ümidiniz, yurdun da geleceğidir. Bu geleceği iyiye, güzele ve doğruya dönük kurmada okulla, öğretmenle bütünleşiniz.

Saygıdeğer Meslektaşlarım,

Yarınlarımızın teminatı olan çocuklarımızın emin ellerinizde bulunmasından ötürü gurur duyuyorum. Sizlere güveniyor, inaniyorum. Biliniz ve inanınız ki, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır.

Sevgili Yavrularım,

Yeni öğretim yılınız kutlu olsun. Daima saygılı, terbiyeli, çalışkan öğrenciler olun. Sizlerle iftihar etmeyi bizden esirgemeyin. Hepinizi gönülden kutlar başarılar dilerim.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYIN-
LAR VE BASILI EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE
HER HAFTA PAZARTESİ GÖNLERİ
ÇIKAN RÜŞİ MUKAM VE MÖS-
SELERE PARASIZ GÖNDERİLİR.

T. C.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TEBLİĞLER DERGİSİ

YILLIK ABONESİ 20 LİRADIR. AB-
NE TUTARI MALSANDIKLARINDAN
BİRİNE YATIRILMALI VE ALIN-
CAK MAKBUZ MİLLÎ EĞİTİM BA-
KANLIĞI YAYIMLAR VE BASILI
EĞİTİM MALZEMELERİ GENEL MÜ-
DÜRLÜĞÜNE GÖNDERİLMELİDİR

CİLT: 38

18 EKİM 1976

SAYI: 1903

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI ALİ NAILİ ERDEM'İN 1976 - 1977 DERS YILI İLKÖĞRETİM HAFTASINI AÇIŞ KONUSMASI :

Aziz Vatandaşlarım,

1976 - 1977 Ders Yılı İlköğretim Haftasını en iyi dileklerle açıyorum.

Bilindiği gibi milletlerin kalkınması refah seviyesine ulaşabilmesi ve Çağdaş Medeniyet Aleminde yerlerini alabilmeleri toplumun asgarî bir eğitim nimetinden faydalandırılmasına bağlıdır.

Büyük Atatürk'ün ifade buyurduğu gibi "Muassır Medeniyete" Yetişme ve hatta bu medeniyetin üstün çık-
ma hedefine hızla ulaşmanın yolu okuldan ve önce ilköğretimden geçmektedir.

Hemen belirtmeliyimki ilköğretim alanında Cumhuriyet Hükümetlerinin inançla sürdürdükleri şuurlu atılımlar
bu gün gerçekten büyük rakamlara ulaşmıştır.

Bugün 42060 okulda 201 bin öğretmenin ellerinde 6 milyon öğrenci okumaktadır.

Devletin görevi yalnızca sıhhatli çocuklara okuma imkânı sağlamak değildir. Bu sebebledir ki özel bir eğitim
isteyen çocukların öğrenimlerini yapabilmeleri için 22 okulda 3022 öğrenci bulunmaktadır.

Bir manada elem çiçekleri diyebileceğimiz korunmaya muhtaç yavrularla ilgili olarak 95 Yetiştirme Yurdunda
14350 öğrenci yetiştirilmektedir.

Aziz Yurttaşlarım okuma herkesin hakkıdır.

Uzak dağ köylerinde dağınık yerleşme birimlerinde yaşayan evlatlarımızın okumalarını sağlamak amacıyla
kurulan 75 Bölge okulunda 32521 öğrenci, eğitimini sürdürmektedir.

Yurttaşlarım,

Hızla değişen bir dünyadayız. Var olarak ayakta kalabilmemiz, ancak eğitim seferberliğini gerçekleştirmek,
Türk Milletinin bütün fertlerini Atatürk inkılaplarına, Anayasanın başlangıcında ifadesini bulan Türk Milliyetçili-
ğine bağlı, Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar olarak yetiştirmemizle müm-
kündür.

Aziz öğretmen arkadaşlarım,

Bütün fertlerini mesut ve zengin kılacak bir toplum sizin çalışmalarınızla gerçekleştirebilir. Eğer dünyamız gü-
zelse öğretmenler güzel fikirlerin sahibidirler. İyi de, güzel de ve doğru da kararlı olan sizlerin, Vatan ve Millet sev-
gisini karakter haline getirmiş nesilleri yetiştireceğimize inancımız tamdır.

Türk Gencini, düşünce yoksulluğundan olduğu kadar zararlı fikirlerden ve keyifcilikten koruyacak olan sizler-
siniz.

Bu itibarla, kalkınma hamlelerini heyecanla benimseyen, Milli duygularla dolup taşan, kendi insanından baş-
lamak suretiyle bütün insanlığın mutluluğunu arzulayan, Demokratik Cumhuriyete sahip, toplumun, yararlarını
kendi çıkarları üstünde tutan, çocuklarımız sizin eseriniz olacaktır.

Saygıdeğer Öğretmenler,

Gerçek manası içinde öğretmen, millî ruh ve millî şuurun sembolüdür.

İster ilkokulda olsun, ister Üniversite de olsun, öğretmen saygıdeğer, milletine bağlı, Türklük Ülküsünü benim-
semiş ve bu Ülkünün kaynağı olan bir pınardır.

Millî benliğimizi yaşayan, yaşatan ve toplumun bütün fertlerine veren, eli öpülecek kimsedir.

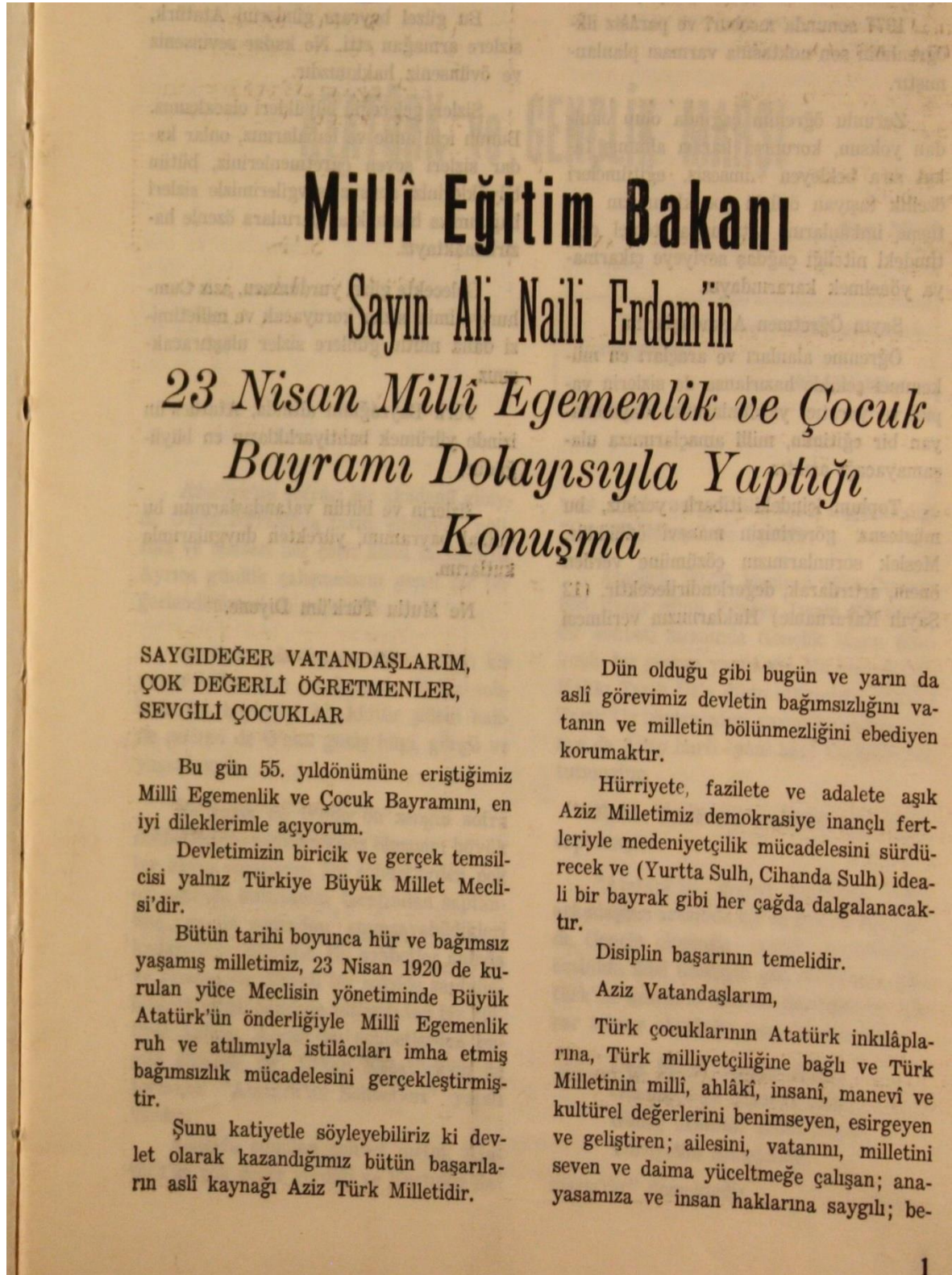
Değerli meslektaşlarım,

Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili denetim görevlerini üzerine alan, özel bir ihtisas mesle-
ğidir.

Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle
yükümlüdürler.

Bu bakımdan, öğretmenliğin görev alanını belirleyen, kanun desteğindeki Türk Milli Eğitiminin amaçlarının
ve temel ilkelerinin ötesinde başka hedefler ve prensipler yoktur. Olamaz da.

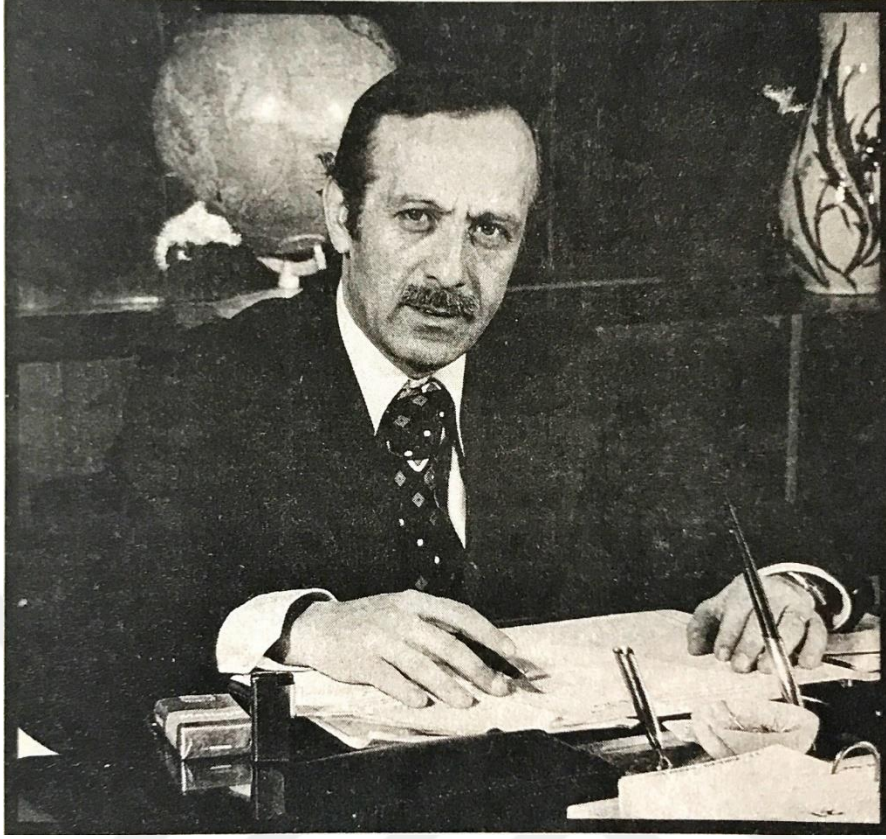
Böylesine şerefli bir görevi yaparken, her öğretmenin vatan ve millet bütünlüğüne saygılı, gerçekçi, medeni-
yetçi ve millî değerlerimizi yüceltmeyi amaçlamış, bir ruha sahip olduğuna inanıyor, bundan gurur duyuyoruz.

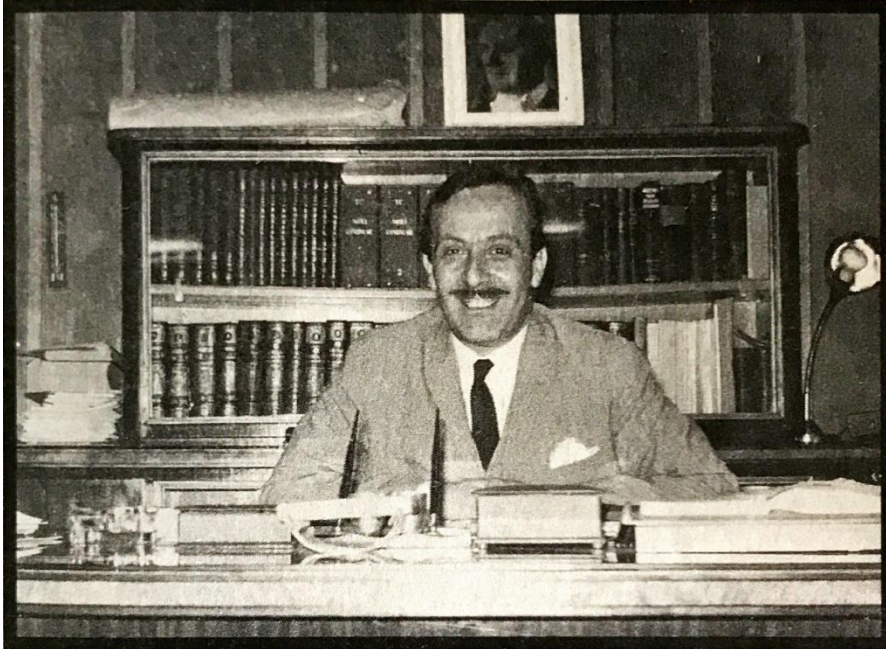
Ek-6. Ali Naili Erdem'in Fotoğrafları

20.04.2017 Anadolu Kulübü

Çalışma Bakanlığında

Sanayi Bakanı (1965)

Belçika Çalışma Bakanı'nın Türkiye'ye Ziyaretleri (1966)

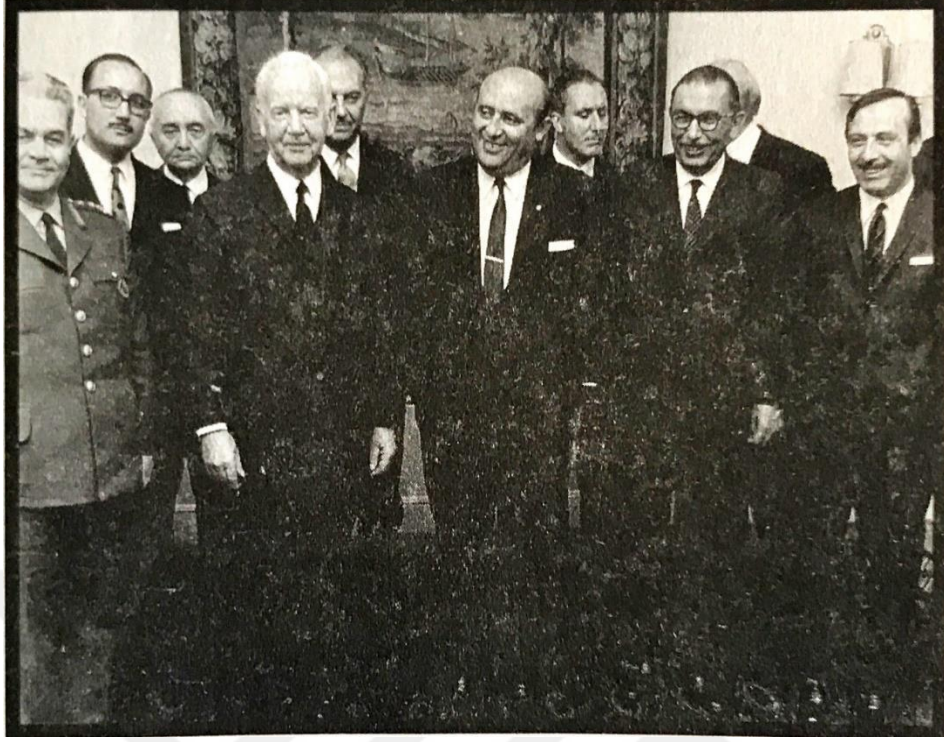
Belçika Kraliyet Ailesi'nin Kabulleri (1967)

15.8.1967 Arhavi

Berlin Duvarı (1967)

Almanya Cumhurbaşkanı'nın Kabulleri (1967)

Milletlerarası Çalışma Teşkilatı 52. Genel Konferans

5.6.1968 Cenevre

Başbakan Naim Talu İle Bir Müzakerede

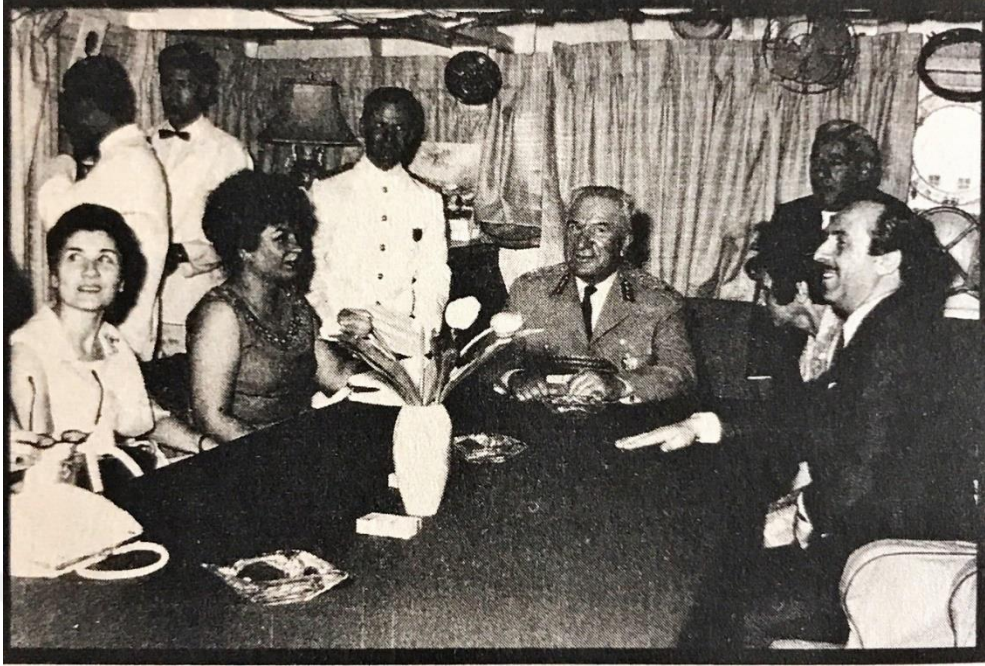
Sayın Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün kabulleri (1975)

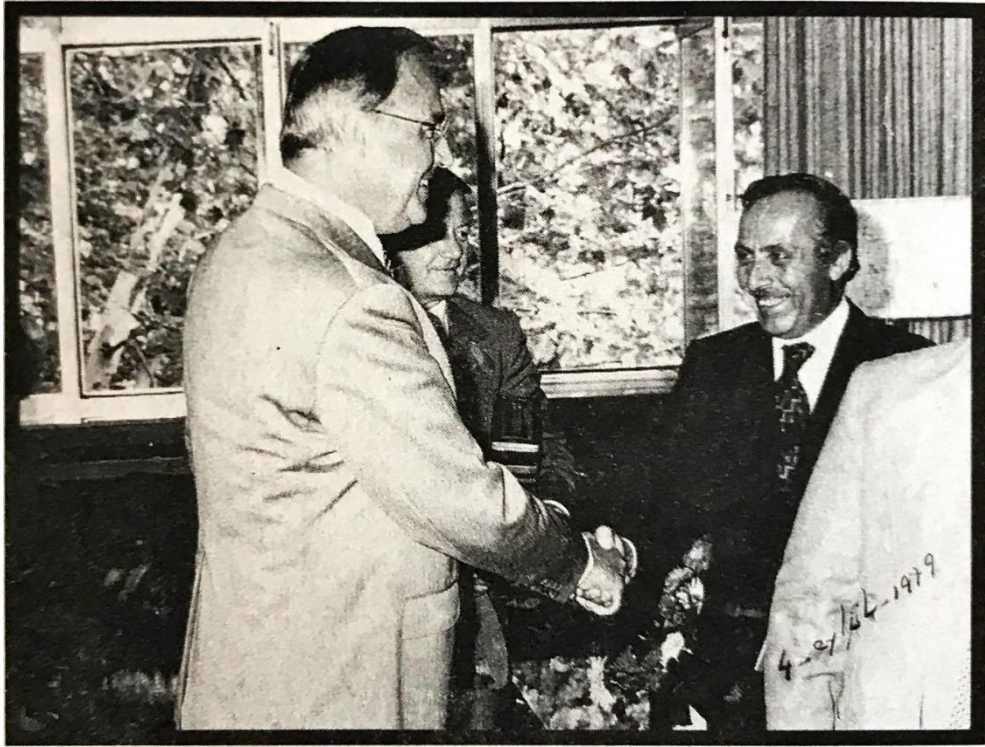
Birinci Süleyman Demirel Kabinesi

Federal Almanya Çalışma Bakanı Hans Katzer'i Ziyareti

Genel Kurmay Başkanı Cemal Tural'ı Ziyaret

Almanya Cumhurbaşkanı Helmut Kohl'u Ziyaret

İran Şahı'nın Türkiye'ye Teşrifleri

AP İstanbul Kongresi

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..